

T.C.
ERZİNCAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİM ANABİLİM DALI

ÇOCUK EDEBİYATI KAPSAMINDA ENVER NACİ GÖKŞEN'İN
HİKÂYELERİ VE BUNLARIN EĞİTİM DEĞERİ

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Zübeyde AKSUN

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Cem Şems TÜMER

Erzincan - 2010

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

Bu çalışma, Bilgi Erişimi Anabilim Dalının _____ Bilim Dalında
jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak Kabul edilmiştir.

Danışman / Jüri

Yrd. Doç. Dr. Cem Şems Tamer

Jüri

Yrd. Doç. Dr. Erdem Uluoğlu

Jüri

Yrd. Doç. Dr. Ali Çiçek

Yukarıdaki imzalar, adı geçen öğretim üyelerine aittir. ... / ... /

.....

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Çocukların kişiliklerinin gelişmesinde edebi metinlerin önemi çok büyüktür. Çocuklara okutulan edebi metinler onların sosyal ve duygusal ihtiyaçlarını karşılayacak yeterlilikte olmalıdır. Çocuklar için ayrı bir edebiyat fikrinin daha çok yeni olduğu yıllarda bu konuda ciddi emekler sarf eden, eğitime ve çocuğa bakışıyla dikkat çeken, edebî ve sosyal yönden yeterli beceriye ulaşmış bireyler yetiştirmeyi kendine gaye edinen, dilin doğru ve etkili kullanılması için çalışan, Türkçe eğitimine ve edebiyat eğitimine yaşamı boyunca gönül veren değerli isimlerden biri de Enver Naci Gökşen'dir.

Enver Naci Gökşen yazdığı eserlerle hem çocukları tarihlerinden haberdar etmek hem de Türkçenin engin bir deniz olduğunu göstermek istemiştir. Ancak hem yaşadığı dönemde hem de vefatından sonra eserlerine gerekli ilgi alaka gösterilmemiştir. Yazdığı hikâyeler nadiren ders kitaplarına konulmuş, ideal öğretmenliği, eserlerinde vermek istediği mesajlar, makalelerinde dile getirdiği görüşler hak ettiği değeri bulamamıştır.

Bu tez çalışmasıyla Enver Naci Gökşen'in eğitime bakış açısı ortaya konulmaya çalışılmakla birlikte hikâye kitaplarıyla ilgili kapsamlı bir araştırma yapılmıştır. Yazarın hikâyeleri dışında kalan eserleri ile ilgili genel bilgi verilerek bu eserler tez kapsamının dışında tutulmuş; yazarın hikâyeleri üzerine yoğunlaşmıştır. Hikâyeler yapı, kahramanların genel özellikleri, dil ve anlatım, hikâyelerde verilmek istenen iletiler yönünden değerlendirilmiştir. İletilerin analizini yapabilmek ve iletilerin genel istatistiğini çıkarabilmek için hikâyelerin içerisinde ileti dizinine yer verilmiştir. Yazarın hikâyeleri tahlil edilirken Şerif Aktaş'ın "Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş" adlı kitabıyla İsmail Çetişli'nin "Metin Tahlillerine Giriş/2" kitabı referans alınmıştır.

Metnin hangi çekirdekler etrafında oluştuğu tespit edilirken daha çok Şerif Aktaş'ın "Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş" kitabına göre hareket

edilmiş; hikâyelerin tahlil edilmesinde ve yapılarının çıkarılmasında İsmail Çetişli'nin "Metin Tahlillerine Giriş/2" kitabından yardım alınmıştır.

Hikâyelerin ileti dizini oluşturulurken Muhsine Helimoğlu Yavuz'un "Masallar ve Eğitimsel İşlevleri" adlı kitabındaki "Masalların Eğitimsel İşlevleri ve İleti Dizini" bölümünden faydalanılmıştır. Kitaplarda yer alan hikâyelerin tematik sınıflandırması yapılırken 6.7.8. Sınıfların Türkçe Dersi Kılavuz Kitapları'nda yer alan metinlerin ana tema ve alt tema sınıflandırmalarından faydalanılmıştır. Tez yazımında 2005 İmla Kılavuzu'na uyulmuştur.

Beş bölümden oluşan tezin birinci bölümünde çocuk edebiyatı kavramıyla ilgili genel bilgi verilmektedir. Tezin ikinci bölümünü Enver Naci Gökşen'in hayatı, eserleri ve eğitime bakış açısı oluşturmaktadır. Tezin üçüncü bölümünde yazara ait hikâyelerin tahlil edilmesi ve ileti dizininin oluşturulması üzerinde durulurken; dördüncü bölümde üçüncü bölümde oluşturulan iletilerin değerlendirilmesi yapılmakta ve oluşturulan ileti dizininden hareketle hikâyelerde yer alan etik, psikolojik, sosyolojik ve ekonomik iletilerin kullanılma sıklığı yorumlanmaktadır. Tezin beşinci bölümünde Enver Naci Gökşen'in hikâyeleri ve çocuk edebiyatına katkısıyla ilgili genel bir sonuç elde edilmektedir.

Enver Naci Gökşen'in hikâyeleri tahlil edilirken Şerif Aktaş'ın "Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş" adlı kitabından hareketle hikâyelerin hangi çekirdekler etrafında olduğu tespit edilmeye çalışılmış bu çekirdeklerden hareketle hikâyede verilmek istenilen iletilere ulaşılmıştır.

Bu tezde toplam yetmiş üç hikâye üzerinde çalışılmıştır. Üstünde çalışılan yetmiş üç hikâyede toplam yüz sekiz ileti saptanmıştır. İletiler üzerinde çalışılırken yazarın farklı isimlerle yayınlanan on hikâyesi dizine bir defa dâhil edilmiştir. Bu iletiler içeriklerine göre "A. Etik İletiler, B. Psikolojik İletiler, C. Sosyolojik İletiler, D. Ekonomik İletiler, E. Diğer İletiler" olmak üzere beş ana grupta toplanmış, sonra da bu gruptaki iletiler kendi içlerinde on sekiz ana başlık ve yüz sekiz ara başlık altında verilmiştir. Bu yüz sekiz iletinin tahlil edilen hikâyeye en uygun olanları, hikâyede verilmek istenilen mesajları en iyi yansıtanları her hikâyenin sonuna

yerleştirilmiştir. Bu iletilerin kullanılma sıklığından yola çıkılarak ileti dizini yorumlanmıştır.

Enver Naci Gökşen'in eserlerine Milli Kütüphane ve Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nden ulaşılmıştır. Enver Naci Gökşen'le ilgili bilgilere eşi İlhan Gökşen, öğrencileri; Av. Mehmet Turgut, Yrd. Doç. Dr. Hilmi Özbay, Prof. Dr. Hasan Pekmezci ve eşi Şükran Pekmezci, Prof. Dr. Günay Kut, Gazeteci/ Yazar Mustafa Bülbül, arkadaşları; Yazar Ahmet Köklügiller, Yazar Şerif Ertuna, Dr. Hikmet Altınkaynak, Gazeteci Yalvaç Ural, yazar adına konulan edebiyat ödülünü alan Yazar Mehmet Güler ve ödül jürisinde yer alan Çocuk Edebiyatı Vakfı Başkanı Mustafa Ruhi Şirin aracılığıyla ulaşılmıştır.

Tez çalışmam sırasında değerli vaktini ayırıp Enver Naci Gökşen'le ilgili bilgi ve belgelere ulaşmamı sağlayan Av. Mehmet Turgut'a, Çocuk Edebiyatı Vakfı Başkanı Mustafa Ruhi Şirin'e, Prof. Dr. Hasan Pekmezci ve eşi Şükran Pekmezci'ye, Yazar Ahmet Köklügiller'e, Yazar Şerif Ertuna'ya, Yazar Mustafa Bülbül'e, Yrd. Doç. Dr. Hilmi Özbay'a, Yazar Mehmet Güler'e, Prof. Dr. Günay Kut'a, Dr. Hikmet Altınkaynak'a, Gazeteci Yalvaç Ural'a, Yazar Sabri Koz'a; Enver Naci Gökşen'in resimlerini ve mektuplarını gönderen eşi İlhan Gökşen'e ve çalışmam boyunca bütün sorularıma sabırla karşılık veren, çalışmamı titizlik ve sabırla okuyup eksiklerimi düzeltmemi sağlayan danışmanım Yrd. Doç. Dr. Cem Şems Tümer' e ve maddi manevi destekleriyle her zaman yanımda olan anne ve babama, kardeşlerim Bahaddin ve Çağrı'ya içtenlikle teşekkür ederim.

Erzincan/2010

ÖZET

Bu tez, 1916-1986 yılları arasında yasayan ve çocuklar için iki yüzün üzerinde hikâye yazan Enver Naci Gökşen'i daha iyi tanımayı, eserlerini daha iyi anlamayı ve onun çocuk edebiyatımızdaki yerini belirlemeyi amaç edinerek hazırlanmıştır.

Yazarın hikâyelerinde olaylar genellikle İstanbul'da geçer. Enver Naci Gökşen, eserlerini İstanbul Türkçesi ile yazmış, uzun tasvirlerden ve uzun cümlelerden kaçınmış, yalın bir anlatımı tercih etmiştir. Metinlerin kurgulanmasında mantık hatasına rastlanmamaktadır. Olaylar ve insanlar arası ilişkiler, çocuğun anlayabileceği düzeydedir. Yazar, yaşadığı çevreyi ve dönemin özelliklerini eserlerine yansıtmıştır.

Yazarın eserlerinde yer alan kahramanlar genellikle orta yaşlı, yalnız, mutsuz ve kimsesiz insanlardan oluşmaktadır. Sadece birkaç hikâyede çocuk kahramanlara yer verilmiştir.

Çocuk edebiyatı alanında kapsamlı araştırmalar yapan, çeşitli dergilerde makaleler yazan ve kendisini hikâye yazarı olarak tanımlayan yazar, edebiyatımızda ve Türkçe materyal konusunda önemli bir boşluğu dolduracak tarzda eserler vermiştir.

Anahtar Kelimeler: Edebiyat, Çocuk, Çocuk Edebiyatı, Türkçe Eğitimi, Çocuk, Eğitim, Enver Naci Gökşen

ABSTRACT

This master thesis is a study which has aimed, to get a better knowledge of Enver Naci Gökşen who lived between the years 1916 and 1986 and who wrote over 200 stories for children, to understand his works better and his importance, in our children's literature.

The events of the stories, usually take place in İstanbul. Enver Naci Gökşen, wrote his works in İstanbul Turkish, avoided from long descriptions and long sentences and preferred a simple narration. There isn't any logical fault at the fiction of his stories. The relationship between people and events are at a level which a child can understand. He reflected the place, where he lived, and the characteristic of the period, when he lived to his works.

Main characters of the author are generally middle aged, alone, unhappy people in his work. In some stories, it has been given place to child characters.

Author who had searched Children's Literature, written articles at the different magazines and defined himself as a story author attached a kind of works that filled the blanks in the subject of Turkish material to our literature.

Key Words: Child, Literature, Children's Literature, Children Education, Turkish Education, Enver Naci Goksen

İÇİNDEKİLER

Sayfa

I. GİRİŞ	1
1.1. ÇOCUK EDEBİYATI	1
1.2. EDEBİYAT VE ÇOCUK EDEBİYATI İLİŞKİSİ.....	3
1.3. ÇOCUK EDEBİYATININ ÖNEMİ VE AMACI.....	4
1.4. OKUYUCU ZÜMRELERİ AÇISINDAN ÇOCUK EDEBİYATI.....	6
1.4.1. 0-5 YAŞ GRUBU (Okul Öncesi).....	6
1.4.2. 6-8 YAŞ GRUBU (1. Kademe 1. Devre).....	7
1.4.3. 9-12 YAŞ GRUBU (1. Kademe 2. Devre).....	8
1.4.4. 13-15 YAŞ GRUBU (İlk Gençlik Çağı).....	9
1.5. EDEBİ TÜRLER AÇISINDAN ÇOCUK EDEBİYATI.....	10
1.5.1. MASAL.....	10
1.5.2. DESTANLAR.....	12
1.5.3. EFSANELER.....	12
1.5.4. FABLAR.....	13
1.5.5. ÖYKÜ VE ROMAN.....	14
1.5.6. ŞİİR.....	15
1.5.7. GEZİ YAZISI.....	15
1.5.8. BİYOGRAFİ.....	15
1.5.9. ANI.....	16
1.5.10. BİLMECE.....	16
1.5.11. TEKERLEME.....	16

1.5.12. TİYATRO.....	17
II. ENVER NACİ GÖKŞEN'İN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİNE GENEL BAKIŞ	18
2.1. Enver Naci Gökşen'in Hayatı.....	18
2.2. Enver Naci Gökşen'in Yazı Hayatı ve İlk Eserleri.....	19
2.3. ENVER NACİ GÖKŞEN'İN EDEBİ KİŞİLİĞİ ve ÖĞRETMENLİK ANLAYIŞI.....	21
2.4. ENVER NACİ GÖKŞEN'İN ESERLERİ.....	26
III. ENVER NACİ GÖKŞEN'İN HİKÂYE KİTAPLARININ TAHLİLİ.....	35
3.1. İNAN BANA.....	36
3.2. SON ÇARE.....	48
3.2.1. SON ÇARE.....	49
3.2.2. GÖZ MÜ SAKAL MI?.....	51
3.2.3. KURU DAL.....	54
3.2.4. KAŞAĞI.....	57
3.2.5. SON ESER.....	60
3.2.6. KAVGA.....	63
3.2.7. KUKLA.....	65
3.2.8. ÖĞRETMEN.....	68
3.2.9. SERSERİ.....	71
3.2.10. SONBAHAR HATIRASI.....	74
3.2.11. KARAMANIN KOYUNU.....	76
3.2.12. ALKIŞ.....	79
3.2.13. YAVRULAR VE PENÇELER.....	82
3.2.14. HAYAL VE HAKİKAT.....	85
3.2.15. UMUT DÜNYASI.....	88
3.2.16. BEKLEYİŞ.....	91

3.2.17.	BAĞLILIK.....	93
3.3.	DURAKTA BİR ADAM.....	98
3.3.1.	DURAKTA BİR ADAM.....	99
3.3.2.	TESELLİ.....	102
3.3.3.	12 NOLU HASTA.....	103
3.3.4.	EMEKLİ.....	105
3.3.5.	KÜSKÜN.....	108
3.3.6.	İSKELEDE.....	110
3.3.7.	CEKETİM.....	114
3.3.8.	KESİK HASAN.....	117
3.3.9.	AKİDE KOKULU SEVGİLİ.....	119
3.3.10.	BEYİNSİZ ADAM.....	123
3.3.11.	OYUNCULAR.....	126
3.3.12.	TALİHİ YARATAN ADAM.....	129
3.3.13.	DENİZ VE GURBET.....	133
3.4.	ÇARDAK ALTI.....	136
3.4.1.	ÇARDAK ALTI.....	137
3.4.2.	YİRSE BİR ŞAHAN YİSİN.....	140
3.4.3.	HÜSN-Ü KURUNTU.....	145
3.4.4.	ELDİVENLİ KADININ MEKTUBU.....	148
3.4.5.	İKİ İNSAN.....	153
3.4.6.	ÇENE.....	158
3.4.7.	SES VE NEFES UĞRUNA.....	160
3.4.8.	İNANMAK İHTİYACI.....	163
3.4.9.	ÖFKE.....	166
3.4.10.	UĞURSUZ KARYOLA.....	169

3.4.11.	BUÇUK.....	172
3.4.12.	SİHİRLİ SÜNGER.....	175
3.5.	ELEBAŞI.....	179
3.5.1.	ELEBAŞI.....	180
3.5.2.	DEĞİL Mİ BEY?.....	183
3.5.3.	BİR TÜRLÜ SEVEMİYORDU.....	186
3.5.4.	GERÇEK HAYALDEN GÜÇLÜDÜR.....	189
3.5.5.	BİR ANI DEFTERİ İÇİN.....	191
3.5.6.	YALNIZ ADAM.....	193
3.5.7.	KÖR DÖVÜŞÜ.....	195
3.5.8.	YAŞAMAK İSTEYEN ÖLÜMDEN KORKMAZ.....	198
3.5.9.	BEKİR'İN TASASI.....	201
3.5.10.	GÖNÜL BU.....	201
3.5.11.	KORKU.....	201
3.5.12.	BİR MEKTUP.....	201
3.5.13.	ESKİ CEKET.....	201
3.6.	DÖRDÜNCÜ İYİLİK.....	202
3.6.1.	SÖZSÜZ KONUŞAN İKİ KİŞİ.....	203
3.6.2.	O ŞİŞELERİN DİLİ.....	206
3.6.3.	HIZLI ÖYKÜ.....	208
3.6.4.	ASFALTTA BİR LOKMAN HEKİM.....	211
3.6.5.	KARINCALARIN BEDDUASI.....	214
3.6.6.	HAYAT ŞEKERCİSİ.....	217
3.6.7.	DÖRDÜNCÜ İYİLİK.....	219
3.6.8.	KÜSKÜN.....	222
3.6.9.	HAKKI EFENDİ'NİN DERDİ.....	222

3.7. AYÇA.....	223
3.7.1. AĞRILI ADAM.....	224
3.7.2. BEKÇİ VE ÖTEKİLER.....	228
3.7.3. ZORDUR ÇOCUKLUK.....	233
3.7.4. ŞEKER KOKULU SEVGİLİ.....	239
3.7.5. MERHAMETE PAYDOS.....	239
3.7.6. AYÇA.....	244
3.7.7. İSKELEDEKİ KIZ.....	248
3.7.8. HAYRİ.....	248
IV. İLETİ DİZİNİN YORUMLANMASI	254
V. SONUÇ.....	267
EKLER.....	270
1. Enver Naci Gökşen Anısına Bu Tez İçin Yazılan Yazılar.....	270
1.1. Enver Naci Gökşen'in Öğrencisi ve Çalışma Arkadaşı Av. Mehmet Turgut'un Yazarla İlgili Görüşleri.....	270
1.2. Enver Naci Gökşen'in Öğrencisi Yrd. Doç. Dr. Hilmi Özbay'ın Yazarla İlgili Görüşleri.....	270
1.3. Enver Naci Gökşen Çocuk Edebiyatı Ödülü'nü Alan Yazar Mehmet Güler'in Yazarla İlgili Görüşleri.....	271
1.4. Çocuk Edebiyatı Yazarı ve Çocuk Vakfı Başkanı Mustafa Ruhi Şirin'in Yazarla İlgili Görüşleri.....	272
1.5. Enver Naci Gökşen'in Öğrencisi Prof. Dr. Hasan Pekmezci ve Eşi Şükran Pekmezci'nin Yazarla İlgili Görüşleri.....	273
1.6. Öğretim Görevlisi Hikmet Altınkaynak'ın Yazarla İlgili Görüşleri.....	279
1.7. Gazeteci Yazar Mustafa Bülbül'ün Yazarla İlgili Görüşleri.....	280
1.8. Prof. Dr. Günay Kut'un Yazarla İlgili Görüşleri.....	280
2. Enver Naci Gökşen Hakkında Elde Edilen Belgeler.....	281
2.1. Selmi Andak'ın Kendi El Yazısı İle Kaleme Aldığı Enver Naci Gökşen Hakkındaki Görüşlerin Yer Aldığı Mektup.....	281

2.2. Enver Naci Gökşen'in Kendi El Yazısı ile Eşi İlhan Gökşen'e Yazdığı Mektup Örnekleri.....	282
2.3. Nedret Selçuker'in Kendi El Yazısı İle Kaleme Aldığı Enver Naci Gökşen Hakkındaki Görüşlerinin Yer Aldığı Mektup.....	284
2.4. Enver Naci Gökşen'in Ahmet Kökligiller'e Yazdığı Mektup.....	285
2.5. Enver Naci Gökşen'in Kendi Kaleminden Biyografisi.....	286
2.6. Enver Naci Gökşen'in Eşi İlhan Gökşen'in Tez için Göndermiş Olduğu Resim.....	287
2.7. Enver Naci Gökşen Vefat Ettiğinde Gazetelerde Yer Alan Taziye Mesajları.....	288
VI. KAYNAKÇA.....	289
A. YAZARIN KAYNAKÇASI (BASIM YILI SIRASINA GÖRE).....	289
B. YARARLANILAN DİĞER KAYNAKLAR.....	290

KISALTMALAR

Bakınız: Bk.

Sayfa: S.

Sayı: s.

Ve Benzeri: vb.

I. GİRİŞ

1.1. ÇOCUK EDEBİYATI¹

Çocuk edebiyatı, çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayal, duygu, düşünce ve duyarlılıklarına, zevklerine, eğitilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacıyla gerçekleştirilen çocuksu bir edebiyattır.

Çocuk edebiyatında çocuğun gelişim ve büyüme süreci ile özdeşleşen dil, anlatıma yön verir. Çocuksu fantezi dile yüklenen anlamla pekişir. Çocuk edebiyatında çocuğa göreliliğin ölçüsünü dil ve anlatım belirler. Yazarın dil bilinci çocuğa ulaşmayı sağlar. Sadelik anlatımla uyumlu olduğu oranda edebiyat tadı oluşur. Sadelik içinde çocuk ruhunu uyandıran çocuksu eda, çocuk edebiyatının varoluşunu belirler ve çocuk bakışını sunar. Derin ruh çözümlemesine yönelmez. Gerçekçi ya da düşler dünyasını konu alan anlatımında çocuğun kitaba katılımını ve özdeşleşmesini gerçekleştirebilen edebiyat, çocuk edebiyatıdır.

Çocuk edebiyatı, çocuklara çocukluğu ya da çocuğu anlatan bir edebiyat değildir. Böyle bir edebiyat kendini sınırlandırır. Çocuk her şeyden önce iyi, nitelikli çocuk kitabından ve yazarından, kendisini çocukluğundan çıkarmasını ve kendi dünyasına götürmesini bekler. Çocuğa çocuk olduğunu hatırlatan, onu küçümseyen bir edebiyat çocuk dünyasını yansıtamaz. Çocuğu çepeçevre kuşatan edebiyat çocuk edebiyatıdır.

Çocuk edebiyatı alanında yazılan yayınlar çocukların çeşitli ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte olmalıdır. Bunun için de çocuk kitapları edebiyat ve yayın yönünden belli hedeflere yönelik olarak hazırlanmalıdır. Çocuk edebiyatının aşağıdaki hedeflere sahip olması gerekir:

¹ Bu bölüm Alemdar Yalçın – Gıyasettin Aytaş “Çocuk Edebiyatı” ve Mustafa Ruhi Şirin”99 Soruda Çocuk Edebiyatı” kitaplarından özetlenerek hazırlanmıştır.

- Çocukların ruhsal ihtiyaçlarını (güven duygusu, başarıma ve başarılı olma, bir gruba kabul edilme, sevme ve sevilme, öğrenme, oyun ve değişiklik, estetik duygusu) karşılamak.
- Çocukların değişik yaşlarda ilgi duydukları konuları göz önüne almak.
- Çocuğun dil gelişimine özen göstermek.
- Çocuğun algısal gelişimine yardımcı olmak.
- Sosyal- duygusal gelişimi göz önünde bulundurmak.
- Zihinsel gelişimi desteklemek.
- Çocuğa ilk kitap sevgisini aşlamak, ilk edebi ve estetik değerleri vermek.
- Olumlu kişilik gelişimine ortam hazırlamak ve çocukları günlük yaşantının gerçekleri konusunda bilgilendirmek.
- Çocuk kitabı türlerini (masal, hikâye, roman, fabl, biyografi, resimli kitap, çizgi roman) iyi örneklerle çocuğa tanıtmak.
- Çocukların yaratıcı hayal güçlerini uyandırmak.
- Kitabın eğlence ve bilgi kaynağı olduğunu öğretmen.

Bu özelliklere sahip olan çocuk kitapları çocuğa hem yardımcı olacak, hem de çocukta okuma ilgi ve alışkanlığının gelişmesini sağlayacaktır. Nitelikli çocuk edebiyatı yayınlarının çocuğa sunulmasında yazar, çocuk edebiyatı çizeri ve yayıncılarının önemli sorumlulukları vardır.

1.2. EDEBİYAT VE ÇOCUK EDEBİYATI İLİŞKİSİ

Çocuk edebiyatı ile edebiyat arasındaki ayırım yapaydır. Çocuğun algılama gücü, kavrama yeteneği ve dil düzeyi çocuklar için yapılacak edebiyatın düzeyini belirler. Bir edebi eserin çocuğa uygunluğunu dili, anlatımı ve teması ile anlayabiliriz.

Çocuk edebiyatı ile edebiyatı, edebiyat estetiği bakımından birbirine karşı iki ayrı edebiyatmış gibi göstermek doğru olmaz. Çocuklar için yapılan edebiyat, edebiyat niteliği taşıyorsa yetişkinlerce de okunabilir. Çocukluğu tanıma bu tür özgün çocuk edebiyatı ürünlerinin okunması ile gerçekleşebilir. Çocuk için yazılmamış kitabı çocuk da okuyabilir. Buradaki başarı, büyük yazarın çocuksu duyarlılığı yansıtması ile mümkündür. Çocuk edebiyatı çocuk işi olmayan, içindeki çocuğu yaşatabilen yazar ve çizerlerin çocuksu şölenidir. Amacı, dünya çocuklarının birbirine benzeyen, ortak duygularına edebiyat ve çizgi ile yöneliştir.

Edebiyatın bütün değer yargıları çocuk edebiyatı için de geçerlidir. İyi bir çocuk edebiyatının yalnızca eğitici ve öğretici olması, ahlaki değer yargılarını içermesi yetmez. Aynı zamanda onun edebî değer taşımasına, estetik düşünce içerisinde kaleme alınmasına ihtiyaç vardır. Çocuk edebiyatını yetişkinlere yönelik edebiyattan ayıran hitap ettiği kitledir. Çocuk edebiyatı yazarları eserlerini kaleme alırken, çocukların sosyo- psikolojik özelliklerini göz önüne almalıdırlar.

Çocuk edebiyatı, en incelikli bir alan olarak var olabilir. Edebiyattan kesin sınırlar ile ayrı düşünülemez. Çocuklara yönelik olan ile büyüklere de ulaşabilen çocuksu bir edebiyat anaforudur. Arada belli belirsiz çocuksu bir çizgi vardır. İyi edebiyat her yaştan okurun ilgisini çeker. Çocuk edebiyatı yalnızca çocuklar için yapılması gereken bir edebiyat olamaz.

1.3. ÇOCUK EDEBİYATININ ÖNEMİ VE AMACI

Çocuk, edebiyatın ne anlama geldiğini bilmez. Önce konuşmayı öğrenir. Bu dönem aile içinde başlar, gelişir ve devam eder. Çocuk edebiyatla okul öncesi çağında sözlü olarak karşılaşır. Kendisine hikâye anlatılır veya kitap okunur. Oyun çağında edebiyatı oyun mantığı içinde algılar. Masal çağında ise edebiyat çocuğa masal tadı verir. Okumaya başladığı sırada edebiyatı sezmeye başlar. Edebiyatın ne olduğunu tanımlayamaz ama güzel edebiyattan hoşlandığını çevresine belli eder.

Çocuklar için edebiyat her şeyden önce dildir. Edebiyat çocuğun dünyasına zenginlik katar. İyi edebiyat edebi zevki ve güzellik duygusunu geliştirir. Kendisini ve çevresini tanımaya, güzel konuşmaya, zevklerinin gelişme ve incelmeye katkıda bulunur. Günlük yaşantının zorlukları karşısında duyarlı davranmasını sağlar.

Çocuk ruhunu besleyen en etkili tür edebiyattır. Çocukların hoşlandıkları edebiyat örnekleri daha çok hayale dayanan eserlerdir. Çocuk ruhunun gelişip serpilmesinde “hayal”in büyük rolü vardır. Çocuk gerçekten çok kendisinin de içine gireceği hayaldeki arkadaşı ile özdeşleşeceği edebiyattan hoşlanır. Bu sırada gerçeklik duygusundan uzaklaşmaz. Büyüme ve gelişme çağlarında eğilimlerine göre edebiyat örneklerine ilgi duyar.

Çocuk edebiyatı konusunda öteden beri süregelen bazı yanlış görüşler vardır. Bu yanlış görüşleri üç grupta toplayabiliriz:

- Bazı yetişkinler, çocuk kitabının yetişkinlere hitabeden bir temanın basite indirgenmiş edisyonu olması gerektiği görüşündedir. Bu görüş çocuğun kendine özgü dünyası olduğunu kabul etmek yerine, onu “minik yetişkin” olarak görür. Ülkemizde yayınlanan bazı eserlerde bu hataya sık sık rastlanılmaktadır.
- Bir diğer görüş, çocukluk döneminin insan yaşamında kısa bir yer tuttuğu, bu nedenle çocukluk deneyimleri önemsiz ve hızla geçilmesi gereken bir dönem olarak düşünülmektedir. Oysa bugün bilinmektedir ki, çeşitli etki ve

biçimlendirmelere en yatkın olan bu dönem, kısalığından ötürü, kötü eserlerle geçiştirilemez.

- Üçüncü görüş ise çocuk edebiyatının yetişkin edebiyatından farklı olduğu, edebi yönünden çok, ahlaki ve pedagojik yönlerinin önemli olduğu biçimindedir. Çocuk edebiyatı diğer edebiyat türlerinden ayrılamaz. Aynı edebi değer yargılarından geçer. Ülkemizde en çok düşülen yanılgı da budur.

Edebiyat, yetişkinler için ne kadar önemliyse çocuklar için de o kadar önemlidir. Çünkü dünyayı yeni yeni algılayan çocuğun hayal dünyasını geliştirecek masal, bilmece, efsane, şiir gibi edebi türlere ihtiyacı vardır. Çocuk, gününün büyük bir bölümünü hayal kurmak, oyun oynamak ve okulda bilgi birikimi kazanmak için harcamaktadır. Bu üç etkinliğinde çocuğun faydalı bir birey olmasına katkı sağlayabilmesi için onların ilgilerini çekebilecek, onlara estetik zevk kazandıracak edebi metinlere ihtiyaçları vardır.

Dünyaya boş bir levha olarak gözlerini açan çocuğa güzel resimler yerleştirebilmek; ona hitap eden eserler kaleme almakla mümkündür. Özellikle günümüzde televizyon ve bilgisayarla kirlenen çocuk dünyasını aydınlatma görevi yazılı edebiyata düşmektedir. Çocukları içine düştükleri hiçbir yarar sağlamayan sanal dünya oyunlarından kurtarabilmek için onlara daha cazip gelen metinler kaleme alınmalıdır.

1.4. OKUYUCU ZÜMRELERİ AÇISINDAN ÇOCUK EDEBİYATI

Çocuk edebiyatının iyi anlaşılması ve bu kavramın daha yerli yerine oturması için, çocukların yaş gruplarına göre genel özelliklerinin bilinmesi gerekmektedir. Okuyucu zümreleri açısından çocuk edebiyatı, çocukların yaşına, zihinsel, fiziksel, psikolojik ve sosyal özelliklerine göre şekillenmektedir.

1.4.1. 0-5 YAŞ GRUBU (Okul Öncesi)

0-5 yaş arası konuşma öncesi ve konuşma dönemini kapsar. Dinleme becerisiyle çevresini tanımaya başlayan çocuk, ilk başta ağlama, ağulama ile ihtiyaçlarını ifade eder. Konuşma evresi ile birlikte ihtiyaçlarını ses, kelime veya kelimelerle anlatır. Dolayısıyla dili kullanma zevki ve alışkanlığı gelişmeye başlar.

Bu dönemde kelime kapasiteleri çok yavaş gelişir. Bu gelişmeye paralel olarak konuşmak çocuklar için bir eğlence hâline gelir. Bu yüzden, şiirlerin ve şarkıların tekrar bölümlerinde olduğu gibi, benzer ve tek heceli kelimeleri tekrarlamaktan, içinde hayalî olayların yer aldığı öykülerden hoşlanırlar ve kendileri de bu tarz öyküler anlatabilirler. Bu yaş grubu için yazılacak eserlerde, şu temel özelliklerin bulunması gerekmektedir:

- Eserlerde kullanılan kelime sayısı, onların anlamını bildiği ve çok kullandığı kırk kelimeyi geçmemelidir.
- Mecazlı anlatımlara yer verilmemeli, bir kelimenin ikinci ve üçüncü anlamını çağrıştıracak cümleler kullanılmamalıdır.
- Seçilen kelimeler çocukların ruh dünyasında yer etmelidir. Tek zamanlı cümleler kullanılmalı, karışık anlatım şekillerine yer verilmemelidir.
- Cümlelerde birleşik zamanlı fiiller yer almamalıdır. Tasvirler onların ilgi alanına uygun olmalı, tasvirlerde aşırıya kaçılmamalıdır.
- Ninniler, resimli kitaplar, şarkılı ve danslı oyunlar, tekrar kelimelerin çok olduğu şiirler, tekerlemeler, bilmece, fıkralar, masallar, canlandırma (tiyatro)

bu yaş grubu çocukların hoşlandığı edebiyat ürünleridir. Mümkün olduğunca diyalog ağırlıklı metinlere yer verilmelidir.

- Bu yaş çocuklarda önceden bilinçlendirilmemişlerse cinsiyet farkı oluşmamıştır. Cinsiyet farkı, çocukların izledikleri filmler, aile içi ilişkiler, anne ve babanın yönlendirmesi sonucu ortaya çıkar. Bu yüzden cinsiyet farkını kesin hatlarıyla ortaya koyan eserlere yer verilmemelidir.

1.4.2. 6-8 YAŞ GRUBU (1. Kademe 1. Devre)

Bu yaş grubu çocuklarda davranış bakımından gelgitler vardır. Bir an heyecanlıyken, birden içe kapanık bir hâle bürünebilirler. Karşı cinsle bedensel farkı tam olarak kavrayamamışlardır. Sadece kız erkek ayrımı yaparlar. Kelime dağarcıkları gelişmiştir. Büyükleriyle pek çok konuda konuşabilirler. Lider olma eğilimleri vardır.

Çocuk bu yaşlarda okula başladığı için benmerkezci tavırlarından kurtulur, daha sosyal hareket etmeye başlar. Bu dönemde dil de planlı ve programlı bir şekilde zenginleşmeye başlar. Bu yaşa kadar çocuğun sorumluluğunu tek başına taşıyan aile bu dönemden sonra okulla birlikte hareket eder. Bu dönemde çocuk okuma alışkanlığını yeni yeni edinmeye başladığı için okutulan eserlere dikkat edilmelidir.

Bu dönem eserlerinin özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- Cümlelerdeki kelime sayısı 3-5 olmalı, mecazlı söyleyişlere genellikle yer verilmemeli, anlatım açık olmalıdır.
- Birleşik zamanlı fiiller kullanılmamalı, düz bir anlatıma özen gösterilmeli, değişik anlatım üslûplarından kaçınılmalıdır. Zorunluluk hâlinde, çocuğa bu üslûp farklılıkları sezdirilmelidir.
- Yazar, kendini çocuğun yerine koymalı, seçtiği konunun o yaş grubundaki duygu değerlerine uygun olup olmadığını tespit etmelidir.

- Çocukların ilgi alanına uygun tasvirler yapmalı, anlatımda konuşma ve diyaloglar etkili olabilecek biçimde kullanılmalıdır.
- Bir kelimenin yazılış şekli diğer bir kelime ile benzeşmemeli, anlatımda tekerlemelerden yararlanılmalıdır.
- Bu yaş grubundaki çocuklara yoruma açık ve tamamlanmamış öyküler anlatılmamalı, kahramanları çocuk ve hayvan olan öyküler, söylenceler, fabllar, destanlar, masal unsurunun hâkim olduğu resimli kitaplar tercih edilmelidir.
- Yazılacak eserler, çocukların anlamlarını bildiği yüz kelimeyi geçmemelidir.

1.4.3. 9-12 YAŞ GRUBU (1. Kademe 2. Devre)

Bu yaş grubu çocukları kendilerinden uzaklaşarak çevrelerine biraz daha fazla önem vermeye başlarlar. Somut ve soyut kavramlar arasındaki farkı ayırt edebilen çocuklar bilgi ve maharetlerini artırmak için grup arkadaşlarıyla yarış içerisine girerler. Bu dönem çocukları kısa romanlardan, öykülerden, bilmecelerden ve fabllardan daha fazla hoşlanır.

Bu dönemde kız ve erkek çocuk arasındaki ilgi farklılaşması ortaya çıktığı için kitap seçiminde de farklılıklar ortaya çıkar. Erkek çocuk, macera isteğinin arttığı bu dönemde macera romanlarına yönelmekte, kız çocuklar ise hayalperest ve romantik romanlara yönelmektedir.

Bu yaşlara hitap edecek eserlerde:

- Bütünden parçaya gidilmelidir. Örneğin önce aile, sonra aile üyeleri anlatılmalıdır.
- Eleştiri duygusu bu yaş grubundan itibaren gelişmeye başlar; adalet duygusu ayrıntıları olmamakla birlikte ana hatlarıyla oluşur. Eserlerde bu konulara dikkat edilmelidir.

- Kutlamalar, törenler ve özendirmelerden çok hoşlanırlar. Bu yüzden eserlerde yasaklamalardan çok, özendirmeler hâkim tema olmalıdır.
- Bu yaş grubu çocuklarda eğer hayal ve imgelere yer verilmezse hayal etme eksikliği görülmeye başlar. Eserlerde hayal dünyasını geliştirici imgelere yer verilmelidir.
- Bu yaş grubu çocuklar, tarihî olaylara karşı ilgi duyarlar, koleksiyon yaparlar, basit çalışma ve resim yapmaya karşı ilgileri olduğu için, konusunu tarihten alan resimli eserler yazılmalıdır.
- Kendisini baskı altında tutmaya çalışanlara karşı tutukluk ve içe kapanıklıkla cevap verirler. Kendi üzerinde kurulan baskılar sonucunda bu yaş grubu çocuklarda hayal dünyasındaki gerilemeler sonucunda dinî duyguları besleyici konulara yer verilmelidir.
- Toplu oyunlara karşı ilgi duyarlar. Paylaşım duyguları gelişmiştir. Olağanüstü bilgilerden çok gerçekçi bilgilere yer verilmelidir.
- Bu yaş grubuna giren çocuklara yazılacak eserler, onların anlamını bildiği üç yüz kelimeyi geçmemelidir.

1.4.4. 13-15 YAŞ GRUBU (İlk Gençlik Çağı)

Bu dönem çocukları yaratıcılıklarını en üst düzeyde kullandıkları için bir keşfetme, bulma, öğrenme çabası içerisine girerler. Bu yüzden de genellikle macera ya da polisiye romanlar okurlar.

Bu dönemde özenti içerisinde olan çocuklar yetişkinlerin okudukları kitapları da okumaya başlarlar. Kimliğini kazanmaya çalışan bu çocuklara sadece hikaye ve roman değil; öykü, deneme, biyografi, anı gibi türler de okutulmalıdır. Bu dönem çocuklarının sağlam bir edebiyat kültürü oluşturabilmeleri, estetik bir zevk kazanabilmeleri ve olaylara karşı eleştirel bakış açısına sahip olabilmeleri için donanımlı eserler okumaları gerekmektedir.

Bu dönem ergenlik başlangıcı olduğu için çocuklar ya içine kapanmakta ya da isyankâr olmaktadır. Çocukları bu durumlardan arındırmak için seçilebilecek tür biyografilerdir. Çocuk seviyesine uygun yazılmış biyografiler, çocuğun özdeşleşme, bağımsız olma ve sorumluk kavramlarının şekillenmesine yardımcı olacak edebî bir türdür. Bu yaşlara hitap edecek eserler şu özelliklere sahip olmalıdır:

- Okuyacakları eserlerde cümleler 7-10 kelimedenden oluşmalıdır.
- Metinler, anlamını bildikleri 700 kelimeyi aşmamalıdır.
- Yalın, sade bir dil kullanılmalı; mecazlar ve benzetmelerle birlikte bütün zaman kipleri kullanılabilir.
- Kızlar sevgi, bağımlılık, özveri konularını işleyen duygusal eserler, sanat değeri olan kitap ve dergiler; erkekler soyut, duygusal düşünceye dayalı eserler, gazetelerdeki güncel olaylar, spor yazılarına ilgi duyarlar.
- Cinsiyet ayrımının kesin hatlarıyla belirlendiği bu dönemde karşı cinse ilgileri ve sanat eğilimleri artar. Bu hususlara dikkat edilmelidir.

1.5. EDEBİ TÜRLER AÇISINDAN ÇOCUK EDEBİYATI

Millî Eğitim Bakanlığının 1-5. Sınıflar Türkçe Öğretim Programında türler, öyküleyici, bilgilendirici ve şiir olmak üzere üç başlık altında ele alınmaktadır.

1.5.1. MASAL

“Masal” sözcüğü Arapça “mesel”den dilimize girmiştir. Masallar, çoğunlukla olağanüstü olayların anlatıldığı, olağanüstü kahramanların yer aldığı, ağızdan ağza, kuşaktan kuşağa geçen hayal ürünü eserlerdir.

Masalların özelliklerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Masallarda yer ve kişi adları belirgin değildir.

- Masallar, çok eski zamanlarda, bir ülkenin yaşayışını, alışkanlıklarını, düşünce yapısını yansıtır ve genel olarak edebiyat dünyasına ilişkin özellikler üstüne bilgi verir.
- Masallar, genellikle anonim eserlerdir. Bunun dışında bazı batı kaynaklı masallar ile günümüz yazarlarının kaleme aldığı yazılı ürünleri belirtmek gerekmektedir.
- Türk masallarının uygun bölümleri arasında tekerlemeler yer alır. ‘Evvel zaman içinde...’, ‘deve tellal iken...’, ‘Bir varmış bir yokmuş...’, ‘Var varanın sür sürenin...’, ‘Onlar ermiş muradına...’ gibi.
- Masallarda kimi ahlakî kavramlar, karşıtlarıyla birlikte ele alınmaktadır. İyilik-kötülük, güzellik-çirkinlik, zenginlik-yoksulluk gibi.
- Masallar genellikle "mutlu son"la biter. Birçok ünlü masalın "onlar ermiş muradına" tekerlemesiyle sonlanması bunun göstergesidir.
- Başarı ve mutluluk beceri ve çalışma ile elde edilir. Masalların bu biçimde öğretici özellikleri vardır.
- Kimi doğaüstü yaratıklar, mucize sahibi kahramanlar, nesnelere, yardımcı hayvanlar olumsuzlukların karşısında, olumlu uğraşların yanında yer alır.
- Türk masallarında edilgen kahramanlar yok gibidir. Hayata karşı boynu bükük, kolay yönlendirilebilen tiplere rastlanmaz. Batı masallarından Kül Kedisi, Pamuk Prenses gibi örneklerde bu edilgen tiplere kısmen yer verilmiştir.

Günümüz edebiyatçılarının yazmış olduğu masallar da vardır. Bunlar yazarların kişisel hayal güçlerine dayanarak yazdıkları, halk masallarına benzeyen ve çoğunlukla ilhamını onlardan aldıkları masallardır. Edebiyatımızda derleme, düzenleme yapan veya özgün masal yazan yazarlarımız da bulunmaktadır.

1.5.2. DESTANLAR

Milletlerin hayatında büyük yankılar uyandırmış tarihî toplumsal (savaş,göç, istilâ gibi) veya doğal (yangın, salgın hastalık, sel, deprem gibi) olayların anlatıldığı, hayal unsurlarıyla süslenmiş uzun manzum eserlerdir.

Doğal ve yapma olmak üzere iki çeşit destan vardır. Bunlardan doğal destan, toplumun yarattığı ürünlerdir. Eski zamanlarda tarihsel ve toplumsal olaylara mitosların da karışımıyla dilden dile, kuşaktan kuşağa geçerek oluşmuşlardır. Yapma destanlar ise yakın zamanlardaki bir tarihsel olayın bir şair tarafından –destan kuralları gözetilerek– yazılmasıyla oluşan destanlardır.

Doğal destanların özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz:

- Ulusların oluşumu sırasında meydana geldiği düşünülen olaylar anlatılır.
- Destanlar milletlerin hafızasını yansıtır. Bir toplumun olaylar karşısındaki tutumu, o olaydan etkilenmesi sonucu şekillenmiş eserlerdir.
- Destanlar, sözlü edebiyat geleneğinin ürünleridir. Destanlarda özel öneme sahip kavram ve sözcükler vardır. Bizim destanlarımızda ışık, ağaç, madenler, bozkurt, kadın, at, su, kopuz bunlardan birkaçıdır.
- Destanlar kapsadıkları hikâyeler, hitabet örnekleri, konuşmalar ve renkli tasvirler ile edebî bakımdan zengin eserlerdir.
- Destanlar kültür taşıyıcısıdır. Bu açıdan milletlerin kimliğini yansıtır.

1.5.3. EFSANELER

Masalımsı eserler arasında önemli bir tür olan efsanenin (söylence) çocuk edebiyatında oldukça büyük önemi vardır. Efsane, halkın hayal gücünden doğan, yüzyıllarca ağızdan ağza dolaşıp olgunlaşan; tabiat, tarih, din ve olağanüstü varlıkların yarattığı olayları konu alan hikâyelerdir.

Efsanelerin genel özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- Efsanelerin dili konuşma diline yakındır.
- Toplumun çoğunluğu tarafından inanılan, ortak beğeni ve kabulleri içeren, abartılmış hikâyelerdir.

1.5.4. FABLLAR

Kahramanları çoğunlukla hayvan ve bitki gibi varlıklardan oluşan genellikle soyut bir düşünceyi somut bir örnek etrafında benimsetmeye çalışan hareketli öykülerdir. Belli bir ana düşünceden çıkılan fabllarda bu ana düşünce bir ya da birkaç olayın yardımıyla çok kısa ve özlü bir biçimde işlenir.

Fablların özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- Fabllar, yaşam ilkesini, ahlakı, insanların ortak kusurlarını, eksikliklerini ortaya koymaktadır. Bu nedenle öğretici özellikleri barındıran eserlerdir. Fabllar vasıtasıyla kanaatkârlık, özveri, yardımseverlik, iyi niyet gibi davranışlar kazandırılabilir.
- Kahramanları bitkiler, hayvanlar olmasına rağmen, ele alınan özellikler insanın özellikleridir.
- Fabllarda mesaj, herhangi bir yoruma ihtiyaç kalmadan, doğrudan verilir.
- Fabllar, insan belleğinde çok kolay saklanabilen ve ortaya çıkarılabilen özelliklere sahiptir.
- Fabllar, belli bir fikri, yalın ve birkaç olayın yardımıyla ortaya koyduğu için kısa anlatımlı eserlerdir.

1.5.5. ÖYKÜ VE ROMAN

Yaşanmış ya da yaşanması mümkün olan olayların anlatıldığı, kahramanlarının günlük hayattan seçildiği kısa soluklu metinlere hikâye; uzun soluklu metinlere ise roman denir.

Öyküde konu dâhilinde mutlaka kişi ya da kişiler vardır. Kişilerin olaylar veya durumlar karşısında takındıkları tavır, psikolojik ve sosyal özellikleri onların karakterlerini yansıtır. Öyküde olaylar genellikle tek zaman ve tek yerde meydana gelir ve sonuçlanır.

Öyküler genellikle iki farklı şekilde anlatılabilir. Birincisi ve en genel anlatım şekli üçüncü şahsın ağzından anlatımdır. İkincisinde ise yazar olayı kendi başından geçmiş gibi yani birinci tekil şahısla anlatır.

Öykülerin genel özellikleri şunlardır:

- Öyküde metin kısa olmalıdır.
- Kişiler az sayıda ve belirlidir. Bunlar her yönüyle değil, olayı ilgilendiren yönüyle işlenir.
- Çevre betimlemeleri süssüz ve yalın özelliktedir.
- Öyküde zaman boyutu önemli bir özelliktir. Zaman dilimi olarak kısa bir aralıkta hikâye başlayıp sona ermelidir.
- Olay gerçek veya gerçeğe yakın ancak ilginç bir özelliktedir. Olay akışı düzenli, iç içe geçmeden sürer.

Romanlar öykülere göre daha uzun soluklu, ilişki yumaklarının fazla olduğu eserlerdir. Romanlar çok farklı konuları işler ve işledikleri konuya göre farklı isimler alır. Tarihî roman, psikolojik roman, serüven romanı, sosyal roman, polisiye roman gibi.

1.5.6. ŐİR

Őir, zengin sembollerle, ritimli sözlerle, seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan edebî anlatım biçimidir. Őir içerdiği ahenk, ölçü, içerik, biçim gibi özellikleriyle diğer türlerden ayrılır.

Çocuklara yönelik yazılan Őirlerde dilin kullanımına, ölçüye, sanatlara, hayal gücünü geliŐtirmeye, seçilen konuların çocuğun duygu dünyasına hitap etmesine dikkat edilmelidir.

1.5.7. GEZİ YAZISI

Gezilip görülen yerleri anlatmak üzere yazılmış edebî yazılara gezi yazısı adı verilir. Gezi yazıları, yazan kişinin sadece gördüğü yerleri yazmasıyla oluşan bir tür değildir. Gezi yazılarında gezilen yerin kültürü, gelenekleri, yaŐayıŐları hakkında da bilgi verir. Bu açıdan gezi yazıları incelendiğinde özellikle çocukluk çağının sonlarına gelmiş bireylerin yoğun ilgisini çekmektedir.

Çocuklara yönelik gezi yazılarında öznel gözlemlere değil nesnel gözlemlere yer verilmelidir. Gezi yazıları anlaşılır akıcı bir dille yazılmalı ve çocuğun gezip görmeye karşı isteklendirmelidir.

1.5.8. BİYOGRAFİ

Biyografi, bütün toplum tarafından tanınan, bilgi, beceri ve davranışlarıyla bütün insanların dünyasında yer edinen kişilerin doğumlarından ölümlerine kadar geçen dönemin bilgi ve belgelere dayanılarak anlatıldığı edebiyat türüne verilen addır.

Çocuklara yönelik yazılan biyografilerin amacı çocuğun başkalarının hayatlarından ders çıkarmasını sağlamaktır. Bu yüzden yararlanılan kaynaklar doğru ve eksiksiz olmalıdır. Anlatılan kişinin hayatını canlandıran olaylar, görüşlerini ve düşüncelerini yansıtan açıklamalar sağlam belgelere dayanmalıdır.

1.5.9. ANI

Anı, yaşanan ya da tanık olunan olayların yazıyla dökülmesi sonucu oluşan edebî bir türdür. Anı türünde yazılan eserlerin genel özellikleri şunlardır:

- Kaleme alınan anıların ilgi çekici konularda olmasına dikkat edilmelidir. Sıradan olayların anlatıldığı anılar çocukların ilgisini çekmez.
- Anılarda anlatılan olaylar ve verilen bilgiler, öğretici nitelikte olmalıdır.
- Anıların hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak biçimde yansız, abartısız ve nesnel olarak hazırlanmasına dikkat edilmelidir.
- Anıların dili, sade, yalın, duru ve içtenlikli bir anlatıma sahip olmalıdır.

1.5.10. BİLMECE

Bir şeyin adını söylemeden, bazı özelliklerini üstü kapalı bir şekilde anlatarak onun ne olduğunu bilmeyi, dinleyen ve okuyana bırakan oyun, eğlence olarak tanımlanan bilmece, Türk halk edebiyatının önemli yere sahip edebî bir ürünüdür.

Bilmeceler çocuklar için oldukça değerli ürünlerdir. İlgi çekici olmaları, sözcüklerin ahenkli bir şekilde sıralanışı, düşünce dünyasını geliştirmesi bakımından çocuklar için önem taşır.

1.5.11. TEKERLEME

Tekerlemeler, başlı başına bir tür olmakla birlikte çoğu zaman başka bir türün içerisinde de yer almaktadır. Masalların başında, ortasında ve sonunda kullanılan tekerlemeler, masalda ahenk unsuru olarak kullanılmaktadır.

Tekerlemelerin çok farklı şekillerde kullanılması, farklı çeşitlerinin olmasına neden olmuştur. Masal başı, sonu ve ortası tekerlemeleri dışında, tören tekerlemeleri, oyun- sayısmaca tekerlemeleri, yanılmaca tekerlemeleri de bulunmaktadır.

1.5.12. TİYATRO

Tarihi çok eski bir edebiyat türü olan tiyatro, insanların başından geçmiş veya geçmesi muhtemel olayları, taklit ve benzetme yollarıyla canlandırılması sanatıdır. Tiyatro, sahnede canlandırılacak biçimde olabileceği gibi sadece okunmak amacıyla da kaleme alınabilir.

Çocuk tiyatrosunun özelliklerini ve yararlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

- Tiyatro, insanı, insana, insanca anlatan bir türdür. Bu nedenle çocuğun insanı tanımada büyük öneme sahiptir.
- Tiyatro, çocuğun sosyalleşmesini sağlar. Birlikte çalışma, ortak kanı geliştirme imkânı verir.
- Görgü kurallarını öğretir, kültürel birikim sağlar ve eski ile yeninin kıyaslamasını yapmasına yardımcı olur.
- Çocuğun beş duyusu, belleği ve duygularını harekete geçirir.
- Dikkati artırır, güven duygusu aşılar, yaratıcılığı geliştirir.

II. ENVER NACİ GÖKŞEN'İN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİNE GENEL BAKIŞ²

2.1. Enver Naci Gökşen'in Hayatı

Enver Naci Gökşen 1916 yılında İstanbul' da doğmuştur. Köklü ve zengin bir aileye sahip olan yazarın annesi İstanbullu bir subay kızıdır. 1945 yılında annesini kaybeden yazar, annesini hayatının ilk öğretmeni olarak görmekte ve Türkçeyi annesi sayesinde öğrendiğini belirtmektedir.

Enver Naci Gökşen'in çocukluk yılları Cumhuriyet'in kuruluş yıllarına rastlamaktadır. Yeni bir devrin başlangıcına tanıklık eden yazar, ilkokulu ve ortaokulu Üsküdar'da okumuştur. Çocukluk yıllarında yazarın en büyük amacı milli bayramlarda Ankara'ya gönderilen öğrenci grupları arasına seçilmek ve Atatürk'ü yakından görebilmek olmuştur. Derin bir Atatürk sevgisine sahip olan yazar, hayatı boyunca kendini Atatürk ilkelerine bağlı bir öğretmen olmaya adanmıştır.

Ortaokuldan sonra İstanbul Öğretmen Okulu'na başlayan yazar, 1935 yılında bu okulu bitirmiş ve Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü' nü kazanmıştır. 1937 yılında öğretmenlik yapmaya başlayan yazarın ilk görev yeri Adapazarı Ortaokulu'dur. 1951 yılında İstanbul Eğitim Enstitüsü ve İlköğretmen Okulu'na atanarak emekli olana kadar burada görevine devam etmiştir.

İki evlilik yapan ve çocuğu olmayan yazar 1962 yılında, hayatta olan eşi İlhan Gökşen'le evlenir. İlhan Gökşen'e çok büyük bir muhabbet besleyen yazar, hastane odasında yatarken bile eşiyle olan özel günlerini unutmayacak kadar ince ruhlu bir adamdır. Çeşitli sağlık sorunları yaşayan yazarın hayatı boyunca en büyük destekçi eşi İlhan Gökşen'dir.

1974 yılında kalp krizi geçiren, uzun süre hastanede yatan ve şeker hastalığı da olan yazar, Atatürk Yüksek Öğretmen Okulu'ndan aynı yıl emekliye ayrılır.

Emekli olduktan sonra öğrencisi Mehmet Turgut'un sahibi olduğu Bilgi Başarı Yayınevi'nde çocuklara yönelik eserler üzerinde çalışmalar yapar. Vefatına kadar

² Bu bölüm "Ekler" kısmındaki belgelerden elde edilen bilgiler doğrultusunda hazırlanmıştır.

geçen süre zarfında bu yayınevinden kitapları çıkar ve burada çıkan diğer kitapların çocuk edebiyatına uygunluğunu kontrol etme görevine devam eder. Ayrıca çeşitli dergilerde ve gazetelerde de yazma sevdasını sürdürür.

Gazeteciler Cemiyeti'nin ve Türk Dil Kurumu'nun üyesi olan yazar 14 Ocak 1986'da İstanbul'da vefat etmiş ve Karacaahmet mezarlığına defnedilmiştir.

2.2. Enver Naci Gökşen'in Yazı Hayatı ve İlk Eserleri

Enver Naci Gökşen'in yazar olma isteği İstanbul Erkek Öğretmen Okulu öğrencisiyken başlar. Okulun karşısında bulunan Servet-i Fünun dergisinin basıldığı Uyanış matbaası ve matbaaya girip çıkan yazarlar Gökşen'e ilham kaynağı olur. Matbaanın sahibi Ahmet İhsan Tokgöz'ü görebilmek için akşamları yatılı kaldığı okulun penceresinden sürekli matbaayı gözetler. Matbaaya girip çıkan tanınmış, temiz giyimli kimselere imrenerek bakan yazar derginin her sayısını defalarca okuyarak ve Fransızca çevirilerine devam ederek bir gün bu dergide yazabilme hayalini sürdürür.

Yazarlığa ilk özlemi Servet-i Fünun matbaası karşısında başlayan Gökşen, İstanbul Erkek Öğretmen Okulu son sınıf öğrencisiyken meslek dersleri öğretmeni Hıfzırrahman Raşit Bey sayesinde "Yarımay" dergisinde yazılarını yayımlamayı başarır. Matbaayla olan işlerini öğrencisi Enver Naci Gökşen'in aracılığıyla yürüten Hıfzırrahman Raşit Bey sayesinde Yarımay dergisinin yazı işleriyle ilgilenen Mecdi Eren'le tanışan Gökşen, bir gün Fransızca çeviriler ve kendi yazdığı öykülerinden birkaçını Mecdi Eren'e götürür. Guy de Maupassant'tan çevirdiği "La Tombe" (Mezar) adlı öykü Yarımay dergisinin 11. Sayısında başlığı "Hakimler Beni Dinleyin" olarak değiştirilerek çıkar.(1935) Dergideki bu yazısından yazarlıkta ilk parasını kazanan Gökşen, burada Mahmut Yesari, Naci Sadullah gibi birçok ünlü yazarla tanışma fırsatı bulur.

Yarımay dergisinde düzenli olarak yazmaya devam eden Gökşen, bir gün bütün cesaretini toplayarak girip çıkanları imrenerek izlediği Servet-i Fünun matbaasına gider. Yönetimin Halit Fahri Ozansoy ve oğlu Gavsî Ozansoy'a ait olan dergiye yazılarını bırakır. Bir hafta sonra Uyanış dergisinde yazısı yayımlanır ve bu

tarihten sonra Servet –i Fünun matbaasında Özdemir Asaf, Oktay Akbal, Mümtaz Zeki gibi çok değerli isimlerin arasına girmiş olur.

1937 yılında Adapazarı Orta Okulu'na Türkçe öğretmeni olarak atanan Gökşen, İstanbul'daki dergilere yazılarını göndermeye devam eder. 1934 yılında İsmail Hakkı Baltacıoğlu tarafından çıkarılan Yeniadam dergisine öğretmenliğinin ilk yılında “aile” ile ilgili bir makalesini gönderir. Makalesinin yayınlanmasından sonra yazarlığa olan hevesi iyice artan Gökşen, her hafta düzenli olarak Yeniadam dergisine yazılarını gönderir.

Yeniadam dergisi Enver Naci Gökşen'in hayatında çok önemli bir yere sahiptir. İsmail Hakkı Baltacıoğlu'ndan aldığı demokrasi, düşünce özgürlüğü, hoşgörü, kalem onuru gibi güzide değerleri parayla pulla hiçbir yerde satın alamayacağını ve bu dergideki bütün yazarların bir aile samimiyeti içerisinde işlerini yaptığını birçok yazısında belirtmektedir. Gökşen, Yeniadam dergisinde Suphi Nuri İleri, Bedri Rahmi Eyüpoğlu, Hüsamettin Bozok gibi yazarlarla çalışmıştır.

1955 yılında Türk Dil Kurumu'nun aylık dergisi olan Türk Dili dergisinde ilk yazısı yayınlanan Gökşen, 1955- 1976 yılları arasında bu dergide hikâyelerini, makalelerini ve kitap tanıtımını içeren yazılarını yayınlar.

Yazı hayatına dergilerle başlayan Gökşen, Türk Dili dergisinin yanı sıra Köy Postası, Ilgaz, Hisar, Tedrisat Mecmuası gibi dergilerde de sürekli yazarlık yapmıştır. Çapa Öğretmen Okulları'nın bir yayım organı sayılan Tedrisat Mecmuası'ndaki yazıları Enver Naci Gökşen'in “Çocuk Edebiyatı” kitabının ilk çalışmalarıdır.

Türk Dil Kurumu'nun yönetim kurulu üyesi olan Enver Naci Gökşen, “Yazım Kılavuzu, Türkçe Sözlük, Atasözleri, Deyimler Terimler Sözlüğü” gibi başvuru kitaplarının geliştirilmesinde ve yenilenmesinde çok büyük katkılar sağlamıştır.

Enver Naci Gökşen'in çeşitli konularda yazılmış yüz yirmi beş makalesi vardır. Bu makaleler “Milli Kütüphane”nin “Cumhuriyet Dönemi Makaleler Bibliyografyası”nda listelenmiştir.

2.3. ENVER NACİ GÖKŞEN’İN EDEBİ KİŞİLİĞİ ve ÖĞRETMENLİK ANLAYIŞI

Tarihe mal olmuş insanları değerlendirirken yaşadıkları dönemin özelliklerini çok iyi bilmek gerekir. Mustafa Sarı, Enver Naci Gökşen’in yazı hayatını ve düşünce dünyasını oluşturan ortamı şu şekilde tasvir etmektedir:³

“Uzun ve yorucu bir savaştan zaferle çıkan genç Türkiye Cumhuriyeti; bir yandan yaralarını sarmaya çalışıyor, diğer yandan hayal ettiği insan tipini yaratmaya ve gerisinde kaldığı uygar dünyaya yetişmeye çalışıyor. Ulu önder Mustafa Kemal Atatürk’ün sosyal, kültürel, tarımsal ve iktisadi alanda, birçok itiraz ve sıkıntılara rağmen hayata geçirdiği devrimleri yaşatmaya ve daha geniş tabanlara yaymaya ihtiyaç vardır. Enver Naci Gökşen en kaba hatlarıyla böyle bir dönemin aydınıdır. Bu şartlar, Enver Naci Gökşen’in düşünce dünyasının oluşmasına ve ileriki yıllarda yazılarının oturacağı temeller hakkında ipuçları verir.

Yeni bir devrin başladığı ve yeni düzenin yavaş yavaş oturmaya çalıştığı yıllarda Enver Naci Gökşen de yazma hayatına başlar. Kendini Atatürk devrimlerinin savunucusu ve koruyucusu olarak gören Gökşen, öğretmenlik ve yazarlık hayatında Atatürk’ün fikirlerini yaymayı ve Türkiye Cumhuriyeti’ni her yönden yükseltmeye çalışmayı kendine gaye edinir.

Dil devriminin yeni yeni yayıldığı dönemde Gökşen, İsmail Hakkı Baltacıoğlu’nun da desteğiyle öz Türkçecilik yolunda çok önemli adımlar atılmasını sağlamıştır. Dil devrimini ve öz Türkçeciliği eleştirenleri yazılarında yerden yere vurmıştır. “Türk Dili” dergisinde yayınlanan Prof. Selahattin Batu’nun dil özleşmesine karşı oluşunu eleştirdiği “Duyarlık ve Beğeni Adına” adlı makalesi bu duruma örnektir. Dildeki yabancı kelimelerden sürekli şikâyet eden ve bu durumun uzun süreçte dili yok edeceğini belirten Gökşen’i geçen yıllar haklı çıkarmıştır.”

Enver Naci Gökşen, dille ilgili görüşlerini dile getirirken bütün toplumu ya da belirli bir kesimi ilgilendiren yazı ve konuşmalarda daha fazla özen gösterilmesi ve herkesin anlayacağı kelimelerle konuşulması gerektiğini belirtmektedir. Bunun nedenini başından geçen bir olayı anlatarak açıklamaktadır:

“Geçen gün gittiğimiz evlenme töreninde nikâh memuru yeni evlilerle konuşurken kıza dönerek ‘A.B.’yi hüsn ü rıza ile zevçliğe kabul ediyor musunuz?’ diye sorunca kendi kendime şöyle düşündüm: Şu kızcağız kalkıp da: ‘Memur Bey, ben kaç kişiyle evleniyorum? A.B.’yi anladım ama Hüsnü Rıza da kim oluyor?’ deyiverse ne iyi olurdu!

‘Hüsn- ü rıza’nın ne olduğunu bilmeyen pek çok kimse bu sözü pekâlâ ‘Hüsnü Rıza’ adlı biri sanabilirdi. Her tabakadan kimselere seslenen, böyle mutlu bir günde çok açık bir dille konuşması

³ Mustafa Sarı, *Enver Naci Gökşen*, Türk Dili Dergisi, S.700, s.433.

gereken evlendirme memurunun dili, tam bir ‘mecelle’ diliydi: ‘Akit, zevç, zevce, izdivaç, imtizaç...’ gibi kelimeleri bol bol kullanıyordu.

Bilmiyorum her yerde evlendirme memurları böyle ‘vaiz’ gibi mi konuşurlar? Bu basmakalıp sözleri daha açık söylemek bize ne kaybettirir? Tam tersi anlamı anlaşılacağı için daha etkili olur ve herkes can kulağıyla dinler.”⁴

Enver Naci Gökşen sıradan, çok basit gibi görünen olaylardan bir sanat eseri meydana getirebilecek kadar üretken bir yazardır. Hikâyelerinin çoğunda bir olaydan çok bir durum üzerinde durmaktadır. Klasik mevzulu olmayan bu hikâyelerde vaka ilmikleriyle işlenmiş konular hemen hemen yok gibidir.

Enver Naci Gökşen, hikâyelerinde konu olarak insanın türlü ruh tezahürlerini ele almıştır. Bu ruh tezahürlerini anlatırken abartıdan kaçınmış, sade cümlelerle hayatın her anında karşılaştığımız tiplerin adeta resmini çizmiştir. Örneğin, “Durakta Bir Adam” adlı hikâyesinin başlığı altında yayınladığı on üç hikâyenin her biri hayatın bir cephesini ele almaktadır. Bütün vakalarda esas tema “insan”dır. “Durakta Bir Adam”, “12 No’lu Hasta”, “Emekli”, “Küskün”, “Kesik Hasan”, “Beyinsiz Adam”, “Talihini Yaratan Adam” adlı hikâyelerde orta sınıf kahramanların yaşayış ve görünüşleri canlandırılarak; bu kahramanlar üzüntüleri, sevinçleri, kaygıları ve zaaflarıyla tasvir edilmektedir.

Enver Naci Gökşen, eserlerinde Türkçeyi nakış gibi işlemiştir. Hikâyelerinde gereksiz tasvirlerden, mübalağalı anlatımlardan kaçınarak okuyucularına adeta bir dil şöleni yaşatmıştır. Yazarın amacı okuyucularına estetik zevk kazandırmanın yanında onları bilgilendirmektir. Bu yüzden hikâyelerinde bazen didaktiklik çok fazla dikkat çeker.

Enver Naci Gökşen, bireysel kaygılardan çok toplumsal kaygılar taşıyan, çağdaşıktan kopmamaya çalışan, Atatürk düşüncesini, ulusalcılığı, yararlı birey olma özelliğini vazgeçilmez ilke edinmiş, düşüncelerini sürekli ürettikleriyle topluma aktarmaya çalışmış, çocuk edebiyatına önemli katkılar sağlamış bir yazardır.

Enver Naci Gökşen, edebiyatın birçok dalında eser vermesine rağmen kendini hikâyeci olarak görmekte ve hikâyelerini nasıl kurguladığını, hangi konuları yazmaya değer bulduğunu şu şekilde açıklamaktadır:

⁴ Enver Naci Gökşen, *Yabancı Kelimeler ve Ses Uyumu*, Türk Dili Dergisi, S.15, s.52

“Hikâyecilikte karar kıldığıma göre, Hikâyede tuttuğum yolu kısaca belirtmek gerekirse diyebilirim ki, olaylara fazla önem vermemek, kişilerin iç dünyalarını ve çevreleriyle ilişkilerini yansıtmaya çalışmaktır. Bu amaca ulaşabilmek için de söylenmiş şeyleri tekrarlamamak, okuyucuya yeni ve değişik bir şeyler okutmak istiyorum. Bu ana düşünce ile de iyi, doğru ve güzel bulduğum konuları temiz bir Türkçe ile işlemeyi yeterli buluyorum, o kadar!

Yazmak için kendimi hiç zorlamam. Bir konu usuma düştü mü günlerce benimle beraber dolaşır, yatıp kalkar, gelişir. İlk önce bir kâğıda usuma gelen konu parçalarını not ederim. Sonra onların tam ve eksiksiz duruma geldiklerine inanınca kalemi elime alır işlerim. Yazı yazmam için de günün belli saatini beklemem. Evde sessizliğin egemen olduğu bir zamanda, içimde de isteği varsa oturup yazarım. Yazma eylemi, bir boşalma işidir. Bir konu ile içimin dolduğunu sezdiğim an boşalma gereğini duyarak yazmaya başlarım. Genellikle ben konuyu aramam, konu beni bulur. Bazen konular o kadar bastırır ki hangisini önce yazacağımı kestiremem. Bazen de günlerce konu beklerim.

Yazarken daima okurumu düşünürüm. Usuma gelen her konuyu da işlemek istemem. Okura bir şeyler kazandırmalı yazacağım şey. Yeni ve özgün bir yanı bulunmalı.

Bir yazıda en önemli şey bence konu değil, işleyiştir. Konu çok parlak da olsa iyi bir işleyişi yoksa yazarın neye yarar? İşlerken ana dilimin özelliklerine çok dikkat ederim. Aslında edebiyat, bir ana dil sanatıdır. Konu gelişip olgunlaştıktan sonra da çok çabuk ve kolay yazarım.”⁵

Enver Naci Gökşen yazdığı hikâyelerde öğreticiliği ön planda tutmuş, birçok hikâyesinde vermek istediği iletileri açıkça dile getirmiş, okuyucuya çok bir şey bırakmamıştır. Çocuklar için ayrı bir edebiyatın gerekliliğine inanan yazar, Öğretmen Okulları müfredatına “Çocuk Edebiyatı” dersinin konulması için de çok büyük çaba sarf etmiştir. Kendi kültürümüzün yanında dünya kültürünün de çocuklara tanıtılması gerektiğine inanan yazar çeviri eserler konusunda çok önemli çalışmalar yapmıştır.

Enver Naci Gökşen, okulu sadece bir beton bina ve dört duvardan ibaret saymayan, öğrencilerine hep babacan bir tavırla yaklaşan, bütün özel yaşantısını öğrencilerine açabilen, mezun ettiği öğrencileriyle de iletişimini kesmeyen ve bugün çok iyi yerlerde olan birçok öğrencisi ve yakın arkadaşı tarafından “İstanbul’un artık göremediğimiz İstanbul efendisi tipinin son temsilcisi” olarak hatırlanan bir yazardır.

⁵ Ahmet Köklügiller’e Yazılan Mektup, 1974 (Bk. Ekler 2.4.)

Enver Naci Gökşen'in öğretmenlik anlayışı Prof. Dr. Hasan Pekmezci tarafından şöyle anlatılmaktadır:

“Enver Naci Gökşen tipi eğitimciler için öğrenci bir bütündür, her öğrenci başlı başına birer kimliktir. Öğrencilerin bulunduğu yaş döneminin çok iyi bilinmesinden kaynaklanan bireysel farklılıklara verilen önemden başlayarak; öğrencinin sosyalleşmesi, insan ilişkileri ve kültürel birikim açısından kimliğin bütününe kapsayan bir eğitimcilik anlayışı. Enver Naci Gökşen, öğrencilerin gelişim basamaklarını, bu dönemin psikolojisini, ilgi ve ihtiyaçlarını bilen, öğrencilerin çoğunun geldiği sosyal kaynağı çok iyi okuyabilen, sorgulayabilen ve buna göre eğitim-öğretim yöntemi geliştirebilen bir eğitimci modelidir.

Kent köy kaynaşmasının yeni yeni başladığı dönemlerde Enver Naci Gökşen, kırsal kesimden gelmiş, kendini ifade etmekte zorlanan ama içinde cevher barındıran öğrencilerini adeta bir maden gibi işleyerek topluma kazandırmıştır. Eğitim öğretim sistemini ezbercilikten çıkararak Gökşen, dili ve edebiyatı sevdirek öğretme amacı gütmüştür. Derslerinin çoğunu sınıf dışı mekânlarda işleyen Gökşen, yaşayarak öğretmeyi amaçlamıştır. Ayrıca derslerine davet ettiği edebiyat dünyasından değerli isimler de öğrencilerinin hafızasında çok önemli yer edinmiştir. Gökşen'in öğrencileri, öğretmenleri sayesinde Türk Edebiyatı'nın ağızdan ağza dolaşan değerli mısralarını bire bir şairlerinin ağzından duyma şerefine erişmişlerdir. Bugün bile büyük küçük herkesin mutlaka bildiği Orhan Şaik Gökyay'ın “Bu Vatan Kimin?” ya da “Kös” şiiri ilk defa Enver Naci Gökşen'in öğretmen adayları olan öğrencilerine okunmuştur.”⁶

Enver Naci Gökşen, sanatla yaşamı birleştiren nadide yazarlardan birisidir. Gökşen, edebiyatı ulaşılmaz bir hayal değil yaşanan bir hayat haline getirmeyi başarmış ve yetiştirdiği öğrencilere de bunu bir yaşam tarzı olarak benimsetmiştir. Yaşamın her anında öğrencilerine öğretmenlik yapan Gökşen, onlara bir tiyatrunun nasıl izleneceğinden değerli bir mekânın nasıl gezileceğine dair her şeyi yaşatarak öğretmiştir. Enver Naci Gökşen'in öğrencisi Av. Mehmet Turgut hocasını “Artık göremediğimiz son İstanbul beyefendisi, bir İstanbul çelebisiydi.”⁷ diyerek en güzel şekilde tanımlamaktadır.

Özellikle yazma yetisi güçlü olan öğrencilerini sürekli takip eden Gökşen, öğrencilerinin yazdığı şiir, öykü, deneme vb. yazıları değerlendirerek onlara öncülük etmiştir. İstanbul dışında yaşayan öğrencileriyle de irtibatını kesmeyen Gökşen

⁶ Hasan Pekmezci, “İdol Eğitimci Enver Naci Gökşen” Konulu Yazı, 2010 (Bk. Ekler 1.5.)

⁷ Mehmet Turgut'la Yapılan Görüşme, 2010 (Bk. Ekler 1.1.)

onların yazdığı eserleri değerlendiren sayfalarca mektup yazmayı kendine borç bilmiş ve her zaman öğrencilerine yol gösterici olmuştur.

2.4. ENVER NACİ GÖKŞEN'İN ESERLERİ

Enver Naci Gökşen tarafından çeşitli türlerde kaleme alınan eserler yayınlanma yılına göre aşağıda tanıtılmaktadır.

2.4.1. İnan Bana

Enver Naci Gökşen tarafından “büyük hikâye ya da küçük romancık” olarak tanımlanan kitap yüz otuz beş sayfa olup, 1939 yılında Ahmet İhsan Basımevi tarafından yayınlanmıştır. İki bölümden oluşan eser, yazarın basılan ilk kitabı olması bakımından ayrı bir önem taşımaktadır.

2.4.2. Son Çare

“Son Çare” adlı hikâye kitabı altmış dört sayfa olup, 1942 yılında Adapazarı Necip Güllü Matbaası’nda basılmıştır. İçindekiler bölümü bulunmayan kitap on yedi hikâyeden oluşmaktadır.

2.4.3. İnsan Yüzlü Kaya

Gençlik hikâyeleri başlığı altında çıkan “İnsan Yüzlü Kaya” Enver Naci Gökşen’in Fransızcadan çevirdiği öykülerden oluşmaktadır. 1947 yılında Berksoy Basımevi tarafından yayınlanan kitap yazarın çeviri öykülerini topladığı ilk eseridir. Kitap elli dokuz sayfadan oluşmaktadır.

2.4.4. Durakta Bir Adam

“Durakta Bir Adam” adlı hikâye kitabı seksen sayfa olup, 1949 yılında “Kader Basımevi” tarafından yayınlanmıştır. On üç hikâyenin yer aldığı kitapta içindekiler bölümü bulunmamaktadır. “Son Çare” adlı hikâye kitabında yer alan “Son Çare” adlı hikâye bu kitapta sadece kahramanın adı değiştirilerek “Teselli” adlı hikâye olarak yer almaktadır. Kitapta yer alan hikâyelerde genellikle kişilerin psikolojik durumları tasvir edilmekte ve verilmek istenen düşünceler açıkça dile getirilmektedir. Bu durum hikâyelere makale havası katmaktadır. Kitapta yer alan hikâyelerin başına karikatür tarzı küçük resimler yerleştirilmiştir.

2.4.5. Çardak Altı

“Çardak Altı” adlı hikâye kitabı doksan beş sayfa olup, 1951 yılında “Kader Basımevi” tarafından yayınlanmıştır. On iki hikâyeden oluşan kitabın sonuna yazar içindekiler bölümünü yerleştirmiştir. Bu kitapta yer alan “İki İnsan” adlı hikâye 2008-2009 Eğitim Öğretim Yılı için Koza Yayınları tarafından hazırlanan 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabına konulmuştur.

2.4.6. Masal İçinde Masal

“Masal İçinde Masal” adlı masal kitabı altmış üç sayfa olup, 1958 yılında Meral Yayınları tarafından çıkarılmıştır. İçerisinde on üç masal bulunan kitapta masalların ortak iletisi “hiçbir kötülüğün cezasız, hiçbir iyiliğin de karşılıksız kalmayacağı” yönündedir.

Masallar sözlü geleneğin ürünü olduğu için halkın gelenek ve göreneklerini de içinde barındırır. Enver Naci Gökşen’in “Masal İçinde Masal” kitabında yer alan masalarda büyük sözü dinlemek, yardımsever olmak, sabırlı ve kararlı olmak, kimseye karşı kötü niyetli olmamak, zekâyı kullanarak zorlukların üstesinden gelmek, elindekilerin kıymetini bilmek, gereksiz özentiyi içine girmemek, dayanışma ve birliktelik içerisinde olmak gibi hayati önem taşıyan iletiler dikkat çekmektedir.

“Masal İçinde Masal” kitabının kahramanları insanlar, hayvanlar ve bitkilerden oluşmaktadır. Kitapta yer alan “Yavru Çakalın Oyunları”, “Tuzak”, “Tembel Harcı”, “Ahbap Çavuşlar”, “Küçük Çam” adlı metinler fabl niteliği taşımaktadır. Kitapta yer alan “İmtihan” adlı metin ise masal değil öğretici niteliği ağır basan, çocuklara ders vermeyi amaçlayan bir hikâyedir.

“Masal İçinde Masal” kitabı dil ve anlatım yönünden de değer taşımaktadır. Masallar yazılırken, deyimlerden, benzetmelerden, sıfatlardan, ses taklidi sözcüklerden, şiveyle söylenen sözlerden ve tekerlemelerden sıkça yararlanılmıştır. Ayrıca masalarda yer alan “çaylak, entari, zira, paylanmak, seğirtmek, hiddet, badi, haspa, nezaket, sırça, gerdanlık, fenalık, derviş, hamal, bilgiç, münafık, peri, tellal, Zümrüdü - Anka, külah, baş kapıcı” gibi kelimelerin birçok öğrencinin kelime

hazinesinde bulunmadığı düşünülürse metinlerin bu alanda da çok faydalı olacağı aşıkardır.

Masallarda yer alan masalsı öğeler çocuğun ufkunu genişletecek, onu başka dünyalara götürecek niteliktedir. Mekân olarak seçilen “Kaf Dağı”, kurtarıcı görevini yerine getiren Bilgiç Dede ve periler, her zaman yenilen cadı karılar, bıyığını oynatarak gülen fareler, tepeden tırnağa altın kesilen çamlar, köpek yavrusu doğuran kadınlar” gibi birçok masalsı öğe çocuğa okuma zevki aşılacak niteliktedir.

2.4.7. Çocuklar İçin Edebiyat

İlk basımı 1960 yılında “Bakış Kütüphanesi” tarafından yapılan “Çocuklar İçin Edebiyat” adlı kitap daha sonraki yıllarda “Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız” başlığı altında genişletilerek yeniden basılmıştır. Bugün yazılan birçok çocuk edebiyatı kitabına kaynaklık eden bu kitap, öğretmen okullarının çocuk edebiyatı programına göre; öğretmenlerin ve çocukla ilgili kimselerin faydalanabilecekleri şekilde hazırlanmıştır. Kitapta bulunan masal, şiir, öykü örnekleri ve okul müsamerelerinin nasıl yapılması gerektiğine dair bilgiler çocuklara da rehber olacak niteliktedir. Kitap seksen üç sayfadan oluşmaktadır.

2.4.8. Estergon Kalesi

“Estergon Kalesi” adlı kitap kırk sayfa olup, 1961 yılında Emekli Öğretmenler Cemiyeti tarafından “Tarih Hikâyeleri” başlığı altında yayınlanmıştır. Tarihi konular içeren hikâyelerden oluşan kitap Osmanlı Devleti zamanındaki zaferleri ve Kurtuluş Savaşı sırasındaki olağanüstü başarıları anlatmaktadır.

2.4.9. Plevne Siperlerinde

“Plevne Siperlerinde” adlı kitap otuz bir sayfa olup, 1961 yılında Emekli Öğretmenler Cemiyeti tarafından “Tarih Hikâyeleri” başlığı altında yayınlanmıştır. Kitapta yer alan tarihi hikâyeler Osmanlı Devleti zamanındaki başarılar üzerine kurgulanmıştır.

2.4.10. Mehmet Emin Yurdakul

Türk Dil Kurumu Tanıtma Yayınları tarafından “Türk Diline Emek Verenler Dizisi” içerisinde 1963 yılında çıkarılan kitap kırk sekiz sayfa olup, Ankara Üniversitesi Basımevi tarafından yayınlanmıştır. Kitabın hazırlanmasındaki amaç, Türkçeye emek verenleri hem anmak hem de tanıtmaktır.

Mehmet Emin Yurdakul biyografisi “ Mehmet Emin Yurdakul’un Hayatı, Sanatı, Eserleri, Eserlerinden Örnekler” olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. Yazı sayfalarından önceki ilk yaprak Mehmet Emin Yurdakul’un bilindik resimlerinden birine ayrılmış bulunmaktadır. Yazarın çok sayıda dipnot kullanarak kaynak ve söz açıklamalarında bulunduğu görülmektedir. Kitabın son üç sayfası Türk Dil Kurumu Yayınları’nın genel tanıtımına, arka kapak ise, TDK Tanıtma Yayınları’nın tanıtımı ve duyurusuna ayrılmıştır.

2.4.11. Nasreddin Hoca’dan Fıkralar

Nasreddin Hoca’nın fıkralarının derlenmesiyle oluşturulan kitap yüz doksan iki sayfa olup, “Dilek Yayınları” tarafından 1964 yılında yayınlanmıştır. Aynı kitap “Hoca’dan Fıkralar” başlığı altında ileriki yıllarda tekrar basılmıştır.

2.4.12. Elebaşı

“Elebaşı” adlı hikâye kitabı doksan üç sayfa olup, “Mim Yayınları” tarafından 1964 yılında yayınlanmıştır. On üç hikâyeden oluşan kitapta içindekiler bölümü de bulunmaktadır. Kitapta yer alan “Bekir’in Tasası”, “Gönül Bu”, “Korku”, “Bir Mektup”, “Eski Ceket” adlı hikâyeler, yazarın daha önce yayınladığı hikâye kitaplarından alınarak bu kitapta başlıkları değiştirilerek tekrar yayınlanmıştır.

2.4.13. Yazma Yolu ve Yeni İmla Kuralları

“Yazma Yolu ve Yeni İmla Kuralları” adlı kitap altmış dört sayfa olup, 1966 yılında Kitap Yayınları tarafından basılmıştır. Kitabın yazılmasındaki amaç ilk defa Tanzimat döneminde kullanılmaya başlanılan noktalama işaretlerinin kullanılacağı yerleri belirtmek ve dil devriminden sonra yazımı karıştırılan birçok kelime ve eke açıklık getirmektir.

2.4.14. Dördüncü İyilik

“Dördüncü İyilik” adlı hikâye kitabı seksen yedi sayfa olup, 1967 yılında Fatih Matbaası tarafından basılmıştır. Dokuz hikâyeden oluşan kitapta içindekiler bölümü yer almaktadır. Kitapta yer alan “Küskün” ve “Hakkı Efendi’nin Derdi” adlı hikâyeler “Durakta Bir Adam” adlı hikâye kitabındaki “Küskün” ve “On İki No’lu Hasta” adlı hikâyelerle aynıdır.

2.4.15. Bir Mehmetçik

Tarihi hikâyelerden oluşan kitap otuz bir sayfa olup, 1967 yılında basılmıştır. Resimlerle zenginleştirilen kitap Osmanlı Devleti zamanında Avrupa’ya yapılan akınlar üzerine kurgulanmıştır. Kitabı oluşturan “Bir Mehmetçik”, “Hanginiz Bayram Han” ve “Toz Koparan Yiğit” adlı üç hikâye “Çocuklarımıza Tarihimizden Hikâyeler” adlı hikâye kitabında tekrar basılmıştır.

2.4.16. Kompozisyon İlkeleri ve Antolojisi

Kompozisyon yazarken karşılaşılan belli başlı sorunları çözümlenmek ve yazı yazmanın temel ilkeleri üzerine bilgi vermek amacıyla yazılan kitap iki yüz yedi sayfa olup, May Yayınları tarafından 1969 yılında çıkarılmıştır. Kitabın sonuna çeşitli türlerden oluşturulmuş bir antoloji eklenmiştir. Kitap daha sonraki yıllarda genişletilerek “Kompozisyon İlkeleri ve Seçme Örnekler” başlığı altında yeniden basılmıştır.

2.4.17. Behçet Kemal Çağlar

Türk Dil Kurumu Tanıtma Yayınları tarafından “Türk Diline Emek Verenler Dizisi” içerisinde 1970 yılında çıkarılan ve iki yüz sayfadan oluşan kitap Behçet Kemal Çağlar biyografisidir. Kitapta Behçet Kemal Çağlar’ın hayatına, eserlerine ve Türk diline olan emeğine değinilmiştir. Kitap Behçet Kemal Çağlar’ a ait notlara dayanılarak hazırlanmıştır. Kitapta yer alan bilgiler, Enver Naci Gökşen’in 1977 yılında yayınlanan “Nasıl yetiştiler?” adlı kitabında kısaltılarak tekrar kullanılmıştır.

2.4.18. Ayça

“Ayça” adlı hikâye kitabı yetmiş üç sayfa olup, sekiz hikâyeden oluşmaktadır. Kitaba başlığını veren “Ayça” adlı hikâye otobiyografik hikâye özelliği taşımaktadır. Hikâye yazar ile eşi Ayşe İlhan Gökşen arasında geçen bir olay üzerine kurgulanmıştır.

“Ayça” adlı hikâye kitabında yer alan “Şeker Kokulu Sevgili” ve “İskeledeki Kız” adlı hikâyeler “Durakta Bir Adam” adlı hikâye kitabındaki “Akide Kokulu Sevgili” ve “İskelede” adlı hikâyelerle aynıdır.

2.4.19. Çocuklara Tarihimizden Hikâyeler

Koza Yayınları Çocuk Kitapları dizisinden 1973 yılında çıkan kitap iki yüz altmış dört sayfa olup, zaferlerle dolu Türk tarihini anlatan hikâyelerden oluşmaktadır. Kitapta yer alan hikâyeler Selçuklu Devleti, Osmanlı Devleti ve Milli Mücadele yılları arasında geçmektedir.

Yazar, daha önce yayınladığı tarihi hikâyelerini bu kitapta toplamıştır. Kitapta yer alan hikâyeler “Kurtuluş Destanlarımızdan, Bilinmeyen Kahramanlar, Ünlü Savaşlarımız, Büyük Denizciler, Soylu ve Yürekli Kadınlar, Küçük Yiğitler ve Tarih Çiçekleri” başlıkları altında gruplandırılmıştır. Ayrıca bu kitapta yer alan “Deniz Kurdu Kemal Reis”, “Tozkoparan Yiğit”, “Başyiğit Genç Osman” ve “Hanginiz Bayram Han” adlı hikâyeler daha önceki yıllarda ayrı kitapçıklar halinde basılmıştır.

2.4.20. Atatürk’ü Anıyoruz

“Atatürk’ü Anıyoruz” 1973 yılında Koza Yayınları tarafından çıkarılan kitap iki yüz seksen iki sayfadan oluşmaktadır. Kitabın yazılış amacı ulusal törenlerde okunacak yazı ve şiirlere kaynaklık etmesidir. Kitabın içerisinde Atatürk için yazılan şiirler, Atatürk üzerine düşünceler, Atatürk’e ait vecizeler ve Atatürk’ün hayatı anlatan parçalar yer almaktadır.

2.4.21. Açıklamalar ve Hikâyelerle Atasözleri ve Deyimler

1974 yılında Koza Yayınları tarafından çıkarılan ve iki yüz elli sayfadan oluşan kitabın yazılış amacı, çocuklara deyimlerin ve atasözlerinin mecazi özelliklerini kavratmak ve dilimizin zenginliğini göstermektir. Kitabın hazırlanırken deyimlerin ve atasözlerinin anlamları hikâyeleştirilerek açıklanmıştır.

2.4.22. Mahalle Mektebinde

“Mahalle Mektebinde” 1976 yılında Koza Yayınları tarafından çıkarılan kitap “Türk Yazarlarından Unutulmaz Öyküler, Eski Bir Öğretmenin Okul Anıları, Yabancı Yazarlardan Hikâyeler ve Ünlü Fıkralar” olmak üzere dört bölümden oluşan bir derlemedir. İki yüz yirmi bir sayfadan oluşan kitabın “Eski Bir Öğretmenin Okul Anıları” adlı bölümü daha sonraki yıllarda kitap olarak basılmıştır.

2.4.23. Dağarcık

“Boş Zamanı Değerlendirme El Kitabı” başlığı altında çıkarılan “Dağarcık” Çağdaş Yayınevi tarafından 1977 yılında basılmıştır. Yedi ana bölümden oluşan kitap iki yüz otuz iki sayfa olup, bir ansiklopedi niteliği taşımaktadır. “Bilgi topluluğu” anlamına gelen Dağarcık, öğrencilerin derslerine yardımcı olmak ve boş zamanlarında eğlenerek öğrenmelerini sağlamak amacıyla hazırlanmıştır. Çok kapsamlı bir içeriğe sahip olan Dağarcık, Atatürk Devrimleri’nden yazım kurallarına, masallardan fıkralara kadar birçok değerli bilgiyi barındırmaktadır.

Kitabın bölümleri şu şekildedir:

- Ulusal Konular
- Türkçemiz
- Ünlü Yazarlar
- Sosyal Sorunlar
- Doğa Bilgileri
- Bilgi Damlaları
- Biraz da Gülelim

2.4.24. Nasıl Yetiştiler?

“Nasıl Yetiştiler?” Türk tarihinde önemli rol oynayan on sekiz kişinin çocukluk ve gençlik yıllarını anlatmaktadır. 1977 yılında Çağdaş Yayınevi tarafından basılan kitap iki yüz on yedi sayfa olup, biyografi niteliği taşımaktadır. Kitapta tanıtılan ünlü isimlerden bazıları şunlardır: Mustafa Kemal Atatürk, Kâtip Çelebi, Mimar Sinan, Mehmet Emin Yurdakul, Behçet Kemal Çağlar.

2.4.25. Türkçe Sözlük

1978 yılında ilk ve orta dereceli okullar için en son yazım kurallarına göre hazırlanan sözlük, Okul Kitapları Yayınevi tarafından basılmıştır. Daha sonraki yıllarda yeni basımları yapılan sözlük dört yüz kırk yedi sayfadan oluşmaktadır.

2.4.26. Eski Bir Öğretmenin Okul Anıları

Bilgi Başarı Yayınevi tarafından 1983 yılında basılan kitap yetmiş sekiz sayfa olup, Enver Naci Gökşen’ in anılarını içermektedir. Kitapta yer alan “Korku” adlı anı Durakta Bir Adam ve Çardak Altı adlı hikâye kitaplarındaki “Korku/ Öfke” adlı hikâyeyle aynıdır.

2.4.27. Nar Tanesi

Üç bölümden oluşan kitap yüz otuz dokuz sayfa olup, 1983 yılında “Emin Yayınları” tarafından basılmıştır. Kitabın birinci bölümü ve ikinci bölümü “Mahalle Mektebinde” adlı kitaptaki “Türk Yazarlardan Unutulmaz Öyküler ve Yabancı Yazarlardan Öyküler” bölümleriyle aynıdır. Kitabın üçüncü bölümü ise “Masal İçinde Masal” adlı kitapla aynıdır.

2.4.28. Armağan

Radyo oyunlarından oluşan kitap yüz altmış yedi sayfa olup, Bilgi Başarı Yayınları tarafından 1983 yılında yayınlanmıştır. Kitapta yer alan on radyo oyunundan altı tanesi yazarın daha önceki kitaplarında farklı isimlerle yer alan hikâyelerken bir tanesi de Mahmut Yesari’ye aittir. Kitapta yer alan radyo oyunlarının hikâye olarak yer aldığı kitaplar şu şekildedir:

- **Manav Recep:** Yazarın “Dördüncü İyilik” adlı hikâye kitabındaki “Dördüncü İyilik” adlı hikâyesiyle aynıdır.
- **Elebaşı:** Yazarın “Elebaşı” adlı hikâye kitabındaki “Elebaşı” adlı hikâyesiyle aynıdır.
- **İçli Kız:** Yazarın “Ayça” adlı hikâye kitabındaki “Ayça” adlı hikâyesiyle aynıdır.
- **Yol Üyesi:** Yazarın “Dördüncü İyilik” adlı hikâye kitabındaki “Asfaltta Bir Lokman Hekim” adlı hikâyesiyle aynıdır.
- **Yalancının Mumu:** yazarın “Mahalle Mektebinde” adlı derleme kitabındaki “Aynur’un Oyunu” adlı Fransızcadan çevrilen öyküyle aynıdır. Yazar, radyo oyunları kitabında bunu belirtmemiştir.
- **Korku:** Yazarın “Eski Bir Öğretmenin Okul Anıları, Durakta Bir Adam ve Çardak Altı” adlı kitaplarında yer alan “Korku/Öfke” adlı hikâyesiyle aynıdır.

III. ENVER NACİ GÖKŞEN'İN HİKÂYE KİTAPLARININ TAHLİLİ

Bu bölümde Enver Naci Gökşen'e ait hikâye kitaplarının genel değerlendirilmesi yapılarak ileti dizini çıkarılmıştır. Hikâyelerin tahlili yapılmadan önce hikâye kitabıyla ilgili genel bilgi verilmiştir.

Yazarın hikâyeleri tahlil edilirken Şerif Aktaş'ın "Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş" adlı kitabıyla İsmail Çetişli'nin "Metin Tahlillerine Giriş/2" kitabı referans alınmıştır. Hikâyelerin ileti dizini oluşturulurken Muhsine Helimoğlu Yavuz'un "Masallar ve Eğitimsel İşlevleri" adlı kitabındaki "Masalların Eğitimsel İşlevleri ve İleti Dizini" bölümünden faydalanılmıştır.

Hikâyeler tahlil edilirken aşağıdaki sıra izlenmiştir:

1. Hikâyenin Muhtevası
2. Hikâyenin yapısı
 - 2.1. Hikâyenin Kahramanları
 - 2.2. Hikâyede Yer ve Zaman
3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi
 - 3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi
 - 3.2. Atasözleri ve Deyimler

3.1. İNAN BANA

“İnan Bana” adlı hikâye kitabı yüz otuz yedi sayfa ve iki bölümden oluşmaktadır.

3.1.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâyede şüpheleri ve kuruntuları yüzünden gerçekleri göremeyen ve bu nedenle sevdiği insanı kaybeden bir adamın yaşadıkları anlatılmaktadır.

İstanbul’un bir kazasında nahiye müdürü olarak görev yapan Macit, bir aylık iznini geçirmek için Zonguldak’taki sütkardeşi Aliye’nin yanına gider. Burada Aliye’nin komşusu Nuran’a aşık olur.

“Yalnız birini yakından tekrar tekrar görmüş ve iyice tanımıştı. Onun adını yanlarından en son ayrılan olduğu için bir daha işitmiş ve Aliye genç kız evine giderken ellerini sıktığı sırada:

-Nuran bitişik komşumuzdur, kardeş gibi sevişiriz, demişti.”⁸

Ancak Macit çok çirkin olduğunu düşündüğü için kimsenin onu sevebileceğine inanmaz. Hatta bu halde dünyada olduğuna bile isyan eder. Nuran’ı sevmeye başlayınca karşılık bulamayacağına emin olduğu için bunu kendisine verilen bir ceza olarak görür.

“Sevilmediğim gibi sevmeseydim de ne olurdu? Sevilmemenin iğrençliği yetmiyormuş gibi sevmenin hem de böyle bir yaradılışla sevmenin azabını çekiyorum ve çekeceğim.”⁹

Ailesi çok yoksul olduğu için ağabeyinin yanında yaşayan ve ağabeyinin karısı evi terk ettiği için onun çocuklarına bakan Nuran, Macit’in izni boyunca her gün onu görme ve konuşma fırsatı bulur. Aralarında bir yakınlık başlar; ancak ikisi de bunu dile getiremez. Macit Nuran’ın onu gerçekten sevebileceğine ihtimal vermez.

“- Benim gibi bir adama o nasıl gönül verebilir? Ben sevecek bir insan mıyım? Bunda aşktan başka sebepler yok mudur? Yoksa hayatından mesul olacak yaşamasını temin edecek bir adama gösterilen alalade bir maddi yakınlığı aşka bürümek mi istiyor?”¹⁰

⁸ Enver Naci Gökşen, *İnan Bana!*, Ahmed İhsan Basımevi,1939, s.11

⁹ Gökşen, *İnan Bana!*, s.25

¹⁰ Gökşen, *İnan Bana!*, s.31

Bir aylık izin süresi bitince görev yerine gelen Macit, Nuran'la mektuplaşmaya başlar. Nuran, ağabeyinin duymasından korktuğu için Macit'ten mektupları Nezahat adındaki arkadaşının adresine göndermesini ister ve iki sevgili bu tarihten sonra duygularını karşılıklı olarak dile getirmeye başlarlar.

“Mektupları gittikçe hararetlendi. Aşk sevgi, kelimeleri her iki tarafın yazılarında sık sık tekrarlandı. Sevişen bir çift birbirine neler yazarsa onların da bazen beş altı sayfayı bulan mektuplarında aynı muhteviyat, aynı mevzu vardı.”¹¹

Macit sütkardeşi Aliye'ye bir mektup yazarak Nuran hakkında bildiklerini yazmasını ister. Aliye yazdığı mektupta Nuran'ın gönül maceralarının olduğunu, çok iyi bir kız olmadığını söyler.

“Ağabeyinin karısı bir delikanlıyı severmiş. Bu adam bazı siparişler için Nuran'lara gelip gidermiş. Nuran da bu gence tutkunmuş. Gelin görünce arasında şiddetli bir gönül rekabeti başlamış, bu yüzden ara sıra kavga da ederlermiş. Dalaşmalarının sebebi yüz kızartıcı olduğundan kimseye dertlerini açamaz, birbirlerini şikâyet edemezlermiş”¹²

Okuduğu mektupla yıkılan Macit sütkardeşinin Nuran'la yaşadığı bir tatsızlık yüzünden böyle bir dedikodu çıkardığını düşünmekle beraber bir iç hesaplaşma yaşamaya başlar.

“Bu faciayı bir müjde verir gibi yetiştiren sütkardeşinden nefret ediyor; ona Nuran'dan bahsettiğine üzülüyordu. Uzun zaman belki de büsbütün Aliye'ye mektup yazmamaya karar verdi. Bir yandan da böyle bir şeyanın gerçek olabilmesi ruhunu bulandırıyor, onu alt üst ediyordu. Birbirine zıt hükümler neticesiz kararlar veriyordu.

- Hayır! Onu bunu yapamaz.
- Belki! ”¹³

Nuran bir ay sonra Macit'e bir mektup yazarak Aliye'nin bir tanıdığı için ona talip olduğunu, bu teklifi kabul görmediği için aralarında kısa süreli bir dargınlık yaşandığını söyler.

¹¹ Gökşen, *İnan Bana!*, s. 36

¹² Gökşen, *İnan Bana!*, s. 37

¹³ Gökşen, *İnan Bana!*, s. 39

“Sütkardeşiniz bana talip olmuş ama kimin için biliyor musunuz? Dayızadesi bir genç için. Ağabeyim muvafakat etmiş.”¹⁴

Macit, Nuran’ın mektubunu aldıktan sonra kuşkularından arınır ve artık Nuran olmadan yaşayamayacağını anlar. Biraz daha zaman geçtikten sonra Zonguldak’a gidip Nuran’ı ağabeyinden istemeye karar verir. Bu sırada sütkardeşi bir mektup yazarak Macit’i, çocuğunun isim gününe davet eder.

Zonguldak’a gelen Macit Nuran’la sütkardeşinin evinde görüşür. Nuran etraftakiler duymasın, dedikodu olmasın diye dışarıda görüşmeyi reddeder. Zonguldak’a gelirken her dakikasını Nuran’la geçirmeyi düşünen Macit bu duruma çok üzülür. Bir sandal kiralayarak denize açılır. Uzun uzun düşündükten sonra Nuran’ı ağabeyinden istemeye karar verir. Hemen sahile gelerek Nuran’ın evine doğru yürümeye başlar. Bu sırada Nuran ve arkadaşını görür ve nereye gittiklerini öğrenmek için takip etmeye başlar. Halk evindeki bir düğüne gittiklerini öğrenince çok üzülür.

“Kendi düğünün hülyaları içinde sevgilisine koşarken onun başka düğünlerde zevk aradığını görmek bütün sevincini öldürmüştü. Şimdi hayatta oluşunu manasız buluyordu.”¹⁵

Macit, Nuran’ın düğünde çok mutlu olduğunu, hiç tanımadığı insanlarla dans ettiğini düşündükçe çılgına döner. Aliye’nin söylediklerine inanmayıp Nuran’ı sevmeye devam ettiği için kendini suçlar ve Nuran’ı isteme fikrinden vazgeçer.

“Bir kayanın üstüne oturdu. Beyni uğulduyordu. Kulaklarında caz sesleri ihtirasını sevgisini kıskançlığını nefretini ümitlerini sarsıyordu. Neşeden çılgınlaşmış danstan başları dönmüş bir sürü insanla dolu bir salon gözünde canlanıyordu.

Nuran da burada. Kim bilir kimin kucağında kimin kolları arasında dönüp duruyor. Ve bu kız yarın onun olacak.”¹⁶

Macit Aliye’nin çocuğunun isim gününden sonra Nuran’la hiç konuşmadan beynindeki bin bir şüpheyle İstanbul’a döndükten sonra Nuran’a bir mektup yazarak

¹⁴ Gökşen, *İnan Bana!*, s. 42

¹⁵ Gökşen, *İnan Bana!*, s. 58

¹⁶ Gökşen, *İnan Bana!*, s. 59

kafasındaki bütün düşünceleri ona anlatır. Ancak yazdıklarının Nuran'ı çok kıracağını düşündüğü için mektubu göndermekten vazgeçer.

“Ben sevmeden evlenmemeye inanmış bir adamım, sense evlenmeden sevemeyecek veya sevdiğini ispat edemeyecek bir insan. İşte bütün anlaşmazlıklarımız bundan ileri geliyor.”¹⁷

Macit, yirmi gün sonra Nuran'dan bir mektup alır ve yine mektuplaşmaya başlarlar. Nuran, ağabeyiyle birlikte akrabalarında bir hafta kalmak üzere İstanbul'a gelir. Aliye Macit'e yazdığı bir mektupla Nuran'ın gittiği adresi ona bildirir.

Macit, Nuran'ı görmek için Aliye'nin verdiği adrese gider. Abisinden çekinen Nuran, Macit'ten hemen gitmesini, söyleyeceklerini mektupla bildirmesini ister. Nuran'ın bu hal ve hareketlerine hiçbir anlam veremeyen ancak gururu çok kırılan Macit, oradan ayrılır.

Macit altı ay boyunca Nuran'ı hiç aramaz, ondan da bir haber alamaz. Bu sırada Avrupa'da eğitimini tamamlamak için sosyoloji sınavına hazırlanır ve sınavı kazanır. Ancak Avrupa'ya gitmeden önce bir süre İstanbul'da özel hastanelerden birine yatarak dinlenmeye karar verir.

Macit, hastanede yatarken okul arkadaşlarından Mühendis Cabir Güler ziyaretine gelir. “Gamsız Cabir” lakabıyla bilinen Cabir, arkadaşının izini Avrupa'ya gidecek öğrenci listesinde görür, ona bu sayede ulaşır. Zonguldak'ta çalışan ve Nuran'ın abisi Hadi'nin arkadaşı olan Cabir, Macit'e Nuran'ın mektubunu getirir ve Nuran'la ilgili bildiklerini anlatır. Nuran'ın Macit'e gönderdiği mektupları Hadi'nin aldığını, Nuran'ın hiçbir suçunun olmadığını, bilakis Macit'ten ayrı kaldığı için sınırlarının bozulduğunu sürekli ağlama nöbetleri geçirdiğini söyler. Macit, Nuran'ı görmek için geldiğinde onun düğüne gidip eğlendiğini söyleyince Cabir o düğünün kendi düğünü olduğunu ve Nuran'ın o gün çok durgun olduğunu söyler.

“ Kendi düğünümüdü yahu! Hadi, düğün günü sabahtan akşama kadar salonun tertip ve tezyini ile uğraştı. Akşamdan sonra Nuran kardeşim Nezahat'la beraber geldi, bir kenarda dalgın dalgın oturdu. O durgunluğun manasını şimdi anlıyorum.”¹⁸

¹⁷ Gökşen, *İnan Bana!*, s. 67

Macit, Aliye'nin yazdığı mektuptaki Nuran'la ilgili dedikoduyu da anlatır. Cabir bundan haberinin olduğunu, bu dedikoduyu çıkaranın Nuran'ın talibi olan mahalle bakkalı Daniş olduğunu söyler.

Macit'i Cabir'in söyledikleri tatmin etmez. Nuran'ın duygularından emin olmak için ona bir mektup yazarak çok hasta olduğunu, yakında öleceğini, bir arada olmalarının mümkün olmadığını bildirir. Nuran ise bütün ömrü boyunca hasta bakıcılığını yapsa bile ondan ayrılmak istemediğini yazar.

“Bütün müşterek hayatımız boyunca hastalığınla uğraşacağımı, sana ebediyen hasta bakıcılık yapacağımı bilsem gene senden vazgeçmem, bana inan ve müsterih ol!”¹⁹

Macit Nuran'ın mektubundan sonra biraz daha rahatlar, sevincini Cabir'le paylaşır. Cabir'in yardımlarıyla nişanları yapılır.

Nişanlarının ikinci ayında Macit'le Nuran sokakta yürürken yanlarından geçen bir adam Nuran'a laf atar. Nuran bu adamı tanımadığını söyler. Aradan bir iki gün geçince Nuran yüzünü yıkarken parmağındaki yüzük boruya yuvarlanır. Ancak Macit, Nuran'ın söylediklerine inanmaz. Yüzüğü bilerek, ondan kurtulmak için yok ettiğini düşünür. Kendi yüzüğünü de çıkarıp pencereden atar ve İstanbul'a geri döner ve sekiz ay sonra Avrupa'ya gider.

Nuran ve Macit başka insanlarla hayatlarını birleştirirler. Evlenerek İstanbul'a gelen Nuran'a yolda yürürken bir taksi çarpar. Taksideki kadın Nuran'ı evine götürüp ilgilenir. Nuran kadına hayat hikâyesini anlatır.

“Üç sene oluyor dedi, kocamla sevişerek evlenmiş değilim. Ondan evvel malumatlı, zeki fakat pek kıskanç ve kuruntulu bir gençle nişanlıydım. Müzmin denecek kadar hassastı, ufak bir şeyi mesele yaptı. Ve ayrıldık.”²⁰

Nuran, ayrıldıktan bir sene sonra ağabeyine daha fazla yük olmamak ve ağabeyinin Macit yüzünden onu suçlamasından kurtulmak için kendisine talip olan

¹⁸ Gökşen, *İnan Bana!* s.103

¹⁹ Gökşen, *İnan Bana!*, s. 111

²⁰ Gökşen, *İnan Bana!*, s.131

az kazançlı bir gençle evlendiğini; ancak kısa bir süre sonra eşinin hastalandığını ve evin bütün yükünün ona kaldığını söyler.

Nuran kendi evine gitmek için hazırlanırken içeriye Müjgan'ın eşi Macit girer. Macit ve Nuran bu duruma çok şaşırır. Nuran, bir an önce gitmek için müsaade ister. Hiçbir şeyden haberi olmayan Müjgan'ın ısrarlarına rağmen hemen orayı terk eder. Macit ise Nuran'ın peşinden koşup, bir daha hiç bırakmamak ister; ancak bunu asla yapamayacağını bilir ve beyninde uğuldayan "İnan bana" cümlesiyle kalır. "Merdivenleri çıkarken beyninde iki kelimelik bir cümle helezonlar çiziyor, düğümleniyordu:

- İnan bana!
- İnan bana... ”²¹

3.1.2. Hikâyenin Yapısı

"İnan Bana", romanın kapısında duran; ancak hikâye olarak kalmak isteyen ayrıntılı olaylara ve oldukça geniş şahıs kadrosuna sahip bir uzun hikâyedir. Hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Nuran'ın ailesinin çektiği yoksulluk yüzünden Zonguldak'ta yaşayan ağabeyinin yanında kalmaya başlaması.
- Macit'in sütkardeşi Aliye'nin yanına gitmesi ve burada Nuran'la tanışması.
- Çirkin bir adam olan Macit'in kendini sevilmeye layık görmemesi ve hep bir iç hesaplaşma yaşaması.
- Bütün olumsuzluklara rağmen Nuran ve Macit'in Cabir sayesinde nişanlanması.
- Mahalle bakkalı Daniş'in Nuran'la evlenemeyince Nuran hakkında dedikodu çıkarması ve Macit'le Nuran yürürken onlara laf atması.
- Nuran'ın nişan yüzüğünü suya düşürmesi.
- Macit'in kuruntuları yüzünden Nuran'dan ayrılması ve tahsilini tamamlamak için Avrupa'ya gitmesi.
- Macit ve Nuran'ın başka insanlarla evlenmesi.
- Bir tesadüf sonucu üç yıl sonra Macit ve Nuran'ın karşılaşması.

²¹ Gökşen, *İnan Bana!* , s. 137

Toplumsal olaylardan kopmamakla birlikte daha çok bireysel bir aşk üzerine kurgulanan uzun hikâyede, Macit'in başından geçen olaylar, sürekli bir yer değiştirme içerisinde verilmiştir. İstanbul, Tekirdağ, Zonguldak üçgeninde gidip gelmesi adeta onun ruh halindeki dengesizliğin bir ifadesidir.

Eser iki bölümden oluşmuş, birinci bölüm kendi içinde on iki kısma ayrılmıştır. Hakim bakış açısıyla kaleme alınan hikâyede üçüncü tekil anlatıma eklenen diyaloglar, karakterleri bir tiyatro sahnesine taşımış ve anlatıma canlılık kazandırmıştır. Hikâyenin birinci kısmında kahramanların tasvirlerine sıkça yer verilmiş; hem anlatıcının verdiği bilgilerle hem de kahramanların aralarındaki diyaloglarla kişilerin karakterleri açıkça ortaya koyulmuş, adeta kahramanların biyografileri çizilmiştir.

Birinci bölümde Macit'le Nuran'ın birbirlerine yazdıkları mektuplara sıkça yer verilerek okuyucunun onların penceresinden hayata bakması sağlanmıştır.

Eserin ikinci bölümüyle birinci bölümü arasında üç yıllık bir zaman dilimi vardır. Bu üç yılda Macit Avrupa'ya gidip tahsilini tamamlayarak geri dönmüş, evlenerek İstanbul'a yerleşmiştir. Nuran ise fakir bir gençle evlenerek İstanbul'a gelmiş ve eşi hasta olduğu için çalışmaya başlamıştır. Her ikisinin de çocukları vardır. Anlatıcı ikisini de farklı sebeplerle aynı mekâna getirip tekrar karşılaştırmıştır.

Birinci bölümün on birinci kısmında Cabir ve Macit'in konuşmalarından sonra mutlu son bekleyen okuyucu on ikinci kısımda bu umudunu kaybetmiş, ikinci bölümde ise hiç ummadığı olaylarla karşılaşmıştır. Mantık silsilesinden çok fazla uzaklaşmamakla birlikte anlatıcı okuyucuyu şaşırtmıştır.

3.1.2.1. Hikâyenin Kahramanları

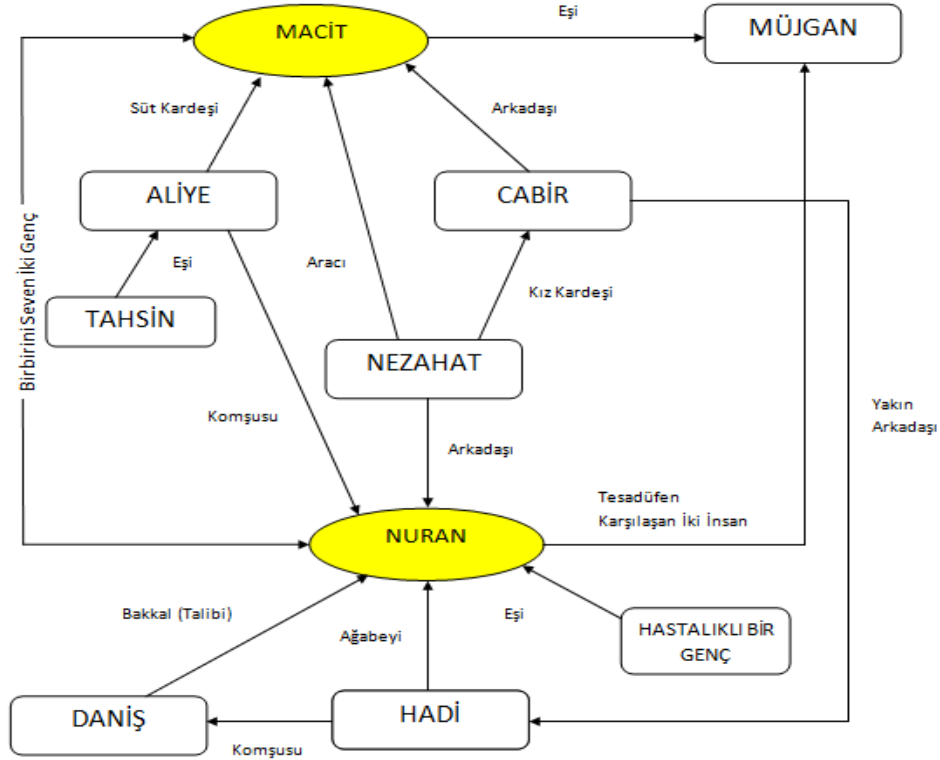
Hikâyenin başkahramanının kuruntulu ve şüpheli tavrıyla ön plana çıktığı metinde kişilerin genel özelliği mutsuz olmaları ve hayata karşı bir memnuniyetsizlik duymalarıdır.

Hikâyenin kadın kahramanlarından Nuran, sadakat ve bağlılığına rağmen sevdiği insanın kuşkucu tavrı yüzünden mutsuzluğa mahkûm olmuş, kendi içinde birçok pişmanlık yaşayan genç bir kadındır.

Hikâyede Nuran'ın yeğenleri olan çocuk kahramanlar sadece aracı rolü görmektedirler.

Hikâyede yer alan kahramanların genel özellikleri birbirlerine karşı tavırlarından, mektuplarından ve iç konuşmalarından anlaşılmaktadır.

Hikâyenin kahramanları, Macit, Macit'in sütkardeşi Aliye, Nuran, Nuran'ın abisi Hadi, Hadi'nin çocukları, Macit'in arkadaşı Cabir, Cabir'in kız kardeşi Nezahat ve anneleri, Macit'in eşi Müjgan ve Nuran'ın eşidir.

Macit: Nahiye müdürü olarak görev yapan Macit babasını savaşta kaybetmiş, annesi tarafından yatılı okullara verilmiş, öğrenim hayatını İstanbul'da geçirmiş ve liseyi bitirince Tekirdağ'a nahiye müdürü olarak atanmış bir gençtir. Kısa boylu, seyrek saçlı, zayıf vücutlu Macit, kendini bir palyaço olarak görmekte, fiziksel

özelliklerinden nefret etmekte, kimsenin onu karşılıksız sevebileceğine ihtimal vermemektedir. Kuşkucu, karamsar, yılgın, hayata karşı itimatsızlığı ve garip tereddütleri yüzünden hayattan zevk alamamaktadır.

“Kendisine açıldığı zaman “seni seviyorum” dediği vakit eşi olabilecek miydi? Yoksa çirkinliğini bir dudak büküşü ile alaylı bir gülümseyişle yüzüne mi çarpacaktı? Duygularını halleri veya sözleri ile anlattığı zaman sevgisine Nuran’ın lakayt kalması bütün ümit ve neşesini kırabilir, yarım inkisarını ebedi kırgınlığa çevirebilirdi.”²²

Aliye: Macit’in sütkardeşi olan Aliye bir kaptanla evlenerek Zonguldak’a yerleşmiş, yemek, içmek ve uyumak dışında meziyetleri olmayan genç bir annedir. Nuran’la Macit’in arasını yapmaya çalışan bu kadın dedikoducu bir yapıya sahiptir. Nuran’ı kardeşi gibi sevdiğini söylemesine rağmen onun hakkında ileri geri konuşmaktan kendini alamayacak kadar zayıf karakterdedir.

“O telkin ettiği hürmet ve munisliği hafif meşrepliği gizlemek için bir maske olarak kullanırmış. Hatta sinsisi gönül maceraları da varmış.”²³

Nuran: Aliye’nin komşusu olan Nuran, anne babası çok yoksul olduğu için abisinin yanına yerleşmiş, abisinin karısı kaçıp gittiği için de abisinin çocuklarına annelik etmeye başlamış genç bir kızdır. Sakin, mütebessim ve şirin bir kız olan Nuran için dış görünüş değil insanın yüreği önemlidir. Abisinin çocuklarına bakarak yaşamını erteleyen Nuran, yaşadığı çevrenin değer yargılarını kıramadığı için de aşkını erteler.

“İnanıyordu ki güzellik ve çirkinlik itiyat meselesidir. Bir güzel karşısında duyduğumuz zevk ve haz, bir çirkin önünde düşüğümüz hayret kısa bir zaman içindir. Alıştıktan sonra güzellik veya çirkinlik tabileşir.”²⁴

Nezahat: Nuran’ın yakın arkadaşı, Cabir’in kız kardeşidir. Macit’le Nuran’ın mektuplaşmalarına yardım eder.

Tahsin Bey: Kaptanlık yapan Tahsin bey Aliye’nin kocasıdır.

²² Gökşen, *İnan Bana!*, s. 21

²³ Gökşen, *İnan Bana!*, s. 37

²⁴ Gökşen, *İnan Bana!*, s. 27

Hadi: Akli dengesi yerinde olmayan karısı tarafından terk edilmiş, iki çocuklu, borç batağında, sinirli bir adamdır.

Nuran'ın amcası: Zayıf, orta boylu, güler yüzlü, sempatik, yardımsever ve anlayışlı bir adamdır.

Cabir Güler: Macit'in okuldan arkadaşı olan Cabir, Zonguldak'ta çalışan bir mühendistir. Hayattaki olumsuzlukları hep sakin karşılayan, neşeli bir insan olan Cabir, çevresindeki insanları mutlu etmek için çaba sarf eden fedakar bir insandır.

Daniş: Nuran'ın oturduğu mahallenin bakkalı olan Daniş, parayla her şeyi satın alabileceğini düşünen, fırsatçı, iftiracı bir gençtir. Nuran'la evlenemediği için onun hayatını mahvedecek bir iftira atmıştır.

Müjgan: Macit'in eşi olan Müjgan, yardımsever, iyi niyetli, çevresindeki olaylara karşı duyarlı bir kadındır.

“Kendi suçu olmadığı halde içinde bulunduğu otomobilin yaptığı kaza onu yolcu kadını kendi eli ile yaralamış kadar üzüyor, kıvrandırıyor.”²⁵

Nuran'ın eşi: Maddi durumu iyi olmayan, İstanbul'da yaşayan hasta bir adamdır.

3.1.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Hikâyede anlatılan olaylar dört yıllık bir zaman dilimini kapsar. Hikâyenin anlatma zamanı ile vaka zamanı birbirinden farklıdır.

Zonguldak, İstanbul ve Tekirdağ'da geçen olaylarda mekân tasvirine çok fazla yer verilmemekte daha çok kişi tahlilleri üzerinde durulmaktadır.

3.1.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

“İnan Bana, çocuksu diyebileceğim, bir romancıdır.” diyen Enver Naci Gökşen'in de belirttiği gibi eser bir romanı andırmaktadır.

²⁵ Gökşen, *İnan Bana!*, s. 126

3.1.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede yer alan “tetkik, mazi, münasebet, sima, tahayyül, kah, muhtelif, realist, darüleytam, dimağ, müphem, iştirak, kompliman, mevzuu bahis, tefrik edilmek, müteessir, mukabele, celbetmek, sükut, intizar, aşikar, füsunlu, esatir, mütebessim, mümeyyiz, nebati, malik, hilkate, temayül, vuzuhile, nakkaşlık, inkisar, müsterih olmak, muhteviyat, mukabil, nüksetmek, muvafakat, iştiham, melül, tezyin, mültelif, telakki ederek, tekzip etmek, nükte, akıbet, meyus, tevessü, mukavim” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülmektedir.

3.1.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “beynini iğnelemek, gözü ısırmak, kafasında örmek, ümidi gölgelendirmek, kendini alamamak, yerinde mihlanmak, söküp atmak” gibi deyimler kullanılmıştır. Uzun bir metin olmasına rağmen deyim ve atasözü bakımından çok zengin olduğunu söylemek mümkün değildir.

3.1.4. Hikâyedeki İleti Dizini

- 1- A11. Kız çocuklarının namusunu korumak babalarının ve erkek kardeşlerin görevidir.
- 2- A12. Kimsenin namusuna yan gözle bakmamalıyız.
- 3- A31. Her yalan mutlaka ortaya çıkar. Güneş balçıkla sıvanmaz.
- 4- B1. Fedakâr insanlar sevdiklerinin mutluluğu için kendi mutluluklarından vazgeçmeyi göze alırlar.
- 5- B2. Sevgi insana bencil olmamayı öğretir.
- 6- B11. Yersiz kuşkular yüzünden hayatımızı alt üst etmemek için sevdiklerimize her koşulda güvenmeyi bilmeliyiz.
- 7- B12. Dünyaya karşı beslediğimiz kuşkuyu ve güvensizliği, köşemize çekilerek gösteririz.
- 8- B13. Kuşku ve gerilim, güvendiğimiz kişi tarafından kötüye kullanılmak korkusundan doğar.

- 9-** B37. Yalnız insanlar hayata karşı garip tereddütler ve tedirginlikler taşıdıkları için ne kendilerine ne de çevrelerine güvenirlir.
- 10-** B43. Kimseye iftira atmamalı, insanları zan altında bırakmamalıyız.
- 11-** B49. Çevremizdeki insanların gururunu incitecek, onları zor durumda bırakacak hareketlerden kaçınmalıyız.
- 12-** B51. Bütün ömrümüzü etkileyecek kararlar alırken daha temkinli olmalı; son pişmanlığın fayda vermeyeceğini bilmeliyiz.
- 13-** B52. Mutluluğun bir yolu da insanların sahip oldukları şeylerin kıymetini bilmeleridir, ama insanlar sahip olduklarının değerini ancak kaybedince anlarlar.
- 14-** C20. İnsanlara karşı ön yargılı olmamalı; onları dış görünüşleriyle değil fikir ve görüşleriyle değerlendirmeliyiz.
- 15-** C24. Cahil insan kendini her yerde belli eder.
- 16-** C25. Kötülüklerin altında cehalet yatar.
- 17-** C34. Çevre insanın davranışlarını sınırlandıran en büyük etkenlerden biridir.
- 18-** D1. Geçim derdi yaşam boyu devam eder.
- 19-** E1. İnsanların hayatlarıyla ilgili aldıkları kararlar ön planda tuttıkları şeylere göre değişir.

3.2. SON ÇARE

“Son Çare” adlı hikâye kitabında “Son Çare”, “Göz mü Sakal mı?” “Kuru Dal”, “Kaşağı”, “Son Eser”, “Kavga”, “Kukla”, “Öğretmen”, “Serseri”, “Bir Sonbahar Hatırası”, “Karamanın Koyunu”, “Alkış”, “Yavrular ve Pençeler”, “Hayal ve Hakikat”, “Umut Dünyası”, “Bekleyiş” ve “Bağlılık” adlı hikâyeler yer almaktadır. “Umut Dünyası” adlı hikâyeden sonra “İki Romantik Hikâye” başlığı adı altında “Bekleyiş” ve “Bağlılık” adlı hikâyeler verilmektedir.

On yedi hikâyeden oluşan kitabın tematik sınıflandırılması şu şekildedir:

- “Son Çare” adlı hikâyede ekonomik şartlar teması altında geçim kaygısı işlenmektedir.
- “Göz mü Sakal mı?” ve “Umut Dünyası” adlı hikâyelerde toplum hayatı teması altında cahilliğin insan sağlığı ve günlük yaşamdaki olumsuz etkileri üzerinde durulurken; “Kavga” ve “Kukla” adlı hikâyelerde ailenin çocuk yetiştirmedeki yeri ve önemi vurgulanmaktadır.
- “Bekleyiş” ve “Bağlılık” adlı hikâyelerde “sevgi” teması altında merhamet, fedakârlık ve sadakat alt temaları işlenmektedir.
- “Kaşağı”, “Karamanın Koyunu”,ve “Öğretmen” adlı hikâyelerde kişisel gelişim teması altında kişilik tipleri ve duygudaşlık alt temaları işlenmektedir.
- “Son Eser” adlı hikâyede ahlaki özellikler teması altında dürüstlük ve gurur vurgulanırken; “Kuru Dal”, “Serseri”, “Yavrular ve Pençeler” adlı hikâyelerde zalimlik ve yalan işlenmektedir.
- “Sonbahar Hatırası” ve “Alkış” adlı hikâyelerde iletişim teması altında insanlar arası iletişimi etkileyen unsurlar üzerinde durulmaktadır.

Erkek kahramanların kadın kahramanlara oranla daha fazla olduğu hikâyelerde orta yaşlı, kendi halinde, çalışkan, yardımsever kahramanlar ön plana çıkmaktadır. Hikâyenin kahramanları günlük hayatımızda çok karşılaştığımız, sıradan insanlardır. Hikâyelerdeki kadın kahramanların çoğu köylü ve cahil insanlardır. “Kaşağı” hikâyesindeki kadın kahraman geveze ve cahil; “Kavga” adlı hikâyedeki kadın

kahraman ise çocuğuna hırsızlığı empoze edecek kadar ahlaki değerlerden yoksun bir kadındır.

Hikâyelerdeki genç kadınlar ise fedakârlıkları ve sadakatleri ile ön plana çıkmaktadırlar.

3.2.1. SON ÇARE

3.2.1.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye tarlasını ekip biçmek için olağanüstü çaba harcayan yaşlı bir kadının mücadelesi üzerine kurgulanmıştır.

Tarlasını sürdürüp mısır eken Emine Nine'nin bütün emekleri tarlaya girip eşelenen tavuklar yüzünden boşa gider. Kahraman anlatıcının isteğiyle bahçesinin etrafını çitle kapatır ve yeniden eker. Ancak tavuklara bir türlü engel olamaz.

Emine Nine, bir korkuluk yaparak tarlanın ortasına diker. Mahalledeki çocuklar bu korkuluğu hedef tahtasına çevirir. Bahçeye artık tavuklar girmez ama Emine Nine'nin bahçesi taş yığımına döner.

“Çocukların attığı taşlar korkuluğu bozdu, tarlayı molozlaştırdı ama tavukları da kaçırdı. İhtiyarın korkuluğu mahalle çocuklarına eğlenceli bir hedef olmuştu.”²⁶

3.2.1.2. Hikâyenin Yapısı

Kahraman anlatıcı tarafından kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Emine Nine'nin ektiği mısırları tavukların yemesi ve kahraman anlatıcının bu durumu pencereden görmesi.
- Emine Nine'nin bahçesine korkuluk yapması ve mahallenin çocuklarının bu korkuluğu hedef tahtasına çevirmesi.

²⁶ Enver Naci Gökşen, *Son Çare*, Adapazarı, 1942, s. 3

3.2.1.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları Emine Nine, kahraman anlatıcı ve mahallenin çocuklarıdır.

Emine Nine kimseye muhtaç olmamak için tarlasını ekip biçen, azimli, problemlere karşı çözüm üretmeye çalışan, akıllı bir kadındır.

Emine Nine'nin komşusu olan kahraman anlatıcı çevresine karşı duyarlı bir adamdır.

3.2.1.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Anlatma zamanı ile vaka zamanı ayrı olan hikâyede zaman nisan ayındaki bir iki haftadır.

Hikâyede mekân Adapazarı'nda ağaçlık bir yerde bulunan Emine Nine'nin bahçesi ve kahraman anlatıcının evidir.

3.2.1.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Dört sayfalık hikâye yüz on üç cümleden oluşmaktadır.

3.2.1.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede geçen “mahlûk, harap, kanaat, mahmur, kasket” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülmektedir.

3.2.1.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “sökün etmek, ocağına incir dikmek” deyimleri kullanılmıştır.

3.2.1.4. Hikâyedeki İleti Dizini

- 1- B21. Azimli insanlar önlerine çıkan engeller yüzünden pes etmez, amaçlarına ulaşana kadar savaşırlar.
- 2- B25. Karşılaştığımız sorunlar karşısında umutsuzluğa kapılmamalı, onları çözüme kavuşturmak için çaba sarf etmeliyiz.
- 3- B26. Karşılaştığımız sorunlar karşısında umutsuzluğa kapılmamalı, onları çözüme kavuşturmak için çaba sarf etmeliyiz.
- 4- C13. Çevremize karşı duyarlı olmalı, zor durumda olan insanlara yardımcı olmaya çalışmalıyız.
- 5- D1. Geçim derdi yaşam boyu devam eder.
- 6- D3. Doğadaki bütün varlıklar yaşamlarını idame ettirebilmek için farklı yolları denerler.

3.2.2. GÖZ MÜ SAKAL MI?

3.2.2.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye Hacı Ahsen Ağa adlı yaşlı bir adamın hastalığı üzerine kurgulanmıştır. Gözü ağrıyan Ahsen Ağa, gözündeki problemi köyün kahvecisine ve imamına anlatır. Kahveci Adem, önemsiz bir şey olduğunu söylerken köyün imamı bir muska yazar. Gözü daha kötü olan Ahsen Ağa muallimin önerisiyle doktora gitmeye karar verir.

Sakallı insanları hiç sevmeyen doktor, Ahsen Ağa'ya zorla sakalını kestirir. Doktorun baskıları yüzünden sakalını kesmek zorunda kalan Ahsen Ağa günlerce dışarı çıkamaz, yüzü sarılı dolaşır. Sakalını kestiği için kendini çok suçlu hisseder. Doktordan gelince birkaç gün sorun yaşamaz. Ancak daha sonra yeniden gözündeki

hastalık nükseder. Ahsen Ağa doktorun sakalını kesmesinden korktuğu için bir daha doktora gidemez.

Sakalı yeniden uzayan Ahsen Ağa'nın zamanla bir gözü görmez olur. Ancak o bunu hiç kafaya takmaz, sakalını kurtardığı için kendini çok mutlu hisseder.

“Varsın gözümün biri kapansın. Ne çıkar? Biri bana yeter! Ya o sakalsız günlerimde ölüverseydim, Allah'ın huzuruna ne yüzle çıkardım! Tek gözlü olduğum için tanrı beni huzurundan kovacak değil ya! Ama sakalsız gitseydim! Köylü müsterih memnun, sakalını parmaklarıyla tarıyor, bir sevgilinin saçları gibi okşuyordu.”²⁷

3.2.2.2. Hikâyenin Yapısı

Kahraman anlatıcı tarafından kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Ahsen Ağa'nın gözünün şişmesi ve türlü kocakarı ilaçları denedikten sonra doktora gitmesi.
- Doktorun sakallı insanlara karşı düşmanca bir tutum sergilemesi ve Ahsen Ağa'nın sakalını kesmesi.
- Sakalının tekrar kesilmesinden korkan Ahsen Ağa'nın bir daha doktora gidememesi.

3.2.2.2.1. Hikâyenin Kahramanları

²⁷ Gökşen, *Son Çare*, s. 6

Hikâyenin kahramanları Ahsen Ağa, doktor, Kahveci Adem, köyün imamı, Ahsen Ağa'nın karısı, muayene odasındaki hastalar ve köylülerdir.

Ahsen Ağa, gür beyaz sakallı altmış yaşında, cahil bir adamdır.

Doktor, sakallı insanlardan nefret eden, insanları dış görünüşlerine göre değerlendiren, hastalarının cahilliğinden istifade eden bir adamdır.

Muayene odasındaki kadınlar, köylü kıyafeti giyinmiş, hiç konuşmayan, erkeklerden utanan, onların sesini duymayı bile suç sayan insanlardır. Muayene odasındaki erkekler ise sürekli sigara için, kıyafetleri kirli adamlardır.

3.2.2.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Anlatma zamanı ile vaka zamanı aynı olan hikâyede zaman Ahsen Ağa'nın gözündeki rahatsızlık yüzünden doktora gitmesiyle başlar ve birkaç günlük zaman dilimini içerir.

Hikâyede mekân Ahsen Ağa'nın evi, tarlası ve doktorun muayenehanesidir.

3.2.2.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Üç sayfalık hikâyeye seksen cümleden oluşmaktadır.

3.2.2.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede yer alan “mukavemet, kasket, sırick, ziyafet, bostan ” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülmektedir.

3.2.2.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Hikâyede herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “ dört gözle beklemek, ocağına incir dikmek, allak bullak etmek ” deyimleri kullanılmıştır.

3.2.2.4. Hikâyenin İleti Dizini

1- B2. Sevgi insana bencil olmamayı öğretir.

- 2- B47. İyi niyetli insanların bize olan güvenlerini suistimal etmemeli; kendi faydamız için başkasına zarar vermemeliyiz.
- 3- B49. Çevremizdeki insanların gururunu incitecek, onları zor durumda bırakacak hareketlerden kaçınmalıyız.
- 4- C13. Çevremize karşı duyarlı olmalı, zor durumda olan insanlara yardımcı olmaya çalışmalıyız.
- 5- C21. İnançlara körü körüne bağlılık insanlara büyük zararlar verir.
- 6- C22. Cehaleti ortadan kaldırmak için insanları korkutmak değil eğitmek gerekir.
- 7- C23. İnsanlar, sağlıklarıyla ilgili konularda kulaktan dolma bilgilerden hareket etmemeli; bilinçli davranmalıdırlar.
- 8- C26. Cehalet, toplumun kendini geliştirmesinin önündeki en büyük engeldir.
- 9- C27. Batıl inançlar insanların hem ruhsal hem de fiziksel durumlarına zarar verir.
- 10- C34. Çevre insanın davranışlarını sınırlandıran en büyük etkenlerden biridir.
- 11- E1. İnsanların hayatlarıyla ilgili aldıkları kararlar ön planda tuttıkları şeylere göre değişir.

3.2.3. KURU DAL

3.2.3.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye evli bir kadını seven bir adamın işlediği cinayet üzerine kurgulanmıştır.

Zeliha adlı evli bir kadına aşık olan Dursun, Zeliha'yı elde etmek için Zeliha'nın eşi Veysel'le çok iyi dost olur. Ancak Veysel'i ortadan kaldırmayınca Zeliha'ya kavuşamayacağını anlar ve bir gece yarısı Veysel'in önünü keser ve Veysel'i öldürür.

Veysel'in ölümünden sonra Zeliha'ya maddi manevi yardımlarda bulunur. Sonunda Zeliha'yı evliliğe razı eder. Ancak evlendikten sonra her yerde Veysel'in hayalini görür, aklını kaybedecek duruma gelir.

Bir gün Zeliha'yla dere kenarında otururken ağaçtan düşen bir yaprak ona Veysel'in son sözünü hatırlatır ve katil olduğunu karısına itiraf eder.

“Veysel boğazında yediği yaranın acıları içinde kıvranıyor. Yanlarına doğru rüzgâra katılmış irice bir dal parçası geliyor

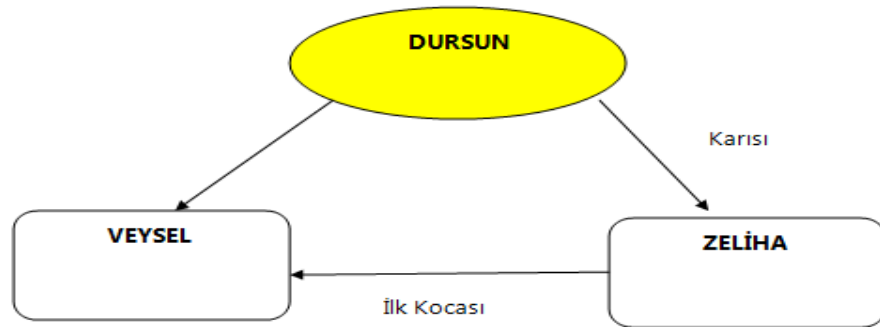
- Kanıma girdin ağam! On parmağım iki yakanda olsun! Bu cinayeti kimse görmedi sanıyorsun. Hak yerde kalmaz ağam. Şu dal parçasını görüyor musun? Elbet bir gün gelecek o bile bana şahitlik edecektir, dile gelip suçunu herkese haykıracaktır.”²⁸

3.2.3.2. Hikâyenin Yapısı

Hakim bakış açısıyla kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Dursun'un Zeliha'ya aşık olması.
- Dursun'un Veysel' i öldürmesi ve bir süre sonra Zeliha'yla evlenmesi.
- Dursun'la Zeliha'nın dere kenarında otururken ağaçtan bir dal düşüp yanlarına doğru sürüklenmesi.

3.2.3.2.1. Hikâyenin Kahramanları

²⁸ Gökşen, *Son Çare*, s. 9

Hikâyenin kahramanları Zeliha, Veysel ve Dursun'dur.

İhtiraslı bir insan olan Dursun, istediğini elde etmek için yakın arkadaşını öldürecek kadar gözü dönmüş bir adamdır.

Zeliha, evine ve çocuklarına bağlı bir kadındır.

3.2.3.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Anlatma zamanı ile vaka zamanı aynı olan hikâyede zaman Dursun'un Zeliha'ya aşık olmasıyla başlar ve Veysel'i öldürdüğünü itiraf etmesiyle son bulur.

Hikâyede mekân karanlık bir sokak, Zeliha'yla Veysel'in evi ve kasabadaki dere kenarıdır.

3.2.3.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Dört sayfalık hikâye yüz elli beş cümleden oluşmaktadır.

3.2.3.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede yer alan “ vehim, nedamet, nail olmak, matem, menfaat, esrar ” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinemeyeceği düşünülmektedir.

3.2.3.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “göğüs germek, boğazına yapışmak, gafil avlamak, elini kana bulamak, zihninden geçirmek, teselli vermek, kanına girmek, dizlerinde derman kalmamak, gözleri fal taşı gibi açılmak ” deyimleri kullanılmıştır.

3.2.3.4. Hikâye İleti Dizini

- 1- A12. Kimsenin namusuna yan gözle bakmamalıyız.
- 2- A22. Çıkarıcılığın olduğu yerde genel ahlak kuralları iflas etmiş demektir.
- 3- A31. Her yalan mutlaka ortaya çıkar. Güneş balçıkla sıvanmaz.
- 4- B41. Bencil ve zalim insanlar için çevrelerindeki insanların hiçbir değeri yoktur.

- 5- B46. Zalimlik yapan insanlar, eninde sonunda cezasını çekerler.
- 6- B51. Bütün ömrümüzü etkileyecek kararlar alırken daha temkinli olmalı; son pişmanlığın fayda vermeyeceğini bilmeliyiz.
- 7- C11. İnsanların arzu ve istekleri ahlak kurallarına uygun olmalı, çevrelerine zarar vermemelidir.
- 8- E3. Zaaflarının peşinde koşmak insanın ömrüne mal olabilir.

3.2.4. KAŞAĞI

3.2.4.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye kocasından sürekli dayak yiyen bir kadının yaşamı üzerine kurgulanmıştır. Elinden sigara düşmeyen, geveze kadının evine bir gün kocasının akrabaları misafir gelir. Yemekleri hazırlayan kadın evde ekmek olmadığını görünce komşudan ekmek almaya gider. Komşunun ısrarı üzerine komşuda biraz oturur, kahve içip fal bakar. Eve geç vakitte dönen kadını kocası misafirlerin yanında döver.

Kocasından dayak yemeye başladıktan sonra kadında sırt kaşınması hastalığı başlar. Elinin yetişmediği yerleri bir kaşağı alarak onunla kaşımaya başlar ve kaşağı kadının sigara ve kahveden sonra üçüncü alışkanlığı haline gelir.

“Elinin yetişemediği yerleri kimsenin yardımı olmadan kaşyabilmek için günün birinde bir çare buldu: tanesiz bir mısır koçanının ortasını delmiş, buradan bir değnek geçirerek üstüvani bir kaşınma aleti yahut kaşağı vücuda getirmişti.”²⁹

3.2.4.2. Hikâyenin Yapısı

Kahraman anlatıcı tarafından kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Geveze kadının ekmek almak için komşuya gitmesi.
- Komşunun kahve yapıp fal bakmasını isteyerek geveze kadını oyalaması.
- Kocasından dayak yedikten sonra kadının sürekli sırtının kaşınması.

²⁹ Gökşen, *Son Çare*, s. 14

3.2.4.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları kahraman anlatıcı, geveze bir kadın, geveze kadının kocası, geveze kadının komşuları ve eve gelen misafirlerdir.

Kahraman anlatıcı geveze kadının komşusudur.

Sürekli sigara ve kahve için geveze kadın, çirkin ve cahil birisidir. Nerde ne zaman ne yapacağını bilmeyen bu kadında dayak yemek bir alışkanlık haline gelmiştir.

Geveze kadının kocası, nerede nasıl davranacağını bilen, tahsilli ama eşinin kötü davranışlarına dayanamayarak onu döven bir adamdır.

Geveze kadının komşuları, onun zaaflarından yararlanarak onu zor durumda bırakan insanlardır.

3.2.4.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Anlatma zamanı ile vaka zamanı ayrı olan hikâyede kahraman anlatıcı hatırlama esasına dayalı olarak bir komşusunun başından geçen olayı anlatmıştır.

Hikâyede mekân geveze kadının ve komşularının evidir.

3.2.4.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Üç sayfalık hikâye yüz yedi cümleden oluşmaktadır.

3.2.4.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede yer alan “üstüvani, kaşağı, keçiboynuzu, mısır koçanı, tartaklamak, izzeti nefis, ahbap ” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinemeyeceği düşünülmektedir.

3.2.4.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “kulakları çınlamak, ayağı çukurda olmak, yola getirmek, ilikleri gevşemek, bir ayağı çukurda olmak, köçek oğlanı gibi oynatmak” deyimleri kullanılmıştır.

3.2.4.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- A13. Evlilik karşılıklı sevgi ve saygı temeli üzerine kurulmazsa iki taraf için de eziyete dönüşür.
- 2- C4. Aile ilişkilerinde mutlu olunabilmesi için sabır ve anlayış çok önemlidir.
- 3- C5. Aile ilişkilerinde iletişimin önemini bilmeli; birbirimizin söylediklerine değer vermeliyiz.
- 4- C17. Gereğinden fazla konuşan insanlar içinde yaşadıkları çevreden dışlanırlar.
- 5- C24. Cahil insan kendini her yerde belli eder.
- 6- C31. İnsanlar nasıl yaşamaya alıştırlarsa onu normal görmeye başlarlar.
- 7- C33. Umuma açık alanlarda istediğimiz gibi davranamayız.

3.2.5. SON ESER

3.2.5.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye babası sanatkâr olan bir gencin yaşam savaşı üzerine kurgulanmıştır. Babası sağken rahat yaşamaya alışan bu genç babası öldükten sonra babasından kalan tablo ve kitapları satarak okul masraflarını karşılar.

Liseye giden genç bir gün babasından kalan son tabloyu da istemeyerek satar. Tabloyu alan adamın verdiği bir lirayla hemen bir börekçiye gider. Börek yedikten sonra parayı verince tabloyu alan adamın sahte para verdiğini öğrenir. Başka parası olmadığı için börekçinin parasını ödeyemeyen genç adam tabloyu satın alan adamın yanına giderek parayı değiştirmek ister ancak adam “Bende sahte para olmaz.” diyerek genci kovar.

Börekçinin parasını ödeyemediği için mahcup bir halde börekçiye giden genç adam börekçi kalfasının un çuvalını taşımak için birini aradığını duyunca kalfanın arkasından giderek un çuvalını taşır ve börekçiye olan borcunu bu şekilde ödemiş olur.

“Delikanlı canını dişlerinin arasına almış sırtındaki çuvalı bir kuş gibi götürüyordu. Yüzünde hiçbir şikâyet izi yoktu. Bu yük, onu daha ağır bir manevi yükten kurtarmıştı.”³⁰

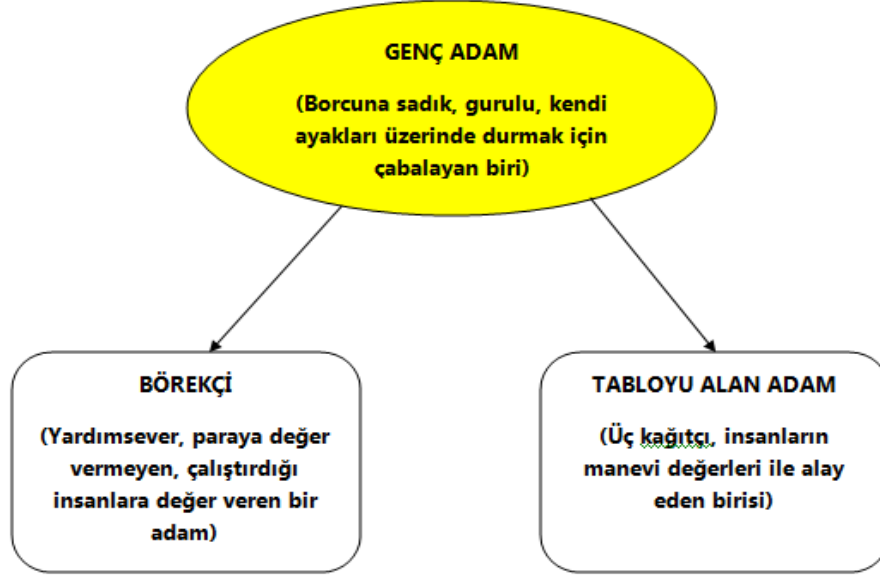
3.2.5.2. Hikâyenin Yapısı

Hakim bakış açısıyla kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Liseli gencin, babası ölünce geçimini sağlamak için babasından kalan eşyaları satmaya başlaması.
- Tabloyu satın alan adamın sahte para vermesi.
- Börekçinin kalfasından bir yardımcı tutarak dükkânına un getirmesini istemesi.

³⁰ Gökşen, *Son Çare*, s. 18

3.2.5.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları liseli genç, tabloyu alan adam, börekçi ve börekçinin kalfasıdır.

Sanatkâr bir adamın oğlu olan liseli genç, kimsenin hakkına girmek istemeyen, borcuna sadık, gururlu, kendi kendini geçindirmek, kimseye muhtaç olmamak için çabalayan birisidir.

Tabloyu alan adam, sahtecilik yapan, etrafındaki insanların manevi değerleriyle alay eden ve onlara maddi açıdan zarar veren birisidir.

Börekçi, zor durumda kalan insanlara yardımcı olmaya çalışan, paraya çok önem vermeyen, yanında çalışan insanlara değer veren birisidir.

3.2.5.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Anlatma zamanı ile vaka zamanı ayrı olan hikâyede zaman liseli gencin babasının ölümüyle başlar ve onun geçimini sağlamak için babasından kalan son eseri satması sırasında yaşadıklarının anlatılmasıyla son bulur.

Hikâyede mekân liseli gencin evi, tabloyu alan adamın dükkânı ve börekçinin dükkânıdır.

3.2.5.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Üç sayfalık hikâye yüz on üç cümleden oluşmaktadır.

3.2.5.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede yer alan “muhip, hürmetkâr, ıstırap, portre, külçe, camekân” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinemeyeceği düşünülmektedir.

3.2.5.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “kul köle olmak, içi parça parça olmak, dudak bükme, dona kalmak” deyimleri kullanılmıştır.

3.2.5.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- A1. Hayatımızın her anında dürüstlükten ödün vermemeliyiz.
- 2- A2. İnsana kalabilecek en değerli miras dürüstlüktür.
- 3- A3. Akıllı, bilgin, zengin olmak zorunda değiliz ama her ne olursa olsun dürüst olmak zorundayız.
- 4- A22. Çıkarıcılığın olduğu yerde genel ahlak kuralları iflas etmiş demektir.
- 5- B31. İnsanlar zor durumda kaldıklarında yanlarında kimseyi bulamazlar.
- 6- B41. Bencil ve zalim insanlar için çevrelerindeki insanların hiçbir değeri yoktur.
- 7- B42. Zalim insanlar küçük hesaplar için çevrelerine zarar vermektan geri durmazlar.
- 8- B44. Zor durumda olan insanların bu durumlarından istifade etmeye çalışmamalı, onları sömürmemeliyiz.
- 9- B48. Merhametsiz insanlar, birbirlerinin malını haksız yere yemekten, sahtekârca yöntemlere başvurmadan, başkalarının haklarını istismar ederek para kazanmaktan çekinmezler.

- 10- B49. Çevremizdeki insanların gururunu incitecek, onları zor durumda bırakacak hareketlerden kaçınmalıyız.
- 11- C1. Çocuğun karakterinin şekillenmesinde en önemli etken ailedir
- 12- C2. Ailenin çocuğuna bırakacağı en büyük miras kişiliğini geliştirerek onların ayakları üzerinde durmasını sağlamaktır.
- 13- C13. Çevremize karşı duyarlı olmalı, zor durumda olan insanlara yardımcı olmaya çalışmalıyız.
- 14- D1. Geçim derdi yaşam boyu devam eder.
- 15- E1. İnsanların öncelikleri hayatın koşullarına göre değişmektedir.
- 16- E2. İnsanların sahip olduğu eşyalar geçmişlerine tanıklık ettiği için değerlidir.

3.2.6. KAVGA

3.2.6.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye bir anneyle çocuğu arasında yaşanan tartışma üzerine kurgulanmıştır. Komşunun bahçesinden bir ayva çalan anneyle kızı arasında ayva yüzünden tartışma çıkar. Ayvayı annesinden alıp kaçan çocuk sokakta “Sırrını söylerim.” diye bağırmaya başlar. Annesinden kaçamayacağını anlayan çocuk ayvayı kahraman anlatıcının bahçesine savurur. Kahraman anlatıcı ayvayı bahçeden alarak çocuğun annesine gönderir.

Ayvayı annesine kaptıran çocuk pencereden bakmakta olan komşuları Zehra Hanım’a annesinin onların bahçeden ayva çaldığını söyler. Komşuları Hicabi’nin yardımıyla annesi çocuğu yakalar ve döver. Bir müddet sonra çocuk başka bir ayvayla evden çıkar.

“Çocuk bitişik komşuları Zehra Hanım’ın kapısını tekmeledi ve bağırdı:

- Zehra Hanım Teyze, annem sizin ayvalardan çaldı.

Bu ana kız kavgasını zaten pencereden seyretmekte olan Zehra Hanım hiç sesini çıkarmadı. Foyası meydana çıkan anne komşusuna dönerek:

- Kardeşim canım çekti de sizin ayvadan bir tanecik kopardım.”³¹

3.2.6.2. Hikâyenin Yapısı

Hakim bakış açısıyla kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Kadının komşusunun bahçesinden ayva çalması.
- Kadımla çocuğun ayva yüzünden tartışması.
- Kahraman anlatıcının anneye kızı arasındaki tartışmayı pencereden izlemesi.

3.2.6.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları ayvayı çalan kadın ve oğlu, ayvayı çalan kadın ve oğlu, Zehra Hanım, Hicabi ve kahraman anlatıcıdır.

Ayvayı çalan kadın, kocasından kalan maaşla geçinen, bahçeden bir ayva çalmayı hırsızlık değil komşu hakkı olarak gören, çocuğunu da yanlış davranışına alet eden ve onu döverek cezalandıran dul bir kadındır.

3.2.6.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Anlatma zamanı ile vaka zamanı ayrı olan hikâyede kahraman anlatıcı üç yıl önce tanık olduğu bir olayı aktarmıştır.

³¹ Gökşen, *Son Çare*, s. 23

Hikâyede mekân kahraman anlatıcının oturduğu sokaktır.

3.2.6.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Üç sayfalık hikâyeye yüz sekiz cümleden oluşmaktadır.

3.2.6.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede yer alan “ muhayyile, mevzu, entari, çelimsiz, taarruz, nida, bünye, muhafaza etmek, mahut” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinemeyeceği düşünülmektedir.

3.2.6.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “ağızdan burnundan getirmek, baş etmek, suratını ekşitmek, foyası meydana çıkmak ” deyimleri kullanılmıştır.

3.2.6.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- A21. Banka soyan da elma çalan da aynı suçu işlemiş demektir.
- 2- A22. Çıkarıcılığın olduğu yerde genel ahlak kuralları iflas etmiş demektir.
- 3- C1. Çocuğun karakterinin şekillenmesinde en önemli etken ailedir.
- 4- C11. İnsanların arzu ve istekleri ahlak kurallarına uygun olmalı, çevrelerine zarar vermemelidir.
- 5- C24. Cahil insan kendini her yerde belli eder.
- 6- C31. İnsanlar nasıl yaşamaya alıştırlarsa onu normal görmeye başlarlar.

3.2.7. KUKLA

3.2.7.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâyeye anne ve babası tarafından sürekli korunup kollanarak büyütüldüğü için kendine güveni olmayan bir adamın hayatı üzerine kurgulanmıştır.

Hikâyenin başkahramanı yedi yıl çocuğu olmayan bir ailenin oğludur. Anne ve babası hep arkasında olduğu için kendi başına hiçbir şeyi başaramayan başkahraman anne ve babasını kaybedince içki batağına saplanır.

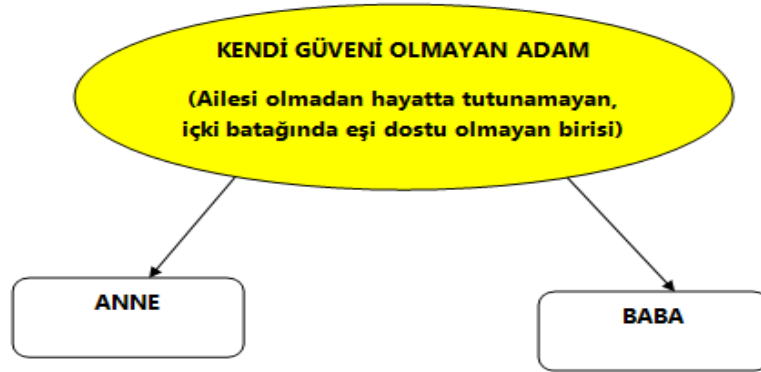
3.2.7.2. Hikâyenin Yapısı

Kahraman anlatıcı tarafından kaleme alınan hikâye başkahraman ile kahraman anlatıcının konuşmaları üzerine kurgulanmıştır. Hikâyede başkahramanın kendi kendini sorgulamasına ve neden bu hale geldiğinin hesabını vermesine şahit oluruz.

“Birdenbire gözlerinden yaşlar boşandı; içini çeke çeke devam etti:

- Yeis beni içkiye düşürdü. İçki irademi büsbütün zayıflattı. Etrafımı saran ıskatçı arkadaşlarım beni yolmaya baktılar, paramı sayacak, hesabımı bilecek kafa kalmamıştı bende. İşte bu batağa ben böyle düştüm. Bakalım daha ne kadar batacağım! Beni bu hale getiren kimdir? Sorarım sana günah bende mi?”³²

3.2.7.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları benliğinin olmadığını düşünen bir adam ve kahraman anlatıcıdır.

Hikâyenin başkahramanı, ailesi üstüne çok titrediği için hayatta hiçbir şeyi başaramayan, üniversite mezunu olmasına rağmen hiçbir iş tutturamayan, ailesini kaybedince içki ve sigara batağına saplanan, hiç dostu olmayan bir adamdır.

³² Gökşen, *Son Çare*, s. 28

Kahraman anlatıcı ile ilgili herhangi bir bilgi yer almamaktadır.

3.2.7.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Hikâyede zaman ve mekânla ilgili herhangi bir bilgi verilmemiştir.

3.2.7.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Dört sayfalık hikâye yüz elli üç cümleden oluşmaktadır.

3.2.7.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede yer alan “ hazin, müsterih, himaye, nizam, teşebbüs, mahrum, tahribat, aciz, ezeli ” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinemeyeceği düşünülmektedir.

3.2.7.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “içi titremek, gıpta etmek, kafa kalmamak, yollara dökülmek ” deyimleri kullanılmıştır.

3.2.7.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- A22.Çıkarıcılığın olduğu yerde genel ahlak kuralları iflas etmiş demektir.
- 2- B31. İnsanlar zor durumda kaldıklarında yanlarında kimseyi bulamazlar.
- 3- B34. Yalnızlık insanları kötü alışkanlıkların esiri yapar.
- 4- B37.Yalnız insanlar hayata karşı garip tereddütler ve tedirginlikler taşıdıkları için ne kendilerine ne de çevrelerine güvenirlir.
- 5- B44. Zor durumda olan insanların bu durumlarından istifade etmeye çalışmamalı, onları sömürmemeliyiz.
- 6- B51. Bütün ömrümüzü etkileyecek kararlar alırken daha temkinli olmalı; son pişmanlığın fayda vermeyeceğini bilmeliyiz.
- 7- B52. Mutluluğun bir yolu da insanların sahip oldukları şeylerin kıymetini bilmeleridir, ama insanlar sahip olduklarının değerini ancak kaybedince anlarlar.
- 8- B54. İnsan sahip olduğu değerlerin kıymetini onları kaybetmeden bilmelidir

- 9- C2. Ailenin çocuğuna bırakacağı en büyük miras kişiliğini geliştirerek onların ayakları üzerinde durmasını sağlamaktır.
- 10-C3. Ailelerine bağımlı yetişen çocuklar ailelerini kaybettiklerinde bunalıma girerek hayattan koparlar.
- 11-C7. Çocuklarımızı içinde buldukları topluma kazandırabilmek için onların her dediğini yapmak yerine sorumluluk sahibi olmalarını sağlayarak, onları hayatın gerçeğleri konusunda bilinçlendirmeliyiz.
- 12-C43. Sigara ve alkol kişinin hem sağlığına, hem cüzdanına zarar verir.

3.2.8. ÖĞRETMEN

3.2.8.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye otuz beş yıl öğretmenlik yapan bir adamın emekli olup başka bir şehirde yaşayan oğlunun yanına taşındığı günlerde yaşadığı olayları içerir.

Yaşlı öğretmen emekli olmak istememesine rağmen hastalığı yüzünden emekli olup oğlunun yanına taşınır. Gelini kayın pederini bir dadı gibi kullanarak çocuğuna baktırır, kendi ise sürekli gezer. Yaşlı adam torununa ve mahalledeki çocuklara bir şeyler öğretmeye çalışarak öğretmenlik mesleğine duyduğu özlemi dindirmeye çalışır.

Bir süre sonra yaşlı adam iyice hastalanır ve torununa bakamaz duruma gelir. Gelini gittiği yere çocuğunu da götürmek zorunda kalınca kayınpederinin eve gelen öğrencilerinden şikâyet etmeye başlar. Bunu duyan yaşlı adam sabah erkenden evden çıkar ve akşam olmadan eve gelmez. Mahalle kahvesinde öğrencilerine ders vermeye, onları yetiştirmeye devam eder.

“Kahvede otururken otuz beş yıllık meslek hayatının her günü birer birer gözünün önünde canlanıyordu. Hasretini çektiği hayatı bugün yaşar gibi oluyordu. Bu mazi hayali olmaktan ne kadar uzaksa hakikate o derece yakındı. Artık çocukların içinde yaşamıyorsa da onlar ihtiyar öğretmenin içinde yaşıyorlardı.”³³

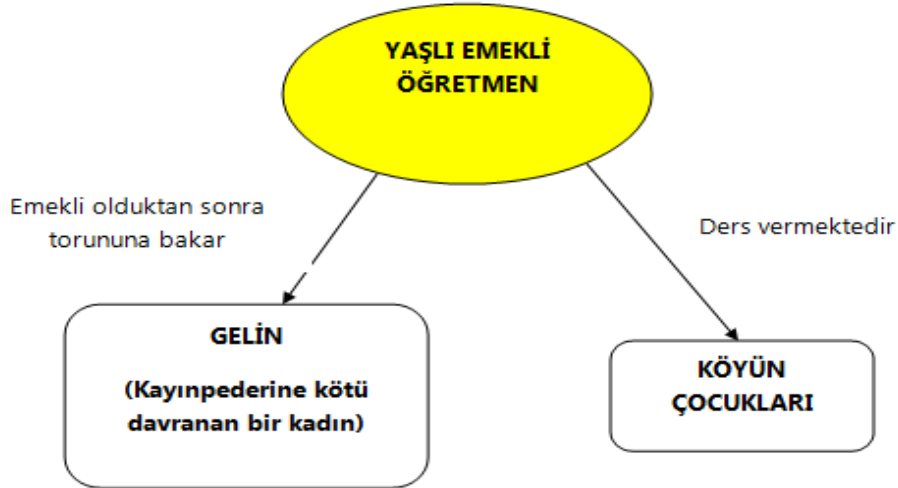
³³ Gökşen, *Son Çare*, s. 31

3.2.8.2. Hikâyenin Yapısı

Hakim bakış açısı ile kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Yaşlı öğretmenin emekli olunca oğlunun yanına gitmesi ve mahalledeki çocukları evde toplayarak ders vermeye başlaması.
- Gelininin hastalanan kayın pederini bir dadı gibi görmesi ve hastalanınca ondan şikâyetçi olmaya başlaması.
- Yaşlı öğretmenin gelininin şikâyetlerini duyarak öğrencileriyle mahalle kahvesinde görüşmesi.

3.2.8.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları yaşlı bir öğretmen, öğretmenin oğlu, gelini, torunu ve mahalledeki çocuklardır.

Yaşlı öğretmen, mesleğini çok seven, emekli olmasına rağmen insanlara faydalı olmaya çalışan, insanları rahatsız etmekten çekinen, eşini üç yıl önce kaybeden, kitap okumayı çok seven bir adamdır.

Yaşlı öğretmenin gelini, büyüklerine karşı saygısı olmayan, çocuğunu yük olarak gören, gezmeyi çok seven bir kadındır.

Mahalledeki çocuklar, yaşlı öğretmeni çok seven, ondan bir şey öğrenmek için çabalayan çocuklardır.

3.2.8.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Anlatma zamanı ile vaka zamanı birbirinden farklı olan hikâyede zaman yaşlı öğretmenin emekli olup oğlunun yanına gitmesiyle başlar.

Hikâyede mekân yaşlı öğretmenin kendi evi, oğlunun evi ve mahalle kahvesidir.

3.2.8.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Dört sayfalık hikâye yüz elli beş cümleden oluşmaktadır.

3.2.8.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede yer alan “ tekaüt, takke, sedir, kallavi, mürebbilik, inkisar, melal, meyus, muayyen ” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülmektedir.

3.2.8.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “gözü açık gitmek ” deyimini kullanılmıştır.

3.2.8.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- A23. Kendi menfaatimiz için etrafımızdaki insanları köle gibi kullanmamalıyız.
- 2- B6. Sevgi, bulunduğu her yere bütün güzellikleri katan, insanı hep dinç tutan önemli bir duygudur.
- 3- B21. Azimli insanlar önlerine çıkan engeller yüzünden pes etmez, amaçlarına ulaşana kadar savaşırlar.

- 4- B26. İnsanoğlu çalıştığı ve bir Şeyleri başarmaya gayret ettiği sũrece başarlı olabilir.
- 5- B32. İnsanların yaşları ilerledikçe fiziksel gũleri dũřtũđũ için çevrelerine daha çok ihtiyaç duyarlar ve kimsesiz kalmaktan çok korkarlar.
- 6- B61. İnsanı hayata bağlayan en bũyũk gũ umuttur.
- 7- C14. İnsan sũrekli ũđreten ve ũđrenen bir varlıktır.
- 8- C19. Kendimize faydalı olduğumuz kadar etrafımızdaki insanlara da faydalı olmayı bilmeliyiz.
- 9- E5. Tatlı dil ve gũler yũz sayesinde zorluklar daha kolay aşılır.

3.2.9. SERSERİ

3.2.9.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye İhsan adlı bir gencin bir kŕy ağasının yanında yařadđı olaylar ũzerine kurgulanmıştır.

Askere gidip gelen İhsan, kŕyũne dŕndũđũnde çalıştığı işe başka birinin alındđđını gŕrũnce başka bir iş bulmak için yolarla dũřer. Sekiz ay dolaştıktan sonra Geyve'de bir ağanın yanına yerleşerek burada seyislik yapmaya başlar.

Ağa, İhsan' a vaat ettiği maaşı vermez ve onu bir kŕle gibi kullanır. Bir gũn ağayı trene bindirmek ve daha sonra atı geri getirmek için istasyona doğru giderken İhsan'ın ayakkabısının biri suya gider. İhsan bunu ağaya sŕyleyince ağa bu duruma biraz sinirlenir ve iki gũn sonra İhsan'a kırmızı bir tek ayakkabı gŕnderir. Biri siyah biri kırmızı ayakkabısıyla kŕyde birkaç gũn dolaşan İhsan'dan bir daha haber alınamaz.

“Akřamũzeri adamlarından biriye bir tek kırmızı iskarpin gŕnderdi. Bu kim bilir hangi izbeye atılmış, bir teki de kim bilir ne olmuştu? İhsan bu tek kundurayı ayağına geçirdi. Biri siyah diğerı kırmızı iki

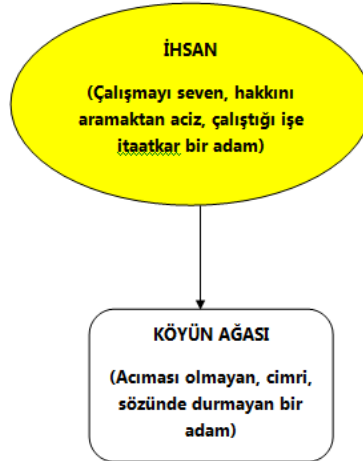
renkli ayakkabısıyla birkaç gün daha köyde dolaştı. Fakat sonra onu bir daha göre olmadı. Başını alıp kim bilir hangi tarafa gitti!”³⁴

3.2.9.2. Hikâyenin Yapısı

Hakim bakış açısı ile kaleme alınan hikâyede vaka halkaları şu şekildedir:

- İhsan’ın askerden dönünce köyünde iş bulamaması ve köyünü terk etmesi.
- İhsan’ın yanında çalıştığı ağayla birlikte istasyona giderken dereden yürüyerek geçmek zorunda kalması.
- Ağanın İhsan’ a eşi olmayan tek bir ayakkabı göndermesi.

3.2.9.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları İhsan ve İhsan’ın yanında çalıştığı köy ağasıdır.

İhsan kimsesi olmayan, çalışmayı seven, hakkını aramaktan aciz, canı pahasına yanında çalıştığı ağasına itaat etmeye çalışan birisidir.

İhsan’ın yanında çalıştığı ağa, acıması olmayan, cimri, sözünü tutmayan, atlarını çok seven birisidir.

³⁴ Gökşen, *Son Çare*, s. 35

3.2.9.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Anlatma zamanı ile vaka zamanı birbirinden farklı olan hikâyede zaman İhsan'ın askerden dönmesiyle başlar, köyünü terk edip bir ağanın yanında iş bulmasıyla devam eder ve ağanın yanında yaşadığı bir olay sonucunda onun yanından ayrılmasıyla sona erer.

Hikâyede mekân İhsan'ın yaşadığı ağanın çiftliği ve tren istasyonuna giderken geçtikleri deredir.

3.2.9.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

İki sayfalık hikâyede yüz kırk iki cümleden oluşmaktadır.

3.2.9.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede yer alan “müteessir, hasır, şilte, gıpta, seyis, vaad, kundura, iskarpin” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinemeyeceği düşünülmektedir.

3.2.9.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “başını alıp gitmek, yüzünü ekşitmek ” deyimleri kullanılmıştır.

3.2.9.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- A4. Dürüstlük malla mülkle elde edilebilecek bir değer değildir.
- 2- A23. Kendi menfaatimiz için etrafımızdaki insanları köle gibi kullanmamalıyız.
- 3- B41. Bencil ve zalim insanlar için çevrelerindeki insanların hiçbir değeri yoktur.
- 4- B44. Zor durumda olan insanların bu durumlarından istifade etmeye çalışmamalı, onları sömürmemeliyiz.
- 5- B48. Merhametsiz insanlar, birbirlerinin malını haksız yere yemekten, sahtekârca yöntemlere başvurmadan, başkalarının haklarını istismar ederek para kazanmaktan çekinmezler.

- 6- B49. Çevremizdeki insanların gururunu incitecek, onları zor durumda bırakacak hareketlerden kaçınmalıyız.
- 7- C15. İnsanları yaşadıkları çevreye küstürmemeli, herkesin bir gururu olduğunu göz önünde bulundurarak hareket etmeliyiz.
- 8- C31. İnsanlar nasıl yaşamaya alıştırlarsa onu normal görmeye başlarlar.
- 9- D1. Geçim derdi yaşam boyu devam eder.
- 10- D11. Maddi imkânlarımıza güvenerek çevremizdekileri aşağılamamalı; maddi nüfuzumuzu kullanarak kimseyi ezmemeliyiz.
- 11- E1. İnsanların öncelikleri hayatın koşullarına göre değişmektedir.

3.2.10. SONBAHAR HATIRASI

3.2.10.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye bir gece gazinoya giden kahraman anlatıcı ve arkadaşlarının orada şarkı söyleyen kişiler hakkındaki gözlemlerini içerir.

Kahraman anlatıcı Sarıyer'deki bir gazinoda dinlediği enstrümanlardan ve şarkıcıların sesinden çok rahatsız olur. Gazinodan çıkarken dinlediği insanların ne kadar basit olduklarını aralarındaki konuşmalardan anlar.

3.2.10.2. Hikâyenin Yapısı

Kahraman anlatıcı tarafından kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Kahraman anlatıcının bir akşam arkadaşlarıyla birlikte gazinoya gitmesi.
- Gazinodaki çalgıcıların birbiriyle kavga etmesi.
- Bu kavgaya şahit olan kahraman anlatıcının bir iç konuşma yaşaması.

3.2.10.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyedeki kahramanlar gazinodaki çalgıcılar ve kahraman anlatıcıdır. Kahraman anlatıcının gözlemlerinden diğer kahramanların basit ve cahil insanlar oldukları anlaşılmaktadır.

3.2.10.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Anlatma zamanı ile vaka zamanı birbirinden farklı olan hikâyede zaman bir sonbahar akşamında geçirilen birkaç saattir. Mekân ise Sarıyer’de bir gazinodur.

3.2.10.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

İki sayfalık hikâyeye yetmiş üç cümleden oluşmaktadır.

3.2.10.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede yer alan “ inziva, kameriye, istidat, musiki, vesile, vakur, pervasız, kuşak, çetrefil, serazat, mağrur, fütursuz, şive,” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülmektedir.

3.2.10.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “bıyık altından gülmek” deyimini kullanılmıştır.

3.2.10.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- A14. Kadınlar ne iş yaparlarsa yapsınlar vakur bir tavır takınmalıdırlar.
- 2- B49. Çevremizdeki insanların gururunu incitecek, onları zor durumda bırakacak hareketlerden kaçınmalıyız.
- 3- C11. İnsanların arzu ve istekleri ahlak kurallarına uygun olmalı, çevrelerine zarar vermemelidir.
- 4- C24. Cahil insan kendini her yerde belli eder.
- 5- C31. İnsanlar nasıl yaşamaya alıştırlarsa onu normal görmeye başlarlar.
- 6- D3. Doğadaki bütün varlıklar yaşamlarını idame ettirebilmek için farklı yolları denerler.

3.2.11. KARAMANIN KOYUNU

3.2.11.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye bir tren yolculuğunda aynı vagona binen insanların sohbeti üzerine kurgulanmıştır.

Trene binen kahraman anlatıcının yanına ismini vermediği X harfiyle şifrelediği bir adam oturur. Kahraman anlatıcı X'in felsefi konuşmalarından çok sıkılır. Bu sırada yanlarına boynunda matara asılı olan bir adam oturur. Kahraman anlatıcının Y harfiyle şifrelediği bu adam boynundaki mataranın hikâyesini anlatmaya başlar.

Y, bir gün trende giderken eşkıyaların yol kestiği haberi gelir. Kompartımanda bulunanlar ceplerinde birkaç kuruş bırakarak paralarını saklarlar. Y şahsı da paralarını matarasına saklar. Sadece Karamanlı bir adam parasını saklamaz, eşkıyalar geldiğinde de eşkıyalarla yarı yarıya bölüşmek şartıyla kompartımandaki yolcuların paralarını nereye sakladığını söyler. Yolcular Karamanlı'yı dövmek ister. Karamanlı eşkıyalara yalvararak onlarla birlikte kompartımandan ayrılır. Bir süre sonra geri

gelen Karamanlı, yolcuların eşkıyalar tarafından alınan paralarını geri dağıtır. Neden böyle yaptığını soran yolculara şöyle der:

“Onlar sizin paralarınız değil ama yine sizin sayılır. Ben demin öyle yapmamış olsa idim şimdi paralarınızı geri alamadığınız gibi benimkiler de giderdi. Sizin topunuzun bin üç yüz lirası vardı. Benim yanımda ise bin üç yüz lira bulunuyordu. Haydutları şaşırtmak için yaptığım dalavere sayesinde 1300 lira ile yakamı kurtardım. Kaybettiğim zararsa bana kalan kar sayılır. Hemşerilerim, Karamanın koyunu böyle çıkar oyunu.”³⁵

3.2.11.2. Hikâyenin Yapısı

Kahraman anlatıcı tarafından kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Kahraman anlatıcı, X ve Y'nin aynı kompartımana binmesi.
- Y şahsının boynundaki mataranın yanına oturduğu adamı rahatsız etmesi.
- Y şahsının boynundaki mataranın hikâyesini anlatması.

3.2.11.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları, kahraman anlatıcı, X, Y, eşkıyalar ve kompartımandaki diğer yolculardır.

³⁵ Gökşen, *Son Çare*, s. 43

X şahsı bir felsefeci gibi konuşan, anlayışlı, nerede nasıl davranacağını bilen bir adamdır.

Y şahsı güler yüzlü, hoş sohbet, matarasını boynundan hiç çıkarmayan, insanları heyecanlandırmayı seven, yaşlı bir adamdır.

3.2.11.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Anlatma zamanı ile vaka zamanı ayrı olan hikâyede zaman akşamüstü yapılan bir tren yolculuğudur.

Hikâyede mekân bir kompartımandır.

3.2.11.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Beş sayfalık hikâyeye yüz doksan iki cümleden oluşmaktadır.

3.2.11.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede yer alan “güverte, mevki, makul, kampana, mamafih matara, mahfaza, zahir, mütemadiyen, hüviyet” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinemeyeceği düşünülmektedir.

3.2.11.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Hikâyede “Karamanın koyunu sonra çıkar oyunu.” atasözü kullanılmıştır.

Hikâyede “can ciğer olmak, içine düşmek, içini dökmek, önü alınamamak, eli ayağı titremek, soyup soğana çevirmek, gözden kaybolmak, yol vermek, ağzı kulaklarına varmak, sözünü kesmek, canını sıkmak, yakasını kurtarmak ” deyimleri kullanılmıştır.

3.2.11.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1-** B25. Karşılaştığımız sorunlar karşısında umutsuzluğa kapılmamalı, onları çözüme kavuşturmak için çaba sarf etmeliyiz.

- 2- B48. Merhametsiz insanlar, birbirlerinin malını haksız yere yemekten, sahtekârca yöntemlere başvurmaktan, başkalarının haklarını istismar ederek para kazanmaktan çekinmezler.
- 3- C17. Gereğinden fazla konuşan insanlar, içinde yaşadıkları çevreden dışlanırlar.
- 4- C19. Kendimize faydalı olduğumuz kadar etrafımızdaki insanlara da faydalı olmayı bilmeliyiz.
- 5- D1. Geçim derdi yaşam boyu devam eder.
- 6- D2. Sahip olduklarımızı koruyabilmek için küçük şeyleri gözden çıkarmayı bilmeliyiz.
- 7- D3. Doğadaki bütün varlıklar yaşamlarını idame ettirebilmek için farklı yolları denerler.
- 8- E2. İnsanların sahip olduğu eşyalar geçmişlerine tanıklık ettiği için onlar için çok değerlidir.
- 9- E4. Başımıza gelen kötü olaylara “İçinden bir hayır çıkacaktır.” mantığıyla yaklaşmalıyız.

3.2.12. ALKIŞ

3.2.12.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye şarkıcı bir kadının bir akşam gazinoda şarkı söylerken başından geçen olaylar üzerine kurgulanmıştır.

Sesi güzel kendi çirkin olan kadın sahneye çıkıp şarkısını söylemeye başlayınca dinleyiciler onu protesto eder, şarkıcı şarkısını yarıda kesmek ve sahneden inmek zorunda kalır. Şarkıcının yerine daha önce de sahnede olan kendi güzel sesi çirkin genç bir kadın çıkar. Salonda bulunanlar sesteki çok görüntüye önem verdikleri için onu alkış yağmuruna tutar. Sesi güzel kendi çirkin olan kadın bu hakarete

dayanamayarak meyhanedeki işini bırakır ve kahve kahve, meyhane meyhane gezerek şarkı söyler.

3.2.12.2. Hikâyenin Yapısı

Kahraman anlatıcı tarafından kaleme alınan hikâyede vaka halkaları şu şekildedir:

- Kahraman anlatıcının meyhaneye gitmesi.
- Meyhanedeki müşterilerin çirkin olan şarkıcıyı aşağılamaları.
- Sesi güzel kendi çirkin olan sanatçının meyhaneden ayrılması.

3.2.12.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları şarkıcılar, çalgıcılar ve meyhanenin müşterileridir.

Hikâyenin güzel olan şarkıcısı sesi kötü olmasına, düzgün şarkı okuyamamasına rağmen fiziksel özellikleriyle dikkat çeken mavi elbiseli bir kadındır.

Hikâyenin çirkin olan şarkıcısı ise beyaz elbiseli, güzel sesli gururlu bir kadındır.

Meyhanenin müşterileri gönüllerinden ve kulaklarından çok gözlerini doyurmaya çalışan, insana ve sanata saygısı olmayan insanlardır.

“İki gün sonra çirkin kadın ufak bir meyhanede elinde def şarkı okuyordu. İşi gezginciliğe vurmuştu. Her gün yanındaki kambur ve ihtiyar kemancıyla meyhane meyhane, kahve kahve geziyordu. Fakat çok serbest ve neşeli idi. Yüzünde istiklaline kavuşanların sevimli gururu okunuyordu.”³⁶

3.2.12.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Anlatma zamanı ile vaka zamanı aynı olan hikâyede zaman bir akşamdır. Hikâyede mekân ise meyhanedir.

3.2.12.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

İki sayfalık hikâyeye yüz dört cümleden oluşmaktadır.

3.2.12.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede yer alan “klarnet, hasisleşmek, peşrev, celse, gudubet, fasıl, istiklal” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinemeyeceği düşünülmektedir.

3.2.12.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “ kulak kesilmek, kendine çeki düzen vermek, dünya başına yıkılmak” deyimleri kullanılmıştır.

3.2.12.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- A14. Kadınlar ne iş yaparlarsa yapsınlar vakur bir tavır takınmalıdırlar.
- 2- A22. Çıkarıcılığın olduğu yerde genel ahlak kuralları iflas etmiş demektir.
- 3- B4. Hangi çağ ve koşulda olursa olsun insanlar sevgi ve saygıya muhtaçtırlar.
- 4- B25. Karşılaştığımız sorunlar karşısında umutsuzluğa kapılmamalı, onları çözüme kavuşturmak için çaba sarf etmeliyiz.
- 5- B41. Bencil ve zalim insanlar için çevrelerindeki insanların hiçbir değeri yoktur.

³⁶ Gökşen, *Son Çare*, s. 46

- 6- B42. Zalim insanlar küçük hesaplar için çevrelerine zarar vermekten geri durmazlar.
- 7- B49. Çevremizdeki insanların gururunu incitecek, onları zor durumda bırakacak hareketlerden kaçınmalıyız.
- 8- B62. Başımıza ne gelirse gelsin hayata karşı umudumuzu yitirmemeliyiz.
- 9- C15. İnsanları yaşadıkları çevreye küstürmemeli, herkesin bir gururu olduğunu göz önünde bulundurarak hareket etmeliyiz.
- 10- C20. İnsanlara karşı ön yargılı olmamalı; onları dış görünüşleriyle değil fikir ve görüşleriyle değerlendirmeliyiz.
- 11- C24. Cahil insan kendini her yerde belli eder.
- 12- C25. Kötülüklerin altında cehalet yatar.

3.2.13. YAVRULAR VE PENÇELER

3.2.13.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye yanlış anlama sonucu yaşlı bir kadının ve oğlunun başına gelenler üzerine kurgulanmıştır.

Ayşe Nine torunu İhsan'la birlikte bahçelerinde uğraşırken yanlarındaki kedi yavrularından birini komşuları Hüseyin Bey'in kedisi kapıp götürür. Ayşe Nine içerde hasta yatan oğlu Ali'ye bağırarak yardım ister. Ali hasta haliyle oğlu İhsan gibi kedinin peşinden koşmaya başlar. Kedi ağzındaki yavruyla bahçelerinin duvarından atlar. Ali, oğlu İhsan'ın duvardan atlamasına yardım eder. Hüseyin Bey İhsan'ın bahçeden bir şey çaldığını sanarak onu suçlamaya ve tartaklamaya başlar. Bahçe duvarının arkasından oğlunun inlemelerini duyan Ali, Hüseyin Bey'in kapısını çalar ve ona durumu anlatmaya çalışır.

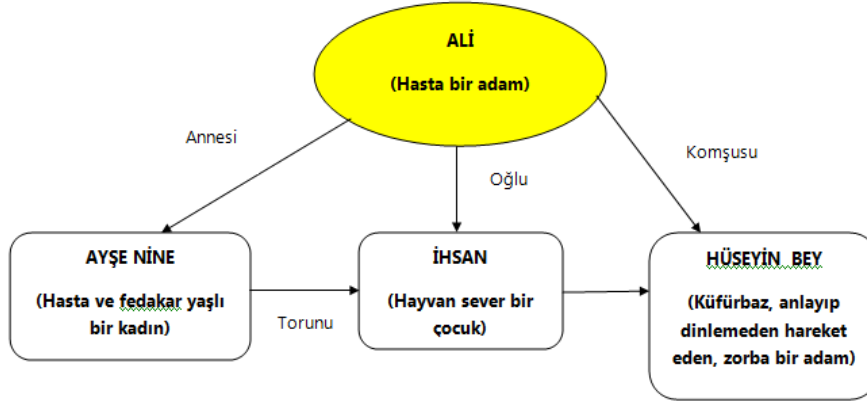
Hüseyin Bey, Ali'nin anlattıklarına inanmaz ve onu mahkemeye verir. Ali ise mahkeme celbi gelmeden bir hafta önce yaşadığı olayın etkisiyle hastalığı ilerler ve ölür.

3.2.13.2. Hikâyenin Yapısı

Hakim bakış açısıyla kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Ayşe Nine'nin torunu İhsan'ın kedilerinin yavrusunu Hüseyin Bey'in kedisinin boğmaya çalışması.
- Kedinin Hüseyin Bey'in bahçesine kaçması.
- İhsan'ın babasının yardımıyla Hüseyin Bey'in bahçesine inmesi.
- Ali'nin yaşadığı olayında etkisiyle ölmesi.

3.2.13.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları Ayşe Nine, Ayşe Nine'nin oğlu Ali, Ali'nin oğlu İhsan ve komşuları Hüseyin Bey'dir.

Ayşe Nine, hasta ve yaşlı olmasına rağmen hasta oğluna ve oğlunun torununa bakan fedakâr bir kadındır.

Ayşe Nine'nin oğlu Ali, hasta bir adamdır.

Ali'nin oğlu İhsan, hayvanlarla oynamayı çok seven bir çocuktur.

Hüseyin Bey, küfürbaz, anlayıp dinlemeden hareket eden, zorba, halden anlamayan bir adamdır.

3.2.13.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Anlatma zamanı ile vaka zamanı aynı olan hikâyede zaman bir bahar sabahı öğleden sonra başlar ve bir hafta sonra son bulur.

Hikâyede mekân Ayşe Nine'nin evi ve Hüseyin Bey'in bahçesidir.

3.2.13.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Üç sayfalık hikâyeye yüz dört cümleden oluşmaktadır.

3.2.13.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede yer alan “ beniz, ıstırap, ebediyen, celp, ıstampı” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülmektedir.

3.2.13.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “allak bullak olmak, kendini toplayamamak, benzi kül gibi olmak, kafa tutmak” deyimleri kullanılmıştır.

3.2.13.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- A1. Hayatımızın her anında dürüstlükten ödün vermemeliyiz.
- 2- A4. Dürüstlük malla mülkle elde edilebilecek bir değer değildir.
- 3- B41. Bencil ve zalim insanlar için çevrelerindeki insanların hiçbir değeri yoktur.
- 4- B42. Zalim insanlar küçük hesaplar için çevrelerine zarar vermekten geri durmazlar.

- 5- B43. Kimseye iftira atmamalı, insanları zan altında bırakmamalıyız.
- 6- B44. Zor durumda olan insanların bu durumlarından istifade etmeye çalışmamalı, onları sömürmemeliyiz.
- 7- B49. Çevremizdeki insanların gururunu incitecek, onları zor durumda bırakacak hareketlerden kaçınmalıyız.
- 8- C1. Çocuğun karakterinin şekillenmesinde en önemli etken ailedir.
- 9- C13. Çevremize karşı duyarlı olmalı, zor durumda olan insanlara yardımcı olmaya çalışmalıyız.
- 10- C15. İnsanları yaşadıkları çevreye küstürmemeli, herkesin bir gururu olduğunu göz önünde bulundurarak hareket etmeliyiz.
- 11- D11. Maddi imkânlarımıza güvenerek çevremizdekileri aşağılamamalı; maddi nüfuzumuzu kullanarak kimseyi ezmemeliyiz.
- 12- D12. Karşımızdaki insanın maddi gücüne ya da statüsüne aldanmamalı, haklarımızı korumalıyız.

3.2.14. HAYAL VE HAKİKAT

3.2.14.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye evlenme niyetindeki genç bir adamın iş dönüşünde evinin önünden geçtiği bir genç kıza aşık olması ve onu araştırmak için genç kızın evinin civarına gittiği bir sırada olanlar üzerine kurgulanmıştır.

Genç adam her akşam işten eve dönerken penceresinin önünde oturan masum ve hassas görünlü bir genç kızdan etkilenir. Onun kendisi için iyi bir eş olacağını düşünür. Kız hakkında komşularından bilgi almak için kızın oturduğu sokağa gider. Evlerinin önünde oturan yaşlı bir kadına kızın nasıl biri olduğunu sorar; ancak kadın cevap vermek yerine sorulan sorulara “evet, hayır” anlamında başını sallamak ve gülümsemekle yetinir. Kendisiyle alay edildiğini düşünerek sinirlenen genç adam,

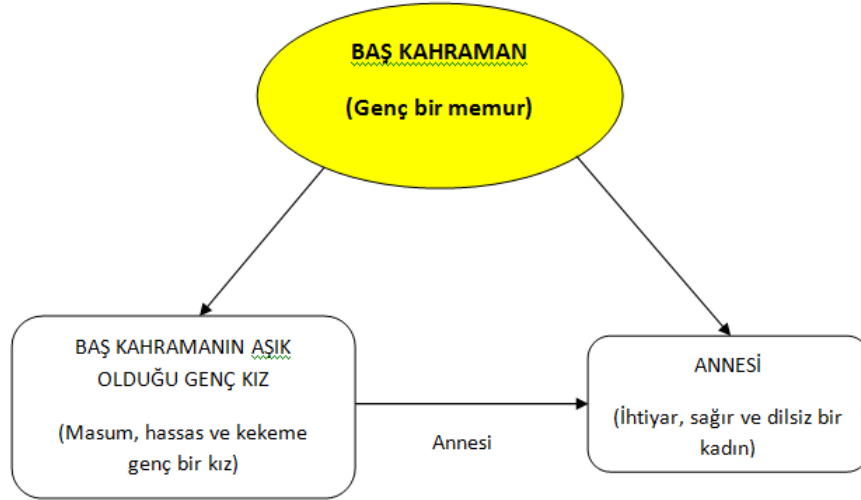
pencereden kendisini gören genç kızın yanına gelmesiyle her şeyi anlar. Kız kekemedir. Konuştuğu kadınsa kızın sağır ve dilsiz annesidir. Genç adam bu durumu görünce kızla evlenmekten vazgeçer ve bir daha o sokaktan geçmez.

3.2.14.2. Hikâyenin Yapısı

Kahraman anlatıcı tarafından kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Başkahramanın işten eve dönerken her akşam gördüğü, mahallesindeki bir genç kızdan etkilenmesi ve onunla evlenmek istemesi.
- Genç kız hakkında bilgi edinmek için kızın oturduğu sokağa gitmesi.
- Kızın kekeme olduğunu öğrenerek evlenme kararından vazgeçmesi.

3.2.14.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları baş kahraman, başkahramanın aşık olduğu genç kız ve onun annesidir.

Başkahraman genç bir memurdur.

Baş kahramanın aşık olduğu genç kız masum, bakışlarından hassas, saf ve masum olduğu anlaşılan ince yapılı, kekeme biridir.

Genç kızın annesi ihtiyar, sağır ve dilsiz bir kadındır.

3.2.14.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Anlatma zamanı ile vaka zamanı ayrı olan hikâyede olay bir mahallede geçmektedir.

3.2.14.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

İki sayfalık hikâyeye altmış bir cümleden oluşmaktadır.

3.2.14.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede yer alan, “tasdik etmek, malumat, sükût, sual” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinemeyeceği düşünülmektedir.

3.2.14.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “içini çekmek” deyimleri kullanılmıştır.

3.2.14.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- A15. Evlilikte güzellik ve çirkinlikten çok sevgi ve saygıya önem vermeliyiz.
- 2- B5. Sevmek insanın doğasında olan temel bir ihtiyaçtır.
- 3- C20. İnsanlara karşı ön yargılı olmamalı; onları dış görünüşleriyle değil fikir ve görüşleriyle değerlendirmeliyiz.
- 4- C42. Zalim insanlar küçük hesaplar için çevrelerine zarar vermekten geri durmazlar.

3.2.15. UMUT DÜNYASI

3.2.15.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye çocukları olmayan bir çiftin çocuk özlemiyle yanıp tutuşmalarını üzerine kurgulanmıştır.

“Her ikisi de beklenen fakat erişilemeyen arzuların getirdiği bir nevi gayri tabilik içinde hakikatin dışına çıkar, hayallere dalarlardı.”³⁷

Kezban ve Hüseyin Salman çocukları olmadığı için birbirini suçlar ve çocukları olsun diye türlü adaklar adarlar. Komşuları Esmâ, Kezban’a yıllar sonra çocuğunun olacağı söyleyerek onları umutlandırır.

Esmâ’nın sözüne güvenip umutlanan çift çocuklarının adına kadar her şeye karar verirler. Çocuklarının boyu uzun olsun diye bahçeye kavak ağacı dikerler. Biraz zaman geçince çocuklarının kavağa çıkarken düşeceğini düşünüp kavağı keserler. Çocukları taze süt içerek büyüsün diye bir inek alırlar. Sonra ineğin boynuzları yüzünden çocuklarına bir zarar gelir diye ineği keserler.

Bir kış günü çocukları dama çıkar da düşer fikriyle evin damını yıkmaya başlarlar. Hüseyin Salman damını yıkmaya çalışırken mahallenin çocukları onu kar yağmuruna tutar.

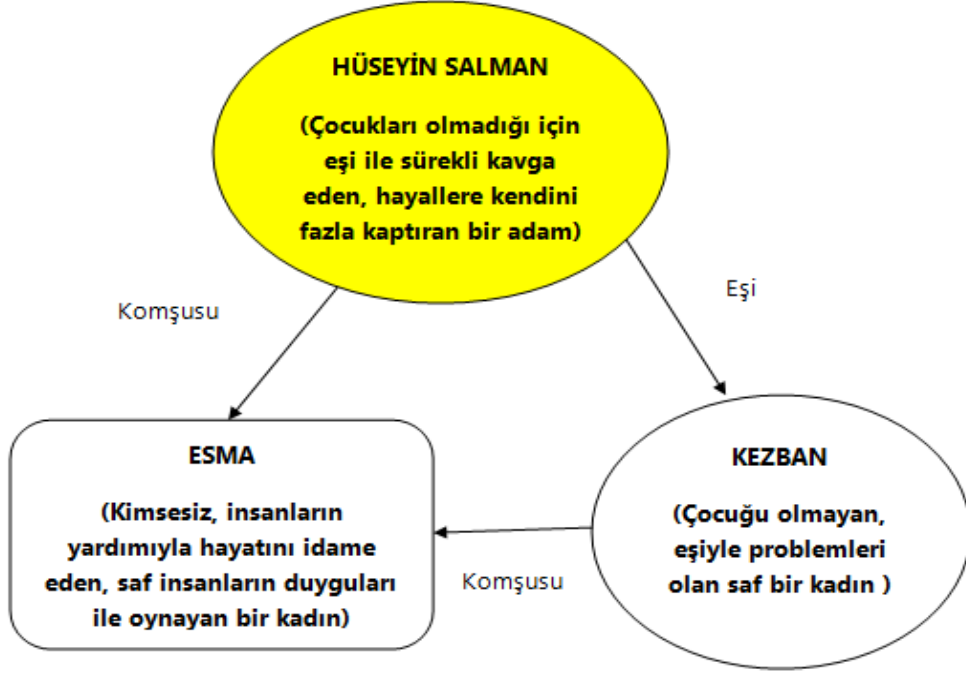
3.2.15.2. Hikâyenin Yapısı

Hakim bakış açısıyla kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Hüseyin’le Kezban’ın çocuklarının olmaması.
- Esmâ’nın Kezban’ı çocuğu olacağına inandırması.
- Hüseyin’le Kezban’ın doğacak çocukları için hazırlıklar yapması.

³⁷ Gökşen, *Son Çare*, s. 54

3.2.15.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları Kezban, Hüseyin Salman, Esma ve mahalledeki çocuklardır.

Kezban çocuğu olmadığı için çok üzülen, eşiyle bu yüzden problemler yaşayan saf bir kadındır.

Hüseyin Salman çocukları olmadığı için karısıyla sürekli tartışan, bir hayalin peşine düşerek hakikati unutan bir adamdır.

Hüseyin Salman ile Kezban'ın komşusu olan Esma kimsesi olmayan, çevredeki insanların yardımıyla geçinen, menfaatleri için insanların saf duygularıyla oynayan bir kadındır.

“Sen bir yaşında iken annen öldüğü için bilmezsin. Anneni de babanı da çok iyi tanırım. Onların da tam dokuz sene çocukları olmamıştı. Dokuz sene sonra sen dünyaya geldin. Söz aramızda ama yavrum kabahat senin. Sen de ailene çekmişsin. Sabret bekle! Akşama sabaha bir yavrun olacak.”³⁸

³⁸ Gökşen, *Son Çare*, s. 55

3.2.15.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Anlatma zamanı ile vaka zamanı ayrı olan hikâyede zaman konusunda bir kesinlik yoktur. Ancak kavak ağacının dikilmesi ve büyümesi gibi unsurlar en az iki yıllık bir zamanın söz konusu olduğunu akla getirmektedir.

Hikâyede mekân Kezban'la Hüseyin'in evi ve evlerinin bahçesidir.

3.2.15.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Üç sayfalık hikâyeye doksan yedi cümleden oluşmaktadır.

3.2.15.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede yer alan “ münakaşa, tevekkül, nam, müstakbel” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülmektedir.

3.2.15.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “içi sızlamak, ümit kesmemek, ümide kapılmak, bel bağlamak, hayallere dalmak, parmak ısırtmak, gözünde büyütme, çoluk çocuğa karışmak, göz göze gelmek” deyimleri kullanılmıştır.

3.2.15.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- B14. Hayatına varsayımlar üzerine yöne veren insanlar her şeyden kuşku duydukları için hiç mutlu olamazlar.
- 2- B49. Çevremizdeki insanların gururunu incitecek, onları zor durumda bırakacak hareketlerden kaçınmalıyız.
- 3- B61. Umut insanı hayata bağlayan bir güçtür.
- 4- B65. Mutlu olmak için hayattan çok şey beklememeli; elimizdekilerle yetinmeyi bilmeliyiz.
- 5- C24. Cahil insan kendini her yerde belli eder.

- 6- C27. Batıl inançlar insanların hem ruhsal hem de fiziksel durumlarına zarar verir.
- 7- E1. İnsanların hayatlarıyla ilgili aldıkları kararlar ön planda tuttıkları şeylere göre değişir.

3.2.16. BEKLEYİŞ

3.2.16.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye Selma adlı bir kadının sevdası üzerine kurgulanmıştır.

Selma ve Gülseren hastane odasında tanışarak arkadaş olurlar. Her gün pencere önünde bekleyen Selma bir gün içindeki derdi Gülseren' e anlatır. Selma'nın her gün pencere önünde beklemesinin sebebi aşık olduğu Enis adlı gençtir. Selma ölümcül bir hastalığa yakalandığını anlayınca Enis'ten ayrılır. Enis ayrılığın sebebi olarak kendini görür. Selma Enis'in özlemiyle hastane odasında ölür.

3.2.16.2. Hikâyenin Yapısı

Hakim bakış açısıyla kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Selma'nın hastalanması ve Enis'ten ayrılması.
- Enis'in bütün çabalarına rağmen Selma'yı birlikteliğe ikna edememesi.
- Selma'nın ölümü.

3.2.16.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları Enis, Selma ve Gülseren'dir. Selma içine kapanık, kendinden çok sevdiği insanları düşünen, hasta bir genç kızdır.

Enis sevdiğine kavuşmak için her türlü fedakârlığı yapan, Selma'yı çok seven, ince ruhlu, düşünceli bir adamdır.

Gülseren Selma'nın hastanede tanıştığı ve güvenip sevdiği bir hastalığıdır.

3.2.16.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Anlatma zamanı ile vaka zamanı ayrı olan hikâyede zaman soğuk bir gündür. Mekân ise Gülseren'le Selma'nın bir haftadır kaldıkları hastane odasıdır.

3.2.16.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Dört sayfalık hikâye yüz altmış iki cümleden oluşmaktadır.

3.2.16.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede yer alan “ tazyik, koğuş, hususiyet, inkisar, müsvedde, mahkûm, sukut, imtihan, azap, adil, teminat, gaddar, mahzur ” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinemeyeceği düşünülmektedir.

3.2.16.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Hikâyede herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “kendini avutmak, sırrını açmak, baş edememek, sesini çıkarmamak, sırrını saklamak” deyimleri kullanılmıştır.

3.2.16.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- B1. Fedakâr insanlar sevdiklerinin mutluluğu için kendi mutluluklarından vazgeçmeyi göze alırlar.
- 2- B2. Sevgi insana bencil olmamayı öğretir.
- 3- B5. Sevmek insanın doğasında olan temel bir ihtiyaçtır.
- 4- B25. Karşılaştığımız sorunlar karşısında umutsuzluğa kapılmamalı, onları çözüme kavuşturmak için çaba sarf etmeliyiz.
- 5- B51. Bütün ömrümüzü etkileyecek kararlar alırken daha temkinli olmalı; son pişmanlığın fayda vermeyeceğini bilmeliyiz.
- 6- B62. Başımıza ne gelirse gelsin hayata karşı umudumuzu yitirmemeliyiz.
- 7- E1. İnsanların öncelikleri hayatın koşullarına göre değişmektedir.

3.2.17. BAĞLILIK

3.2.17.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye yürüyemeyen bir kadının yakışıklı bir adamla olan evliliği üzerine kurgulanmıştır.

Müjgan'la Zeki birbirine aşık iki gençtir. Ancak Müjgan'ın babası Zeki'nin tahsilsizliğini bahane ederek kızını vermek istemez. Uzun bir süre Zeki ile Müjgan gizli gizli görüşür.

Bir gün Müjgan annesiyle birlikte teyzesine gezmeye gider. Uzun yıllar Müjgan'ı seven teyzesinin oğlu Müjgan'a saldırır. Kendini kurtarmak isteyen kız pencereden atlar ve ağır yaralanır. Bu kazadan sonra Müjgan'ın iki bacağı kesilir.

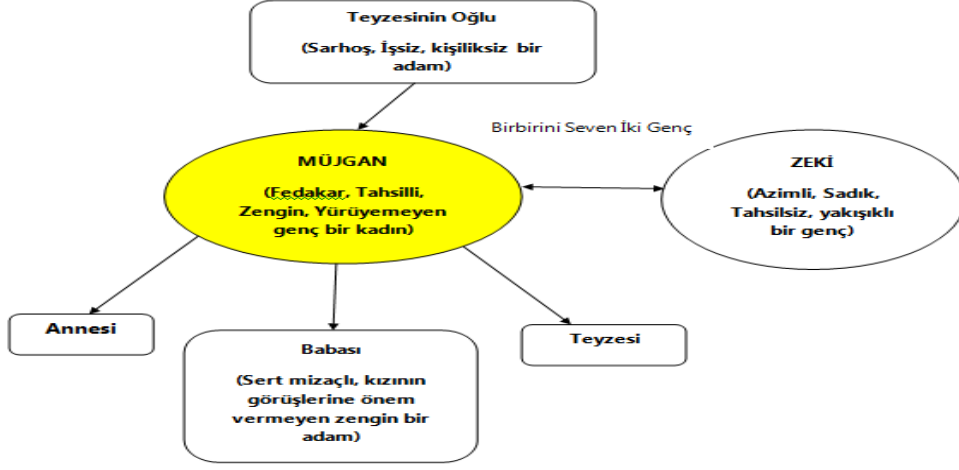
Zeki Müjgan'la evlenmeyi her şeye rağmen kabul eder. Birbirini seven iki genç evlenerek bütün tanıdıklarından uzaklaşırlar.

3.2.17.2. Hikâyenin Yapısı

Kahraman anlatıcı tarafından kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Müjgan'la Zeki'nin birbirine aşık olması ancak Müjgan'ın babası yüzünden evlenememeleri.
- Müjgan'ın teyzesinin evine gitmesi ve teyzesinin oğlunun saldırısına uğraması.
- Müjgan'ın bacaklarını kaybetmesi.
- Zeki'nin her şeye rağmen Müjgan'la evlenmesi.

3.2.17.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları Müjgan, Zeki, Müjgan'ın babası, Müjgan'ın annesi, Müjgan'ın teyzesinin oğlu ve komşuları olan kahraman anlatıcıdır.

Müjgan tahsilli, zengin, fedakâr, namusu için canını feda etmeyi göze alan, yürüyemeyen genç bir kadındır.

Müjgan'ın kocası olan Zeki çok fazla tahsili olmayan, sevgisine sadık, zengin olmamasına rağmen dürüst, azimli, sadık ve yakışıklı bir gençtir.

Müjgan'ın babası sert mizaçlı, kızının fikirlerine saygı göstermeyen zengin bir adamdır.

Müjgan'ın teyzesinin oğlu sürekli sarhoş gezen, işi gücü olmayan, kişiliksiz bir adamdır.

Kahraman anlatıcı çevresine karşı duyarlı ve karşısındaki insanda güven uyandıran bir insandır.

3.2.17.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Anlatma zamanı ile vaka zamanı ayrı olan hikâyede asıl olay Zeki'nin kahraman anlatıcıya anlattıklarıdır. Zeki'nin anlattığı olaylar üç yıllık bir zaman dilimini kapsamaktadır.

Hikâyede mekân Müjgan'ın ailesiyle yaşadığı ev, Müjgan'ın teyzesinin evi ve Müjgan'ın Zeki ile evlendikten sonra taşındıkları ev ve deniz kenarıdır.

3.2.17.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Üç sayfalık hikâye yüz on bir cümleden oluşmaktadır.

3.2.17.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede yer alan “mağrur, istifham, esrar, safha, vahşi, muhakkak, mazi, bilhassa, ıstırap, izdivaç, hususi, kamçılama, lakayt, cihet, muktedir olmak ” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülmektedir.

3.2.17.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “ baş edememek, göze almak, kadere boyun eğmek, ser verip sır vermemek, yarası kabuk bağlamak, kanı kaynamak, gönlüne hükmetmek, dört gözle bakmak, ” deyimleri kullanılmıştır.

3.2.17.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- A12. Kimsenin namusuna yan gözle bakmamalıyız.
- 2- A15. Evlilikte güzellik ve çirkinlikten çok sevgi ve saygıya önem vermeliyiz.
- 3- A16. Ailedeki büyüklerin en büyük kaygılarından biri de çocuklarını iyi bir insanla evlendirerek yuva kurmalarını sağlamaktır.
- 4- B1. Fedakâr insanlar sevdiklerinin mutluluğu için kendi mutluluklarından vazgeçmeyi göze alırlar.
- 5- B2. Sevgi, insana bencil olmamayı öğretir.
- 6- B3. Gerçek sevgi maddi manevi bütün zorlukları aşar.
- 7- B6. Sevgi, bulunduğu her yere bütün güzellikleri katan, insanı hep dinç tutan önemli bir duygudur.
- 8- B7. Sevgi paylaştıkça çoğalan çok güzel bir duygudur.

- 9-** B21. Azimli insanlar önlerine çıkan engeller yüzünden pes etmez, amaçlarına ulaşana kadar savaşırlar.
- 10-** B23. Mutlu olmak için zorluklara göğüs germek gerekir
- 11-** B25. Karşılaştığımız sorunlar karşısında umutsuzluğa kapılmamalı, onları çözüme kavuşturmak için çaba sarf etmeliyiz.
- 12-** B26. İnsanoğlu çalıştığı ve bir şeyleri başarmaya gayret ettiği sürece başarılı olabilir.
- 13-** B41. Bencil ve zalim insanlar için çevrelerindeki insanların hiçbir değeri yoktur.
- 14-** B61. Umut insanı hayata bağlayan bir güçtür.
- 15-** B62. Başımıza ne gelirse gelsin hayata karşı umudumuzu yitirmemeliyiz.
- 16-** B64. İnsanoğlu sahip olduğu bir yetiyi kaybettiğinde umutsuzluğa kapılmamalı; elindekilerin kadrini bilmelidir.
- 17-** B65. Mutlu olmak için hayattan çok şey beklememeli; elimizdekilerle yetinmeyi bilmeliyiz.
- 18-** C11. İnsanların arzu ve istekleri ahlak kurallarına uygun olmalı, çevrelerine zarar vermemelidir.
- 19-** C42. Engelli insanlara karşı daha duyarlı yaklaşmalı onları olduğu gibi kabul etmeyi bilmeliyiz.
- 20-** C45. Fiziksel engellerin yaşamımıza engel olmaması için onlarla yaşamayı öğrenmeliyiz.
- 21-** D11. Maddi imkânlarımıza güvenerek çevremizdekileri aşağılamamalı; maddi nüfuzumuzu kullanarak kimseyi ezmemeliyiz.

3.3. DURAKTA BİR ADAM

“Durakta Bir Adam” adlı hikâye kitabında “ Durakta Bir Adam”, “Teselli”, “12 No’lu Hasta”, “Emekli”, “Küskün”, “İskelede”, “Ceketim”, “Kesik Hasan”, “Akide Kokulu Sevgili”, “Beyinsiz Adam”, “Oyuncular”, “Talihini Yaratan Adam” ve “Deniz ve Gurbet” adlı hikâyeler yer almaktadır. “Oyuncular” adlı hikâye tuluat tiyatrolarının Anadolu’da yaşadığı sıkıntıları anlatması ve o dönemin sıkıntılarını gözler önüne sermesi bakımından önemlidir.

On üç hikâyeden oluşan kitabın tematik sınıflandırılması şu şekildedir:

- “Durakta Bir Adam” ve “Beyinsiz Adam” adlı hikâyeler kişisel gelişim teması altında kişilik tipleri olarak işlenmektedir.
- “12 No’lu Hasta” ve “Akide Kokulu Sevgili” adlı hikâyeler sevgi teması altında aşk alt teması işlenmektedir.
- “Küskün” ve “İskeledeki Kız” adlı hikâyelerde ahlaki özellikler teması içinde namus alt teması işlenmektedir.
- Zaman ve Mekân teması altında “Deniz ve Gurbet”, “Emekli” ve “Ceketim” adlı hikâyelerde geçmiş özlemi ve zamanın önemi alt temaları işlenmektedir.
- “Teselli” adlı hikâyede ekonomik şartlar teması altında geçim kaygısı alt teması işlenmektedir.
- Toplum Hayatı teması altında “Kesik Hasan”, “Oyuncular” ve Talihini Yaratan Adam” adlı hikâyelerde kimsesizlik, yardımlaşma ve dayanışma ile batıl inanç ve cehalet alt temaları işlenmektedir.

Erkek kahramanların kadın kahramanlardan fazla olduğu hikâye kitabında genellikle orta yaşlı, sıradan karakterler ön plana çıkmaktadır. Hikâye kitabında yer alan “İskeledeki Kız” ve “Akide Kokulu Sevgili” adlı hikâyelerde kadın karakterler ön plana çıkarken diğer hikâyelerde başkahramanlar erkektir. Hikâyelerde çocuk kahramanlara rastlanmamakta, sadece “Talihini Yaratan Adam” adlı hikâyede on beş yaşındaki bir genç kız engelli olması ve hayata küsmüş olmasıyla dikkat çekmektedir.

“Beyinsiz Adam” adlı hikâyenin kahramanı toplumsal olaylara duyarlı davrandığı için etrafındakiler tarafından “deli” olarak algılanmakta; o da hikâyede içine düştüğü durumu ironik bir şekilde dile getirmektedir. “Emekli” adlı hikâyede bir öğretmen olan başkahramanın emekli olmadan önceki ruh haliyle emekli olduktan sonraki ruh halinin karşılaştırılması anlatılmaktadır. “Durakta Bir Adam” adlı hikâyede aynı konuya farklı açıdan bakan karakterler konu edilerek her insanın hayata bakış açısının farklı olduğu gösterilmektedir.

“Teselli” adlı hikâyedeki başkahraman güçlükler karşısında yenilmemesiyle dikkat çekerken “Kesik Hasan” adlı hikâyede başkahraman yalnız ve alkolik bir adam olarak karşımıza çıkmaktadır. “12 No’lu Hasta” ve “Oyuncular” adlı hikâyelerde merhametli, sağduyulu ve hayatındaki insanlara çok değer veren karakterler ön plana çıkmaktadır. “Deniz ve Gurbet” ile “Ceketim” adlı hikâyelerde geçmişine değer veren, çalışkan, dürüst ve samimi kahramanlar ön plandadır.

“Durakta Bir Adam”, “Emekli”, “Ceketim”, “Beyinsiz Adam”, “Deniz ve Gurbet” adlı hikâyelerde anlık olayları konu edinmekle birlikte geriye dönüşlerle anlatımın desteklendiği görülmektedir. “İskelede” adlı hikâye ise yazarın kısa bir süreye dayanan gözlemlerini yansıtmaktadır.

“Teselli”, “12 No’lu Hasta”, “Kesik Hasan” ve “Oyuncular” adlı hikâyelerde olay birkaç günlük zaman dilimini kapsamaktadır. “Küskün”, “Talihini Yaratan Adam” ve “Akide Kokulu Sevgili” adlı hikâyelerde olaylar uzun bir süreci kapsamaktadır.

Hikâyelerde iç mekân olarak, hastane, ev ve kahvehane kullanılırken; dış mekân olarak bahçe, sahil, güverte ve istasyon yolu kullanılmaktadır.

3.3.1. DURAKTA BİR ADAM

3.3.1.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye kahraman anlatıcının tramvay beklerken çevresinde gördüğü olaylar üzerine geliştirdiği düşünceler üzerine kurgulanmıştır.

Kahraman anlatıcı otobüs durağında beklerken yanına iki küçük kız gelir ve çocukluklarından bahsetmeye başlarlar. İki kız arkadaştan biri küçükken tahta beşikte yattığı için şimdi atlıkarıncaya binmeyi sevmediğinden bahsederken diğeri de küçükken hep çocuk arabasına bindiği için şimdi at arabasına binmekten hoşlanmadığını söyler. Bunu duyan kahraman anlatıcı çocukluğunun birinci dünya savaşı yıllarında yokluk içinde geçtiğini hatırlayarak çok üzülür.

Durakta bekleyen kızlar küçüklüklerini bırakıp etraftaki güvercinlerle ilgili sohbet etmeye başlayınca kahraman anlatıcı çocukluğundaki fakirliği hatırlayarak hayıflanır. Bu güvercinleri küçükken görse vurup yiyeceklerini düşünür. Bu sırada güvercin gübrelerini süpüren çöpçünün güvercinlere bir sürü laf saydığına şahit olur. Tramvay gelince ayrı yerlerden gelip aynı varlıklar üzerine odaklanan kahraman anlatıcı, çöpçü ve çocuklar oradan ayrılır.

3.3.1.2. Hikâyenin Yapısı

Kahraman anlatıcı tarafından kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Kahraman anlatıcının tramvay durağına gitmesi.
- Duraktaki kızların çocukluklarıyla ve güvercinlerle ilgili konuşması.
- Çöpçünün güvercin gübrelerini süpürmesi.

Tesadüfen bir araya gelen dört kişinin aynı varlıklar üzerine olan farklı fikirleri üzerine kurulan hikâyede karşılaştırmalar usta bir biçimde kaleme alınmıştır. Kahraman anlatıcının olayı anlatırken kendi çocukluğuna geri dönmesi hikâyeye ayrı bir canlılık katmakla birlikte okuyucuya kıyaslama şansını vermiştir.

“Birinci Cihan Harbi. Baba askerde. Hayatından mematından haber yok. İkinci Cihan Harbi içerisinde ölen ve şimdi Kracaahmet’te. Biraz ileride yatan anam, o zaman sağ. Bizi öldürtmemek için yaşıyor. Evet, ben neyin içinde ve üzerinde büyüdüm? Bende de bu çocuklardaki araba salıncak atlıkarınca nefretine benzer bir şey var mıydı?”³⁹

³⁹ Enver Naci Gökşen, *Durakta Bir Adam*, Kader Basımevi, 1949, s. 5

Bir varlığın herkes üzerinde çok farklı etkileri olduğunu göstermesi bakımından oldukça başarılı bir hikâyedir.

3.3.1.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları kahraman anlatıcı, çöpçü ve durakta bekleyen iki kız çocuğudur.

Kahraman anlatıcı, birinci dünya savaşı yıllarında doğmuş, babasını savaşta kaybetmiş, yokluk içinde büyümüş, hikâyecilikle uğraşan bir adamdır.

Durakta bekleyen kızlar çocukluklarında yaşadıkları güzel şeyleri bile olumsuz gören, tatmin olmayı bilmeyen insanlardır.

Çöpçü, güvercinlerin güzelliğinden habersiz işi icabı onların sadece olumsuz taraflarını gören bir adamdır.

3.3.1.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Anlatma zamanı ile vaka zamanı aynı olan hikâyede zaman bir bahar sabahı durakta beklerken tramvay gelene kadar geçen vakittir.

Hikâyede mekân İstanbul Karacaahmet'teki tramvay durağıdır.

3.3.1.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Altı sayfalık hikâye yüz sekiz cümleden oluşmaktadır.

3.3.1.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede geçen “tazyik, mevzuu, itiyat, harp, ızdırap” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülmektedir.

3.3.1.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “yakasını bırakmak, ağız değiştirmek, matem tutmak, ciğerini deşmek” deyimleri kullanılmıştır.

3.3.1.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- B22. Hayatında hiç zorluk çekmeyen insanlar, elindekinin kıymetini bilmez.
- 2- B65. Mutlu olmak için hayattan çok şey beklememeli; elimizdekilerle yetinmeyi bilmeliyiz.
- 3- D1. Geçim derdi yaşam boyu devam eder.
- 4- D3. Doğadaki bütün varlıklar yaşamlarını idame ettirebilmek için farklı yolları denerler.
- 5- D13. Önemli olan bizi mutlu eden şeyin niceliği değil niteliğidir.
- 6- E1. İnsanların öncelikleri hayatın koşullarına göre değişmektedir.
- 7- E6. Çevremizdeki olaylardan herkes kendine göre bir anlam çıkarır.

3.3.2. TESELLİ

Hikâyenin muhtevası yazarın Son Çare adlı hikâye kitabındaki “Son Çare” başlıklı hikâyesi (2.1) ile aynıdır. “Son Çare” adlı hikâyedeki başkahramanın adı değiştirilerek bu hikâyede kullanılmıştır.

3.3.3. 12 NOLU HASTA

3.3.3.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye yaşlı bir adamın hastanede geçirdiği günler üzerine kurgulanmıştır.

Hakkı Efendi sarılık hastalığı yüzünden hastaneye yatırılır. Hakkı Efendi'nin genç ve güzel eşi hastabakıcıya verdiği bahşişler sayesinde istediği kadar gelip eşinin yanında kalır. Hakkı Efendi, karısına sağlıklı görünebilmek için doktorlara iyice iyileşmeden hastaneden çıkmak istemediğini söyler. Ancak kapıdaki hasta bakıcı değişince Hakkı Efendi artık karısını göremez. Bu duruma çok üzülmesi için apar topar hastaneden ayrılır.

3.3.3.2. Hikâyenin Yapısı

Kahraman anlatıcı tarafından kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Hakkı Efendi'nin sarılık olması ve hastaneye yatırılması.
- Rüşvet alarak Hakkı Efendi'nin karısının hastane odasında kalmasını sağlayan hasta bakıcının değişmesi.
- Yeni gelen hasta bakıcının Hakkı Efendi'nin karısına izin vermemesi.
- Hakkı Efendi'nin eşinin hasretine dayanamayıarak hastaneden ayrılması.

3.3.3.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları Hakkı Efendi, Hakkı Efendi'nin karısı, hasta bakıcılar ve doktorlardır.

Hakkı Efendi elli yaşında, uzun yıllar alkol ve sigara kullanmış, babasının parasıyla bir yerlere gelmiş, tahsildarlık yapan, sarılık hastası, eşini çok seven, ailesini kendi sağlığından önde tutan bir adamdır.

Hakkı Efendi'nin karısı otuz yaşında güzel, yaşama sevinciyle dolu, fedakâr ve merhametli bir insandır.

Hasta bakıcı rüşvet alarak bazı hastalara ve hastaların ailelerine iyi davranan bir adamdır.

3.3.3.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Anlatma zamanı ile vaka zamanı ayrı olan hikâyede zaman mart ayıdır.

Hikâyede mekân bir hastane odasıdır.

3.3.3.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Beş sayfalık hikâye yetmiş bir cümleden oluşmaktadır.

3.3.3.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede geçen “müteessir, mahrumiyet, tahsildar, mühim, mirasyedi, tevekkül, tevazu, vehim, yüksünmek, yegâne, mutlak, sıhhat, tababet, terhis” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülmektedir.

3.3.3.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “foyası çıkmak” deyimini kullanılmıştır.

3.3.3.4. Hikâyenin İleti Dizini

1- A15. Evlilikte güzellik ve çirkinlikten çok sevgi ve saygıya önem vermeliyiz.

- 2- A22. Çıkarıcılığın olduğu yerde genel ahlak kuralları iflas etmiş demektir.
- 3- B1. Fedakâr insanlar sevdiklerinin mutluluğu için kendi mutluluklarından vazgeçmeyi göze alırlar.
- 4- B2. Sevgi insana bencil olmamayı öğretir.
- 5- B3. Gerçek sevgi maddi manevi bütün zorlukları aşar.
- 6- B6. Sevgi, bulunduğu her yere bütün güzellikleri katan, insanı hep dinç tutan önemli bir duygudur.
- 7- B25. Karşılaştığımız sorunlar karşısında umutsuzluğa kapılmamalı, onları çözüme kavuşturmak için çaba sarf etmeliyiz.
- 8- B61. Umut insanı hayata bağlayan bir güçtür.
- 9- B62. Başımıza ne gelirse gelsin hayata karşı umudumuzu yitirmemeliyiz.
- 10-C13. Çevremize karşı duyarlı olmalı, zor durumda olan insanlara yardımcı olmaya çalışmalıyız.
- 11-C41. Bedenimizin ve sağlığımızın değerini bilmeliyiz.
- 12-E1. İnsanların öncelikleri hayatın koşullarına göre değişmektedir.

3.3.4. EMEKLİ

3.3.4.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye bir öğretmenin emekli olduktan sonraki ruh halini anlatmaktadır.

Emekli öğretmen bir gün yolda bir arkadaşıyla karşılaşır ve sohbet etmeye başlarlar. Arkadaşı onun dış görünüşündeki yılgınlıktan hasta olduğunu zanneder. Ancak öğretmen hasta olmadığını emekli olduğu için bu durumda olduğunu söyler. Çünkü öğretmenin emeklilikle birlikte hayatı da bitmiştir. Yapacağı bir iş olmadığı için kendini amaçsız ve değersiz hissetmektedir.

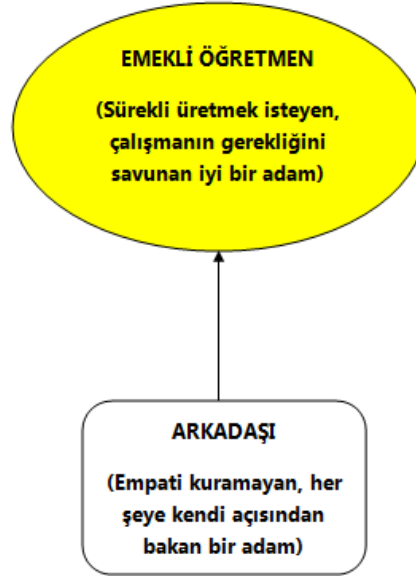
“İnsanları bin türlü tarif ettiler. Fakat kimse “yarını olan bir yaratıktır” demedi. Evet insanların insanlığı yarına olan bağları ile ölçülür ve bizi yaşatan hava, su, güneş gibi gıdadan çok bu “yarın”dır. Zindanlarda yaşayanlar aç susuz gezenler hep bir “yarın” için her şeye göğüs germediler mi?”⁴⁰

3.3.4.2. Hikâyenin Yapısı

Kahraman anlatıcı tarafından kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Emekli olan öğretmenin kendini boşlukta hissetmesi ve hayata karşı bir bedbinlik içerisinde olması.
- Emekli öğretmenin yolda eski bir dostuyla karşılaşması ve onunla dertleşmesi.

3.3.4.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları emekli öğretmen ve arkadaşıdır.

Emekli öğretmen, sürekli üretmek isteyen, kahvelerde vakit öldürmek istemeyen, asıl mutluluğun çalışmakla geleceğine inanan bir insandır.

⁴⁰ Gökşen, *Durakta Bir Adam*, s. 19

Emekli öğretmenin arkadaşı karşısındakiyle duygudaşlık kuramayan her şeye kendi açısından bakan bir adamdır.

3.3.4.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Anlatma zamanı ile vaka zamanı aynı olan hikâyede zaman ayaküstü yapılan kısa bir konuşmayı kapsamaktadır.

Hikâyede mekân yoldur.

3.3.4.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Beş sayfalık hikâye yüz kırk cümleden oluşmaktadır.

3.3.4.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede geçen “aleyh, akortsuz, yavan, kabahat, maksat, mevki” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülmektedir.

3.3.4.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “sinir kesilmek” deyimini kullanılmıştır.

3.3.4.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- B32. İnsanların yaşları ilerledikçe fiziksel güçleri düştüğü için çevrelerine daha çok ihtiyaç duyarlar ve kimsesiz kalmaktan çok korkarlar.
- 2- B33. Yalnız insanlar, dertlerini anlatacak birini buldukları zaman sürekli konuşmak isterler.
- 3- B35. Önemli olan bulunduğumuz ortamların kalabalık olması değil; o ortamlarda içimizin rahat olmasıdır.

- 4- B52. Mutluluğun bir yolu da insanların sahip oldukları şeylerin kıymetini bilmeleridir, ama insanlar sahip olduklarının değerini ancak kaybedince anlarlar.
- 5- C14. İnsan sürekli öğreten ve öğrenen bir varlıktır.

3.3.5. KÜSKÜN

3.3.5.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye hali vakti yerinde olan İsmail Ağa'nın kızının başına gelen bir felaket sonucu aklını kaybederek sokağa düşmesi üzerine kurgulanmıştır.

İsmail Ağa'nın kızı evleneceği adama kendini teslim eder ancak adam kızı ortada bırakarak kaybolur. Bu olay kasabanın diline düşüncü İsmail Ağa kızını bir akrabasının yanına göndererek kendi de adamın peşine düşer.

İsmail ağa kızının namusunu kirleten adamı aramaya giderken hastalanır ve akli dengesini kaybederek sokaklarda yaşamaya başlar. Aradığı adamı bulur ancak akli dengesi yerinde olmadığı için düşmanı saydığı bu adamla dost olmaya çalışır. Tanıdığı bir kahveci İsmail Ağa'ya yardım eder. Uzun bir süre kahvecinin yardımıyla geçinen İsmail Ağa sokaklarda ölür.

3.3.5.2. Hikâyenin Yapısı

Hakim bakış açısıyla kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- İsmail Ağa'nın kızının tecavüze uğraması ve bütün köyün bu olayı duyması.
- İsmail Ağa'nın her şeyini satarak adamın peşine düşmesi ve akli dengesini yitirmesi.
- İsmail Ağa'nın sokaklarda ölmesi.

3.3.5.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları İsmail Ağa, İsmail Ağa'nın kızı, İsmail Ağa'nın kızının nişanlısı ve kahvecidir.

İsmail Ağa, zengin bir adamken başına gelen beklenmedik olay yüzünden maddi manevi her şeyini yitirerek sokaklara düşen bir adamdır.

Kahveci iyi niyetli ve yardımsever bir insandır.

İsmail Ağa'nın peşine düştüğü adam, kendini tatmin etmek için başkalarının hayatını zindan eden, verdiği sözleri tutamayan bir adamdır.

3.3.5.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Anlatma zamanı ile vaka zamanı aynı olan hikâyede olaylar hatırlamaya dayalı bölümlerle aydınlatılmıştır.

Hikâyede mekân Bandırma'da bir kahvedir ve kahvenin bulunduğu sokaktır.

3.3.5.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Beş sayfalık hikâye doksan sekiz cümleden oluşmaktadır.

3.3.5.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede geçen “sefil, facia, ezel, ebedi, bahriyeli, kaide, ananevi, müstakbel” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülmektedir.

3.3.5.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “elini eteğini çekmek, kafasına koymak” deyimleri kullanılmıştır.

3.3.5.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- A11. Kız çocuklarının namusunu korumak babalarının ve erkek kardeşlerin görevidir.
- 2- A12. Kimsenin namusuna yan gözle bakmamalıyız.
- 3- B41. Bencil ve zalim insanlar için çevrelerindeki insanların hiçbir değeri yoktur.
- 4- B42. Zalim insanlar küçük hesaplar için çevrelerine zarar vermektен geri durmazlar.
- 5- B49. Çevremizdeki insanların gururunu incitecek, onları zor durumda bırakacak hareketlerden kaçınmalıyız.
- 6- C11. İnsanların arzu ve istekleri ahlak kurallarına uygun olmalı, çevrelerine zarar vermemelidir.

3.3.6. İSKELEDE

3.3.6.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye vapurla seyahate hazırlanan kahraman anlatıcının vapur hareket edene kadar etrafında gözlemlediği olaylar üzerine kurgulanmıştır. Ayrılık anının tasvir edildiği hikâyede insanlar dokunsan ağlayacak kadar duygusal bir haldedir.

“Arkamda bıraktığım kimsem olmadığı halde ben bile içleniyorum. Ayrılık denilen duygu hiç değilse hapşırarak ve esnemek kadar bulaşıcı.”⁴¹

Vapurda yerini alan kahraman anlatıcının gözü iskeledeki küçük bir kıza takılır. Kız etraftaki işçilerle hiç çekinmesi olmadan laubali bir şekilde konuşmakta, onlardan para almaktadır. Ahlaki ve toplumsal kaygılar gütmeden eğlencesine zevkine bakan bu kız hasta olduğu için son zamanlarda yalnız kalmaktadır.

“Eski pabuçlarını taşlara sürte sürte iskelede dolaşan bu küçük yaratığa bu küçük orospuya gemici paslı dişlerini göstererek bir daha gülümsedikten sonra:

- Ama şimdi hasta dedi, yanına kimse uğramıyor.
- Demek o şimdi buradan yalnız dönecek.
- Son zamanlarda öyle oldu bayım. Ama bunun bir anası var görme! Bir içim su billahi. Kadın ona derim ben.

- O da iskeleye gelir mi?
- Elbette, bu kız buralara alıştıran o değil mi?”⁴²

Küçük kız önce Ahmet adlı çımacıyla daha sonra Murat adlı garsonla etrafındaki insanlara aldırılmadan hafifmeşrep bir şekilde konuşur. Kahraman anlatıcı kızın bu haline çok üzülür. İskeleden ayrılırken onu uğurlamaya gelen kimse olmadığı için o en çok bu kızın haline acır ama kız bundan habersizdir.

Vapur hareket edince kız iskeleden mendil sallamaya başlar. Ancak gemicilerin hiçbiri kızın bu çırpınışını fark etmez. Kahraman anlatıcı kızın bu çırpınışını karşılıksız bırakmamak için kıza el sallar, kız ise elindeki mendili indirip dilini çıkarır ve gülmeye başlar.

Kahraman anlatıcı kızın bu haline annesinin sebep olduğunu düşünerek hızla ilerleyen vapur sayesinde o kıyı kentinden uzaklaşır.

⁴¹ Gökşen, Ayça, s. 62

⁴² Gökşen, Ayça, s. 64

3.3.6.2. Hikâyenin Yapısı

Kahraman anlatıcı tarafından kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Kahraman anlatıcının iskeleye gelmesi.
- Küçük kızın etraftaki gemicilerle lakayt bir şekilde konuşması.
- Kahraman anlatıcının küçük kızın kim olduğunu öğrenmesi.
- Vapurun hareket etmesiyle kimsenin küçük kızını umursamaması.

Hikâyenin olay örgüsünde merak unsurundan çok fazla söz etmek mümkün değildir. Bir yolculuk zamanının anlatıldığı hikâye kahraman anlatıcının gözlemlerinden çıkardığı sonuçlara dayanmaktadır. Hikâyenin merkezinde yazarın duygu ve düşünceleri vardır. Vaka halkalarında bir düğümden söz etmek mümkün değildir.

3.3.6.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları kahraman anlatıcı, iskeleye kız, garson Murat, çımacı Ahmet ve iskeleye yolculardır.

İskeledeki kız ahlak kurallarına uygun davranmayan, etraftakilerin “sürtük” olarak adlandırdığı, para karşılığı kendini pazarlayan ancak hasta olduğu için bir süredir yalnız kalan bir kızdır. Bütün gemicilerle ilişkisi olan bu kız kahraman anlatıcının ve iskeleyekilerin gözünde düşkün bir yaratıktır.

Garson Murat ve ımacı Ahmet kızın para karşılığı birlikte olduğu insanlardan sadece ikisidir.

Kahraman anlatıcı yalnız yaşayan, çevresindeki insanlara karşı duyarlı, gözlem gücü kuvvetli bir adamdır.

3.3.6.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Vaka zamanı ile anlatma zamanı aynı olan hikâyede olay bir yaz akşamında geçer. Hikâyede mekân bir kıyı kentinin iskelesidir. Her taraf balık ağları, gemiler ve sandallarla doludur.

3.3.6.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Beş sayfalık hikâye yüz bir cümleden oluşmaktadır.

3.3.6.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede geçen “vinç, iskele, mavna, kalafat tak takası, zift” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünölmektedir.

3.3.6.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün bulunmadığı hikâyede “ baş kaldırmak, yarenliğe koyulmak, başını döndürmek, bir içim su” deyimleri kullanılmıştır.

3.3.6.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- A12. Kimsenin namusuna yan gözle bakmamalıyız.
- 2- A17. Kız çocukları annelerinin yolundan gider.
- 3- A22.Çıkarıcılığın olduğu yerde genel ahlak kuralları iflas etmiş demektir.
- 4- B41. Bencil ve zalim insanlar için çevrelerindeki insanların hiçbir değeri yoktur.

- 5- B44. Zor durumda olan insanların bu durumlarından istifade etmeye çalışmamalı, onları sömürmemeliyiz.
- 6- C1. Çocuğun karakterinin şekillenmesinde en önemli etken ailedir.
- 7- C6. Çocuklar kıyafetlerinden davranışlarına kadar ailelerinin izlerini taşır.
- 8- C11. İnsanların arzu ve istekleri ahlak kurallarına uygun olmalı, çevrelerine zarar vermemelidir.
- 9- C24. Cahil insan kendini her yerde belli eder.
- 10-C31. İnsanlar nasıl yaşamaya alıştırlarsa onu normal görmeye başlarlar.
- 11-C32. İnsan, geleceğini geçmişinin üstüne kurar.

3.3.7. CEKETİM

3.3.7.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye uzun yıllar giydiği takım elbiseyi eski elbiseci dükkânına satan kahraman anlatıcının daha sonra elbiseyi yeni sahibinde görüp türlü düşüncelere dalması üzerine kurgulanmıştır.

“İşte önümdeki adamın sırtında! Ta kendisi; benim sattığım ceket! Onu incelemekten sahibini kritik etmeye vakit bulamıyorum. Beni ikinci sahibi değil ceketim ilgilendiriyordu. Gözlerim önce dirseklerine takıldı. Sattığım zaman birer ufak nokta olan delikler büyümüş, büyümüş, koca iki göz olmuştu. Şimdi sanki bana kinle nefretle bakıyorlardı.”⁴³

Kahraman anlatıcı artık eskiyen elbisesini başka birine satar. Bir gün sattığı elbiseyi başka birinde görür ve geçmiş günlerini hatırlar. Ceketini bir dert ortağı gibi niteleyerek onu sattığına üzülür. Bir süre sonra bu düşüncelerin yersiz olduğunu düşünerek oradan ayrılır.

⁴³ Gökşen, *Durakta Bir Adam*, s. 35

3.3.7.2. Hikâyenin Yapısı

Kahraman anlatıcı tarafından kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Kahraman anlatıcının eskiyen ceketini eski elbiseçi dükkânına satması.
- Kahraman anlatıcının sattığı elbiseyi başka birinin üstünde görerek geçmiş günlerini hatırlaması.

3.3.7.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları başkahraman ve başkahramanın ceketini satın alan adamdır.

Başkahraman ceketini nişanı için özel terziye diktirmiş, o ceketle dört yılını geçirmiş, birçok özel güne şahitlik ettiği için ceketinden ayrılmak istemeyen kuruntulu bir memurdur.

Ceketi satın alan adam üstü başı eski ve kirli olmasına rağmen cebinde çok parası olan, konser bileti satın alan bir adamdır.

3.3.7.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Anlatma zamanı ile vaka zamanı aynı olan hikâyede olaylar hatırlamaya dayalı bölümlerle aydınlatılmıştır.

Hikâyede mekân konser salonunun bulunduğu sokaktır.

3.3.7.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Beş sayfalık hikâyeye doksan beş cümleden oluşmaktadır.

3.3.7.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede geçen “kahır, tornistan, istihale, teessür, nebatî” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülmektedir.

3.3.7.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “foyası meydana çıkmak, göze batmak, gözünde canlanmak” deyimleri kullanılmıştır.

3.3.7.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- C20. İnsanlara karşı ön yargılı olmamalı; onları dış görünüşleriyle değil fikir ve görüşleriyle değerlendirmeliyiz.
- 2- C44. Önemli olan giydiğimiz kıyafetlerin yeni ya da eski olması değil; temiz olmasıdır.
- 3- D2. Sahip olduklarımızı koruyabilmek için küçük şeyleri gözden çıkarmayı bilmeliyiz.
- 4- D3. Doğadaki bütün varlıklar yaşamlarını idame ettirebilmek için farklı yolları denerler.
- 5- E2. İnsanların sahip olduğu eşyalar geçmişlerine ve geleceklerine tanıklık ettiği için değerlidir.

3.3.8. KESİK HASAN

3.3.8.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye sokakta büyüyen ve tuttuğu balıkları satarak geçinen en büyük eğlencesi rakı balık olan Kesik Hasan'ın başından geçen ve canına mal olan bir olay üzerine kurgulanmıştır.

Kesik Hasan bir gün hiç balık tutamadığı için rakı alacak para bulamaz ve eski bir balıkçı olan Salih Ağa'nın teklifi üzerine ondan aldığı parayla rakı almaya gider. Tarlasından dönen bir köylü Kesik Hasan'ı yol kenarında, eli yüzü kan içinde rakı şişelerinin kırıkları arasında bulur.

3.3.8.2. Hikâyenin Yapısı

Hakim bakış açısıyla kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Günü birlik yaşayan Kesik Hasan'ın bir gün rakı parası bulamaması.
- Salih Ağa'nın rakı almak için Kesik Hasan'ı çarşıya yollaması.
- Kesik Hasan'ın bir köylü tarafından ölü olarak bulunması.

3.3.8.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları Kesik Hasan, Salih Ağa ve köylülerdir.

Kesik Hasan kırk yaşlarında, günü birlik yaşayan, her gün rakı içen, kimsesi olmayan, sokakta yatıp kalkan bir adamdır.

“Hasan halis muhlis bir sokak çocuğuydu. Köprü altında yatmış, kalkmış, anasını babasını bilmeyen bir insan yavrusuydu. Daha pek küçükken zekâsı, kurnazlığı yüzünden okunuyordu.”⁴⁴

Salih Ağa eskiden balıkçılıkla uğraşan, yardımsever, Kesik Hasan’ın hayatında önemli yeri olan biridir.

3.3.8.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Anlatma zamanı ile vaka zamanı aynı olan hikâyede Kesik Hasan’ın geçmişi ile ilgili geri dönüşler yapılmıştır.

Hikâyede mekân Gebze’nin sahil kasabalarından biri olan Eskihisar’dır.

3.3.8.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Altı sayfalık hikâye yüz yirmi yedi cümleden oluşmaktadır.

3.3.8.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede geçen “orkinos, torik, medrese, mektep, muhlis, astar, yahni, yemen” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülmektedir.

3.3.8.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “gözüne kestirmek, ağzının içine baktırmak, yüzünden okumak, vız gelmek” deyimleri kullanılmıştır.

3.3.8.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- B34. Yalnızlık insanları kötü alışkanlıkların esiri yapar.

⁴⁴ Gökşen, *Durakta Bir Adam*, s. 41

- 2- B51. Bütün ömrümüzü etkileyecek kararlar alırken daha temkinli olmalı; son pişmanlığın fayda vermeyeceğini bilmeliyiz.
- 3- C13. Çevremize karşı duyarlı olmalı, zor durumda olan insanlara yardımcı olmaya çalışmalıyız.
- 4- C31. İnsanlar nasıl yaşamaya alıştırlarsa onu normal görmeye başlarlar.
- 5- D3. Doğadaki bütün varlıklar yaşamlarını idame ettirebilmek için farklı yolları denerler.
- 6- E3. Zaaflarının peşinde koşmak insanın ömrüne mal olabilir.

3.3.9. AKİDE KOKULU SEVGİLİ

3.3.9.1. Hikâyenin Muhtevası

“Akide Kokulu Sevgili” adlı hikâye aralarında yaş ve kültür farkı bulunan iki kişi arasındaki aşk üzerine kurgulanmıştır. Kahraman anlatıcı tarafından anlatılan hikâyede karşılıksız ve platonik bir aşk vardır. İki âşık arasında evliliğe dair herhangi bir akit yoktur.

“Beni sevmek için sevdiğini biliyordum. Evlenme teklifini benden bekleyen kurnazlardan da değildi. Sevmeyi ve evlenmeyi iki ayrı şey olarak kabul ediyordu. Bir gün ona “Allah’a ısmarladık” deyiversem gelecekteki kocasının değil; ilk sevgilisinin ardından acınacak, ağlayacaktı.”⁴⁵

Her gün görüşen âşıklar kızın evlendirilmek üzere on sekiz yaşına bastığı gün şeker fabrikasından alınmasıyla artık görüşmemeye başlar.

“Fakat on sekiz yaşına bastığı gün kızımı karamela fabrikasından aldılar. İki yıl süren kokulu, renkli, hareketli serüvenimiz bu kararla sona ermedi, daha romantik bir evreye girdi; gizli gizli mektuplaşmalar başladı. Kapısından geçerken penceresinden görebilmeyi kar sayıyordum.”⁴⁶

Şeker fabrikasından alınan kız evde kısmetlerini beklemeye başlar. Bu süreçte kızın kokusu bile değişir. Eskiden yanık şeker kokan genç kız, artık pencere önünde şarkı söylememeye, pahalı kokular sürmeye, her şeyiyle değişmeye başlar.

⁴⁵ Gökşen, *Durakta Bir Adam*, s. 47

⁴⁶ Gökşen, *Durakta Bir Adam*, s. 47

Kahraman anlatıcı yanık karamela kokusu değişince kızıdan uzaklaşmaya başlar. Kahraman anlatıcının sevgilisine duyduğu aşk aslında yanık şeker kokusundan gelmektedir. Sevgilisi başka kokular sürdüğünde ne kadar pahalı olursa olsun onu tanıyamamakta ve onun bu haline, bu kokusuna katlanamamaktadır.

“Onun yanık şeker kokusunu koklarken birkaç kez aklımdan evlenmek geçmişti. Hâlbuki şimdi yeni kokusuna katlanamıyordum, kendisini bir ömür boyunca nasıl çekerdim!”⁴⁷

Şeker kokulu sevgili ailesinin istediğı bir gençle evleneceğini söylediğinde kahraman anlatıcı buna engel olmak ister. Ancak kızda âşık olduğu kokuyu bulamayınca hiçbir şey yapamaz, evliliğine sessiz kalır ve nikâhına gider.

“Hayır, evlenemezsin sen benimsin diyecek oldum; her zamanki alışkanlığımla havayı derin derin koklayınca yutkundum; benim kokum yoktu, yerini herhangi bir kızın sürebileceğı bir koku almıştı. Allah mesut etsin, diye kekeledim.”⁴⁸

Nikâh günü şeker kokulu sevgilinin önceden fabrikada çalıştığını öğrenen damadın annesi nikâhın iptal edilmesine sebep olur. Burada toplumun genel değerlerine atıfta bulunularak kadın erkek ayırımına değinilmiş, kadının çalışmasının kötü bir şey olarak görülmesi eleştirilmiştir.

“Bir anda salon allak pullak oldu. Damadın anası dışarıdan şimşek gibi girdi ve nikâh memurunun kulağına eğilerek sinirli sinirli bir şeyler söyledi. Kaynana bir cadıdan gelinin vaktiyle fabrikada çalıştığını öğrenmiş, bunu bir şerefsizlik olarak ailesinin onuruna yedirememişti.”⁴⁹

Nikâh iptal olunca şeker kokulu sevgili düşüp bayılır. Kahraman anlatıcı onunla evleneceğini söyleyerek onu bu durumdan kurtarmak ister ancak onu ayıltmak için kullanılan lavanta kokusuna dayanamayarak salondan çıkar.

“Salondan çıkanları yakalarından tutup durdurmak, birkaç gün sonra buraya ikimizin nikahı için geleceklerini ilan etmek haykırmak istedim. Bunun için köşemden kalktım; fakat tam bu sırada kızıma koklatmak için çantasından çıkardıkları lavantanın kokusu bütün salona yayılmaya başladı. Benim olmayan bu kokuyu ciğerlerime doldurmamak için soluk almamaya çalışarak salondan çıktım.”⁵⁰

⁴⁷ Gökşen, *Durakta Bir Adam*, s. 48

⁴⁸ Gökşen, *Durakta Bir Adam*, s. 48

⁴⁹ Gökşen, *Durakta Bir Adam*, s.50

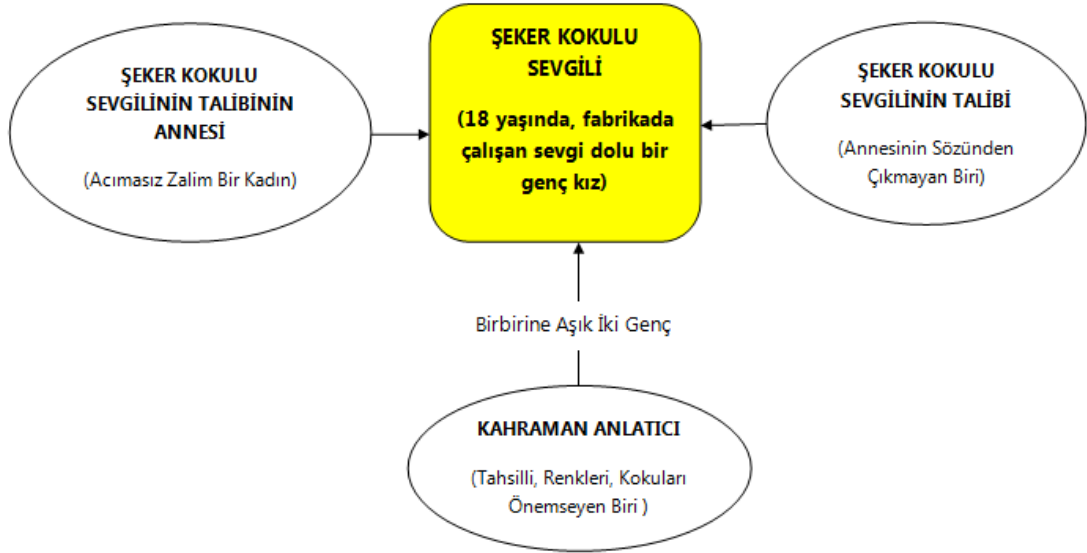
⁵⁰ Gökşen, *Durakta Bir Adam*, s. 50

3.3.9.2. Hikâyenin Yapısı

Kahraman anlatıcının bakış açısının hâkim olduğu hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Şeker kokulu sevgilinin bir karamela fabrikasında çalışması.
- Kahraman anlatıcının kızıdaki şeker kokusuna vurulması ve aralarında bir aşkın başlaması.
- Kız on sekiz yaşına gelince fabrikadan alınması ve artık şeker kokmaması.
- Ailesinin kızlarını bir talibiyle evlendirmeye karar vermesi.
- Kahraman anlatıcıyı nikâhına çağırması.
- Damadın annesinin nikâha engel olması.
- Şeker kokulu sevgiliye bayıldığı için lavanta koklatmaları.

3.3.9.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin başkahramanı anlatıcı görevini de üstlenen eğitimi ve eğitimi hala süren bir adamdır. Fiziksel özelliklerine hiç değinilmeyen kahraman anlatıcı insanları renkleri ve kokularıyla benimseyen bir gençtir.

Şeker kokulu sevgili on sekiz yaşlarında sarışın, güzel sesli, şeker fabrikasında çalışan bir genç kızdır. Karşılıksız sevmeyi, bağlılığı ve vefayı her şeyin üstünde gören bu genç kız ailesinin isteklerine göre hareket etmektedir.

Şeker kokulu sevgilinin talibi annesinin sözünden çıkmayan biridir. Kaynanası ise insanları çalıştıkları iş yerine göre değerlendiren, cahil, yıkıcı, bencil bir kadındır.

3.3.9.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Hikâyenin anlatma zamanı ile vaka zamanı birbirinden farklıdır. Kahraman anlatıcı gençliğinde yaşadığı iki yıllık bir zaman dilimini kapsayan bir olayı daha sonra bize aktarmıştır. Bu zaman diliminde onu en çok mutlu eden yaz akşamlarıdır.

“İki yıl süren kokulu renkli hareketli serüvenimiz bu kararlar sona ermedi, daha romantik bir evreye girdi.”⁵¹

Hikâyede mekân kahraman anlatıcının evinin bulunduğu sokak ve nikâh dairesidir. Mekân tasvirinde o dönemki eğlencelerle ilgili bilgi verilmektedir.

“Yaz geceleri bizim sokak ömür olur. Güzel sanatların her çeşidine rastlanır. Evimize bitişik bahçede tuluatçıların açık hava gösterilerinde çalınan mızıkla ile bir dudu göbek atarken sokakta bizim kızlarında içleri hoplar, gönülleri bulanır.”⁵²

3.3.9.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Altı sayfalık hikâye yüz otuz beş cümleden oluşmaktadır.

3.3.9.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede geçen “yaygara, kamçılama, tiryaki, karamale, yosma, vakar” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülmektedir.

3.3.9.3.2. Atasözleri ve Deyimler

⁵¹ Gökşen, *Durakta Bir Adam*, s. 47

⁵² Gökşen, *Durakta Bir Adam*, s. 45

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “deliye dönmek, dudak bükme, gözünü daldan budaktan sakınmak, kendini göstermek” deyimleri kullanılmıştır.

3.3.9.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- B1. Fedakâr insanlar sevdiklerinin mutluluğu için kendi mutluluklarından vazgeçmeyi göze alırlar.
- 2- B2. Sevgi, insana bencil olmamayı öğretir.
- 3-B5. Sevmek insanın doğasında olan temel bir ihtiyaçtır.
- 4- B41. Bencil ve zalim insanlar için çevrelerindeki insanların hiçbir değeri yoktur.
- 5-B49. Çevremizdeki insanların gururunu incitecek, onları zor durumda bırakacak hareketlerden kaçınmalıyız.
- 6- B52. Mutluluğun bir yolu da insanların sahip oldukları şeylerin kıymetini bilmeleridir, ama insanlar sahip olduklarının değerini ancak kaybedince anlarlar.
- 7- C32. İnsan, geleceğini geçmişinin üstüne kurar.
- 8- D11. Maddi imkânlarımıza güvenerek çevremizdekileri aşağılamamalı; maddi nüfuzumuzu kullanarak kimseyi ezmemeliyiz.
- 9- E1. İnsanların hayatlarıyla ilgili aldıkları kararlar ön planda tuttıkları şeylere göre değişir.

3.3.10. BEYİNSİZ ADAM

3.3.10.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye toplumsal olaylara ve çevresine karşı duyarlı olan bir adamın beyin ameliyatı olduktan sonra yaptığı taşkınlıklardan dolayı akıl hastanesine düşmesi üzerine kurgulanmıştır.

Beyin ameliyatı olan adam ameliyat olmadan önce çevresindeki bütün aksaklıklara göz yumup üzülüp kırılırken ameliyat olduktan sonra herkes ona deli gözüyle baktığı için olaylara istediği tepkiyi verebilmenin rahatlığını yaşamaktadır.

Beyin ameliyatı olan adam çevresindeki olumsuzluklara karşı aşırı tepki vermeye başlayınca akıl hastanesine kapatılır ve arkadaşına yazdığı mektupta burada mutlu olduğunu belirtir.

3.3.10.2. Hikâyenin Yapısı

Kahraman anlatıcı tarafından kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Kahraman anlatıcının toplumsal olaylara olan tepkisi yüzünden zamanla etrafındakiler tarafından yadırganır hale gelmesi.
- Akıl hastanesine yatırılan kahraman anlatıcının arkadaşına mektup yazarak içini dökmesi.

3.3.10.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları başkahraman, başkahramanın karısı, mektup yazdığı arkadaş ve çevresindeki insanlardır.

Beyinsiz Adam geçirdiği beyin ameliyatı sonucu tıkanmış bir filtreye benzettiği beyindeki tüm ağırlıktan kurtularak kendini bir kuş kadar hafif hisseden birisidir.

3.3.10.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Anlatma zamanı ile vaka zamanı aynı olan hikâyede olaylar hatırlamaya dayalı bölümlerle aydınlatılmıştır.

Hikâyede mekân konser salonunun bulunduğu sokaktır.

3.3.10.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Altı sayfalık hikâyeye yüz kırk altı cümleden oluşmaktadır.

3.3.10.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede geçen “mazur, akort, muhakeme, katran, ıstırap, mukabil, cemiyet, mezhep, mukaddes, sıla” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülmektedir.

3.3.10.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “deliye dönmek, dudak bükme, gözünü daldan budaktan sakınmak, kendini göstermek” deyimleri kullanılmıştır.

3.3.10.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- A5. Etrafımızdaki insanlar ne derse desin biz her zaman akla ve ahlaka uygun davranmalıyız.
- 2- A22. Çıkarıcılığın olduğu yerde genel ahlak kuralları iflas etmiş demektir.
- 3- B12. Dünyaya karşı beslediğimiz kuşkuyu ve güvensizliği, köşemize çekilerek gösteririz.
- 4- B13. Kuşku ve gerilim, güvendiğimiz kişi tarafından kötüye kullanılmak korkusundan doğar.

- 5- B35. Önemli olan bulunduğumuz ortamların kalabalık olması değil; o ortamlarda içimizin rahat olmasıdır.
- 6- B54. İnsan sahip olduğu değerlerin kıymetini onları kaybetmeden bilmelidir.
- 7- C11. İnsanların arzu ve istekleri ahlak kurallarına uygun olmalı, çevrelerine zarar vermemelidir.
- 8- C31. İnsanlar nasıl yaşamaya alıştırlarsa onu normal görmeye başlarlar
- 9- C33. Umuma açık alanlarda istediğimiz gibi davranamayız.

3.3.11. OYUNCULAR

3.3.11.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye zorlu bir kış gününde istasyona iki saat yürüme mesafesindeki bir kasabaya gelen oyuncuların başından geçen olaylar üzerine kurgulanmıştır.

Kendi halinde dışarıya kapalı bir kültüre sahip olan kasabaya gelen oyuncular kahvecinin öne sürdüğü kadınların dışarı çıkmaması gibi şartları kabul ederek kahveyi sahne haline getirir ve burada oyunlarını burada sergilerler. Ancak oyuna çok fazla ilgi olmayınca yol paralarını bile karşılayamazlar. On kişilik kumpanyanın başı olan İhsan Bey, kaymakamın da yardımıyla yol paralarını ayarlar ve oyuncularını istasyona götürmeyi başarır.

İstasyona gelen oyuncuları takip eden kasabanın gençleri kumpanyadaki kadınları taciz eder. İstasyon görevlisi tarafından çağrılan jandarma oyuncuların sağ salim gitmelerini sağlar.

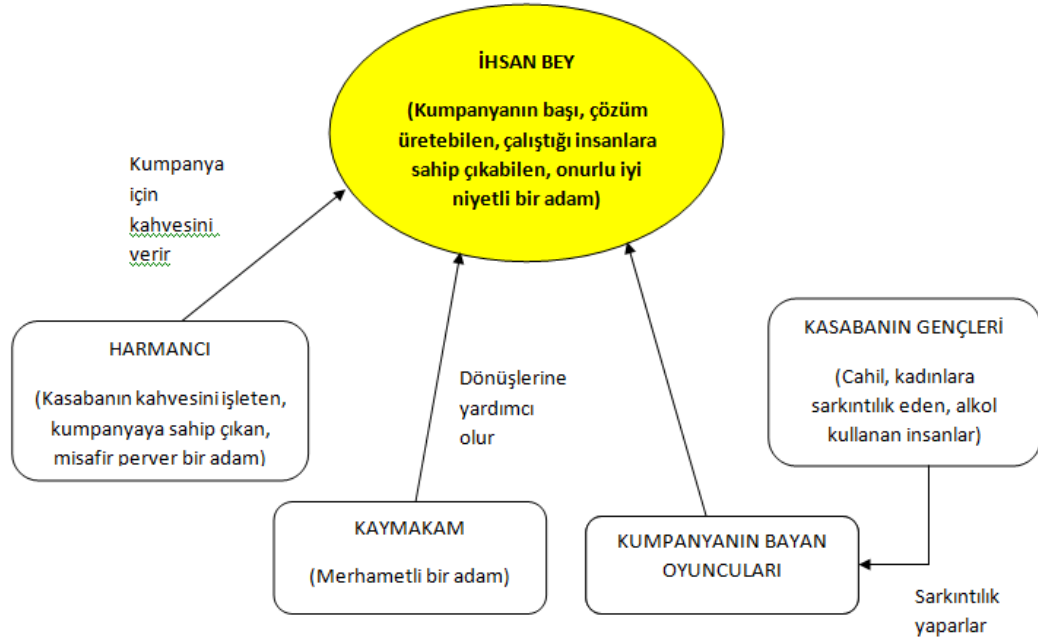
3.3.11.2. Hikâyenin Yapısı

Hakim bakış açısıyla kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Kumpanyanın oyun oynamak için köye gelmesi.

- Oyun ilgi görmediği için para kazanamamaları ve kaymakamın yardımıyla istasyona gitmeleri.
- Kasabanın gençleri tarafından kumpanyadaki kadınların tacize uğraması.
- Jandarma desteğiyle kumpanyanın istasyondan ayrılması.

3.3.11.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları on kişilik kumpanya, kumpanyanın başı olan İhsan, Harmancı lakaplı kahveci, kasabanın gençleri, kaymakam, istasyon görevlisi ve jandarmalardır.

Kumpanyanın başı olan İhsan, çözüm üretebilen, çalıştırdığı insanlara sahip çıkan, onurlu, iyi niyetli bir adamdır.

Kasabanın kahvesini işleten Harmancı kumpanyaya sahip çıkan, kasabanın genel durumunu oyunculara açıklayarak onları uyan, misafirperver bir adamdır.

Kaymakam merhametli bir adamdır.

Kasabanın gençleri cahil, kadınlara sarkıntılık eden, alkol kullanan insanlardır.

3.3.11.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Anlatma zamanı ile vaka zamanı aynı olan hikâyede zaman kış mevsiminde kasabada geçen birkaç günü içermektedir.

3.3.11.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Yedi sayfalık hikâyeye yüz yirmi cümleden oluşmaktadır.

3.3.11.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede geçen “hantal, hâsıl olmak, tuluatçı, kumpanya, akümülatör, yaman, esrarengiz, kâfi, mukabil, münasebetsiz, ifrazat, mesul” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülmektedir.

3.3.11.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “göz açtırmamak, nefes aldırmamak, ağzını bıçak açmamak” deyimleri kullanılmıştır.

3.3.11.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- A12. Kimsenin namusuna yan gözle bakmamalıyız.
- 2- B21. Azimli insanlar önlerine çıkan engeller yüzünden pes etmez, amaçlarına ulaşana kadar savaşırlar.
- 3- B42. Zalim insanlar küçük hesaplar için çevrelerine zarar vermekten geri durmazlar.
- 4- B44. Zor durumda olan insanların bu durumlarından istifade etmeye çalışmamalı, onları sömürmemeliyiz.
- 5- B49. Çevremizdeki insanların gururunu incitecek, onları zor durumda bırakacak hareketlerden kaçınmalıyız.

- 6- C11. İnsanların arzu ve istekleri ahlak kurallarına uygun olmalı, çevrelerine zarar vermemelidir.
- 7- C13. Çevremize karşı duyarlı olmalı, zor durumda olan insanlara yardımcı olmaya çalışmalıyız.
- 8- C19. Kendimize faydalı olduğumuz kadar etrafımızdaki insanlara da faydalı olmayı bilmeliyiz.
- 9- C20. İnsanlara karşı ön yargılı olmamalı; onları dış görünüşleriyle değil fikir ve görüşleriyle değerlendirmeliyiz.
- 10- C24. Cahil insan kendini her yerde belli eder.
- 11- C25. Kötülüklerin altında cehalet yatar.
- 12- C26. Cehalet, toplumun kendini geliştirmesinin önündeki en büyük engeldir.
- 13- D1. Geçim derdi yaşam boyu devam eder.

3.3.12. TALİHİ YARATAN ADAM

3.3.12.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye Yalçın adlı bir gencin lisede okurken falcıya gitmesi ve bundan çok etkilenerek hayatına bu olaya göre yön vermesi üzerine kurgulanmıştır.

Yalçın daha önce annesiyle gittiği falcıya arkadaşlarıyla birlikte de gitmek ister. Uzun uğraşlar sonucu babası doktor olan arkadaşı Murat dışındakileri ikna etmeyi başarır. Falcı, Yalçın'a hayatı boyunca asla başarılı olamayacağını söyler. Falcının sözüyle çok hırslanan Yalçın iyi bir eğitim hayatından sonra memurluk yapmak istemeyerek bir kırtasiye açar ve çok zengin olur.

Yalçın'ın gözüne batan değnek yüzünden bir gözü görmeyen yeğeni Ayşe yaşadığı küçük kasabadan İstanbul'a dayısının yanına gelir. Çok güzel bir kız olan Ayşe, gözünün görmemesine üzüldüğü için hiç gülmez.

Yalçın yeğenin durumuna bir çare ararken yıllar önce Yalçın'ın konuştuğu falcı Yalçın'ın evine gelir. Falcıyı hatırlayan Yalçın ona söylediklerinin çıkmadığını

söyler. Bu sırada falcıyı gören Ayşe kendisinin de falına bakmasını ister. Falcı Ayşe'ye güzel şeyler söyler. Ayşe ağlayarak oradan uzaklaşır. Çünkü hayatın asla onun için güzel olamayacağını düşünmektedir.

Yalçın yeğenini en iyi göz doktoruna götürerek ona bir göz taktırır. Görünüşündeki rahatsızlıktan kurtulan Ayşe çok mutlu olur. Yalçın ise falcı kadının söylediği asılsız sözlerin iki insanın hayatını nasıl değiştirdiğine hayret eder.

3.3.12.2. Hikâyenin Yapısı

Hakim bakış açısıyla kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Yalçın'ın arkadaşlarıyla birlikte falcıya gitmesi ve falcı kadının Yalçın'a kötü şeyler söylemesi.
- Yalçın'ın yeğeni Ayşe'nin gözüne değen değnek yüzünden gözünün görmemesi.
- Yalçın'ın iyi bir iş sahibi olması ve falcı kadınla tekrar karşılaşması.
- Falcı kadının Ayşe'nin falına bakarak ona güzel şeyler söylemesi.
- Yalçın'ın Ayşe'yi iyi bir göz doktoruna götürerek tedavi ettirmesi.

3.3.12.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları Yalçın, Yalçın'ın annesi, Yalçın'ın yeğeni Ayşe, falcı kadın ve Murat'tır.

Yalçın, hırslı, azimli, hayatını kendi isteklerine göre yönlendiren zengin ve çalışkan bir adamdır.

“O akşam arkadaşlarından ayrıldıktan sonra evine varıncaya kadar falcı karının beynine perçinlediği çiviye sökmeye çalıştı, çocuk zihnini büyük küçük düşünceler doldurdu. Kendisi için hayatta muvaffak olmamak demek, sigara bayiliği yaparak aç ve çıplak kalmayacakları kadar kazanan babasını ölüme yorgun argın terk etmek, annesini sefil ve yalnız bırakmak demektir. Bu akıbetlere asla razı olmayacaktı.”⁵³

Ayşe, on beş yaşında, güzel ancak gözünün biri görmediği için hayata hep umutsuzlukla bakan, hırçın, fiziksel engeli yüzünden evlenmek istemeyen bir genç kızdır.

Falcı kadın yaşlı falcılık ve dilencilik yaparak geçimini sağlayan bir kadındır.

Yalçın'ın arkadaşı olan Murat babası doktor olan fala inanmayan bir gençtir.

3.3.12.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Anlatma zamanı ile vaka zamanı ayrı olan hikâyede olaylar yirmi yıllık zaman dilimini kapsamaktadır.

Hikâyede mekân Yalçın'ın Okulu, falcı kadının evi ve Yalçın'ın evidir.

3.3.12.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

On iki sayfalık hikâye iki yüz seksen dokuz cümleden oluşmaktadır.

3.3.12.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede geçen “isabet, paydos, muvaffak, uzviyet, mahiyet, perçinlemek, bedbin, zaruret, maneviyat, muvaffakiyet” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülmektedir.

⁵³ Gökşen, *Durakta Bir Adam*, s. 66

3.3.12.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “dilinden düşmemek, yol tutmak, içini çekmek, derdine derman aramak, deva bulmak, akılı yatmak, boyun eğmek” deyimleri kullanılmıştır.

3.3.12.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- A15. Evlilikte güzellik ve çirkinlikten çok sevgi ve saygıya önem vermeliyiz.
- 2- A 16. Ailedeki büyüklerin en büyük kaygılarından biri de çocuklarını iyi bir insanla evlendirerek yuva kurmalarını sağlamaktır.
- 3- B3. Gerçek sevgi maddi manevi bütün zorlukları aşar.
- 4- B5. Sevmek insanın doğasında olan temel bir ihtiyaçtır.
- 5- B21. Azimli insanlar önlerine çıkan engeller yüzünden pes etmez, amaçlarına ulaşana kadar savaşırlar.
- 6- B24. Karşılaştığımız sorunlar karşısında umutsuzluğa kapılmamalı, onları çözüme kavuşturmak için çaba sarf etmeliyiz.
- 7- B61. Umut insanı hayata bağlayan bir güçtür.
- 8- B62. Başımıza ne gelirse gelsin hayata karşı umudumuzu yitirmemeliyiz.
- 9- B64. İnsanoğlu sahip olduğu bir yetiyi kaybettiğinde umutsuzluğa kapılmamalı; elindekilerin kadrini bilmelidir.
- 10-C13. Çevremize karşı duyarlı olmalı, zor durumda olan insanlara yardımcı olmaya çalışmalıyız.
- 11-C18. Söylediğimiz sözlerin insanlar üzerinde ne kadar etkili olabileceğini düşünerek daima yapıcı olmaya çalışmalıyız.
- 12-C20. İnsanlara karşı ön yargılı olmamalı; onları dış görünüşleriyle değil fikir ve görüşleriyle değerlendirmeliyiz.

- 13-C27. Batıl inançlar insanların hem ruhsal hem de fiziksel durumlarına zarar verir.
- 14-C42. Engelli insanlara karşı daha duyarlı yaklaşmalı onları olduğu gibi kabul etmeyi bilmeliyiz.
- 15-C45. Fiziksel engellerin yaşamımıza engel olmaması için onlarla yaşamayı öğrenmeliyiz.
- 16-E1. İnsanların öncelikleri hayatın koşullarına göre değişmektedir.

3.3.13. DENİZ VE GURBET

3.3.13.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye Çankırı’da çiftçilik yapan bir adamın İstanbul’a gelerek kayıkçılık yapması ve zamanla denize aşık bir adam olması üzerine kurgulanmıştır.

Hikâyenin başkahramanı olan ihtiyar kayıkçı bir gün kayığına binen bir müşterisiyle sohbete başlar ve nasıl bu işe başladığını anlatır.

İhtiyar kayıkçı tıpkı ailesindeki diğer insanlar gibi İstanbul’a gelerek kayıkçılık yapmaya başlar. Yıllar sonra köyüne dönmeye karar verir ancak köyde çok fazla kalamayarak geri döner. Bir süre sonra tekrar köydeki ailesinin yanına dönen kayıkçı eşinin ölümü üzerine yeniden İstanbul’a gelerek kayıkçılığa devam eder. İhtiyar kayıkçı aşığı olduğu denize kavuşur. Çocuklarıyla zaman zaman görüşür.

3.3.13.2. Hikâyenin Yapısı

Kahraman anlatıcı tarafından kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Kahraman anlatıcının müşterisiyle sohbete başlaması ve başından geçen olayları anlatması.

- Kahraman anlatıcının İstanbul'a gelerek kayıkçılığa başlaması ve denize aşık olması.

3.3.13.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları ihtiyar kayıkçı, kayıkçının müşterisi, kayıkçının karısı ve çocuklarıdır.

İhtiyar kayıkçı, saç sakalı birbirine karışmış, denizi çok seven, Orta Anadolu şivesiyle konuşan, samimi ve dürüst bir adamdır.

3.3.13.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Anlatma zamanı ile vaka zamanı ayrı olan hikâyede olaylar hatırlamaya dayalı aktarılmıştır.

Hikâyede mekân Kadıköy'den Haydarpaşa'ya giden bir kayıktır.

3.3.13.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Beş sayfalık hikâye yüz yirmi altı cümleden oluşmaktadır.

3.3.13.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede geçen “münakaşa, yavuklu, iğreti” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülmektedir.

3.3.13.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “dirsek dirseğe gelmek, çiğ süt emmek” deyimleri kullanılmıştır.

3.3.13.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- B1. Fedakâr insanlar sevdiklerinin mutluluğu için kendi mutluluklarından vazgeçmeyi göze alırlar.
- 2- B6. Sevgi, bulunduğu her yere bütün güzellikleri katan, insanı hep dinç tutan önemli bir duygudur.
- 3- B33. Yalnız insanlar, dertlerini anlatacak birini buldukları zaman sürekli konuşmak isterler.
- 4- B54. İnsan sahip olduğu değerlerin kıymetini onları kaybetmeden bilmelidir.
- 5- B61. Umut insanı hayata bağlayan bir güçtür.
- 6- B62. Başımıza ne gelirse gelsin hayata karşı umudumuzu yitirmemeliyiz.
- 7- C31. İnsanlar nasıl yaşamaya alıştırlarsa onu normal görmeye başlarlar.
- 8- D1. Geçim derdi yaşam boyu devam eder.
- 9- D13. Önemli olan bizi mutlu eden şeyin niceliği değil niteliğidir.
- 10- E1. İnsanların hayatlarıyla ilgili aldıkları kararlar ön planda tuttıkları şeylere göre değişir.

3.4. ÇARDAK ALTI

“Çardak Altı” adlı hikâye kitabında “Çardak Altı”, “Yirse Bir Şahan Yisin”, “Hüsn-ü Kuruntu”, “Eldivenli Kadının Mektubu”, “İki İnsan”, “Çene”, “Ses ve Nefes Uğruna”, “İnanmak İhtiyacı”, “Öfke”, “Uğursuz Karyola”, “Buçuk” ve “Sihirli Sünger” adlı hikâyeler yer almaktadır.

“Çardak Altı” adlı hikâye kitabının tematik sınıflandırılması şu şekildedir:

- “Uğursuz Karyola” adlı hikâyede toplum hayatı teması altında batıl inanç ve cehalet alt teması işlenmektedir.
- “Hüsn-ü Kuruntu”, “İki İnsan”, “Çene”, “Ses ve Nefes Uğruna” adlı hikâyelerde kişisel gelişim teması altında kişilik tipleri alt teması işlenmektedir.
- Ahlaki özellikler teması altında “Eldivenli Kadının Mektubu” ve “Buçuk” adlı hikâyelerde namus ve zalimlik alt teması işlenmiştir.
- Ekonomik şartlar teması altında “Çardak Altı” ve “Sihirli Sünger” adlı hikâyelerde geçim kaygısı ve paranın gücü alt temaları işlenmektedir.
- İletişim teması altında “Yirse Bir Şahan Yisin” adlı hikâyede aile içi iletişim alt teması işlenmektedir.
- “İnanmak İhtiyacı” ve “Öfke” adlı hikâyelerde duygular ve hayaller teması altında umut ve korku alt temaları işlenmektedir.

Genç ve orta yaşlı kahramanların ağırlıklı olduğu on üç hikâyede erkek kahramanların kadın kahramanlardan fazla olduğu görülmektedir.

“Çene” adlı hikâyede “Münevver” adlı başkahraman gevezeliğiyle ön plana çıkarken “Eldivenli Kadının Mektubu” adlı hikâyenin kahramanı “Mehlika” düşkün ve acımasız bir genç kadın tipini sergilemektedir. Mehlika’nın annesi de kendisi gibi bir kadındır ve onun bu halini annesinden aldığı vurgulanmaktadır.

“Çardak Altı ” adlı hikâyede sorunlar karşısında yılmayan, çalışkan bir kahraman ön planda tutulurken; “Uğursuz Karyola” adlı hikâyede kimseyi kırmadan batıl inançların üstesinden gelen, sevdiğine kavuşmak için her türlü zorluğa göğüs

geren “Bekir” karakteri karşımıza çıkmaktadır. “Yirse Bir Şaha Yisin” adlı hikâyede ailesine düşkün, utangaç, paradan çok mutluluğa ve sağlığa önem veren Mail; “Hüsün – ü Kuruntu” adlı hikâyede ise alkol kullanan başkahramanın bu kötü alışkanlıktan kurtuluşu ve olaylara karşı olumlu düşünme yolunda ilerlemesi dikkat çekmektedir.

“Ses ve Nefes Uğruna” adlı hikâyede aynı olaya farklı açılardan bakan kahramanlar konu edilirken “Sihirli Sünger” adlı hikâyede açıkgozlu başkahramanın kendi çıkarları için başkalarını kullanması; “Öfke” adlı hikâyede ise çocuğunun kötü yola düşmesinden çok korkan bir baba ile işini titizlikle yapan genç bir müdür muavini arasında geçen bir olay anlatılmaktadır.

“İki İnsan” adlı hikâyede karşılıklı fedakârlık ve merhamet gösteren iki dostun vefalı ve dürüst olmaları ön plana çıkarken “İnanmak İhtiyacı” adlı hikâyede olumlu düşünen kahramanlar vurgulanmaktadır.

Hikâye kitabında bulunan tek çocuk kahraman ise “Buçuk” adlı hikâyedeki engelli genç kız Durdane’dir. Durdane, hayata olumlu bakması, bedenindeki engelin hayatına engel olmasına fırsat vermemesi ve hep güler yüzlü kişiliğiyle örnek bir kahramandır.

3.4.1. ÇARDAK ALTI

3.4.1.1. Hikâyenin Muhtevası

“Çardak Altı” adlı hikâye turistik bir köyde yaşayan Bekir Çavuş’un yaşamı üzerine kurgulanmıştır. Bekir Çavuş’un yaşadığı yerde insanlar genellikle çardaklarda ızgara yaparak geçimini sağlamaktadırlar. Bu kır lokantaları aynı zamanda bir köy kahvesi görevi üstlenmektedirler.

“Yanınızdaki masada oturanlar yalnız kahve içerlerken siz de gelirken getirdiğiniz yiyecekleri ısmarladığınız ızgara etlerle birleştirir, yanına köyden aldığınız soğuklukları da katarak mükemmel bir kır ziyafeti çekebilirsiniz kendinize.”⁵⁴

Köydeki çardak altlarından birini işleten Bekir Çavuş’un bütün çabalarına rağmen müşterisi çok azdır. Elinden gelen her şeyi yapan Bekir Çavuş daha titiz

⁵⁴ Enver Naci Gökşen, *Çardak Altı*, Kader Basımevi, 1951, s. 4

davranmasına daha iyi hizmet vermesine rağmen diğer çardaklardakinin yarısı kadar bile müşteri çekememektedir.

“Çavuşun dükkânı ötekilerden daha temiz daha çekici idi. Onun çardağının üzeri kurumuş meşe dalarlıyla örtülü idi. Üstelik bahçesi çiçeklerle süslüydü. Ayrıca yol kenarına diktiği bir sürü kına çiçeği önlerindeki tahta parmaklığı tamamen örtmüştü.”⁵⁵

Bekir Çavuş ocağın dumanı müşterilerini rahatsız etmesin diye ocağın üstüne bir kapak yaptırmıştır. Radyoyu da sürekli kontrol eden Bekir Çavuş müşterilerinin hoşuna gidecek müzikler açmakta, boş zamanlarında ise müşterileri için kahve çekmektedir. Ancak bu müşterileri cezbetmemekte gelenlerin birçoğu da sadece çay kahve içmekle yetinmekte, yemek yememektedirler.

Bekir Çavuş müşteri azlığının nedenini düşünür. Çardağında bir kusur bulamayınca bütün köyü dolaşarak diğer çardakları kontrol eder ve sonunda müşteri azlığının nedenini bulur. Müşteri gelmemesinin sebebi çardağında ızgara kokusunun olmamasıdır. Müşterileri rahatsız olmasın diye yaptırdığı kapağı kaldırıncaya onun çardağı da müşteri akınına uğrar.

“Sır bu koku ve dumanda idi. Köyü dağ bulutu gibi kaplayan bu duman müşteriyi kendisinin dükkân önünde durup da:

- Buyurun efendim, demesinden daha çekiciydi.

Bekir Çavuş insanoğlunun bam telini yakalamıştı. İki masayı işgal eden müşterilerin ısmarladıkları şişleri, köfteleri ızgaranın üzerine yerleştirdi ve her zaman kapattığı kapağını indirmede bu sefer. Üstelik bacasına da bir bez tıkadı; ortalığı verdi dumana.”⁵⁶

3.4.1.2. Hikâyenin Yapısı

Hâkim bakış açısıyla kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Başta sıradan bir yer olan köyün zamanla turistik bir mekân haline gelmesi.
- Bekir Çavuş’un bir çardak altı işletmeye başlaması.

⁵⁵ Gökşen, *Çardak Altı*, s. 5

⁵⁶ Gökşen, *Çardak Altı*, s. 8

- Bekir Çavuş'un müşteriler rahatsız olmasın diye ızgaranın üstüne bir kapak yaptırması.
- Bekir Çavuş'un çardağına müşterilerin gelmemesi.

Hikâyedeki vaka halkaları neden sonuç ilişkisi içinde verilmiştir. Merak unsurunun üst düzeyde olduğu hikâyede olaylar tek bir kahramanın etrafında toplanmasına rağmen hikâyede tekdüzeliğe düşülmemiştir.

3.4.1.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyede sadece Bekir Çavuş tanıtılmıştır. Köye gelen müşterilerle ilgili herhangi bir bilgi verilmemiştir. Hikâyenin başkahramanı olan Bekir Çavuş kasabada uzun süre aşçılık ve kahvecilik yapmıştır. Çok zeki ve becerikli olan Bekir'e "çavuş" lakabını köylüler takmıştır. Becerikli, temiz, rızkını Allah'tan bekleyen, zeki, yenilikçi bir insandır.

3.4.1.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Hikâyenin anlatma zamanı ile vaka zamanı birbirinden farklıdır. Vaka zamanı sıcak yaz günleridir. Bekir Çavuş'un bir çardak altı işletmesiyle başlayan süreç onun müşteri azlığına çare bulmasıyla son bulur.

Hikâyede mekân şehre yakın, gün geçtikçe ziyaretçileri artan, turistik mekân haline gelen bir köy ve bu köydeki bir çardaktır.

3.4.1.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Altı sayfalık hikâyeye yüz yirmi cümleden oluşmaktadır.

3.4.1.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede geçen "çardak, sema, kır, ziyafet, esans" kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülmektedir.

3.4.1.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “kulakları tırmalamak, göz gözü görmemek, ziyafet çekmek, akıl erdirememek, gözden geçirmek, gözleri parlamak, bantelini yakalamak” deyimleri kullanılmıştır.

3.4.1.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- B21. Azimli insanlar önlerine çıkan engeller yüzünden pes etmez, amaçlarına ulaşana kadar savaşırlar.
- 2- B23. Mutlu olmak için zorluklara göğüs germek gerekir
- 3- B24. Bir işi başarmak için her şeyin mükemmel olması yeterli değildir.
- 4- B25. Karşılaştığımız sorunlar karşısında umutsuzluğa kapılmamalı, onları çözüme kavuşturmak için çaba sarf etmeliyiz.
- 5- B26. İnsanoğlu çalıştığı ve bir şeyleri başarmaya gayret ettiği sürece başarılı - olabilir.
- 6- B63. Bir insan ancak inanırsa önüne çıkan engelleri aşar.
- 7- D1. Geçim derdi yaşam boyu devam eder.
- 8- E1. İnsanların öncelikleri hayatın koşullarına göre değişmektedir.

3.4.2. YİRSE BİR ŞAHAN YİSİN

3.4.2.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye, okuma yazması olmayan bir kadının askerdeki oğlundan gelen mektubu okutmak ve oğluna cevap yazdırmak için birini araması üzerine kurgulanmıştır. Kahraman anlatıcının yanına gelen yaşlı kadın koynundan çıkardığı mektubu okumasını rica eder.

“Kadıncağız koynundan muska gibi dürülmüş, taşınmaktan dağılacak hale gelmiş kirden bakır çalığına dönmüş bir mektup uzattı:

- Bunu oku da Allah rızası için Mail'ime bir mektup yazıver dedi.”⁵⁷

Mail, yazdığı mektupta kardeşlerinden havaların nasıl olduğuna kadar her şeyi sorar. İçindeki en büyük sıkıntısının kız kardeşi Elif'in evlendirilmesi olduğunu söyler.

“Hemşirem Elif'i çok düşünüyorum. On sekizine vardı da everemedik. Bana kısmeti olup olmadığını yaz.”⁵⁸

Mail, mektubunda “Yirse Bir Şahan Yisin” diyerek kız kardeşlerinin helal süt emmiş, aklı başında birine verilmesini ister.

Yaşlı kadın, Mail'in mektubunu dinledikten sonra kahraman anlatıcıdan ona cevap yazmasını ister. Ancak kızının kaçarak evlendiğini oğluna nasıl haber vereceğini bilemez. Kızı Elif aşık olduğu biri tarafından kaçırlır. Annesi jandarmaya şikâyet edince Elif'in kendi gönlüyle gittiği anlaşılır ve evlenmelerine izin verilir.

“Eğer zorla kaçırılmış olsaydı, kızının da bu ipsiz sapsız herifte gözü gönü olmasaydı jandarmaya haber verdiği, hatta dava açtığı zaman kız kalkıp evine geliverirdi.”⁵⁹

Elif'in annesi, kızına hem kızgın hem kırgındır. Hem analık hem babalık yaptığı kızının mürüvvetini göremediğine çok üzülmekte; ayrıca Elif'in şu sözünü de hiç unutamamaktadır:

“- Hâkim Bey, Hâkim Bey! Annem beni karnında taşıdı doğurdu. Burası doğru ama gönlümü de o doğurmadı ya...”⁶⁰

Kahraman anlatıcı Elif'in kaçtığı genci methettikten sonra gelenek göreneklere uygun bir şekilde düğünlerinin yapıldığını yazar. Yaşlı kadının gönlünü ettikten Mail'i de üzmeden kardeşinin düğün haberini veren mektubu yazdıktan sonra şehre doğru yola çıkar.

⁵⁷Gökşen, *Çardak Altı*, s. 11

⁵⁸Gökşen, *Çardak Altı*, s. 12

⁵⁹Gökşen, *Çardak Altı*, s. 15

⁶⁰Gökşen, *Çardak Altı*, s. 15

3.4.2.2. Hikâyenin Yapısı

Kahraman anlatıcı tarafından kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Yaşlı kadının kızının sevdiği adamla kaçıp evlenmesi.
- Yaşlı kadının kahraman anlatıcı vasıtasıyla askerdeki oğluna mektup yazdırması.

Hikâyeye Mail'in annesine yazdığı mektubun tamamı yerleştirilmiştir. Mektupta ekonomik kaygılardan aile ilişkilerine kadar her şeye yer verilmiştir. Bu mektup sayesinde insanların kaygıları, inançları, yaşantıları ve sıkıntılarıyla ilgili birçok çıkarımda bulunmak mümkündür.

Hikâyede yaşlı kadının mektup yazdırmak için bir yabancından yardım istemesi de dikkat çekicidir. Daha önce köy muhtarına ya da köy kâtibine mektuplarını yazdıran kadın bu defa tanımadığı birini yani kahraman anlatıcıyı seçmiştir. Burada toplumsal kaygıların ön planda olduğu görülmektedir.

“Zira köyünde her zaman mektup yazdırdığı muhtara veya köy kâtibine gidememiş de vereceği nazik cevabı yazdıracak birini arıyormuş. Ana oğluna bu yüzden epeydir mektup gönderememiş.”⁶¹

3.4.2.2.1. Hikâyenin Kahramanları

⁶¹ Gökşen, *Çardak Altı*, s. 12

Hikâyenin kahramanları okuma yazma bilmeyen yaşlı bir kadın, bu kadının oğlu Mail kızı Elif, Elif'in severek kaçtığı bir genç ve kahraman anlatıcıdır.

Yaşlı kadın, çocuklarına hem analık hem babalık ederek büyüten onları koruyup kollamaya çalışan, ahlak kurallarına uymayan şeyleri kabullenemeyen biridir.

Mail, vatani görevini yapmakta olan bir gençtir. En büyük isteği kardeşini hayırlı birisiyle evlendirerek onun bir yuva kurmasını sağlamaktır.

“Hemşirem Elif'i çok düşünüyorum. On sekizine vardı da everemedik. Bana kısmeti olup olmadığını yaz.”⁶²

Mail, okuma yazması çok iyi olmayan, ekonomik kaygıları ve batıl inançları olan birisidir.

“Sarı öküzler iyi mi? nohut ekiyorsunuz mu? Her şeyin çok fiyatlı olduğunu yazıyorsun, elbise parası gönderemem diyorsun. Sağlık olsun da köye gelince de alırız.”⁶³

“Rüyamda dişim çıktı hayır mıdır? Yoksa evde bir ziyan mı var? Allah bilir orada bir yaramazlık vardır. Var, bana acele bildirin, çok merak ediyorum.”⁶⁴

Elif, on sekiz yaşında ailesine çok fazla değer vermeyen, bencil, kendi mutluluğu için ailesinin onurunu çiğneyen bir genç kızdır. Elif'in evlendiği genç işi gücü olmayan birisidir.

3.4.2.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Hikâyenin anlatma zamanı ile vaka zamanı birbirinden farklıdır. Kahraman anlatıcı birkaç günlüğüne tatile gittiği Sakarya'daki içmelerde başından geçen bir olayı daha sonra hatırlamaya dayalı olarak kaleme almıştır.

Hikâyede mekân Sakarya'da bir vadinin kenarındaki insana huzur veren, şehrin gürültüsünden kaçmak isteyenlerin uğrak yeri olan içmelerdir.

⁶² Gökşen, *Çardak Altı*, s. 14

⁶³ Gökşen, *Çardak Altı*, s. 12

⁶⁴ Gökşen, *Çardak Altı*, s. 13

3.4.2.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Yedi sayfalık hikâye yüz kırk altı cümleden oluşmaktadır.

3.4.2.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede geçen “çit, marşandiz, sual, evermek, havadis, mahdum, mürüvvet, muvafakat, hürmet, temenni, hakikat, gocunmak” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülmektedir.

3.4.2.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “yarenlik etmek, ağızındaki baklayı çıkarmak, kendine yedirememek” deyimleri kullanılmıştır.

3.4.2.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- A11. Kız çocuklarının namusunu korumak babalarının ve erkek kardeşlerin görevidir.
- 2- A16. Ailedeki büyüklerin en büyük kaygılarından biri de çocuklarını iyi bir insanla evlendirerek yuva kurmalarını sağlamaktır.
- 3- B1. Fedakâr insanlar sevdiklerinin mutluluğu için kendi mutluluklarından vazgeçmeyi göze alırlar.
- 4- B5. Sevmek insanın doğasında olan temel bir ihtiyaçtır.
- 5- B33. Yalnız insanlar, dertlerini anlatacak birini buldukları zaman sürekli konuşmak isterler.
- 6- B49. Çevremizdeki insanların gururunu incitecek, onları zor durumda bırakacak hareketlerden kaçınmalıyız.
- 7- C5. Aile ilişkilerinde iletişimin önemini bilmeli, birbirimizin söylediklerine değer vermeliyiz.
- 8- E5. Tatlı dil ve güler yüz sayesinde zorluklar daha kolay aşılır.

3.4.3. HÜSN-Ü KURUNTU

3.4.3.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye deniz kenarında eğlenen iki arkadaşın başına gelen olaylar üzerine kurgulanmıştır. Cahit ve Tahsin Cemil Şile'deki kumsalda güzel bir gün geçirdikten sonra akşam yemeğini yemek için bir kır kahvesine otururlar. Yemeklerini yemeye başladıkları sırada etraftaki köpekleri görürler. Tahsin Cemil köpeklerden birinin diğerlerinden farklı olduğunu söyleyerek duruşunda bir asillik sezdiği bu köpeğin hatırına onlara ekmek vermeye karar verir.

“Yürüyüşü bile bir tuhaf. Ağır başlı vakur bir edası var. Bir de deminden beri etrafımızda yutkunan şu soysuzlara bak. Ne pespaye şeyler. Demek hayvanlarında asili rezili oluyormuş. Hiç sevmediğim bir mahlûk varsa dünyada köpektir; ama bu hayvanın hali bana pek dokundu. Onun hatrı için şunlara biraz ekmek parçası falan atalım.”⁶⁵

Atılan yiyecekleri bölüşemeyen köpekler oturdukları masanın etrafına kadar gelince Tahsin Cemil çok kızar ve köpekleri ayağını uzatarak kovalamak ister. Ancak az önce çok beğendiği, diğerlerinden farklı gördüğü köpek bacağını ısırır. İki arkadaş ilk tedavinin ardından İstanbul'a döner. Burada hastaneye gittiklerinde doktor kuduz şüphesi bulunduğunu on dört gün iğne yapılması gerektiğini ve bu süreçte kesinlikle içki içmemesini söyler.

“Bu tavsiyelerden en ağırı onun için içki yasağı idi. Hastaneden çıkarken hasret yolsusu bir aşık gibi dalgın ve üzüntülüydü. Sevgili nişanlısının bile vazgeçiremediği bu alışkanlıktan uzun bir müddet nasıl mahrum kalacaktı? Fakat çaresiz. Bir an isyanı hatırından geçirdi. Mağara gibi açılmış bir sürü salyalı ağzın adeta vücuduna yapıştığını hissetti, ürpererek tevekkülde kara kıldı.”⁶⁶

Tedavi müddetini sağlıklı bir şekilde tamamlayan Tahsin Cemil, bir daha içki içmez ve köpeğin bir musibet değil bir nasihat olduğuna karar verir. Şile'de bacağını ısırın köpek onun için artık alelade bir mahlûk değil, hayatını kurtaran bir mucizedir.

⁶⁵ Gökşen, *Çardak Altı*, s. 19

⁶⁶ Gökşen, *Çardak Altı*, s. 21

“Kuduz filan değildi o. Hızır gibi bir şeydi vallahi. Bu işte bir sır var azizim. Kim ne derse desin çok içli vakur bir mahlûktu. İnsan gibi durup denize kumlara nasıl bakıyordu? Islak kumlara vuran silueti gözümün önünden gitmiyor hala.”⁶⁷

Cahit ise arkadaşının köpeği bir kurtuluş vesilesi saymasını hüsn-ü kuruntu olarak görür.

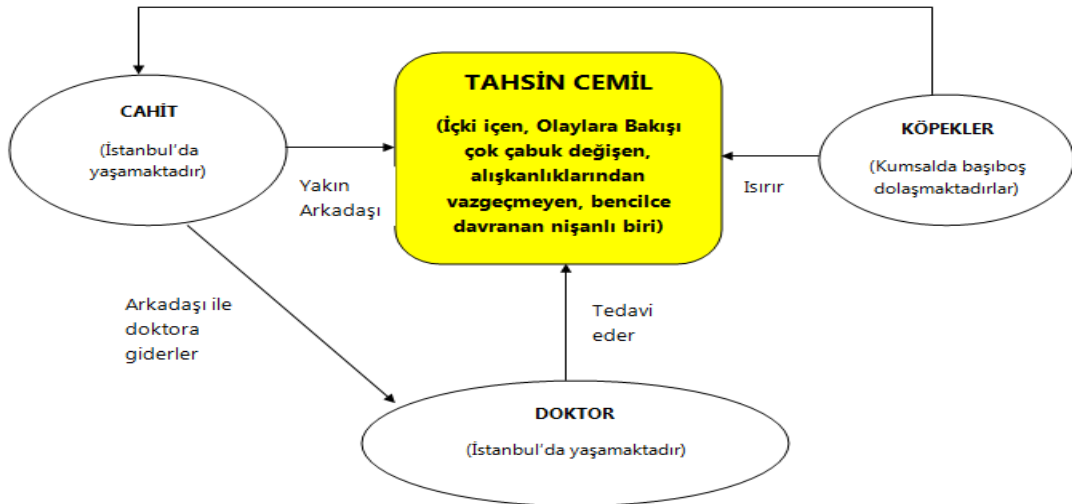
3.4.3.2. Hikâyenin Yapısı

Hâkim bakış açısıyla kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Tahsin Cemil ve arkadaşı Cahit’in tatil için Şile’ye gitmesi.
- Deniz kenarında otururken normalde çok sakin görünen bir köpeğin Tahsin Cemil’in bacağına ısırması.
- Doktorun kuduz tedavisi bitene kadar içki içmeyi yasaklaması.
- Bu sayede Tahsin Cemil’in içkiyi bırakması.

Hikâyede olayların birbirine bağlanması ilgi çekicidir. Yer yer diyaloglara yer verilmesi metnin canlı tutulmasını sağlamıştır. Köpeklerle ilgili tasvirlerde kişileştirmeye başvurulmuştur. Bu durum metnin sanatsal değerini artırmaktadır.

3.4.3.2.1. Hikâyenin Kahramanları

⁶⁷ Gökşen, *Çardak Altı*, s. 22

Metnin şahıs ve varlık kadrosunda Cahit, Tahsin Cemil, doktor ve köpekler vardır.

Tahsin Cemil, içki içen, olaylara bakışı çok çabuk değişen, alışkanlıklarından vazgeçemeyen, bencilce davranan nişanlı bir adamdır.

Tahsin Cemil'in yakın arkadaşı olan Cahit ve onu tedavi eden doktorla ilgili İstanbul'da ikamet ettikleri dışında herhangi bir bilgi verilmemiştir.

3.4.3.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Hikâyenin anlatma zamanı ile vaka zamanı birbirinden farklıdır. Vaka zamanı on beş günlük bir zaman dilimini kapsamaktadır.

Hikâyede mekân Şile'de deniz kenarı ve İstanbul'dur. Şile'deki kumsal bütün güzellikleriyle tasvir edilmekte okuyucu adeta bu doğa harikasının içine çekilmektedir. Tahsin Cemil bacağına köpeğe bu güzel kumsalda değil keskin kayalarla sapsı sahilde kaptırmıştır. Yani denizin kötü tarafının gösterildiği paragrafta okuyucu adeta kötü bir olaya hazırlanmıştır.

“Denizin bu vahşi sahilleri dişlerken çıkardığı beste kendisini adeta ürkütmüş, kumsalda duyduğu huzur yerine doğu sahilinde yarların üstünden bakarken gurura huşua benzer bir şeyler hissetmişti içinde.”⁶⁸

Hastanedeki resimler yine yaşanan olayın vahametini ortaya koyacak niteliktedir.

“İçkisizliğe ve iğnelere tahammülün bitmeye yüz tuttuğu sıralarda gözünün önüne hemen hastane duvarlarındaki koca koca harflerle yazılmış öğütlerle kuduzun sirayet ve akıbetini gösteren levhalar geliyordu. Hele o kudurmuş adam resmi pek korkunçtu.”⁶⁹

Görüldüğü gibi hikâyede anlatılan olayla mekân arasındaki uyuma dikkat edilmiştir.

⁶⁸ Gökşen, *Çardak Altı*, s. 18

⁶⁹ Gökşen, *Çardak Altı*, s. 21

3.4.3.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Altı sayfalık hikâye yüz otuz beş cümleden oluşmaktadır.

3.4.3.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede geçen “hususî, meşhur, musiki, tereddüt, müddet, vakur, mahlûk, müracaat, tevekkül, siluet, hüsn-ü kuruntu” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülmektedir.

3.4.3.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “dikkatini çekmek, gözden kaybolmak, gözüne uyku girmemek, hatırandan geçirmek, mahrum kalmak, gözünün önünden gitmemek” deyimleri kullanılmıştır.

3.4.3.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- B53. Önemli olan hata yapmak değil, yapılan hataların sonucundan ders çıkarmaktır.
- 2- C41. Bedenimizin ve sağlığımızın değerini bilmeliyiz.
- 3- C43. Sigara ve alkol kişinin hem sağlığına, hem cüzdanına zarar verir.
- 4- D3. Doğadaki bütün varlıklar yaşamlarını idame ettirebilmek için farklı yolları denerler.
- 5- E4. Başımıza gelen kötü olaylara “İçinden bir hayır çıkacaktır.” mantığıyla yaklaşmalıyız.

3.4.4. ELDİVENLİ KADININ MEKTUBU

3.4.4.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye Mehlika adındaki hayat kadının hayata bakışı üzerine kurgulanmıştır. Mehlika Sudi adındaki bir gençle aşk yaşamaya başlar. Akli başında bir adam olan Sudi Mehlika’yı değiştirmek, onu topluma kazandırmak için çok çaba sarf eder. Ancak bir zaman sonra Mehlika, Sudi’den sıkılarak onu terk eder.

Sudi'ye bıraktığı mektupta yeni tertemiz bir hayata başlamak istediğini bu yüzden Trabzon'a halasının yanına gittiğini yazar. Sevdiği kadının değiştiğini sanan Sudi bütün imkânlarını seferber ederek Mehlika'yı bulmak için Trabzon'a gider ve Mehlika'yı başka bir adamla birlikte uzun bir yolculuğa çıkmak için vapura binerken görür. Bir kez daha kandırıldığını anlayan Sudi, Mehlika'nın asla değişmeyeceğine karar verir.

“Vapurun pervane izleri suda kaybolurken:

- Onun üzerindeki tesirim şu izlerden fazla olmadı, diye düşünüyordu. O annesinin kaderiyle doğdu ve onun eseri olarak ölecek.”⁷⁰

3.4.4.2. Hikâyenin Yapısı

Hakim bakış açısıyla kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Annesinin daha bebekken Mehlika'yı terk etmesi.
- Mehlika'nın Sudi'yle aşk yaşamaması.
- Mehlika'nın Sudi'den sıkılması ve ona yalan yanlış bir mektup yazması.
- Sudi'nin Mehlika'yı aramak için yola çıkarken onu bir adamla görmesi.

Mehlika'nın yazdığı mektupla başlayan hikâye, anlatıcının araya girmesiyle ara ara bölünmüştür. Anlatıcı, mektubu okurken Sudi'nin içinden geçenleri aktarmıştır.

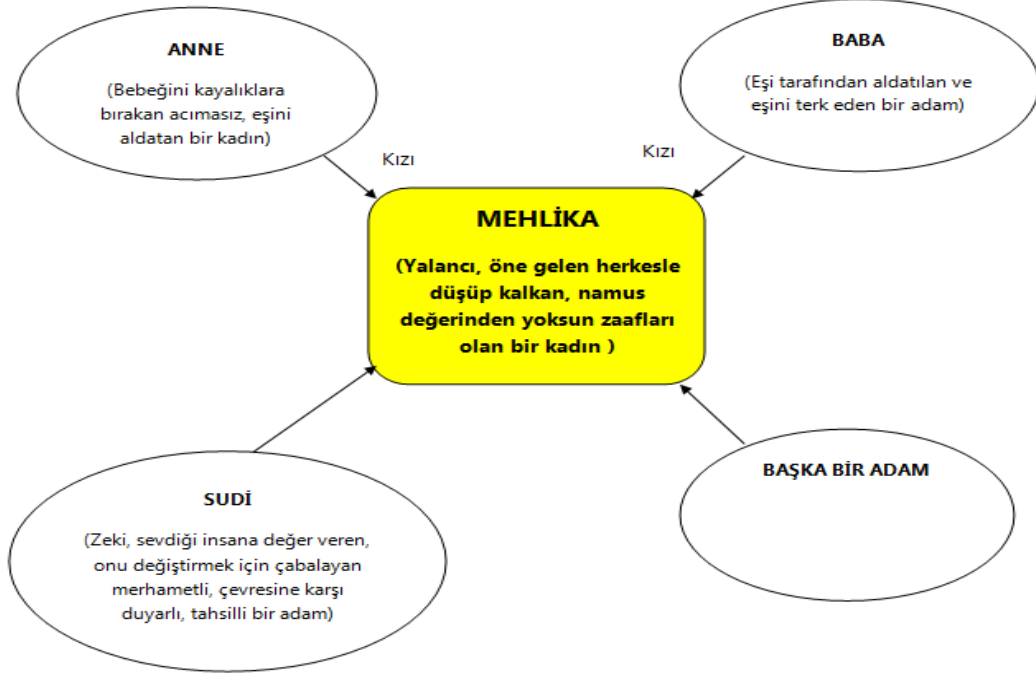
“Sen her zaman Trabzon'daki halamın yanına gitmemi kendimle baş başa kalmamı istemez miydin? Sudi'nin kafasında hatıra dalgaları halkalanıverdi, hatırlıyordu; bu teklifi üzerine Mehlika: Seni nasıl bırakırım nasıl demişti.”⁷¹

Hikâyede olaylar mantık silsilesi içerisinde verilmiş, mektupta yer alan konuşmalar sayesinde anlatıma akıcılık kazandırılmıştır.

⁷⁰ Gökşen, *Çardak Altı*, s. 31

⁷¹ Gökşen, *Çardak Altı*, s. 23

3.4.4.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kadın kahramanı Mehlika babasıyla annesi ayrı bir ailenin çocuğudur. Babası annesini terk edince annesi de Mehlika'yı daha küçük bir bebekken kayalıkların arasına kendi kaderine bırakmış. Bir hafta sonra aynı yerden geçerken Mehlika'nın yaşadığını görmüş ve kızını bir daha hiç bırakmamış. Kayalıklar arasında geçen bir haftada Mehlika iki parmağını emerek hayatta kalmayı başarmış; ancak iki parmağı bu yüzden yok olmuş.

"Parmaklarımı meme gibi o kadar çok emmişim ki bir hafta sonra ikişer boğumundan eser kalmamış. Yani kendi kanımı emerek bir hafta sağ kalabilmişim."⁷²

Mehlika yalancı, önüne gelen herkesle düşüp kalkan, namus değerinden yoksun, zaafı olan bir kadındır.

⁷² Gökşen, *Çardak Altı*, s. 28

Sudi zeki, sevdiği insana değer veren, onu değiştirmek için çabalayan, merhametli, çevresine karşı duyarlı, tahsilli, Mehlika'yı çamurda zambak olarak gören ve onu içine düştüğü durumdan çıkarmaya çalışan azimli yakışıklı bir gençtir.

“Çok iyi zeki ve takip fikrine sahip bir insan olduğunu anladım. Uğraşmak muvaffak olmak senin için bir zevkti. Mükemmel bir sevgili beklide seni tatmin etmeyecekti. Mücadeleci yaratıcı bir karakterin var. İstiyordun ki sevgilin bile senin eserin olsun.”⁷³

Mehlika'nın annesi annelik duygusundan yoksun, bebeğini kayalıkların arasına kurda kuşa teslim edecek kadar acımasız, eşini aldatan bir kadındır.

“Ben bir yaşlarında iken bir gün şehre inerken kayaların arasına bırakıvermiş beni. Ya kurtlar kuşlar yer ya da birisi alır götürür diye düşünmüş. Bir kere beni çıkarmış gözden. Serbestçe hareket etmesine istediğiyle düşüp kalkmasına engel oluyordum tabi.”⁷⁴

3.4.4.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Hikâyenin vaka zamanı ile anlatma zamanı birbirinden farklıdır. Hikâye Sudi'nin Mehlika'nın yazdığı mektubu okumasıyla başlar ve Mehlika'yı bulmak için yola çıkması ve rıhtımda Mehlika'yı görmesiyle son bulur. Sudi mektubu okurken Mehlika'yla aralarında geçen konuşmaları hatırlar. Böylece okuyucu Sudi ile Mehlika'nın geçmişini öğrenir.

Hikâyede mekân deniz kenarında bir ildir. Mehlika mektubu Trabzon'dan yazdığını söylemiş ancak Sudi Trabzon' a doğru yola çıkarken rıhtımda Mehlika'yı görmüştür. Sudi'nin Mehlika'yla karşılaştığı rıhtımın nerede olduğu açıkça belirtilmemiştir.

“Sudi adres vermeden kaybolan sevgilisini bulmak için bütün imkânlarını seferber etti; her çareye başvurdu. Nihayet bizzat gitmekten başka çıkar yol bulamadı. Ve iki haftalık tatlı bekleme günlerinden sonra bir sabah vapur biletini almak üzere rıhtımda yürürken önünde Mehlika'nın gitmekte olduğunu fark etti.”⁷⁵

⁷³ Gökşen, *Çardak Altı*, s. 25

⁷⁴ Gökşen, *Çardak Altı*, s. 28

⁷⁵ Gökşen, *Çardak Altı*, s. 29

3.4.4.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Sekiz sayfalık hikâye iki yüz on dört cümleden oluşmaktadır.

3.4.4.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede geçen “bilakis, ispat etmek, kartvizit, itiyat, zaaf, esrarengiz, iftihar, müteessir, cemiyet, hakikat, mütebessim, pervane” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülmektedir.

3.4.4.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “ruhunu yıkamak, gözden çıkarmak, çıkar yol bulamamak, göğüs germek” deyimleri kullanılmıştır.

3.4.4.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- A1. Hayatımızın her anında dürüstlükten ödün vermemeliyiz.
- 2- A4. Dürüstlük malla mülkle elde edilebilecek bir değer değildir.
- 3- A17. Kız çocukları annelerinin yolundan gider.
- 4- A22. Çıkarıcılığın olduğu yerde genel ahlak kuralları iflas etmiş demektir.
- 5- A23. Kendi menfaatimiz için etrafımızdaki insanları köle gibi kullanmamalıyız.
- 6- A31. Her yalan mutlaka ortaya çıkar. Güneş balçıkla sıvanmaz.
- 7- B1. Fedakâr insanlar sevdiklerinin mutluluğu için kendi mutluluklarından vazgeçmeyi göze alırlar.
- 8- B2. Sevgi insana bencil olmamayı öğretir.
- 9- B34. Yalnızlık insanları kötü alışkanlıkların esiri yapar.
- 10- B47. İyi niyetli insanların bize olan güvenlerini suiistimal etmemeli; kendi faydamız için başkasına zarar vermemeliyiz.

- 11-B51. Bütün ömrümüzü etkileyecek kararlar alırken daha temkinli olmalı; son pişmanlığın fayda vermeyeceğini bilmeliyiz.
- 12-C1. Çocuğun karakterinin şekillenmesinde en önemli etken ailedir.
- 13-C6. Çocuklar kıyafetlerinden davranışlarına kadar ailelerinin izlerini taşır.
- 14-C11. İnsanların arzu ve istekleri ahlak kurallarına uygun olmalı, çevrelerine zarar vermemelidir.
- 15-C31. İnsanlar nasıl yaşamaya alıştırlarsa onu normal görmeye başlarlar.
- 16-C32. İnsan, geleceğini geçmişinin üstüne kurar.
- 17-E3. Zaaflarının peşinde koşmak insanın ömrüne mal olabilir.

3.4.5. İKİ İNSAN

3.4.5.1. Hikâyenin Muhtevası

Ev sahibi kiracı ilişkileri üzerine kurulan hikâyede ev sahibinden çok çeken bir kiracının yeni bulduğu ev sahibiyle olan iyi ilişkileri üzerine kurgulanmıştır.

Kiracı ilk ev sahibinden çok çekmiş, sonra da kirayı artırmak için ev sahibinin “Kızımı oturtacağım.” bahanesine dayanamayarak yeni bir ev bulma telaşıyla yollara düşmüştür.

“Ev sahibi kadın yukarıda kıyametler koparmaya başlayınca alttaki kiracıya evden çıkmak düştü. Kızımı oturtacağım bahanesiyle edepsizliğin temposunu gün geçtikçe artırdı.”⁷⁶

Uzun çabaların sonunda yeni bir ev bulan kiracı, sıkı bir pazarlıkla beğendiği evi, ev sahibinin istediği miktardan on lira eksikine tutar. Yeni ev sahibiyle kiracı arasında çok güzel bir dostluk başlar.

⁷⁶ Gökşen, *Çardak Altı*, s. 32

Kiracı ev sahibinin maddi durumunun çok iyi olmadığını görünce her ay eve belli tamiratlar yaparak pazarlıktan elde ettiği on liralık kazanç için vicdanını rahatlatmaya çalışır.

“Bu düşünce bu eza vicdan azabı haline gelmeye başladı kiracıda. Günahını suçunu kendine affettirmek için evin ufak tefek tamirini kesesinden yaptırmaktan başka çare bulamamıştı. Keser testere elinden düşmediği gibi, her ay da beş on liralık masraf ediyordu.”⁷⁷

Ev sahibi kiracının evine ne kadar iyi baktığını gördükçe ona sürekli dua eder.

“- İnşallah buradan ev alır da çıkarsınız diyordu, benim evim uğurludur, bütün kiracılar ev olarak çıktılar.”⁷⁸

Kiracı iki yıl sonra kızını kimsesi olmayan biriyle evlendirir. Damat karısının annesi ve babasıyla birlikte yaşamak istediği için kiracı evden taşınmaya karar verir. Kiracı kızını evlendirdiğine ve evden çıkacak olmasına çok sevinir. Çünkü evi on lira ucuza tuttuğu için vicdan azabı çekmekte her ay ev sahibini on lira zarara uğrattığını düşünmektedir.

“İçinde tüy gibi bir hafiflik vardı. Öyle ya ev sahibine evinden daha fazla kira alabilmek için fırsat çıkmıştı. Kendisi oturduğu müddetçe onun her ay on liralık rızkına mani olmuştu ama evi de bir başkasına aşağı yukarı yirmi lira farkla kiralanabilecek hale getirmişti. Bu geniş vadeli bir ödeme olmuştu.”⁷⁹

Ev sahibi ve kiracı birbirlerinden ayrılırken ikisi de çok üzülmüştür.

“Ev sahibi kiracısının arkasından çok yakın birisini; arkadaştan, evlattan sevgiliden ana babadan daha yakın bir insanı kaybetmiş gibi ağlıyordu.”⁸⁰

3.4.5.2. Hikâyenin Yapısı

Hakim bakış açısıyla kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Kiracının oturduğu evde hiç huzurlu olmaması bu yüzden yeni bir ev araması.

⁷⁷ Gökşen, *Çardak Altı*, s. 36

⁷⁸ Gökşen, *Çardak Altı*, s. 36

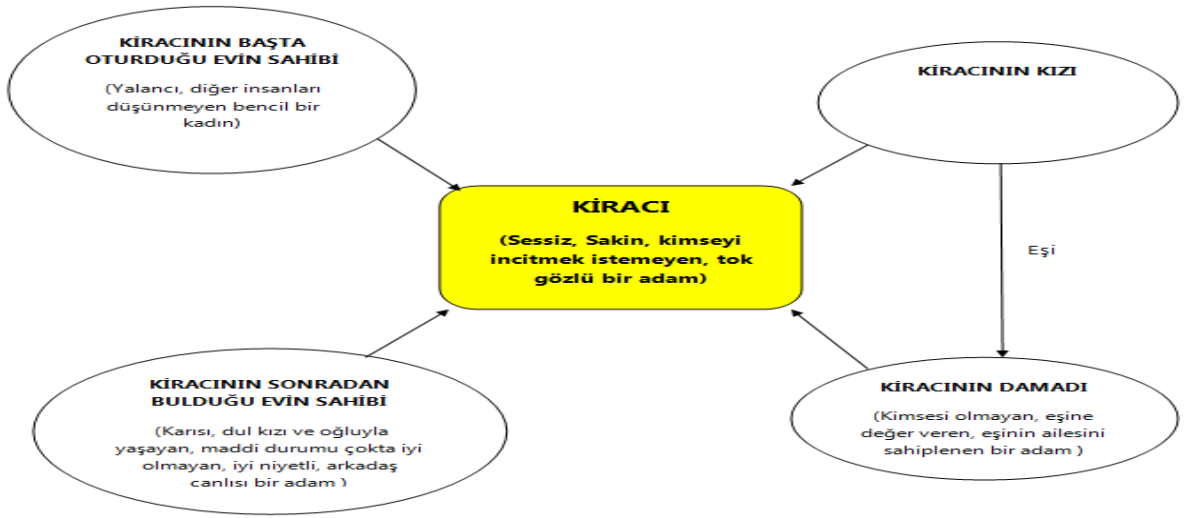
⁷⁹ Gökşen, *Çardak Altı*, s. 37

⁸⁰ Gökşen, *Çardak Altı*, s. 37

- Kiracının yeni evini ev sahibinin istediği paradan on lira eksisine kiralaması.
- Kiracı ve ev sahibinin çok iyi dost olması.
- Kiracının kızının kimsesi olmayan bir adamla evlenmesi.

Hikâyede kiracı ev sahibi ilişkilerine yani toplumsal bir soruna yer verilirken farklı kişilik tahlilleriyle olaya bireysel açıdan da yaklaşılmıştır.

3.4.5.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin başkahramanı kiracı sessiz sakin, kimseyi incitmek istemeyen, hakkaniyetli, tok gözlü bir adamdır.

Kiracının başta oturduğu evin sahibi yalancı, karşısındaki insanları hiç düşünmeyen bencil bir kadındır.

Kiracının sonradan bulduğu evin sahibi, karısı, dul kızı ve oğluyla beraber yaşayan, maddi durumu çokta iyi olmayan, iyi niyetli ve arkadaş canlısı bir adamdır.

Kiracının damadı kimsesi olmayan, eşine çok değer veren, eşinin ailesini sahiplenen bir adamdır.

3.4.5.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Anlatma zamanı ile vaka zamanı birbirinden farklı olan hikâye iki yıllık bir zaman dilimini anlatmaktadır. Kiracı ev aramaya kış mevsiminin bittiği günlerde

başlar. Bahar mevsimi doğaya olduğu gibi kiracıya da umut getirmiştir. Kiracı sevmediği, hiç rahat edemediği evden ve anlayışsız ev sahibinden baharda kurtulmuştur.

“Kiracı yirmi dördüncü kirayı verirken ay sonuna kadar çıkacaklarını söylediği zaman ev sahibinin yüreğine inecekti.”⁸¹

Ev sahibinin ilk oturduğu evle ilgili herhangi bir sıkıntısı olmamasına rağmen ev sahibi iyi olmadığı için bu evde mutlu değildir. Daha sonra taşındığı evin bacası akmasına kötü kokmasına rağmen kiracı ev sahibiyle iyi anlaşmış için yaşadığı yeri güzelleştirmeyi başarmıştır.

“Eski ve ahşap evin sık sık bozulan muslukları elektrik düğmelerini baştan aşağı değiştirdi boyattığı sokak kapısı pırıl pırıl oldu. Damı aktardı sakat kiremitleri yeniledi.”⁸²

3.4.5.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Altı sayfalık hikâyeye yüz on bir cümleden oluşmaktadır.

3.4.5.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede geçen “maksat, eziyet, mekân, müstakil, gıpta etmek, iştiha, buhran, tekaüt, maişet, vaka, tevekkül” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülmektedir.

3.4.5.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “kıyametler koparmak, yolunu beklemek, gönlüne göre bir şey bulamamak, gözü tutmak, uykusu kaçmak, kıt kanaat geçinmek, adam etmek, yüreğine inmek” deyimleri kullanılmıştır.

3.4.5.4. Hikâyenin İleti Dizini

1- A4. Dürüstlük malla mülkle elde edilebilecek bir değer değildir.

⁸¹ Gökşen, *Çardak Altı*, s. 37

⁸² Gökşen, *Çardak Altı*, s. 36

- 2- A5. Etrafımızdaki insanlar ne derse desin biz her zaman akla ve ahlaka uygun davranmalıyız.
- 3- A22. .Çıkarıcılığın olduğu yerde genel ahlak kuralları iflas etmiş demektir.
- 4- A23. Kendi menfaatimiz için etrafımızdaki insanları köle gibi kullanmamalıyız.
- 5- B2. Sevgi insana bencil olmamayı öğretir.
- 6- B6. Sevgi, bulunduğu her yere bütün güzellikleri katan, insanı hep dinç tutan önemli bir duygudur.
- 7- B44. Zor durumda olan insanların bu durumlarından istifade etmeye çalışmamalı, onları sömürmemeliyiz.
- 8- B47. İyi niyetli insanların bize olan güvenlerini suiistimal etmemeli; kendi faydamız için başkasına zarar vermemeliyiz.
- 9- C11. İnsanların arzu ve istekleri ahlak kurallarına uygun olmalı, çevrelerine zarar vermemelidir.
- 10- C12. Etrafımızdaki insanlara değer vermeli bencilce düşünerek onları zarar uğratmamalıyız.
- 11- C16. Komşuluk ilişkilerinde karşılıklı fedakârlık ve iyi niyet ölümsüz dostlukların oluşmasını sağlar.
- 12- C19. Kendimize faydalı olduğumuz kadar etrafımızdaki insanlara da faydalı olmayı bilmeliyiz
- 13- D1. Geçim derdi yaşam boyu devam eder.
- 14- D13. Önemli olan bizi mutlu eden şeyin niceliği değil niteliğidir.
- 15- D14. Parayı hayatımızdaki bir amaç olarak değil hayatımızı idame ettirebilmemiz için gerekli bir araç olarak görmeliyiz.

16-E1. İnsanların hayatlarıyla ilgili aldıkları kararlar ön planda tuttıkları şeylere göre değişir.

3.4.6. ÇENE

3.4.6.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye “Son Çare” adlı hikâye kitabının “Kaşığı” adlı hikâyesinin genişletilmiş halidir.

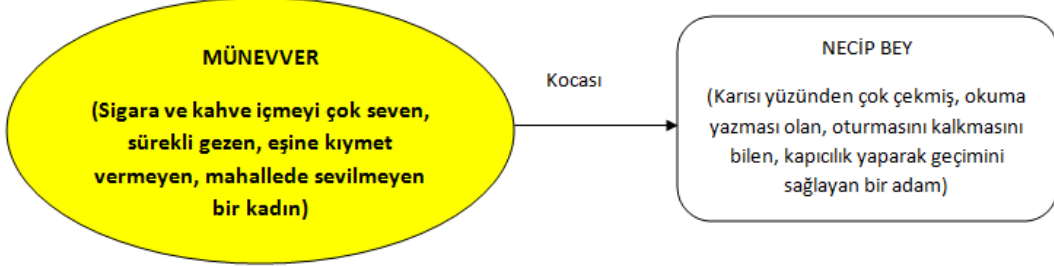
Münevver, çok gezdiği için kocasından sürekli dayak yiyen bir kadındır. Kocasını Necip Bey’in ölümünden sonra Münvver, bir eve hizmetçi olarak girer ancak çok konuştuğu ve çok sigara içtiği için kapı dışarı edilir. Daha sonra günü birlik temizlik işlerine gitmeye başlar. Adı “Çene” ye çıkan Münvver çok konuştuğu için bu işte de barınmaz ve cami bahçesinde kuşlar için yem satmaya başlar. Güvercinlerle dost olan Münvver, dilediği kadar konuşabildiği için çok mutlu olur.

3.4.6.2. Hikâyenin Yapısı

Hâkim bakış açısıyla kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Münvver’in komşuya ekmek almak için gitmesi ve eve geç gelmesi.
- Necip Bey’in bir süre sonra ölmesi.
- Münvver’in geçimini sağlamak için temizlik işlerine girmesi ancak çok konuştuğu için insanların onu istememesi.
- İnsanlardan umudunu kesen Münvver’in güvercinlerle dost olması.

3.4.6.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları Münevver, Necip Bey ve mahalledeki insanlardır.

Münevver, sigara ve kahve içmeyi çok seven, sürekli gezen, eşine kıymet vermeyen, çok konuşan bu yüzden de mahalleli tarafından istenmeyen çirkin bir kadındır.

Necip Bey, karısı yüzünden çok çekmiş, okuma yazması olan, oturmasını kalkmasını bilen, kapıcılık yaparak geçimini sağlayan bir adamdır.

3.4.6.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Hikâyenin anlatma zamanı ile vaka zamanı birbirinden farklıdır. Hikâye Münevver'in kocasından dayak yediği bir akşam başlar ve Münevver'in eşinin ölümüyle türlü işlere girmesi ve en sonunda güvercinlerle dost olmasıyla biter.

Hikâyede mekân Münevver'in yaşadığı mahalledir.

3.4.6.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Yedi sayfalık hikâye yüz elli üç cümleden oluşmaktadır.

3.4.6.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede geçen “sille, ahbap, dirhem, bedbaht, mahlûk, izzetinefis, tahammül, mecburiyet, muhatap, mukabil” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülmektedir.

3.4.6.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “yüreği ağzına gelmek, canına tak etmek, ömrü tükenmek, allak bullak etmek” deyimleri kullanılmıştır.

3.4.6.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- A13. Evlilik karşılıklı sevgi ve saygı temeli üzerine kurulmazsa iki taraf için de eziyete dönüşür.
- 2- A14. Kadınlar ne iş yaparlarsa yapsınlar vakur bir tavır takınmalıdırlar.
- 3- B33. Yalnız insanlar, dertlerini anlatacak birini buldukları zaman sürekli konuşmak isterler.
- 4- C17. Gereğinden fazla konuşan insanlar içinde yaşadıkları çevreden dışlanırlar.
- 5- C24. Cahil insan kendini her yerde belli eder.
- 6- C31. İnsanlar nasıl yaşamaya alıştırlarsa onu normal görmeye başlarlar.
- 7- C32. İnsan, geleceğini geçmişinin üstüne kurar.
- 8- D1. Geçim derdi yaşam boyu devam eder.

3.4.7. SES VE NEFES UĞRUNA

3.4.7.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye burun delikleri kapalı olan bir adamla olduğu ameliyat sonucu sesinin eski güzelliğini kaybeden bir adamın hayata bakış açıları üzerine kurgulanmıştır.

Akif Bey, ameliyat olmaktan korktuğu için burnundaki sorunla yirmi yıl yaşamış sonunda baş ağrılarına dayanamayarak ameliyat olmak zorunda kalmıştır. Ameliyattan sonra kontrole gittiğinde muayenehanede bir gençle karşılaşır. Geçirdiği burun ameliyatı sonunda sesinin eski güzelliğinde olmadığına inanan bu genç sesinin

eski güzelliğine kavuşması için burun deliklerinin kapatılması için çabalamakta; Akif bey' e de burun ameliyatı olduğu için hayıflanmaktadır.

“Vaktiyle kendisinin yaptırdığı neviden bir ameliyat geçirdiğini söyleyince yerinden fırladı:

- Ah dedi ameliyattan evvel görüşseydik size mani olmaya çalışırdım.
- Fakat dostum benim havaya ihtiyacım var sese değil ki!
- Olsun tabiatta kusur yoktur Akif Bey onu icat eden biziz.”⁸³

Akif Bey, burun ameliyatından sonra yeniden doğmuş gibi bütün sıkıntılarından arınmış bir şekilde yaşamına devam ederken, sesinin güzelliği uğruna bıçak altına yatan genç adamın burun deliklerini kapatıp kapattıramadığı muamma kalır.

“O hala burnunu doldurtamadı da bol bol hava aldığından müteessir mi bilmem. Fakat ben burnumun direğinden mercimek kadar kemik parçasının alınmasıyla dünyaya yeniden gelmiş gibi oldum.”⁸⁴

3.4.7.2. Hikâyenin Yapısı

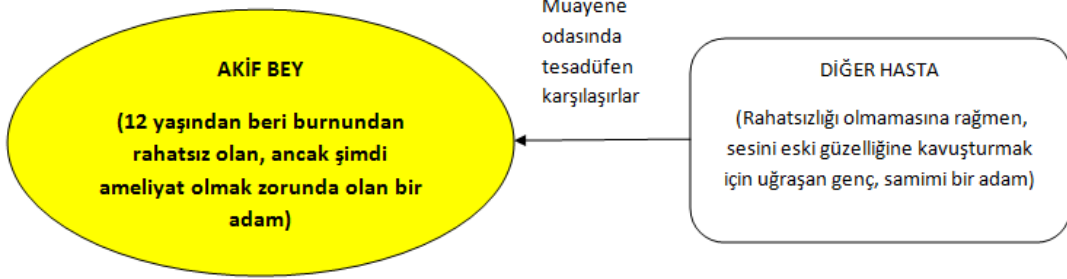
Hakim bakış açısıyla kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Küçükken ameliyat olmaktan korktuğu için burnundaki eti aldrımayan Akif Bey'in rahatsızlanması ve ameliyat olmaya karar vermesi.
- Geçirdiği ameliyat sonucu sesinin eski güzelliğini kaybeden bir adamın Akif Bey'in gittiği doktorun muayenehanesine gitmesi.

⁸³ Gökşen, *Çardak Altı*, s. 52

⁸⁴ Gökşen, *Çardak Altı*, s. 52

3.4.7.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları Akif Bey, Akif Bey'in ailesi, doktor ve muayenedeki hastalardan biridir.

Akif Bey, on iki yaşındayken burnundaki rahatsızlık yüzünden ameliyat olması gereken ancak korktuğu için bu ameliyatı yirmi yıl boyunca erteleyen sonunda başındaki ağrılara dayanamadığu için ameliyat olmak zorunda kalan bir adamdır.

Akif Bey'in doktorun muayenehanesinde karşılaştığu adam hiçbir rahatsızlığı olmamasına rağmen sesini eski güzelliğine kavuşturmak için çabalayan genç, samimi bir adamdır.

3.4.7.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Hikâye Akif Bey'in ameliyatı ve iyileşmesini içeren birkaç günlük bir zaman diliminde gerçekleşmektedir. Hikâyenin anlatma zamanı ile vaka zamanı birbirinden farklıdır. Ayrıca hatırlamaya dayalı bölümlere de yer verilmiştir.

Hikâyede mekân doktorun muayenehanesidir

3.4.7.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Yedi sayfalık hikâye yüz elli dört cümleden oluşmaktadır.

3.4.7.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede geçen “vaat, istifade etmek, menhus, ezeli” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülmektedir.

3.4.7.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “beynini kurcalamak, burnunun deliği sızlamak, defe koymak” deyimleri kullanılmıştır.

3.4.7.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- B51. Bütün ömrümüzü etkileyecek kararlar alırken daha temkinli olmalı; son pişmanlığın fayda vermeyeceğini bilmeliyiz.
- 2- C46. Fiziksel özelliklerimizi başkasına beğendirmek için sağlığımızdan vazgeçmemeliyiz.
- 3- E1. İnsanların hayatlarıyla ilgili aldıkları kararlar ön planda tuttıkları şeylere göre değişir.
- 4- E3. Zaaflarının peşinde koşmak insanın ömrüne mal olabilir.

3.4.8. İNANMAK İHTİYACI

3.4.8.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye Sanatoryum’da tedavi gören verem hastası bir gencin ziyaretçisiyle aralarında geçen konuşmalara ve hastanenin yemekhanesinde görevli memurun bu konuşmalara kulak misafiri olmasına dayanmaktadır.

Dışarıdan bakıldığında mutsuz insanların olduğu bir yer olarak görünen hastaneler aslında umudun, yaşama sevincinin en çok olduğu yerlerdir. Buradaki insanlar yaşama tutunmak için diğer insanlardan daha çok mücadele ederler.

Hikâyenin başkahramanı olan hasta genç ziyaretçisine onun söylediği bir sözün kendisinde mucize etkisi yaratarak hastalığı yenmesinde kendisine umut ışığı

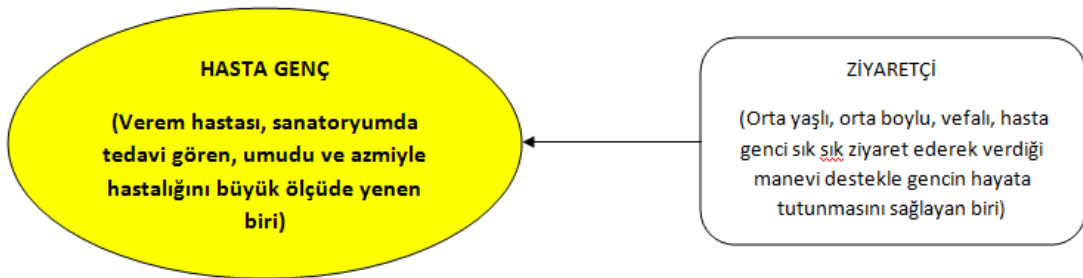
olduğunu söyler. Delikanlı hastaneye ilk geldiğinde ölümden çok korkmaktadır. Kendisini sürekli ziyarete gelen ahababı ona ölüm fikrinin ölümden daha korkunç olduğunu söyler. Bu söz genç hasta üzerinde olumlu bir etki bırakır. Ölüm korkusunu yenerek yaşama tutunmasını ve hastalığını büyük oranda yenmesini sağlar. Delikanlı kısa bir süre sonra da hastaneden taburcu olacağına inanmaktadır. Ziyaret saatinin bitmesiyle ahababı hastaneden ayrılır. Ziyaretçi genç hasta üzerinde yarattığı olumlu etkiyi düşünerek hastaneden gönül rahatlığı ile ayrılırken bir sözün insan hayatını değiştirebilecek güce sahip olduğunu düşünmektedir.

3.4.8.2. Hikâyenin Yapısı

Hakim bakış açısıyla kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Yemekhaneci Ahmet'in genç hasta ile ziyaretçisi arasındaki konuşmalara kulak misafiri olması.
- Ziyaretçinin sözlerinin genç hasta üzerinde olumlu etki yaratması ve onu hayata bağlaması.
- Ziyaretçinin bundan duyduğu gönül rahatlığıyla hastaneden ayrılması.

3.4.8.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları Hasta genç, ziyaretçi ve yemekhaneci Ahmet'tir.

Hasta genç: Verem hastası olduğu için sanatoryumda tedavi gören, umudu ve azmiyle hastalığını büyük oranda yenen birisidir

Ziyaretçi: Orta yaşlı, orta boylu, vefalı, hasta genci sık sık ziyaret ederek ondan manevi desteğini esirgemeyen, hatta tek bir sözüyle gencin hayata tutunmasını sağlayan biridir.

Yemekhaneci Ahmet: Hastanenin yemekhanesinde çalışan, vazifeşinas bir adamdır.

3.4.8.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Anlatma zamanı ile vaka zamanı aynı olan hikâyede olay bir sanatoryum hastanesinin yemekhanesinde geçmektedir. Hikâye görüş saati ile başlayan ve görüş saatinin sona ermesiyle biten birkaç saatlik süreyi kapsamaktadır.

3.4.8.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Altı sayfalık hikâye yüz on cümleden oluşmaktadır.

3.4.8.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede geçen “ikram, vazifeşinas, ahbap, ürperme, filozof, mühim” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülmektedir.

3.4.8.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “yerinde kalakalmak” deyimini kullanılmıştır.

3.4.8.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- B2. Sevgi insana bencil olmamayı öğretir.
- 2- B6. Sevgi, bulunduğu her yere bütün güzellikleri katan, insanı hep dinç tutan önemli bir duygudur.
- 3- B21. Azimli insanlar önlerine çıkan engeller yüzünden pes etmez, amaçlarına ulaşana kadar savaşırlar.
- 4- B61. Umut insanı hayata bağlayan bir güçtür.

- 5- B62. Başımıza ne gelirse gelsin hayata karşı umudumuzu yitirmemeliyiz.
- 6- C18. Söylediğimiz sözlerin insanlar üzerinde ne kadar etkili olabileceğini düşünerek daima yapıcı olmaya çalışmalıyız.
- 7- C41. Bedenimizin ve sağlığımızın değerini bilmeliyiz.
- 8- E5. Tatlı dil ve güler yüz sayesinde zorluklar daha kolay aşılır.

3.4.9. ÖFKE

3.4.9.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye müdür yardımcısıyla bir öğrenci arasında geçen gerginlik üzerine kurgulanmıştır. Her işini titizlikle yapan müdür yardımcısı devamsızlık yapan öğrencilerden neden devamsızlık yaptıklarına dair velilerinden belge getirmelerini ister. Devamsızlık yapmayı alışkanlık haline getiren Hüseyin sürekli yalan söyleyerek mazeret bildirmektedir.

Okuldan firar eden Hüseyin müdür yardımcısına yalan söyleyerek suçundan kurtulmaya çalışır. Hüseyin'in yalan söylemesine çok kızan müdür yardımcısı Hüseyin' e cetvelle vururken cetvel kırılarak Hüseyin'in gözüne gelir ve müdür yardımcısı bu duruma çok üzülür.

Gözü sarılı bir şekilde eve gelen Hüseyin'i gören babası okula gelerek sinirli bir şekilde müdür yardımcısıyla konuşmaya başlar. Müdür yardımcısı öğrenci velisinin ona kızdığını düşünür hatta adamın heybetinden korkar. Konuşmanın sonunda babanın oğluna kızdığı, okulu ve öğretmenlerini suçlamadığını gören müdür yardımcısı rahat bir nefes alır.

“- ...Mektebe yazdırırken müdür beye söylemişim; eti senin kemiği benim diye. Bak kızmakta hakkım yok mu imiş muavin bey? Gözünü bağlı görünce kim bilir ne haltlar etti ki bu kadar dayak yedi, dedim de sana suçunu öğrenmeye geldim.”⁸⁵

⁸⁵ Gökşen, *Çardak Altı*, s. 65

3.4.9.2. Hikâyenin Yapısı

Hakim bakış açısıyla kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Okula devamsızlık yapan Hüseyin'in müdür yardımcısına yalan söylemesi.
- Hüseyin'i cezalandırmak isteyen müdür yardımcısının cetvelle ona vurması.
- Cetvelin Hüseyin'in gözüne değmesi.
- Hüseyin'in babasının durumu konuşmak üzere okula gelmesi.

3.4.9.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları müdür yardımcısı, Hüseyin ve Hüseyin'in babasıdır.

Okul müdür yardımcısı işini titizlikle yapan, öğrencilerin yalan söylemesini engellemeye çalışan genç bir adamdır. Amacı öğrencilerine iyi alışkanlıklar edindirmek, görevlerini severek yapmalarını sağlamaktır.

Hüseyin, okuldan sürekli firar eden, anne ve babasının imzasını taklit ederek okul idaresini kandıran yaramaz bir çocuktur.

Hüseyin'in babası palabıyıklı, iri yarı, trenlerde çalışan bu yüzden evinde çok fazla kalamayan bir adamdır.

3.4.9.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Anlatma zamanı ile vaka zamanı farklı olan hikâye bir günlük zaman diliminde geçmektedir. Hikâyede mekân müdür muavininin odasıdır.

3.4.9.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Yedi sayfalık hikâye yüz kırk dokuz cümleden oluşmaktadır.

3.4.9.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede geçen “muavin, tezkere, mazeret, mükellef, müessese, mühlet, mühür, zebani, muvaffak, illet, umumi” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülmektedir.

3.4.9.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “önünü almak, kem küm etmek, gözdağı vermek, beti benzi atmak, kendini kaybetmek, burnundan solumak, dili tutulmak, dili çözülmek” deyimleri kullanılmıştır.

3.4.9.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- A1. Hayatımızın her anında dürüstlükten ödün vermemeliyiz.
- 2- A31. Her yalan mutlaka ortaya çıkar. Güneş balçıkla sıvanmaz.
- 3- B47. İyi niyetli insanların bize olan güvenlerini suiistimal etmemeli; kendi faydamız için başkasına zarar vermemeliyiz.
- 4- C2. Ailenin çocuğuna bırakacağı en büyük miras kişiliğini geliştirerek onların ayakları üzerinde durmasını sağlamaktır.

3.4.10. UĞURSUZ KARYOLA

3.4.10.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye evlenmek isteyen iki gencin ailelerinin bir karyola yüzünden tartışmaları üzerine kurgulanmıştır.

Birbirini seven Bekir ve Hasibe ailelerinin çıkardığı birçok zorluğu aşarak evlenmeye karar verirler. Ancak Bekirlerin evinde bulunan ve Bekir'in evlenip ayrılan abisine ait olan bir karyola yüzünden her şey alt üst olur. Evlenince Hasibe'nin evine taşınacakları için Bekir'in annesi karyolayı Hasibe'nin evine göndermek ister. Kızını Bekir'e vermekte zaten gönülsüz olan Hasibe'nin annesi bu karyolanın uğursuz olduğuna inandığı için gençlerin evlenmesine karşı çıkar.

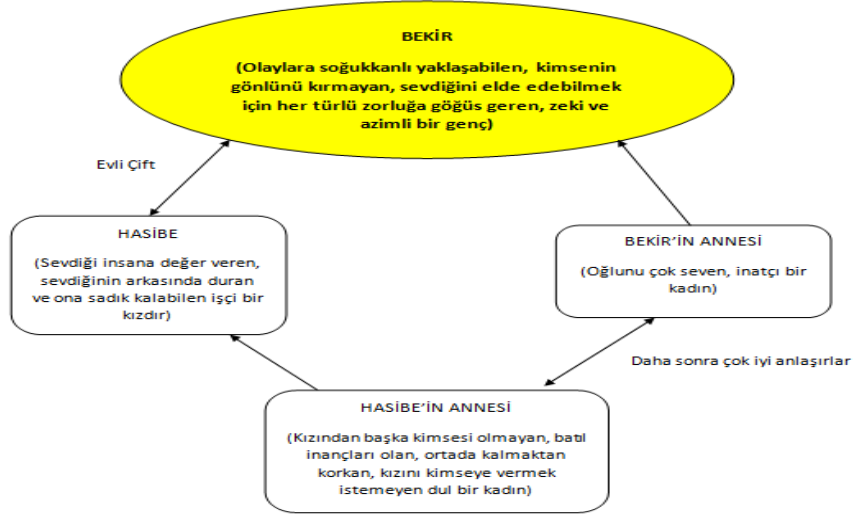
İki aile arasındaki gerginliği çözmek isteyen Bekir Hasibe'nin annesi tarafından uğursuz addedilen karyolayı boyatıp eve getirir. Karyolanın yeni alındığını sanan Hasibe'nin annesi artık problem çıkarmaz ve dünürler mutlu bir şekilde düğün hazırlıklarına devam ederler.

3.4.10.2. Hikâyenin Yapısı

Hakim bakış açısıyla kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Bekir'in Hasibe'ye aşık olması ve iki gencin evlenmeye karar vermesi.
- Hasibe'nin annesinin Bekir'in yengesinden kalan karyolayı evinde istememesi.
- Bekir'in karyolayı boyatarak yeni bir karyolaymış gibi eve geri getirmesi.

3.4.10.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları Bekir, Hasibe, Bekir'in annesi, Hasibe'nin annesi ve Bekir'in yengesidir.

Bekir, olaylara soğukkanlılıkla yaklaşabilen, kimsenin gönlünü kırmayan, sevdiğini elde etmek için her zorluğa göğüs gerebilen, zeki, azimli bir gençtir.

Hasibe, sevdiği insana değer veren, sevdiğinin arkasında duran ve ona sadık kalabilen işçi bir kızdır.

Bekir'in annesi oğlunu çok seven, inatçı bir kadındır.

Hasibe'nin annesi kızından başka kimsesi olmayan, batıl inançları olan, ortada kalmaktan korkan, bu yüzden kızını kimseye vermek istemeyen dul bir kadındır.

Bekir'in yengesi eşinden boşanmış, evlenirken getirdiği karyolasını geri alamadığı için o karyolada yatacak olan insanlara sürekli beddua eden ümitsiz bir kadındır.

3.4.10.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Vaka zamanı ile anlatma zamanı birbirinden ayrı olan hikâyede zaman Bekir'in Hasibe'ye aşık olmasıyla başlar ve düğünlerine iki gün kalana kadar geçen süreci

kapsar. Geçen bu sürede Bekir askere gidip gelir, Hasibe'nin annesini evliliğe razı eder, karyola yüzünden ortaya çıkan sorunu çözer.

Hikâyede mekân Bekir ve Hasibe'nin evleridir.

3.4.10.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Yedi sayfalık hikâye yüz kırk bir cümleden oluşmaktadır.

3.4.10.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede geçen “tetkik, meram, mütemadiyen, sual, maksat, talip, müstakbel, istikbal, muamele, dünür” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülmektedir.

3.4.10.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “gözüne kestirmek, yolunu beklemek, biçilmiş kaftan, laf atmak, ümidini kesmemek, allak bullak etmek, ümidini kesmek, içinden söküp atamamak, arısı açılmak, yüreğine inmek” deyimleri kullanılmıştır.

3.4.10.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- A16. Ailedeki büyüklerin en büyük kaygılarından biri de çocuklarını iyi bir insanla evlendirerek yuva kurmalarını sağlamaktır.
- 2- B2. Sevgi insana bencil olmamayı öğretir.
- 3- B3. Gerçek sevgi maddi manevi bütün zorlukları aşar.
- 4- B21. Azimli insanlar önlerine çıkan engeller yüzünden pes etmez, amaçlarına ulaşana kadar savaşırlar.
- 5- B25. Karşılaştığımız sorunlar karşısında umutsuzluğa kapılmamalı, onları çözüme kavuşturmak için çaba sarf etmeliyiz.
- 6- B63. Bir insan ancak inanırsa önüne çıkan engelleri aşar.

- 7- C21. İnançlara körü körüne bağlılık insanlara büyük zararlar verir.
- 8- C25. Kötülüklerin altında cehalet yatar.
- 9- E5. Tatlı dil ve güler yüz sayesinde zorluklar daha kolay aşılır.

3.4.11. BUÇUK

3.4.11.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye annesi babası olmayan, amcasının yanında kalan Durdane'nin hayatı üzerine kurgulanmıştır.

Küçükken merdivenden düşerek sakatlanan Durdane amcasının yanında yaşamaya başlar. Burada hep alay konusu olan Durdane'ye yürüyemediği için "Buçuk" lakabı takılır. Durdane'nin hayattaki tek arkadaşı Celile'dir.

Amcasının evinde sürekli itilip kakılarak yaşayan Durdane evin her işine koşar ancak evin kedisine verilen değer kadar kıymet görmez. İki evlilik yapan Celile bir bayram günü annesini de alarak Durdane'yi ziyarete gelir. Biriktirdiği paralarla arkadaşına şeker alıp ikramda bulunan Durdane'yi yengesi hırsızlıkla suçlar.

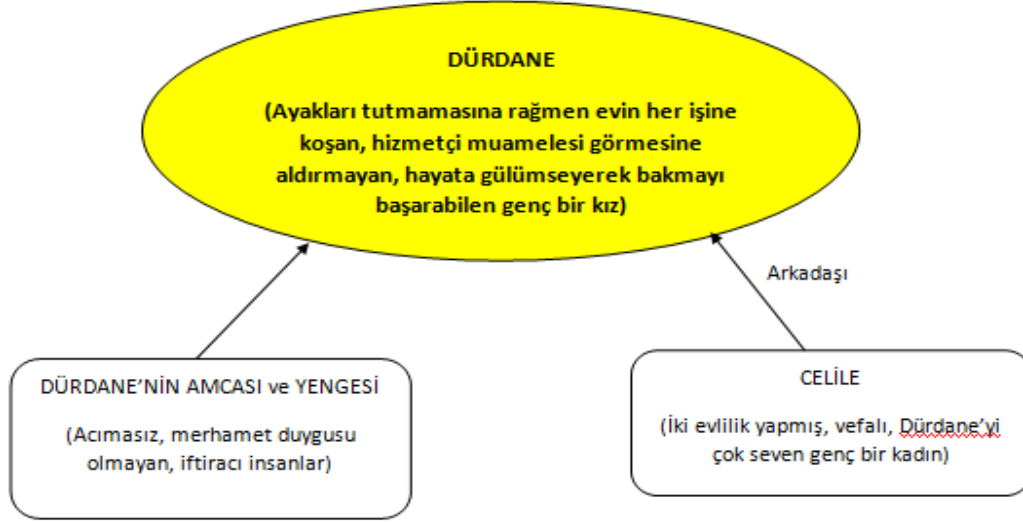
Bir gün Durdane evin bahçesindeyken deprem olur; amcası, yengesi ve çocukları ölür.

3.4.11.2. Hikâyenin Yapısı

Hakim bakış açısıyla kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Durdane'nin küçükken düşmesi ve sakat kalması.
- Yetim kalan Durdane'nin amcasının evine gelmesi.
- Bir bayram günü Celile'nin Durdane'yi ziyarete gelmesi.
- Deprem olması ve Durdane dışında kalan herkesin ölmesi.

3.4.11.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları Durdane, Durdane'nin amcası, yengesi ve yeğenleri, Durdane'nin arkadaşı Celile ve Celile'nin annesidir.

Durdane ayakları tutamamasına rağmen evin her işine koşan, hizmetçi muamelesi görmesine aldırmayan, yaşadığı evde sürekli aşağılanan buna rağmen hayata hep gülümseyerek bakmaya çalışan genç bir kızdır.

Durdane'nin amcası, yengesi ve çocukları acımasız, merhamet duygularından yoksun, insanlara eziyet etmeyi seven, iftiracı insanlardır.

Celile iki evlilik yapmış, Durdane'yi çok seven, vefalı genç bir kadındır.

3.4.11.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Vaka zamanı ile anlatma zamanı birbirinden ayrı olan hikâyede vaka zaman Durdane'nin amcasının evine gelmesiyle başlar.

Hikâyede mekân Durdane'nin amcasının evi ve Celile'nin evidir.

3.4.11.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Sekiz sayfalık hikâye yüz elli altı cümleden oluşmaktadır.

3.4.11.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede geçen “yanaşma, maruz kalmak, fütursuz, nasır, yavan, melankolik, cilve, muhakkak, zelzele, enkaz” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülmektedir.

3.4.11.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “kafası almamak, içini karartmak, kin tutmak, gülmekten katılmak, tüyleri diken diken olmak, can vermek” deyimleri kullanılmıştır.

3.4.11.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- B41. Bencil ve zalim insanlar için çevrelerindeki insanların hiçbir değeri yoktur.
- 2- B42. Zalim insanlar küçük hesaplar için çevrelerine zarar vermekten geri durmazlar.
- 3- B43. Kimseye iftira atmamalı, insanları zan altında bırakmamalıyız.
- 4- B44. Zor durumda olan insanların bu durumlarından istifade etmeye çalışmamalı, onları sömürmemeliyiz.
- 5- B46. Zalimlik yapan insanlar, eninde sonunda cezasını çekerler.
- 6- B62. Başımıza ne gelirse gelsin hayata karşı umudumuzu yitirmemeliyiz.
- 7- B65. Mutlu olmak için hayattan çok şey beklememeli; elimizdekilerle yetinmeyi bilmeliyiz.
- 8- C1. Çocuğun karakterinin şekillenmesinde en önemli etken ailedir.
- 9- C24. Cahil insan kendini her yerde belli eder.
- 10- C42. Engelli insanlara karşı daha duyarlı yaklaşmalı onları olduğu gibi kabul etmeyi bilmeliyiz.

11-C45. Fiziksel engellerin yaşamımıza engel olmaması için onlarla yaşamayı öğrenmeliyiz.

12-D11. Maddi imkânlarımıza güvenerek çevremizdekileri aşağılamamalı; maddi nüfuzumuzu kullanarak kimseyi ezmemelidir.

13-D13. Önemli olan bizi mutlu eden şeyin niceliği değil niteliğidir

3.4.12. SİHİRLİ SÜNGER

3.4.12.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye Nusret adındaki bir öğrencinin yaşamı üzerine kurgulanmıştır. Okulda arkadaşlarından yaşlı görüldüğü için “Tekâüt” lakabıyla çağrılan, fakir olduğu için arkadaşları tarafından sürekli aşağılanan Nusret okul bitince girdiği işlerde dikiş tutturamayınca kendinden on yaş büyük dul bir kadınla evlenir.

Karısının yanında çok genç görünen Nusret giyimi ve davranışlarıyla adeta genç bir delikanlı gibi davranmaya başlar. Bir süre hiçbir iş yapmayan Nusret karısının da desteğiyle ticarete atılır. Ticarete başarılı olan Nusret bir süre sonra karısından ayrılır.

3.4.12.2. Hikâyenin Yapısı

Hakim bakış açısıyla kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Yaşından büyük gösteren Nusret’in fiziki görünüşünün verdiği rahatsızlıktan kurtulmak için kendinden yaşça büyük dul bir kadınla evlenmesi.
- Genç bir delikanlı gibi görünmeye başlayan Nusret’in karısının onu kıskanmaya başlaması.
- Nusret’in evliliğinin biteceğini anlayınca ticarete atılıp maddi durumunu düzeltmesi ve eşinden boşanması.

3.4.12.2.1. Hikâyenin Kahramanlar

Hikâyenin kahramanları Nusret, Nusret'in okul arkadaşları ve Nusret'in evlendiği dul bir kadındır.

Hikâyenin başkahramanı Nusret, Tekaüt lakabıyla çağrılan, yaşından büyük gösteren, fakir bir gençken dul bir kadınla evlenerek adeta yeniden doğan bir adamdır.

Nusret'in evlendiği kadın yaşlı, zengin dul bir kadındır. Genç bir adamla evlenmekteki amacı yılların yorgunluğunu hayatından silmek ve gençleşmektir.

Nusret'in okul arkadaşları Nusret'le alay eden, onu küçük gören, onunla arkadaşlık kurmak istemeyen, ona iftira atan insanlardır.

3.4.12.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Vaka zamanı ile anlatma zamanı birbirinden ayrı olan hikâyede zaman Nusret'in okul hayatıyla başlar. Okul hayatında başarısız olan Nusret'in evlenmesi, ticarete atılıp zenginleşmesi ve eşinden boşanmasıyla son bulur.

Hikâyede mekân okul ve evdir.

3.4.12.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Sekiz sayfalık hikâye yüz doksan beş cümleden oluşmaktadır.

3.4.12.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede geçen “tekaüt, bezgin, kanıksamak, müdafaa, karikatür, vesile olmak, kürsü, uzviyet” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülmektedir.

3.4.12.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “rahat vermemek, üzerine yürümek, kızılca kıyamet kopmak, tuz biber ekmek” deyimleri kullanılmıştır.

3.4.12.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- A3. Akıllı, bilgin, zengin olmak zorunda değiliz ama dürüst olmak zorundayız.
- 2- A13. Evlilik karşılıklı sevgi ve saygı temeli üzerine kurulmazsa iki taraf için de eziyete dönüşür.
- 3- A15. Evlilikte güzellik ve çirkinlikten çok sevgi ve saygıya önem vermeliyiz.
- 4- A31. Her yalan mutlaka ortaya çıkar. Güneş balçıkla sıvanmaz.
- 5- B21. Azimli insanlar önlerine çıkan engeller yüzünden pes etmez, amaçlarına ulaşana kadar savaşırlar.
- 6- B43. Kimseye iftira atmamalı, insanları zan altında bırakmamalıyız.
- 7- B45. Bize yapılan iyiliklere karşı nankörlük etmemeli, isteklerimizin de sınırını iyi bilmeliyiz.
- 8- B47. İyi niyetli insanların bize olan güvenlerini suiistimal etmemeli; kendi faydamız için başkasına zarar vermemeliyiz.
- 9- C35. İnsan birlikte olduğu insanların yaşam tarzından, yaşından, hayata bakış açısından etkilenir.

10-E1. İnsanların hayatlarıyla ilgili aldıkları kararlar ön planda tuttıkları şeylere göre değişir.

3.5. ELEBAŞI

“Elebaşı” adlı hikâye kitabında “Elebaşı”, “Değil mi Bey?”, “Bir Türlü Sevemiyordu”, “Gerçek Hayalden Güçlüdür”, “Bir Anı Defteri İçin”, “Yalnız Adam”, “Kördövüşü”, “Yaşamak İsteyen Ölümden Korkmaz”, “Bekir’in Tasası”, “Gönül Bu”, “Korku”, “Bir Mektup” ve “Eski Ceket” adlı hikâyeler yer almaktadır.

On üç hikâyeden oluşan kitabın tematik değerlendirilmesi şu şekildedir:

- Toplum hayatı teması altında “Değil mi Bey?”, “Bir Türlü Sevemiyordu”, “Gerçek Hayalden Güçlüdür”, “Yalnız Adam” ve “Kördövüşü” adlı hikâyelerde kimsesizlik ve yalnızlık ile komşuluk ilişkileri alt temaları işlenmektedir.
- Zaman ve Mekân teması altında “Eski Ceket” adlı hikâyede geçmişe özlem alt teması işlenmektedir.
- Kişisel Gelişim teması altında “Bir Mektup” adlı hikâyede kişilik tipleri alt teması ele alınmaktadır.
- Ekonomik Şartlar teması altında “Bekir’in Tasası” adlı hikâyede geçim kaygısı alt teması işlenmektedir.
- İletişim teması altında “Elebaşı”, “Bir Anı Defteri İçin” ve “Gönül Bu” adlı hikâyelerde insanlarla iletişim, öğretmen öğrenci ilişkisi ve aile içi iletişim alt temaları işlenmektedir.
- Duygular ve Hayaller teması altında “Korku” ve “Yaşamak İsteyen Ölümden Korkmaz” adlı hikâyelerde korku, umut ve yaşama sevinci işlenmektedir.

On üç hikâyenin yer aldığı kitapta erkek kahramanların kadın kahramanlardan daha fazla olduğu dikkat çekmektedir.

“Değil mi Bey?”, “Yalnız Adam” ve “Gerçek Hayalden Güçlüdür” adlı hikâyelerde orta yaşlı, hayattan bıkmış, kimsesiz ve kendi halinde kahramanlar üzerinde durulmaktadır. Bu hikâyelerde yer alan erkek kahramanlarla aynı özellikleri

taşıyan genç öğretmen Feriha ise “Bir Türlü Sevemiyordu” adlı hikâyeye konu edilmektedir.

“Bir Anı Defteri İçin” adlı hikâyede edebiyata ve güzel konuşmaya önem veren, ince ruhlu, orta yaşlı Celil Çay karakteri dikkat çekmektedir. “Kördövüşü” adlı hikâyede karşısındaki insanla duygudaşlık kuramayan, bencil, anlayışsız bir adamla bunun tam zıddı bir karakter olan duygusal ve iyi niyetli bir kadın karşımıza çıkmaktadır.

“Yaşamak İsteyen Ölümden Korkmaz” adlı hikâyede yaşama sevinci olan, çevresindekilere hep umut aşıl原因, pozitif bir adamının hastalıkla savaşı anlatılmaktadır.

3.5.1. ELEBAŞI

3.5.1.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye Tayfur adındaki yaramaz bir çocukla bu çocuğu yola getirmeye çalışan komşusu Hüseyin Cafer Bey’in üzerine kurgulanmıştır.

Mahalledeki çocukların başı olan Tayfur, mahallenin çocuklarını toplayarak Hüseyin Cafer Bey’in evinin önünde oyun oynar. Çocukların seslerinden çok usanan Hüseyin Cafer Bey bu duruma bir çare bulmaya karar verir. Hüseyin Cafer Bey, mahallenin çocuklarının başı olan Tayfun’u yola getirebilirse diğer çocuklardan da kurtulabileceğini düşünür.

Tayfur, okula gitmediği için sürekli mahallede dolaşan, ara sıra bazı şeyler satarak para kazanan, bu parayla da küçük arkadaşı Çömez’e yiyecek alan merhametli bir çocuktur. Bir gün Hüseyin Cafer Bey, Tayfur’ a para vererek onun gönlünü kazanmaya ve onu kendi tarafına çekmeye karar verir. Tayfur’u yanına çağırarak ondan çiçeklerinin yanlarına dikmek için değnek bulmasını ister. Bulduğu değnekler karşılığında parasını alan Tayfur bu parayla Çömez’e dondurma alır ve bir daha Hüseyin Cafer Bey’in evinin kapısında oynamaz. Mahallenin çocuklarının da oynamasına izin vermez.

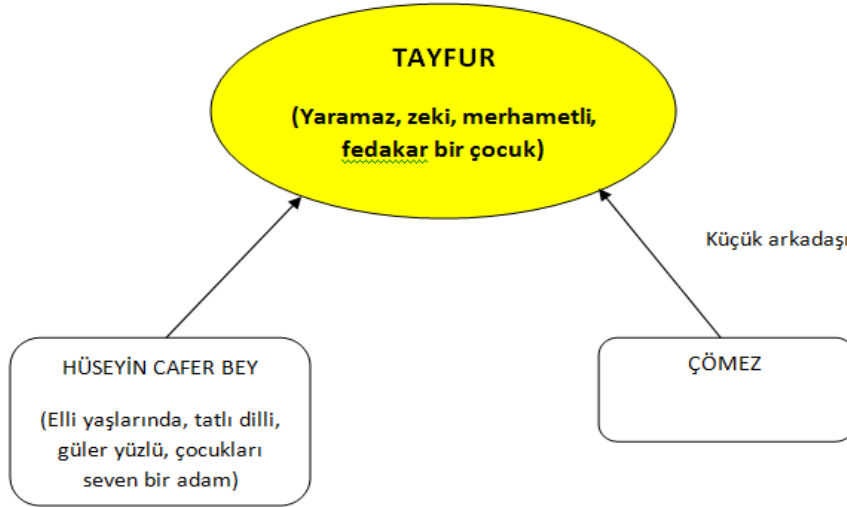
Bir zaman sonra Tayfur, Hüseyin Cafer Bey'e aslında para verdiği için değil ona "evladım" dediği için artık kapısının önünde oynamadığını söyler.

3.5.1.2. Hikâyenin Yapısı

Hakim bakış açısıyla kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Tayfur'un mahalledeki çocukları da toplayarak sürekli Hüseyin Cafer Bey'in evinin önünde oynaması.
- Hüseyin Cafer Bey'in Tayfur'la yakın olmak için bir plan kurması.
- Tayfur'un Hüseyin Cafer Bey'in yaptığı planı anlaması.

3.5.1.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları Tayfur, Hüseyin Cafer Bey, Çömez ve mahallenin diğer çocuklarıdır.

Tayfur, okula gitmeyen, yaramaz, zeki, merhametli, sevgiye muhtaç ve fedakâr bir çocuktur.

Hüseyin Cafer Bey, elli yaşlarında, tatlı dilli, güler yüzlü, çocukları seven, sorunlara zekice çözümler üretebilen bir memurdur.

Çömez, Tayfur'un en yakın arkadaşı olan küçük bir çocuktur.

3.5.1.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Anlatma zamanı ile vaka zamanı aynı olan hikâyede zaman birkaç günlük bir zaman dilimini içermektedir.

Hikâyede mekân ise Hüseyin Cafer Bey'in oturduğu sokaktır.

3.5.1.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Sekiz sayfalık hikâye yüz doksan beş cümleden oluşmaktadır. Genellikle devrik cümlelerden oluşan hikâyede mecazlı ve sanatlı söyleyişlere yer verilmesi, öğrencilerin yaratıcı düşünme gücünün ve edebi zevk alama duygusunun gelişmesini sağlayacak olumlu bir özelliktir.

3.5.1.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede yer alan “ çömez, moloz, aylandız, elebaşı, meşin, matrak, kof, begonya” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinemeyeceği düşünülmektedir.

3.5.1.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Hikâyede “Sakınılan göze çöp batar.” Atasözü ve “ kafa tutmak, gözdağı vermek, kılı kıpırdamamak, vız gelmek, gönlünü hoş etmek, çıkar yol bulamamak, matrak geçmek, gözden kaybolmak, umudunu kesmek” deyimleri kullanılmıştır.

3.5.1.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- B4. Hangi çağ ve koşulda olursa olsun insanlar sevgi ve saygıya muhtaçtırlar.
- 2- B6. Sevgi, bulunduğu her yere bütün güzellikleri katan, insanı hep dinç tutan önemli bir duygudur.
- 3- B21. Azimli insanlar önlerine çıkan engeller yüzünden pes etmez, amaçlarına ulaşana kadar savaşırlar.
- 4- B25. Karşılaştığımız sorunlar karşısında umutsuzluğa kapılmamalı, onları çözüme kavuşturmak için çaba sarf etmeliyiz.

- 5- C11. İnsanların arzu ve istekleri ahlak kurallarına uygun olmalı, çevrelerine zarar vermemelidir.
- 6- C12. Etrafımızdaki insanlara değer vermeli bencilce düşünerek onları zarar uğratmamalıyız.
- 7- C18. Söylediğimiz sözlerin insanlar üzerinde ne kadar etkili olabileceğini düşünerek daima yapıcı olmaya çalışmalıyız.
- 8- C19. Kendimize faydalı olduğumuz kadar etrafımızdaki insanlara da faydalı olmayı bilmeliyiz.
- 9- C33. Umuma açık alanlarda istediğimiz gibi davranamayız.
- 10- D13. Önemli olan bizi mutlu eden şeyin niceliği değil niteliğidir.
- 11- E1. İnsanların öncelikleri hayatın koşullarına göre değişmektedir.
- 12- E5. Tatlı dil ve güler yüz sayesinde zorluklar daha kolay aşılır.

3.5.2. DEĞİL Mİ BEY?

3.5.2.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye bir tren yolculuğu esnasında kahraman anlatıcının yanına oturan ve sürekli rakı içerek hayat hikâyesini anlatan bir adamın konuşmaları üzerine kurgulanmıştır.

Kahraman anlatıcının yanına oturan adam bağırsaklarındaki hastalık yüzünden rakı içtiğini söyleyerek konuşmaya başlar. Kahraman anlatıcı onu dinlemek istememesine rağmen adam karısından çocuklarına kadar her şeyi en ince ayrıntısına kadar anlatır. Kahraman anlatıcıya da sürekli “Değil mi Bey?” diyerek söylediklerini onaylamasını ister. Adamın rakı içmesinden rahatsız olan kahraman anlatıcı koridorda dolaşan kondüktörleri göstererek adamın rakı içmesine engel olmak ister. Kondüktörleri gören adam hemen şişeyi cebine saklar. Bu sırada aklına

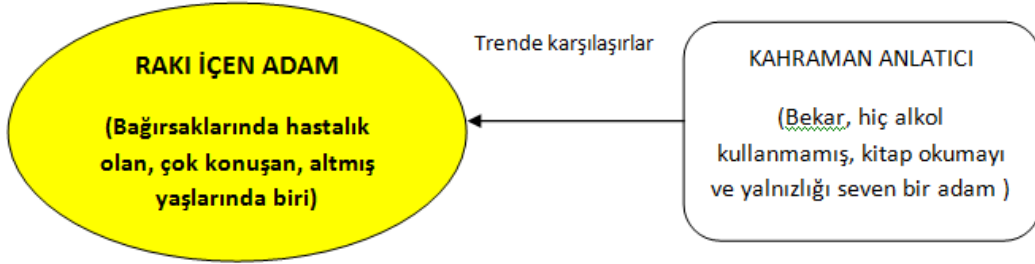
ona rakı içmemesini tembih eden çocukları gelir ve şişeyi pencereden atarak vagon dan ayrılır.

3.5.2.2. Hikâyenin Yapısı

Kahraman anlatıcı tarafından kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Sürekli rakı içen adamın oğlunu evlendirmek için Adana'ya gitmek üzere yola çıkması.
- Sürekli rakı içen adamın kahraman anlatıcının oturduğu vagona binmesi.
- Kahraman anlatıcının dinlemek istememesine rağmen adamın sürekli rakı içip konuşması.
- Kondüktörlerin koridorda dolaşması.
- Sürekli rakı içen adamın çocuklarını hatırlayıp şişeyi pencereden atması ve vagon dan ayrılması.

3.5.2.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları kahraman anlatıcı ve birlikte yolculuk ettiği sürekli rakı içen adam ve kondüktörlerdir.

Kahraman anlatıcı, bekâr, hiç alkol kullanmamış, kitap okumayı ve yalnızlığı seven bir adamdır.

Sürekli rakı içen adam, bağırsaklarında hastalık olan, çok konuşan, çocuklarını evlendirmeye çalışan altmış yaşını geçmiş bir adamdır.

3.5.2.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Anlatma zamanı ile vaka zamanı ayrı olan hikâyede zaman kahraman anlatıcı ile sürekli rakı içen adamın konuşmasını içeren kısa bir zamandır.

Hikâyede İstanbul'dan Adana'ya giden bir tren lokomotifidir.

3.5.2.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Beş sayfalık hikâye yüz elli iki cümleden oluşmaktadır.

3.5.2.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede yer alan “lokomotif, kopartman, kondüktör, etajer, illet, hasıl olmak, mazeret, basur, sömürmek, mahdum, mamafih, tiryakilik, muvaffakiyet” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinemeyeceği düşünülmektedir.

3.5.2.3.2. Atasözleri ve Değimler

Hikâyede “Çivi çiviye sökermiş.” atasözü ve “içine sinmek” deyimini kullanılmıştır.

3.5.2.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- B31. İnsanlar zor durumda kaldıklarında yanlarında kimseyi bulamazlar.
- 2- B33. Yalnız insanlar, dertlerini anlatacak birini buldukları zaman sürekli konuşmak isterler.
- 3- B34. Yalnızlık insanları kötü alışkanlıkların esiri yapar.
- 4- B51. Bütün ömrümüzü etkileyecek kararlar alırken daha temkinli olmalı; son pişmanlığın fayda vermeyeceğini bilmeliyiz.
- 5- C17. Gereğinden fazla konuşan insanlar içinde yaşadıkları çevreden dışlanırlar.
- 6- C31. İnsanlar nasıl yaşamaya alıştırlarsa onu normal görmeye başlarlar.

- 7- C33. Umuma açık alanlarda istediğimiz gibi davranamayız.
- 8- C43. Sigara ve alkol kişinin hem sağlığına, hem cüzdanına zarar verir.

3.5.3. BİR TÜRLÜ SEVEMİYORDU

3.5.3.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye Feriha adlı kahraman anlatıcının tatil için gittiği bir dağ köyünde kendini sorgulaması üzerine kurgulanmıştır.

Feriha, tatil yapmak için öğretmen olan arkadaşı Nazan'ın yanına gider. Bir gün bir tepede otururken kitap okumaktan sıkılır ve kendi kendine hayatını anlatmaya başlar.

Feriha ailenin tek çocuğudur. Babası soyunu devam ettirmek için hep erkek çocuğu olsun ister. Feriha babasının erkek çocuk özlemini bildiği için hep erkek gibi davranmaya çalışır. Adı arkadaşları arasında “Erkek Feriha”ya çıkar. Üniversite eğitimi alan ve iyi bir işi olan Feriha hiç aşık olmadığı için hep bunun eksikliğini yaşar.

Dağ köyünde kendiyile hesaplaşan Feriha kasabaya döndüğünde hayata yeniden başlamaya karar verir.

3.5.3.2. Hikâyenin Yapısı

Kahraman anlatıcı tarafından kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Feriha'nın babasının erkek çocuk özlemiyle yanıp tutuşması.
- Feriha'nın babasının erkek çocuk özlemini dindirmek için genç kızlığını yaşayamaması.
- Feriha'nın hayatında bir şeylerin eksikliğini hissetmesi ve aşık olmak istemesi.
- Feriha'nın bir dağ köyünde kendiyile hesaplaşması ve hayatına farklı bir yön vermeye karar vermesi.

3.5.3.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları Feriha, Feriha'nın ailesi ve Nazan'dır.

Feriha yirmi beş yaşlarında üniversite mezunu, başarılı olmasına rağmen hayattan tat alamayan, ailesine düşkün hiç aşık olmamış ve hep bunun eksikliğini yaşamış bir genç kızdır.

Feriha'nın ailesi kız çocuklarına çok fazla değer vermeyen insanlardır.

Nazan Feriha'nın dağ köyünde öğretmenlik yapan bir arkadaşıdır.

3.5.3.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Anlatma zamanı ile vaka zamanı ayrı olan zaman bir öğleden sonradır.

Hikâyede mekân bir dağ köyündeki tepedir.

3.5.3.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Altı sayfalık hikâye yüz otuz iki cümleden oluşmaktadır. Hikâyenin bir iç hesaplaşma üzerine kurgulanması çocukların ilgisini çekebilecek niteliktedir.

3.5.3.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede yer alan “imrenme, adak, iltifat, hoşnut, böbürlenmek, gedik” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülmektedir.

3.5.3.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözü kullanılmayan hikâyede “başına kalmak, zevk vermek, ele geçirmek” deyimleri kullanılmıştır.

3.5.3.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- B1. Fedakâr insanlar sevdiklerinin mutluluğu için kendi mutluluklarından vazgeçmeyi göze alırlar.
- 2- B2. Sevgi insana bencil olmamayı öğretir.
- 3- B4. Hangi çağ ve koşulda olursa olsun insanlar sevgi ve saygıya muhtaçtırlar.
- 4- B37. Yalnız insanlar hayata karşı garip tereddütler ve tedirginlikler taşıdıkları için ne kendilerine ne de çevrelerine güvenirler.
- 5- B51. Bütün ömrümüzü etkileyecek kararlar alırken daha temkinli olmalı; son pişmanlığın fayda vermeyeceğini bilmeliyiz.
- 6- B52. Mutluluğun bir yolu da insanların sahip oldukları şeylerin kıymetini bilmeleridir, ama insanlar sahip olduklarının değerini ancak kaybedince anlarlar.
- 7- B62. Başımıza ne gelirse gelsin hayata karşı umudumuzu yitirmemeliyiz.
- 8- C1. Çocuğun karakterinin şekillenmesinde en önemli etken ailedir
- 9- C3. Ailenin çocuğuna bırakacağı en büyük miras kişiliğini geliştirerek onların ayakları üzerinde durmasını sağlamaktır.
- 10- C24. Cahil insan kendini her yerde belli eder.
- 11- C34. Çevre insanın davranışlarını sınırlandıran en büyük etkenlerden biridir.

3.5.4. GERÇEK HAYALDEN GÜÇLÜDÜR

3.5.4.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye eşinden boşanmış yalnız bir adamın lokantada tanıştığı genç bir adamla sohbeti üzerine kurgulanmıştır.

İhya Bey'in her gün akşam yalnız başına yemek yediği lokantaya şık giyimli bir genç gelir. Boş yer olmadığı için İhya Bey'in masasına oturur. Yalnız adam yalnızlığını bulmanın sevinciyle düşüncelerini bu gence anlatmaya başlar.

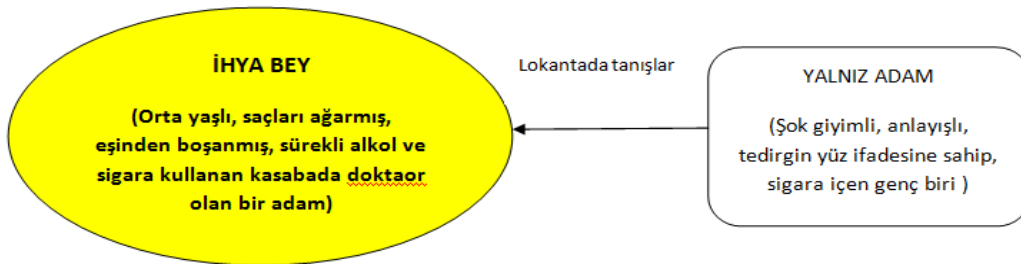
İhya Bey şık giyimli gence yalnızlığın çok kötü bir şey olduğunu, eşinden boşandıktan sonra manevi bir boşluk içinde kaldığını, sevgisizliğin insanı çok rahatsız ettiğini anlatır. Ara sıra başıyla İhya Bey'in söylediklerini tasdik eden genç lokantadan ayrılarak kaldığı otele döner.

3.5.4.2. Hikâyenin Yapısı

Kahraman anlatıcı tarafından kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- İhya Bey'in her akşamki gibi Doyum Lokantası'na gidip yemeğini yemeye başlaması.
- Boş yer olmadığı için içeri giren şık giyimli gencin İhya Bey'in masasına oturması.
- İhya Bey'in yalnızlığından kurtulmak için içini şık giyimli gence dökmesi.

3.5.4.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları İhya Bey'le İhya Bey'in masasına oturan gençtir.

İhya Bey, orta yaşlı, saçları ağarmış, eşinden boşanmış, sürekli alkol ve sigara içen kasabada doktor olan bir adamdır.

İhya Bey'in masasına oturan şık giyimli genç, anlayışlı, tedirgin bir yüz ifadesine sahip, sigara içen yalnız bir adamdır.

3.5.4.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Anlatma zamanı ile vaka zamanı ayrı olan zaman bir akşam vaktidir

Hikâyede mekân kasabanın büyük lokantalarından biri olan Doyum Lokantası'dır.

3.5.4.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Yedi sayfalık hikâye iki yüz yedi cümleden oluşmaktadır.

3.5.4.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede yer alan “yaygara, iğreti, ayırtman, salık vermek, irikıyım, müzmin ” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinemeyeceği düşünülmektedir.

3.5.4.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözü kullanılmayan hikâyede “ gözden geçirmek, içini dökmek, devede kulak kalmak, boyun eğmek, içini dökmek, allak bullak olmak, içini açmak, ” deyimleri kullanılmıştır.

3.5.4.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- B12. Dünyaya karşı beslediğimiz kuşkuyu ve güvensizliği, köşemize çekilerek gösteririz.
- 2- B32. İnsanların yaşları ilerledikçe fiziksel güçleri düştüğü için çevrelerine daha çok ihtiyaç duyarlar ve kimsesiz kalmaktan çok korkarlar.

- 3- B33. Yalnız insanlar, dertlerini anlatacak birini buldukları zaman sürekli konuşmak isterler.
- 4- B34. Yalnızlık insanları kötü alışkanlıkların esiri yapar.
- 5- B37. Yalnız insanlar hayata karşı garip tereddütler ve tedirginlikler taşıdıkları için ne kendilerine ne de çevrelerine güvenirler.
- 6- B51. Bütün ömrümüzü etkileyecek kararlar alırken daha temkinli olmalı; son pişmanlığın fayda vermeyeceğini bilmeliyiz.
- 7- C43. Sigara ve alkol kişinin hem sağlığına, hem cüzdanına zarar verir.

3.5.5. BİR ANI DEFTERİ İÇİN

3.5.5.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye Celil Çay adındaki bir edebiyat öğretmenin bir gece yarısı uykusundan uyanarak düşündükleri üzerine kurgulanmıştır.

Celil Çay bir gece yarısı uykusundan uyanınca aklına öğrencisinin verdiği anı defteri gelir. Çevresindekiler tarafından bir edip olarak bilinen Celil öğretmen öğrencisine ne yazacağını bilememenin verdiği sıkıntıyla düşünmeye başlar.

Celil öğretmen, evlenememesini edebiyatçı oluşuna bağlar. Çünkü hayatına giren bütün kadınlar onun edebi dilini anlayamadıkları ya da kendilerini onun yanında çok değersiz buldukları için ondan vazgeçmişlerdir. Bu düşüncelerin girdabında yalnızlığın verdiği acıyla öğrencisine hatıra yazmadan yeniden uykuya dalar.

3.5.5.2. Hikâyenin Yapısı

Hakim bakış açısıyla kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Öğrencisinin hatıra yazması için Celil Çay'a anı defterini vermesi ve ondan çok güzel şeyler yazmasını beklemesi.
- Celil Çay'ın gece yarısı ansızın uyanması.
- Celil Çay'ın öğrencisine ne yazacağını bilememesi ve aklına kendi hayatının gelmesi.
- Celil Çay'ın derin düşünceler içerisinde yeniden uykuya dalması.

3.5.5.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları Celil Çay, Celil Çay'ın aşık olduğu kadın ve kendisine hatıra yazmasını isteyen öğrencileridir.

Celil Çay, çevresindekiler tarafından konuşması hep takdir edilen, doğuştan edebi bir kişiliğe sahip olduğunu düşünen, sözüne sadık, yalnız bir adamdır.

Celil Çay'ın aşık olduğu kadın, Celil Çay'ı kendinden çok üstün gören, bu yüzden onu terk eden, kendine güveni olmayan bir kadındır.

Celil Çay'ın öğrencisi öğretmenine anı defterini vererek ona anı yazmasını isteyen, öğretmeninden çok güzel sözler bekleyen bir gençtir.

3.5.5.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Anlatma zamanı ile vaka zamanı aynı olan hikâyede zaman gece vakti birkaç saattir.

Hikâyede mekân Celil Çay'ın evidir.

3.5.5.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Beş sayfalık hikâye yüz otuz cümleden oluşmaktadır.

3.5.5.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede yer alan “muhayyile, edibane, eğreti, salt, mübaşir, somya” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinemeyeceği düşünülmektedir.

3.5.5.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözü kullanılmayan hikâyede “çalım satmak ve uykuya dalmak ” deyimleri kullanılmıştır.

3.5.5.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- A13. Evlilik karşılıklı sevgi ve saygı temeli üzerine kurulmazsa iki taraf için de eziyete dönüşür.
- 2- C19. Kendimize faydalı olduğumuz kadar etrafımızdaki insanlara da faydalı olmayı bilmeliyiz.
- 3- C34. Çevre insanın davranışlarını sınırlandıran en büyük etkenlerden biridir.
- 4- C35. İnsan birlikte olduğu insanların yaşam tarzından, yaşından, hayata bakış açısından etkilenir.

3.5.6. YALNIZ ADAM

3.5.6.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye “Yalnız Adam”ın deniz kenarındaki bir meyhanede kendi kendine konuşması üzerine kurgulanmıştır.

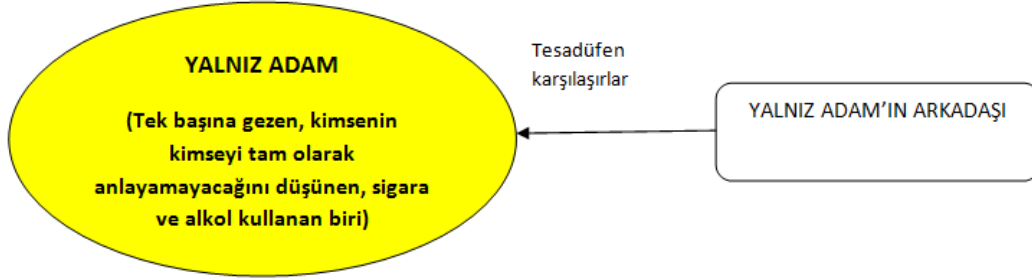
Yalnız Adam, Galatasaray’daki İçkiciler Çarşısı’nda oturarak kendi kendine konuşmaya başlar. Etraftaki satıcıların ve müşterilerin ayrı ayrı hayat hikâyeleri olduğunu ve kimsenin kimseyi tam olarak anlayamadığını düşünürken karşısına yıllardır görmediği arkadaşı çıkar. Arkadaşı Yalnız Adam’a “Hiç değişmemişsin.” der. Bir süre arkadaşıyla oturan Yalnız Adam, arkadaşı gittikten sonra “Keşke değişseydim de içimi kemiren yalnızlıktan kurtulsaydım.” diye düşünerek otobüse binip oradan uzaklaşır.

3.5.6.2. Hikâyenin Yapısı

Hakim bakış açısıyla kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Yalnız Adam'ın meyhanelerden birine oturup etraftaki insanları izlemeye başlaması.
- Yalnız Adam'ın arkadaşıyla karşılaşması.
- Yalnız Adam'ın yaşadığı hayatı düşünüp yalnızlığıyla baş başa kalması.

3.5.6.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları Yalnız Adam, Yalnız Adam'ın arkadaşı, etraftaki satıcılar ve garsonlardır.

Yalnız Adam, tek başına gezen, kimsenin kimseyi tam olarak anlayamayacağını düşünen, alkol ve sigara kullanan bir adamdır.

3.5.6.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Anlatma zamanı ile vaka zamanı aynı olan hikâyede zaman bir güz akşamıdır.

Hikâyede mekân Boğaz'daki meyhanelerden biridir.

3.5.6.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Yedi sayfalık hikâye yüz altmış beş cümleden oluşmaktadır. Derin ruh tahlillerine yer verilen hikâyede cümlelerin uzunluğu metnin anlaşılmasını zorlaştırmaktadır.

3.5.6.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede yer alan “ şakak, iltifat, yaldız, saydam, serüven, ” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülmektedir.

3.5.6.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözü kullanılmayan hikâyede “ gözü ısırmaq ve söz kesmek” deyimleri kullanılmıştır.

3.5.6.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- B4. Hangi çağ ve koşulda olursa olsun insanlar sevgi ve saygıya muhtaçtırlar.
- 2- B12. Dünyaya karşı beslediğimiz kuşkuyu ve güvensizliği, köşemize çekilerek gösteririz.
- 3- B33. Yalnız insanlar, dertlerini anlatacak birini buldukları zaman sürekli konuşmak isterler.
- 4- B34. Yalnızlık insanları kötü alışkanlıkların esiri yapar.
- 5- B35. Önemli olan bulunduğumuz ortamların kalabalık olması değil; o ortamlarda içimizin rahat olmasıdır.
- 6- B51. Bütün ömrümüzü etkileyecek kararlar alırken daha temkinli olmalı; son pişmanlığın fayda vermeyeceğini bilmeliyiz.
- 7- C32. İnsan, geleceğini geçmişinin üstüne kurar.
- 8- C43. Sigara ve alkol kişinin hem sağlığına, hem cüzdanına zarar verir.

3.5.7. KÖR DÖVÜŞÜ

3.5.7.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye aynı apartmanda oturan iki ailenin birbirini rahatsız etmesi üzerine kurgulanmıştır.

Galip Bey ve Belkıs Hanım bir gece yarısı alt kattaki kiracılarının gürültüleriyle uyanırlar. Galip Bey her gece aynı kavgaları duymaktan bıktığı için sigortayı kapatarak alt kattakileri karanlıkta bırakmak, böylece kavgayı da durdurmak ister. Eşi Belkıs Hanım alt kattaki komşularının çocukları olduğunu karanlıkta kalırlarsa korkacaklarını söyleyerek eşini vazgeçirmeye çalışır. Ancak Galip Bey sigortayı kapatır ve karı koca alttakilerin sesi yüzünden kavga etmeye başlarlar. Bu sırada aşağıdan gelen gürültü kesilir ve herkes uyumaya başlar.

Sabah uyandıklarında alt kattaki kiracılarının gelini Belkıs Hanım'a gelerek, eşinin burada olmadığını, gece kayınvalidesiyle dikiş makinesini çalıştırıp onları rahatsız ettiği için kavga ettiklerini bu sırada sigortanın attığını söyler ve Galip Bey'den sigortayı yapmasını rica eder.

3.5.7.2. Hikâyenin Yapısı

Hakim bakış açısıyla kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Galip Bey'in kiracılarından olan yaşlı kadının gece yarısı dikiş dikerek geliniyle bu yüzden kavga etmeye başlaması ve Galip Beyleri uyandırması.
- Galip Bey'in sigortayı kapatarak alt kattakileri karanlıkta bırakması.
- Kiracıların genç gelininin sabah gelerek gece verdikleri rahatsızlığın nedenini açıklayıp özür dilemesi.

3.5.7.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları Galip Bey, Belkıs Hanım, Galip Bey'in kiracıları olan gelin, kayınvalidesi ve çocuklarıdır.

Galip Bey, komşularına karşı çok fazla anlayışlı davranamayan, kendi rahatını sağlamak için başkalarını zor durumda bırakmayı göze alan bir adamdır.

Belkıs Hanım, merhametli, yufka yürekli, sorunlara çözüm bulmaya çalışan, insanları zor durumda bırakmaktan hoşlanmayan bir kadındır.

Galip Bey'in kiracısı olan yaşlı kadın düşüncesiz, insanları rahatsız eden, kendinden başkasını düşünmeyen birisidir. Gelini ise insanları rahatsız etmemek için kendi huzurunu bozan, iyi niyetli, utangaç, iki çocuğu olan, eşi başka yerde çalışan bir kadındır.

3.5.7.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Anlatma zamanı ile vaka zamanı aynı olan hikâyede zaman gece yarısı başlar sabah biter.

Hikâyede mekân Kozahane Sokağı'nın 16 ve 17 numaralı daireleridir.

3.5.7.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Altı sayfalık hikâye yüz on üç cümleden oluşmaktadır.

3.5.7.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede yer alan “rezalet, meram, havan, katiyen, yeltenmek” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinemeyeceği düşünülmektedir.

3.5.7.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözü kullanılmayan hikâyede “hıncını almak, birbirine girmek, “bildiğini okumak, çanak tutmak, yaka çekiştirmek” deyimleri kullanılmıştır.

3.5.7.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- B44. Zor durumda olan insanların bu durumlarından istifade etmeye çalışmamalı, onları sömürmemeliyiz.
- 2- C11. İnsanların arzu ve istekleri ahlak kurallarına uygun olmalı, çevrelerine zarar vermemelidir.
- 3- C16. Komşuluk ilişkilerinde karşılıklı fedakârlık ve iyi niyet ölümsüz dostlukların oluşmasını sağlar.
- 4- C24. Cahil insan kendini her yerde belli eder.
- 5- C31. İnsanlar nasıl yaşamaya alıştırlarsa onu normal görmeye başlarlar.
- 6- C34. Çevre insanın davranışlarını sınırlandıran en büyük etkenlerden biridir.
- 7- D3. Doğadaki bütün varlıklar yaşamlarını idame ettirebilmek için farklı yolları denerler.
- 8- E5. Tatlı dil ve güler yüz sayesinde zorluklar daha kolay aşılır.

3.5.8. YAŞAMAK İSTEYEN ÖLÜMDEN KORKMAZ

3.5.8.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye ölmek üzere olan orta yaşlı bir adamla genç bir hastanın tanışıp dert ortağı olmaları üzerine kurgulanmıştır.

Genç bir mühendis olan hasta ameliyat olmak üzere yatırıldığı hastane odasında orta yaşlı bir kaptanla tanışır. Genç hasta, çok basit bir ameliyat geçirecek olmasına rağmen ölmekten çok korkar ve hayattan bağlarını kesme noktasına gelir. Bu sırada aynı odada yattığı orta yaşlı hastayla arkadaş olur. Orta yaşlı hasta genç adamın hayata bakışını değiştirir, onu yaşama sevinciyle doldurur.

Genç hasta üç gün sonra ameliyata girer ve çok başarılı bir ameliyattan sonra odasına geri döner. Bu sırada ameliyata giden orta yaşlı hasta hayatını kaybeder.

Genç mühendis ölen oda arkadaşının eşinden, kaptanın çok ağır bir hastalığı olduğunu ama her şeye rağmen hayata tutunmaya çalıştığını öğrenir.

3.5.8.2. Hikâyenin Yapısı

Hakim bakış açısıyla kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Genç hastanın orta yaşlı hastayla aynı odada kalmaya başlaması.
- Genç hastanın ölümden korkması ve orta yaşlı hasta sayesinde yeniden hayata bağlanması.
- Orta yaşlı hastanın ölmesi.

3.5.8.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları genç mühendis, orta yaşlı kaptan ve kaptanın eşidir.

Genç mühendis, iri yapılı, annesinden ve kız kardeşinden başka kimsesi olmayan, hastalığı yüzünden bunalıma girmiş bir adamdır.

Orta yaşlı kaptan, temiz giyimli, evli, iki çocuk babası, etrafındaki insanlara yaşama sevinci veren, çok ağır hasta olmasına rağmen arkadaşlarına basit bir ülser hastası olduğunu söyleyerek onları üzmemek istemeyen, düşünceli bir adamdır.

3.5.8.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Anlatma zamanı ile vaka zamanı aynı olan hikâyede zaman bir haftalık bir zaman dilimidir.

Hikâyede mekân bir hastane odasıdır.

3.5.8.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Altı sayfalık hikâyeye yüz on sekiz cümleden oluşmaktadır.

3.5.8.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede geçen “ülser, bedbin, kaptan” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülmektedir.

3.5.8.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “ hayata gözlerini yummak, kokusu sinmek, yüreği parçalanmak” deyimleri kullanılmıştır.

3.5.8.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- B2. Sevgi insana bencil olmamayı öğretir.
- 2- B21. Azimli insanlar önlerine çıkan engeller yüzünden pes etmez, amaçlarına ulaşana kadar savaşırlar.
- 3- B61. Umut insanı hayata bağlayan bir güçtür.
- 4- B62. Başımıza ne gelirse gelsin hayata karşı umudumuzu yitirmemeliyiz.
- 5- C13. Çevremize karşı duyarlı olmalı, zor durumda olan insanlara yardımcı olmaya çalışmalıyız.
- 6- C18. Söylediğimiz sözlerin insanlar üzerinde ne kadar etkili olabileceğini düşünerek daima yapıcı olmaya çalışmalıyız.
- 7- C35. İnsan birlikte olduğu insanların yaşam tarzından, yaşından, hayata bakış açısından etkilenir.

8- C41. Bedenimizin ve sağlığımızın değerini bilmeliyiz.

9- E5. Tatlı dil ve güler yüz sayesinde zorluklar daha kolay aşılır.

3.5.9. BEKİR'İN TASASI

Hikâye “Çardak Altı” adlı hikâye kitabındaki “Çardak Altı” hikâyesiyle aynı olduğu için incelenmemiştir.

3.5.10. GÖNÜL BU

Hikâye “Çardak Altı” adlı hikâye kitabındaki “Yirse Bir Şahan Yisin” hikâyesiyle aynı olduğu için incelenmemiştir.

3.5.11. KORKU

Hikâye “Çardak Altı” adlı hikâye kitabındaki “Öfke” hikâyesiyle aynı olduğu için incelenmemiştir.

3.5.12. BİR MEKTUP

Hikâye “Durakta Bir Adam” adlı hikâye kitabındaki “Beyinsiz Adam” hikâyesiyle aynı olduğu için incelenmemiştir.

3.5.13. ESKİ CEKET

Hikâye “Durakta Bir Adam” adlı hikâye kitabındaki “Ceketim” hikâyesiyle aynı olduğu için incelenmemiştir.

3.6. DÖRDÜNCÜ İYİLİK

“Dördüncü İyilik” adlı hikâye kitabında “Sözsüz Konuşan İki Kişi”, “O Şişelerin Dili”, “Hızlı Öykü”, “Asfaltta Bir Lokman Hekim”, “Karıncaların Bedduası”, “Hayat Şekercisi”, “Dördüncü İyilik”, “Küskün” ve “Hakkı Efendi’nin Derdi” adlı hikâyeler yer almaktadır.

Dokuz hikâyeden oluşan kitabın tematik değerlendirilmesi aşağıdaki şekilde sınıflandırılmaktadır:

- Toplum hayatı teması altında “Sözsüz Konuşan İki Kişi” adlı hikâyede “kimsesizlik ve yalnızlık” alt teması işlenmektedir.
- Kişisel Gelişim teması altında “O Şişelerin Dili”, “Asfaltta Bir Lokman Hekim” ve “Hayat Şekercisi” adlı hikâyelerde “kişilik tipleri, olumlu düşünme, inanç ve başarı” alt temaları işlenmektedir.
- Sevgi teması altında “Hızlı Öykü” ve “Hakkı Efendi’nin Derdi” adlı hikâyelerde “aşk” alt teması işlenmektedir.
- Duygular ve Hayaller teması altında “Karıncaların Bedduası” ve “Dördüncü İyilik” adlı hikâyelerde “vefa ve nankörlük” alt temaları işlenmektedir.
- Ahlaki Özellikler teması altında “Küskün” adlı hikâyede “namus” alt teması işlenmektedir.

Erkek kahramanların kadın kahramanlara oranla daha fazla olduğu kitapta olaylar genel olarak erkek kahramanlar etrafında kurgulanmakta; kadın kahramanlar ise hiç ön plana çıkmamaktadır.

“Sözsüz Konuşan İki Kişi” adlı hikâyede geçmiş günlere üzülen, hayatlarını boşa harcamış, aradıklarını bulamamış, duygusal olarak kendilerini boşlukta hisseden kişiler anlatılırken “Hızlı Öykü” adlı hikâyede birbirinin değerini bilen evli genç bir çift karşımıza çıkmaktadır.

“Dördüncü İyilik” adlı hikâyede sürekli çevresindeki insanları kullanan, vefasız, ailesine ve kendine hiçbir faydası olmayan bir adam anlatılırken;

“Karıncaların Bedduası” adlı hikâyede yaşlı, geçmişine özlem duyan, nesnelere manevi değerini bilen, ayrıca iyi bir gözlemci olan vefalı bir adam anlatılmaktadır.

“Asfaltta Bir Lokman Hekim” adlı hikâyede kendinden ödün vermeyen, hayatta her zaman dik durmak gerektiğine inanan, insanlara yardımcı olmaya çalışan yaşlı bir adam anlatılmaktadır.

Kitapta yer alan “Hayat Şekercisi” adlı hikâyenin başkahramanı kendi geçimini ve ailesinin geçimini sağlamaya çalışan, dürüst, yardımsever, vicdanlı bir çocuktur.

3.6.1. SÖZSÜZ KONUŞAN İKİ KİŞİ

3.6.1.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye afiştaki bir erkek resmiyle mağazada çalışan bir kadının konuştukları düşünülmüş kurgulanmıştır.

Mağazada çalışan kadın mağazanın karşısına asılan afiştaki adama aşık ve adamla konuşmaya başlar. Birbirlerine hayat hikâyelerini anlatan afiştaki adam ve mağazadaki kadının dostluğu afişin birkaç gün sonra duvardan sökülmesiyle biter.

3.6.1.2. Hikâyenin Yapısı

Hakim bakış açısıyla kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Mağazanın önüne erkek resminin olduğu bir afiş asılması.
- Mağazadaki kadınla afiştaki adamın sözsüz konuşmaya başlaması.
- Birkaç gün sonra süresi dolan afişin kaldırılması.

3.6.1.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları mağazadaki kadın, afişteki adam ve afişteki adamın eşidir.

Mağazadaki kadın, 40 45 yaşlarında, saçları ağarmış, taliplerini beğenmediği için evlenmemiş kaderci, her olayda ince eleyip sık dokuyan, babası yazar olan, hayata bağlı bir kadındır.

Afişteki adam, eski eşi yüzünden geçmişini unutmak zorunda kalan, geçmişi olmadığı için etrafına boş boş bakan, kaygısız, hiçbir şeye aldırmayan, kitaplarını çok seven bir adamdır.

Afişteki adamın eski eşi, bencil, geçmişi unutmak ve eşine de unutturmak isteyen bir kadındır.

3.6.1.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Anlatma zamanı ile vaka zamanı aynı olan hikâyede zaman afişin bir bahar sabahı duvara asılmasıyla başlar ve birkaç gün sonra afişin değiştirilmesiyle sona erer.

Hikâyede mekân bir mağazanın önüdür.

3.6.1.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

On bir sayfalık hikâye iki yüz doksan iki cümleden oluşmaktadır.

3.6.1.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede geçen “afiş, alinyazısı, ideal, ayaz, felek, tapınak” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülmektedir.

3.6.1.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “yüz karsı, göz atmak, göz ucuyla bakmak, dudak bükmek, kalıbını basmak, içi ısınmak, ince eleyip sık dokumak, iç çekmek” deyimleri kullanılmıştır.

3.6.1.4. Hikâyedeki İletiler ve Eğitsel Değerler

- 1- A13. Evlilik karşılıklı sevgi ve saygı temeli üzerine kurulmazsa iki taraf için de eziyete dönüşür.
- 2- A15. Evlilikte güzellik ve çirkinlikten çok sevgi ve saygıya önem vermeliyiz.
- 3- B12. Dünyaya karşı beslediğimiz kuşkuyu ve güvensizliği, köşemize çekilerek gösteririz.
- 4- B33. Yalnız insanlar, dertlerini anlatacak birini buldukları zaman sürekli konuşmak isterler.
- 5- B36. Çevrelerindeki insanları kabullenemeyen, hep daha iyisini arayan, geçmişleriyle bağları olmayan insanlar mutsuz ve yalnız olmaya mahkûmlardır.
- 6- B37. Yalnız insanlar hayata karşı garip tereddütler ve tedirginlikler taşıdıkları için ne kendilerine ne de çevrelerine güvenirler.
- 7- B51. Bütün ömrümüzü etkileyecek kararlar alırken daha temkinli olmalı; son pişmanlığın fayda vermeyeceğini bilmeliyiz.

- 8- B52. Mutluluğun bir yolu da insanların sahip oldukları şeylerin kıymetini bilmeleridir, ama insanlar sahip olduklarının değerini ancak kaybedince anlarlar.
- 9- C32. İnsan, geleceğini geçmişinin üstüne kurar.
- 10-C34. Çevre insanın davranışlarını sınırlandıran en büyük etkenlerden biridir.
- 11-E1. İnsanların öncelikleri hayatın koşullarına göre değişmektedir.

3.6.2. O ŞİŞELERİN DİLİ

3.6.2.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye hasta olan bir profesörün idrar tahlili yaptırırken başına gelen olaylar üzerine kurgulanmıştır.

Profesör Tekinoğlu'na doktor olan arkadaşı yirmi dört saatlik idrar getirmesini söyler. Profesör idrarını koyduğu şişeyle okula gitmek zorunda kalır. Yolda giderken şişe sallandıkça profesörün kitapları ıslanır. Profesör okula geldiğinde idrar şişesini tuvalette bir köşeye saklar. Temizlikçi Hasan Efendi şişenin ne olduğunu anlayamaz ve şişeyi temizlikçi odasına götürür.

Bütün gün idrar şişesini düşünerek tedirgin olan profesör akşam eve dönerken şişesini yerinde bulamayınca çok telaşlanır. Durumu Hasan Efendi'ye anlatınca şişesini bulur ve evine doğru yola çıkar.

Profesör Tekiroğlu sabah aç karnına evden çıkarak hastanenin yolunu tutar. Laboratuvarın önüne vardığında aynı dertten muzdarip birçok insanın utana sıkıla tahlil vermeye çalıştığını görür. Buradaki insanların idrarlarını koydukları şişenin onların kimliklerini ve kişiliklerini ortaya koyduğunu düşünür.

Tahlillerini verdikten sonra evine dönerken laboratuvarın kapısında “Hayati Kimya” yazdığını görür ve buranın gerçekten hayati bir yer olduğunu düşünerek evinin yolunu tutar.

3.6.2.2. Hikâyenin Yapısı

Hakim bakış açısıyla kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Profesör Tekiroğlu'nun hasta olması ve doktor arkadaşının 24 saatlik idrar istemesi.
- Hasan Efendi'nin idrar şişesini alıp odasına götürmesi.
- Profesörün idrar şişesini laboratuara götürmesi.

3.6.2.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları Profesör Tekiroğlu, Profesör Tekiroğlu'nun doktor arkadaşı Hasan Efendi ve hastanedeki diğer hastalardır.

Profesör Tekiroğlu, üniversitede hocalık yapan, iyi bir hatip olduğunu düşünen, kendine güveni tam, utangaç bir adamdır.

Hasan Efendi, Profesör Tekiroğlu'nun çalıştığı yerde odacılık yapan yaşlı bir adamdır.

3.6.2.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Anlatma zamanı ile vaka zamanı aynı olan hikâyede zaman yirmi dört saatlik bir zaman dilimidir.

Hikâyede mekân Profesör Tekiroğlu'nun evi, çalıştığı okulu ve gittiği hastanedir.

3.6.2.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

On sayfalık hikâye yüz altmış dokuz cümleden oluşmaktadır.

3.6.2.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede yer alan “yüksünmek, sübekli, mesane, taşra, barometre” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinemeyeceği düşünülmektedir.

3.6.2.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “yüz yüze gelmek, göz atmak, dilinin ucuna gelmek, aklı bulanmak, tadı tuzu kaçmak, omzundan yük atmak, içi rahatlamak, aklından çıkarmamak, çıkar yol bulamamak” deyimleri kullanılmıştır.

3.6.2.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- C13. Çevremize karşı duyarlı olmalı, zor durumda olan insanlara yardımcı olmaya çalışmalıyız.
- 2- C33. Umuma açık alanlarda istediğimiz gibi davranamayız.
- 3- C34. Çevre insanın davranışlarını sınırlandıran en büyük etkenlerden biridir.
- 4- C41. Bedenimizin ve sağlığımızın değerini bilmeliyiz.
- 5- E1. İnsanların öncelikleri hayatın koşullarına göre değişmektedir.
- 6- E2. İnsanların sahip olduğu eşyalar geçmişlerine ve geleceklerine tanıklık ettiği için değerlidir.

3.6.3. HIZLI ÖYKÜ

3.6.3.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye evlilik yıldönümlerini kutlamak için evlenmeden önce buluştukları pastaneye giden bir çiftin konuşması üzerine kurgulanmıştır.

Sekiz yıllık evli olan çift, evlilik yıl dönümlerini kutlamak üzere geldikleri pastanede sadece kendilerinden ve aşktan konuşmaya karar verirler. Ancak hayatın koşturmacası içerisinde bunu yapmaları mümkün olmaz. Pencereden dışarıya bakarken etraftaki öğrencilerden, bir komşularının kayınvalidesinden, yolun karşısındaki berberden ve çocuklarından konuşurlar.

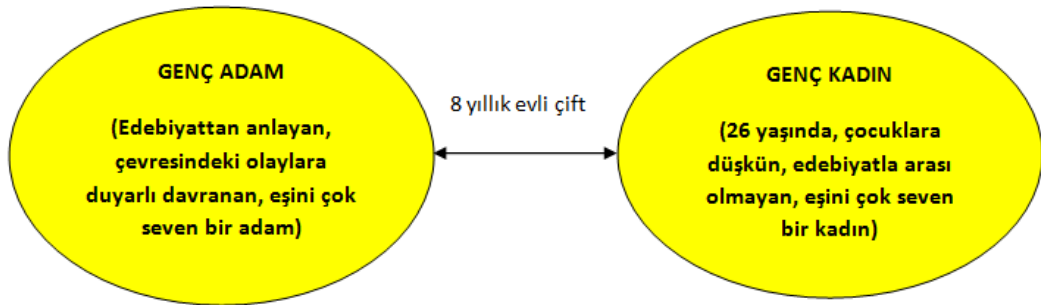
Genç kadın eşinden ona şiir okumasını ister. Ancak dış dünyadan bir türlü kopamazlar ve bir süre sonra evdeki çocuklarını daha fazla bekletmemek için evlerine geri dönerler.

3.6.3.2. Hikâyenin Yapısı

Hakim bakış açısıyla kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Genç kadının ve eşinin evlilik yıldönümlerini kutlamak için her zaman gittikleri bir pastaneye gitmeleri.
- Evli çiftin pastanede pencere kenarında otururken etraftaki öğrencileri ve komşularını görmeleri.
- Evli çiftin geçmişlerinden konuşmaya başlamaları.

3.6.3.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları evli bir çifttir.

Genç kadın, sekiz yıllık evli, yirmi altı yaşında, çocuklarına düşkün, eşini çok seven, edebiyatla pek arası olmayan bir kadındır.

Genç adam, edebiyattan anlayan, çevresindeki olaylara karşı duyarlı davranan, eşini çok seven, ona sürekli şiirler okuyan bir adamdır.

3.6.3.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Anlatma zamanı ile vaka zamanı aynı olan hikâyede zaman öğlenden sonra birkaç saatlik bir zaman dilimidir.

Hikâyede mekân bir pastanedir.

3.6.3.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Sekiz sayfalık hikâyeye yüz doksan cümleden oluşmaktadır.

3.6.3.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede geçen “uskumru, sardunya, buğulanmak, tarazlamak, ıstırap, formül, yüksünmek, kuluçka” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülmektedir.

3.6.3.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “bir solukta söylemek, içi huzur dolmak, gözü arkada kalmak, söz etmek, koltuğu kabarmak, gözü takılmak, kapıda kalmak” deyimleri kullanılmıştır.

3.6.3.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- A15. Evlilikte güzellik ve çirkinlikten çok sevgi ve saygıya önem vermeliyiz.
- 2- B1. Fedakâr insanlar sevdiklerinin mutluluğu için kendi mutluluklarından vazgeçmeyi göze alırlar.
- 3- B2. Sevgi insana bencil olmamayı öğretir.
- 4- B6. Sevgi, bulunduğu her yere bütün güzellikleri katan, insanı hep dinç tutan önemli bir duygudur.
- 5- B61. Umut insanı hayata bağlayan bir güçtür.

- 6- B65. Mutlu olmak için hayattan çok şey beklememeli; elimizdekilerle yetinmeyi bilmeliyiz.
- 7- C31. İnsanlar nasıl yaşamaya alıştırlarsa onu normal görmeye başlarlar.
- 8- C32. İnsan, geleceğini geçmişinin üstüne kurar.
- 9- C34. Çevre insanın davranışlarını sınırlandıran en büyük etkenlerden biridir.
- 10- E5. Tatlı dil ve güler yüz sayesinde zorluklar daha kolay aşılr.

3.6.4. ASFALTTA BİR LOKMAN HEKİM

3.6.4.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye arkadaşlarıyla birlikte Konya'dan Afyon'a giden kahraman anlatıcının yolda dinlenirken karşılaştıkları bir adamla konuşmaları üzerine kurgulanmıştır.

Kahraman anlatıcı ve arkadaşları yolculuk esnasında “Genç Ali'nin Gönlügençler Uğrağı” adında bir mesire yerinde dinlenirler. Bu sırada yanlarına ihtiyar bir adam gelir. Arkadaşları bahçedeki meyvelerden yerken kahraman anlatıcı ihtiyar adamla sohbe başlar. İhtiyar adamın eşinden boşanmış, iki oğlu olan, kimseye boyun eğmemek gerektiğine inanan bir adam olduğunu öğrenir. İhtiyar adam önceden eşi ve amiri yüzünden kişiliğinin hasta olduğunu ama toprak sayesinde kendini iyileştirmeyi başardığını ve bu sayede adının “Eğilmez Ali” olduğunu söyler.

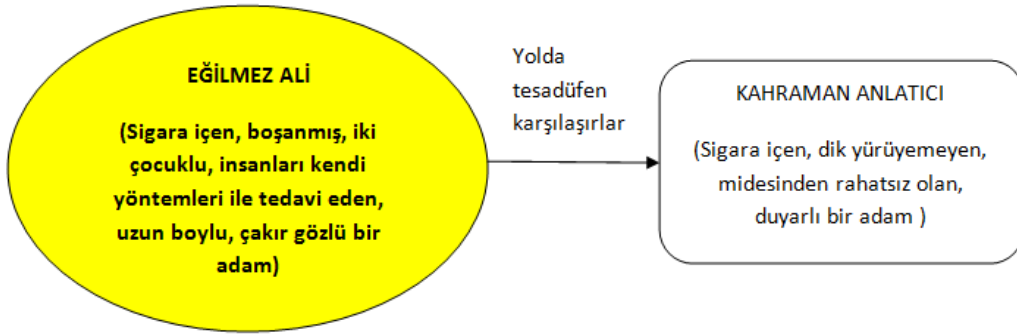
Eğilmez Ali, insanların midelerini gönyelerine oturtarak onları tedavi ettiğini söyleyince kahraman anlatıcı kendisini de tedavi etmesini ister. Tedavi olan kahraman anlatıcı midesindeki sancının geçmesinden duyduğu mutlulukla yola koyulur.

3.6.4.2. Hikâyenin Yapısı

Kahraman anlatıcı tarafından kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Kahraman anlatıcının ve arkadaşlarının yolculuk esnasında dinlenmek istemeleri ve yol kenarındaki levhada yazan “Genç Ali’nin Gönlügençler Uğrağı” yazısının dikkatlerini çekmesi.
- Kahraman anlatıcıyla Eğilmez Ali’nin karşılaşması.
- Kahraman anlatıcının Eğilmez Ali’ye kendini tedavi ettirmesi.

3.6.4.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları kahraman anlatıcı, Eğilmez Ali ve kahraman anlatıcının birlikte yolculuk yaptığı arkadaşlarıdır.

Kahraman anlatıcı, sigara içen, dik yürüyemeyen, midesinden rahatsız olan, çevresindeki insanların kişiliklerini tahlil etmeye çalışan duyarlı bir adamdır.

Eğilmez Ali, sigara içen, eşinden ayrılmış, iki oğlu olan, insanları kendi yöntemleriyle tedavi etmeye çalışan, uzun boylu, dimdik yürüyen, çakır gözlü bir adamdır. Eğilmez Ali gençlik yıllarında amirinin ve eşinin esiri olmuş, kişiliğini kaybetmiş bir adamken işinden ve eşinden ayrılarak, babasından kalan toprakları işletmeye başlayan bir adamdır.

3.6.4.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Anlatma zamanı ile vaka zamanı ayrı olan hikâyede zaman öğlenden sonra birkaç saatlik bir zaman dilimidir.

Hikâyede mekân yol kenarında bir mesire alanıdır.

3.6.4.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

On iki sayfalık hikâye üç yüz üç cümleden oluşmaktadır.

3.6.4.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede geçen “dizgin, uğrak, yalak, evren, vahşi, nükte, müdahale, kondüktör, mengene, tasa, buyruk” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülmektedir.

3.6.4.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “insan eli değmek, göze çarpmak, lafa tutuşmak, turp gibi olmak, canına tak etmek, başını alıp gitmek, hiçbir şeyi gözü görmemek, kuş uçmaz kervan geçmez, yüz üstü bırakmak, elinden tutmak” deyimleri kullanılmıştır.

3.6.4.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- A5. Etrafımızdaki insanlar ne derse desin biz her zaman akla ve ahlaka uygun davranmalıyız.
- 2- A13. Evlilik karşılıklı sevgi ve saygı temeli üzerine kurulmazsa iki taraf için de eziyete dönüşür.
- 3- B6. Sevgi, bulunduğu her yere bütün güzellikleri katan, insanı hep dinç tutan önemli bir duygudur.
- 4- B21. Azimli insanlar önlerine çıkan engeller yüzünden pes etmez, amaçlarına ulaşana kadar savaşırlar.
- 5- B53. Önemli olan hata yapmak değil, yapılan hataların sonucundan ders çıkarmaktır.
- 6- B62. Başımıza ne gelirse gelsin hayata karşı umudumuzu yitirmemeliyiz.
- 7- C14. İnsan sürekli öğreten ve öğrenen bir varlıktır.

- 8- C15. İnsanları yaşadıkları çevreye küstürmemeli, herkesin bir gururu olduğunu göz önünde bulundurarak hareket etmeliyiz.
- 9- C19. Kendimize faydalı olduğumuz kadar etrafımızdaki insanlara da faydalı olmayı bilmeliyiz.
- 10- C31. İnsanlar nasıl yaşamaya alıştırlarsa onu normal görmeye başlarlar.
- 11- C41. Bedenimizin ve sağlığımızın değerini bilmeliyiz.

3.6.5. KARINCALARIN BEDDUASI

3.6.5.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye Tahir adındaki yaşlı bir inşaat ustasının bir bahçede çalışırken parmağındaki otuz beş yıllık yüzüğünü fosseptik çukuruna düşürmesi üzerine kurgulanmıştır.

Her işini kendi yapan, sürekli hayal kuran, etrafındaki her şeyi dikkatli bir şekilde inceleyen Tahir Usta, memurluk yapan Mehmet Bey'in evinin önündeki boruyu, kanalizasyon borusuna bağlamak için Mehmet Bey'in evine gelir.

Tahir Usta, çalışırken karınca yuvalarını bozmamaya dikkat eder ancak karıncaların sürekli koşturmalarını, istifçilik yapmak olarak görür ve onlara çok kızar. Tahir Usta akşama doğru parmağındaki otuz beş yıllık nişan yüzüğünü fosseptik çukuruna düşürür. Çok aramasına rağmen bulamayınca bu duruma çok üzülür. Bu duruma karıncaların beddualarının sebep olduğunu düşünür ve arada sırada gittiği meyhanenin yolunu tutar.

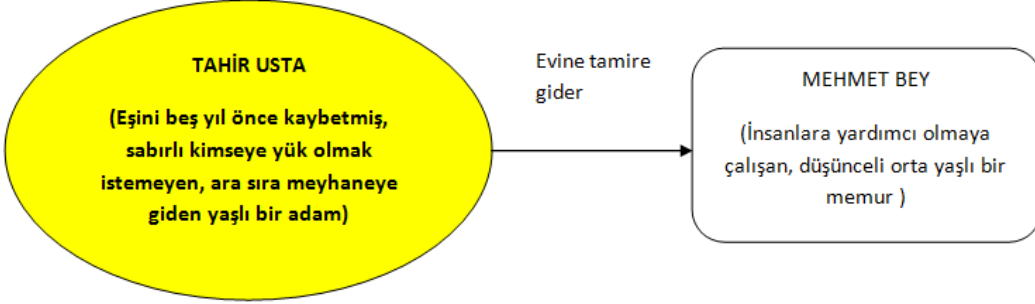
3.6.5.2. Hikâyenin Yapısı

Hakim bakış açısıyla kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Tahir Usta'nın tamir işi için Mehmet Bey'in evine gitmesi.

- Tahir Usta'nın karıncalar yüzünden işini rahatlıkla yapamaması.
- Tahir Usta'nın yüzüğünü fosseptik çukuruna düşürmesi ve karıncaların bedduasına uğradığını düşünmesi.

3.6.5.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları Mehmet Bey ve Tahir Usta'dır.

Tahir Usta, eşini beş yıl önce kaybetmiş, hayvanları çok seven, sabırlı, kimseye yük olmak istemeyen, kendi halinde, hayal kurmayı çok seven, ara sıra meyhaneye giden yaşlı bir adamdır.

Orta halli bir memur olan Mehmet Bey, insanlara yardımcı olmaya çalışan, düşünceli bir adamdır.

3.6.5.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Anlatma zamanı ile vaka zamanı aynı olan hikâyede zaman bir günlük bir zaman dilimidir.

Hikâyede mekân Mehmet Bey'in evinin bahçesidir.

3.6.5.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Dokuz sayfalık hikâye iki yüz on dokuz cümleden oluşmaktadır.

3.6.5.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede geçen “paydos, bezgin, künk, tasarlamak, bidonjor, kınamak, kozalak” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülmektedir.

3.6.5.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “gözüne ilişmek, dörtnala gitmek, zihnine takılmak, keyfine bakmak, adamakıllı olmak, yolunu tutmak” deyimleri kullanılmıştır.

3.6.5.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1-A3. Akıllı, bilgin, zengin olmak zorunda değiliz ama dürüst olmak zorundayız.
- 2-A15. Evlilikte güzellik ve çirkinlikten çok sevgi ve saygıya önem vermeliyiz.
- 3-A23. Kendi menfaatimiz için etrafımızdaki insanları köle gibi kullanmamalıyız.
- 4-B34. Yalnızlık insanları kötü alışkanlıkların esiri yapar.
- 5-B47. İyi niyetli insanların bize olan güvenlerini suiistimal etmemeli; kendi faydamız için başkasına zarar vermemeliyiz.
- 6-C43. Sigara ve alkol kişinin hem sağlığına, hem cüzdanına zarar verir.
- 7-D1. Geçim derdi yaşam boyu devam eder.
- 8-E2. İnsanların sahip olduğu eşyalar geçmişlerine ve geleceklerine tanıklık ettiği için değerlidir.

3.6.6. HAYAT ŞEKERCİSİ

3.6.6.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye Şeker satan bir çocuğun bir gün yerde para bulmasıyla yaşadığı olaylar üzerine kurgulanmıştır.

Bir sabah Hayat Şekercisi, Őekerlerini satmak için otobüs durağında bağırırken yerde yüz lira bulur. Bu parayı ne yapacağını bilemeyen Hayat Şekercisi bir dolmuŐa binerek oradan uzaklaşır. Dolmuşta giderken yanında oturan adama başına gelen olayı anlatarak kendini rahatlatmaya çalışır.

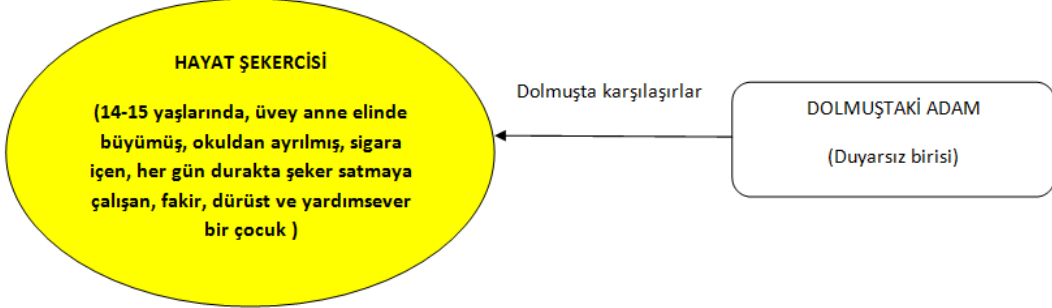
Hayat Şekercisi, dolmuşta yanında oturan adama gamsız bir ocuk olmadığını, bir gün yolda giderken çantasında çok para olan bir kadın gördüğünü, kadını çantasının ağzını kapatması konusunda uyardığını, kadının da bu güzel davranış karşısında ona para verdiğini söyler. Yanında oturan adam hiçbir yorum yapmaz ve Hayat Şekercisi'nden önce dolmuŐtan iner. Hayat Şekercisi de mutlu bir Şekilde evinin yolunu tutar.

3.6.6.2. Hikâyenin Yapısı

Hakim bakış açısıyla kaleme alınan hikâyenin metin halkaları Şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Hayat Şekercisi'nin Şeker satmak için durağa gelmesi.
- Hayat Şekercisi'nin yerde para bulması ve içinde bu parayı ne yapacağına dair bir i muhasebe yaptıktan sonra duraktan uzaklaŐması.
- Hayat Şekercisi'nin dolmuşta yanına oturan adama başından geçen olayları anlatarak kendini rahatlatmaya alıŐması.

3.6.6.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları Hayat Şekercisi, dolmuşta Hayat Şekercisi'nin yanına oturan adam, dolmuşun şoförü ve şoförün arkadaşıdır.

Hayat Şekercisi, 14 15 yaşlarında, üvey anne elinde büyümüş, bu yüzden ortaokulu yarıda bırakmış, sigara içen, okula gitmeyen, her gün durakta şeker satmaya çalışan, fakir, dürüst, yardımsever bir çocuktur.

3.6.6.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Anlatma zamanı ile vaka zamanı aynı olan hikâyede zaman yağmurlu bir sabaktır.

Hikâyede mekân otobüs durağı ve Hayat Şekercisi'nin bindiği dolmuştur.

3.6.6.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Dokuz sayfalık hikâyeye iki yüz on sekiz cümleden oluşmaktadır.

3.6.6.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede geçen “yılgin, çiklet, kasket, tahsil, gamsız, tomar, rugan, kuşku, irkilmek” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülmektedir.

3.6.6.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “ayağını yerden kesmek, göz gezdirmek, açığöz, gözüne ilişmek, yufka yürekli, hovardalık yapmak, içi içine

sığmamak, talih yüzüne gülmek, eline sıkıştırmak, yanına sokulmak” deyimleri kullanılmıştır.

3.6.6.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- A1. Hayatımızın her anında dürüstlükten ödün vermemeliyiz.
- 2- A4. Dürüstlük malla mülkle elde edilebilecek bir değer değildir.
- 3- B4. Hangi çağ ve koşulda olursa olsun insanlar sevgi ve saygıya muhtaçtırlar.
- 4- B33. Yalnız insanlar, dertlerini anlatacak birini buldukları zaman sürekli konuşmak isterler.
- 5- B61. Umut insanı hayata bağlayan bir güçtür.
- 6- B62. Başımıza ne gelirse gelsin hayata karşı umudumuzu yitirmemeliyiz.
- 7- B65. Mutlu olmak için hayattan çok şey beklememeli; elimizdekilerle yetinmeyi bilmeliyiz.
- 8- C13. Çevremize karşı duyarlı olmalı, zor durumda olan insanlara yardımcı olmaya çalışmalıyız.
- 9- D1. Geçim derdi yaşam boyu devam eder.
- 10- D13. Önemli olan bizi mutlu eden şeyin niceliği değil niteliğidir
- 11- D14. Parayı hayatımızdaki bir amaç olarak değil hayatımızı idame ettirebilmemiz için gerekli bir araç olarak görmeliyiz.

3.6.7. DÖRDÜNCÜ İYİLİK

3.6.7.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye mahallenin manavı Recep Efendi'nin sorumsuzluğu ve kıymet bilmezliği üzerine kurgulanmıştır.

Bir gün Manav Recep Efendi ortaokul öğretmeni Selim Yaprak'la dertleşir. Öğretmen oğluna okul aile birliği aracılığıyla kitap verilmesini ister. Recep Efendi'nin kötü durumda olduğunu bilen Selim Yaprak kitapların verilmesini sağlar. Bir zaman sonra Recep Efendi öğretmenden oğlu Halil için yemek ve ayakkabı yardımı da ister. Selim öğretmen Recep Efendi'nin bu isteklerini de yerine getirir.

Okulların kapanmasına yakın Halil'in karnesinde sekiz zayıf olduğunu öğrenen Recep Efendi Selim Öğretmen'den bu duruma bir çare bulmasını ister. Öğretmen bu isteği kabul etmeyince Recep Efendi bir daha Selim Öğretmen'in yüzüne bakmaz.

3.6.7.2. Hikâyenin Yapısı

Hakim bakış açısıyla kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Recep Efendi'nin tembelliği yüzünden evini geçindiremeyecek duruma gelmesi ve Selim Yaprak'tan yardım istemesi.
- Selim Yaprak'ın Halil'e ayakkabı, yemek ve kitap yardımı yapılmasını sağlaması.
- Halil'in derslerinden kalması ve Recep Efendi'nin Selim Yaprak'tan oğlunun sınıfı geçmesini sağlamasını istemesi.
- Selim Yaprak'ın Recep Efendi'nin son isteğini kabul etmemesi.

3.6.7.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları Selim Yaprak, Recep Efendi ve oğlu Halil'dir.

Hüseyin Efendi'nin ve oğlu Halil'in öğretmeni olan Selim Yaprak, etrafındaki insanlara yardımcı olmaya çalışan bir öğretmendir.

Recep Efendi, mahallede manavlık yapan, sorumsuz, insanların sırtından geçinmeye çalışan, tembel, vurdumduymaz, ortaokuldan kavga ettiği için atılmış, evini geçindiremeyecek kadar maddi durumu kötü olan bir adamdır.

3.6.7.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Anlatma zamanı ile vaka zamanı aynı olan hikâyede zaman bahar aylarıdır.

Hikâyede mekân Recep Efendi'nin oturduğu mahalledir.

3.6.7.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

On üç sayfalık hikâye yüz seksen yedi cümleden oluşmaktadır.

3.6.7.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede geçen “derbeder, işlek, hoşnut etmek, yerinmek, yeltenmek, rüştiye, haysiyet, rızık, turfanda, ikbal, iltifat, şilte, memuriyet, esnafılık, miskin” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülmektedir.

3.6.7.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “harcı olmamak, içini dökmek, dilinin ucuna gelmek, gününü gün etmek, çile çekmek, sinek avlamak, içi açılmak, başıboş dolaşmak, işi asmak” deyimleri kullanılmıştır.

3.6.7.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- A13. Evlilik karşılıklı sevgi ve saygı temeli üzerine kurulmazsa iki taraf için de eziyete dönüşür.
- 2- A22. Çıkarıcılığın olduğu yerde genel ahlak kuralları iflas etmiş demektir.
- 3- B46. Bize yapılan iyiliklere karşı nankörlük etmemeli, isteklerimizin de sınırını iyi bilmeliyiz

- 4- B47. İyi niyetli insanların bize olan güvenlerini suiistimal etmemeli; kendi faydamız için başkasına zarar vermemeliyiz.
- 5- B51. Bütün ömrümüzü etkileyecek kararlar alırken daha temkinli olmalı; son pişmanlığın fayda vermeyeceğini bilmeliyiz.
- 6- C11. İnsanların arzu ve istekleri ahlak kurallarına uygun olmalı, çevrelerine zarar vermemelidir.
- 7- C24. Cahil insan kendini her yerde belli eder.
- 8- C31. İnsanlar nasıl yaşamaya alıştırlarsa onu normal görmeye başlarlar
- 9- C32. İnsan, geleceğini geçmişinin üstüne kurar.
- 10-D1. Geçim derdi yaşam boyu devam eder.
- 11-D4. İnsan başkalarının sırtından geçinmeye alışınca artık çalışmak içinden gelmez.

3.6.8. KÜSKÜN

Hikâye “Durakta Bir Adam” adlı hikâye kitabındaki “ Küskün” adlı hikâyeyle aynı olduğu için bu kitapta incelenmemiştir.

3.6.9. HAKKI EFENDİ’NİN DERDİ

Hikâye “Durakta Bir Adam” adlı hikâye kitabındaki “On İki No’lu Hasta” adlı hikâyeyle aynı olduğu için bu kitapta incelenmemiştir.

3.7. AYÇA

“Ayça” adlı hikâye kitabında “Ağrılı Adam”, “Bekçi ve Ötekiler”, “Zordur Çocukluk”, “Şeker Kokulu Sevgili”, “Merhamete Paydos”, “Ayça”, “İskeledeki Kız” ve “Hayri” adlı hikâyeler yer almaktadır.

Sekiz hikâyeden oluşan kitabın tematik değerlendirilmesi şu şekildedir:

- Toplum hayatı teması altında “Hayri” ve “Zordur Çocukluk” adlı hikâyelerde ailenin çocuk eğitimindeki yeri alt teması işlenmektedir.
- Kişisel Gelişim teması altında “Bekçi ve Ötekiler” adlı hikâyede kişilik tipleri alt teması işlenmektedir.
- Duygular ve Hayaller teması altında “Ağrılı Adam” ve “Ayça” adlı hikâyelerde kaygı, üzüntü, dürüstlük ve iyi niyet alt temaları işlenmektedir.
- Sevgi teması altında “Şeker Kokulu Sevgili “ adlı hikâyede aşk alt teması işlenmektedir.
- Ahlaki özellikler teması altında “Merhamete Paydos” ve “İskeledeki Kız” adlı hikâyelerde düzenbazlık ve hile ile namus konuları işlenmektedir.

Sekiz hikâyenin yer aldığı kitapta erkek kahramanlar kadın kahramanlara oranla daha fazladır.

“Ağrılı Adam” adlı hikâyede hastalık psikolojisiyle hayata farklı bir pencereden bakan, umutsuz, her şeyi “yürüyebilmek” eylemine bağlayan engelli başkahraman ve ona her zaman destek olan fedakâr karısı ön plana çıkmaktadır.

“Bekçi ve Ötekiler” adlı hikâyede her şeyi olan ama mutluluğu olmayan mühendisle hiçbir şeyi olmayan ancak küçük şeylerle mutlu olmasını bilen Bekir’in hayata bakış açıları karşılaştırmalı olarak ele alınmaktadır.

“Merhamete Paydos” adlı hikâyede dürüst, namuslu başkahraman ve onun iyi niyetini suiistimal eden, kendini açığöz sanan, düzenbaz, yalancı bir adamın hikâyesi anlatılmaktadır.

“Zordur Çocukluk” adlı hikâyede ise küçük bir çocuğun çevresindeki olayları değerlendirmesi anlatılmakta; çocuğun olumlu bir bakış açısına sahip olması dikkat çekmektedir.

Kahramanı çocuk olan “Ayça” ve “Hayri” adlı hikâyelerde zıt kahramanlar dikkat çekmektedir. Ayça, hayvan sevgisiyle dolu, masum, merhametli ve iyi niyetli bir kızken Hayri yalancı, yaramaz, çevresindeki insanlara sürekli zarar veren bir çocuktur.

3.7.1. AĞRILI ADAM

3.7.1.1. Hikâyenin Muhtevası

Ağrılı adam adlı hikâye hâkim bakış açısıyla kaleme alınmıştır. Hikâyede yürüyemeyen genç bir adamın hissettiği acı ve duyduğu çaresizlik anlatılmaktadır. Hikâyenin kahramanları ağrılı adam, ağrılı adamın karısı ihtiyar kuruyemişiçi ağrılı adamın eski bir dostu ve otobüsteki yolculardır.

Saatleri ayaksız yürüyen mutlu varlıklara benzeten Ağrılı adam komşu kadının balkona astığı çamaşırları bile yürüme eylemiyle bağdaştırmakta yürümeye aşırı özlem duymaktadır.

“Komşu kadın bu sutyenin altında sakladığı memeleriyle niçin beslemişti çocuğunu? Bir an önce ayaklansın, yürüsün diye değil mi? İşte o mutlu günler de gelmiş çocuk yün patikleriyle tay taylamaya başlamıştı. Sutyen ve patik... Yan yana gelen ne anlamlı iki eşya!”⁸⁶

Hikâyede sahip olduğu ancak öneminin farkında olmadığı bir yetiyi kaybeden bir insanın hayata bakış açısının nasıl değiştiği anlatılmaktadır. Eski arkadaşlarının onu bu haliyle görmemek için yol değiştirmesine sevinmekte, insanların ona acımasını istememektedir.

“Yolda eski bir dostunun görmezlikten gelmesini kınamadı. Üzülmedi de. Sevindi bile. Dostunun içtenliğine verdi bu kaçıışı. Kendisini bu haliyle görmeye, konuşmaya dayanamamıştı demek.”⁸⁷

⁸⁶ Enver Naci Gökşen, *Ayça*, Okat Yayınevi, İstanbul 1970, s. 11

⁸⁷ Gökşen, *Ayça*, s. 10

3.7.1.2. Hikâyenin Yapısı

Ağrılı adam, adlı hikâye hâkim bakış açısıyla kaleme alınmıştır. Hikâyenin asıl kahramanının adı söylenmemekte “ağrılı adam” diye takdim edilmektedir. Kahramanın adının söylenmemesi onu sahip olduğu bir şeyi kaybeden bütün insanlara genellememizi sağlamaktadır. Ağrılı adam hem geçmişini düşünüp üzülmemekte hem de geleceğe dair umutlarını az da olsa muhafaza etmeye çalışmaktadır.

“Ağrılı adam” adlı hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Ağrılı adamın sabaha yakın ağrıların acısına dayanamayarak uyanması ve karısının baldırlarına parmaklarıyla bir şeyler yazması.
- Ağrılı adamın denizi özlemesi ve karısının yardımıyla dışarı çıkması.
- Komşu kadının evinin balkonuna çamaşır asması.
- Ağrılı adamın evinin önüne ihtiyar bir kuruyemişçinin gelmesi ancak bir şeyler satamaması.

Hikâyedeki vaka halkaları sebep sonuç ilişkisi dâhilinde bir bütünü oluşturmuş; hikâyede ana temanın dışına çıkılmamıştır. Hikâyenin kurgusunda hâkim olan duygu karamsarlıktır. Ağrılı Adam çevresindeki bütün olaylara tek bir noktadan yani yürümek eyleminin etrafından bakmaktadır. Hikâyede Ağrılı Adam’ın iç konuşmalarına çok fazla yer verilmektedir.

Hikâye sade bir üslupla kaleme alınmıştır. Hatırlamaya dayalı bölümlerde rivayet geçmiş zaman, vaka zamanında ise görülen geçmiş zaman kullanılmıştır.

3.7.1.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Ağrılı Adam, iki aydır yürüyemeyen, yürüyemediği için yaptığı hiçbir şeyden zevk almayan yapabileceği en önemli eylemin yürüyebilmek olduğuna inanan birisidir. Yürümek eylemi onun için hayattaki her şeyin önüne geçmiş durumdadır.

“Üzülme be adam yürüyorsun ya! Daha ne istersin? Bundan büyük mutluluk mu olur? Yürü, yürü! Yürümek açlıktan daha önemlidir.”⁸⁸

Ağrılı Adam’ın karısı eşine sürekli umut veren, onu teselli eden, eşinin ihtiyaçlarını karşılamaya çalışan bir kadındır. Ağrılı Adam geceleri ağrıları yüzünden uyuyamamakta isteklerini ve düşündüklerini karısının baldırlarına yazmaktadır. Kadının eşinin isteklerini bu yazılardan anlayarak yerine getirmeye çalışmaktadır.

“Peki, sokul biraz bir şey yazayım. İşte yazdım anladın mı?

Dur biraz de... Deniz yazdın değil mi? Herhalde denizi özledin.”⁸⁹

⁸⁸ Gökşen, Ayça, s. 13

⁸⁹ Gökşen, Ayça, s. 8

3.7.1.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Hikâyede mekân ağırlı adamın evindeki bir odadır. Adam kendini dört duvar arasına hapsedilmiş gibi hissetmekte mekânın darlığı ruhunu da bunaltmaktadır. Sürekli yürümenin insanı ne kadar mutlu ettiğini düşünmesini ise bilinçaltının bir oyunu olarak görmektedir.

“Kalıbımı basarım ki dedi içinden, bu adamın çocuğu olmamıştır hiç. Zavallı, babalık özlemini gideriyor farkında bile olmadan. Bu da bir bilinçaltı oyunu... Ah bu bilinçaltımız! Neler yaptırılmaz ki kişiye...”⁹⁰

Hikâyede vaka zamanı ağırlı adamın ağırları yüzünden sabahın erken saatlerinde uyanmasıyla başlamakta ve odasının penceresinden dışarıdaki dünyayı izlemesiyle geçen birkaç saatlik süreyi kapsamaktadır. Ağırlı Adam bir yandan o anki durumu değerlendirirken diğer yandan geçmişteki bazı olayları hatırlamaktadır.

3.7.1.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Yedi sayfalık hikâye yüz elli bir cümleden oluşmaktadır.

3.7.1.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede geçen “fosforlu, huylanmak, baldır, bilinçaltı, kınamak, patik” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülmektedir.

3.7.1.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “canı sıkılmak, tadını çıkarmak, benliğini kaplamak, yüzü bulanmak” deyimleri kullanılmıştır.

3.7.1.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- B1. Fedakâr insanlar sevdiklerinin mutluluğu için kendi mutluluklarından vazgeçmeyi göze alırlar.

⁹⁰ Gökşen, Ayça, s. 13

- 2- B2. Sevgi insana bencil olmamayı öğretir.
- 3- B12. Dünyaya karşı beslediğimiz kuşkuyu ve güvensizliği, köşemize çekilerek gösteririz.
- 4- B61. Umut insanı hayata bağlayan bir güçtür.
- 5- B62. Başımıza ne gelirse gelsin hayata karşı umudumuzu yitirmemeliyiz.
- 6- B64. İnsanoğlu sahip olduğu bir yetiyi kaybettiğinde umutsuzluğa kapılmamalı; elindekilerin kadrini bilmelidir.
- 7- C4. Aile ilişkilerinde mutlu olunabilmesi için sabır ve anlayış çok önemlidir
- 8- C13. Çevremize karşı duyarlı olmalı, zor durumda olan insanlara yardımcı olmaya çalışmalıyız.
- 9- C41. Bedenimizin ve sağlığımızın değerini bilmeliyiz.
- 10- C42. Engelli insanlara karşı daha duyarlı yaklaşmalı onları olduğu gibi kabul etmeyi bilmeliyiz.
- 11- C45. Fiziksel engellerin yaşamımıza engel olmaması için onlarla yaşamayı öğrenmeliyiz.
- 12- D1. Geçim derdi yaşam boyu devam eder.
- 13- E2. İnsanların sahip olduğu eşyalar geçmişlerine ve geleceklerine tanıklık ettiği için değerlidir.

3.7.2. BEKÇİ VE ÖTEKİLER

3.7.2.1. Hikâyenin Muhtevası

“Bekçi ve Ötekiler” adlı hikâye Murat adlı başkahramanın ve dolmuş bekleyen diğer insanların farklı amaçlarla aynı mekânda buluşturulması üzerine kurgulanmıştır. Hikâyede boyacı, bekçi ve bir yolcunun hayata bakış açıları

karşılaştırılmıştır. Okuyucuya her şeye sahip olan ancak mutlu olamayan mühendisle tesadüfen eline geçirdiği bir kucak odunla mutlu olan Murat'ı ve hiçbir şeye şaşırmayan hayattaki her şeyi olağan karşılayan boyacıyı karşılaştırma fırsatı sunulmuştur.

Mühendis olan yolcu dolmuşta giderken Bekçi Murat'ın yanındaki başka bir yolcuya anlattıklarını dinler. Bekçi Murat caddede kesilen ağacın dallarından bir sandık odun doldurur. Polis Hakkı Efendi'nin yanına gitmesi gerektiği için sandığın odununu karakolun alt katına koyar. İşini bitirdiğinde sandığın yerinde olmadığını görür ve bu duruma çok üzülür. Daha sonra sandığın yanlışlıkla komiser odasına götürüldüğünü öğrenir ve sandığın odununu geri alır. Bu durum Bekçi Murat ı çok mutlu eder. Her şeyi olan mühendis bu anlatılanları dinledikten sonra kendinden utanır.

“Mühendisi bir düşüncedir aldı: ne kolay bir mutluluktan bekçininki! İmrendi ona. Önemli olan mutluluk veren şeyin büyüklüğü değil; nedeni ve niteliğiydi. Bekçi Murat'ı bu denli mutlu eden bir kucak odun muydu? Bunun altında çoluğunu çocuğunu bir süre olsun sevindirmek duygusu vardı elbette.”⁹¹

3.7.2.2. Hikâyenin Yapısı

Hâkim bakış açısıyla kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

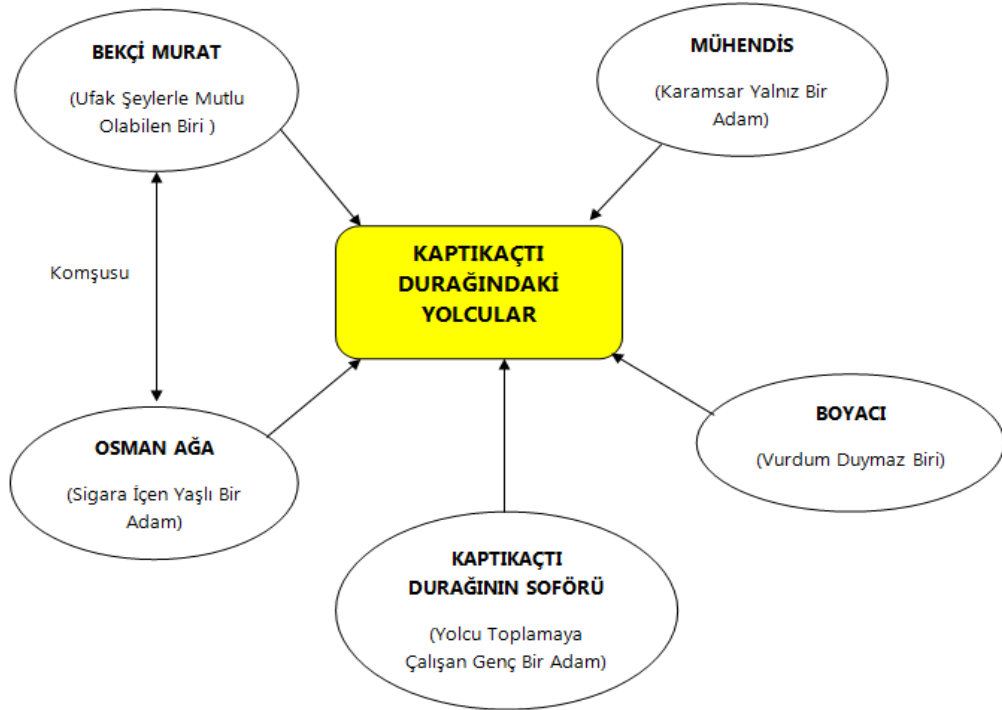
- Fakir olan Bekçi Murat'ın caddedeki bir ağacın kesildiğini görmesi ve bu ağacın odunlarından sandığa doldurması.
- Karakola giden Bekçi Murat'ın odun sandığını kaybedip tekrar bulması.
- Çoşkundera sapağına gitmek isteyen mühendisin Durakköy kaptıkaçtına binmesi.
- Bekçi Murat'ın odun dolu sandıkla mühendisin bindiği dolmuşta binmesi ve başından geçenleri Osman Ağa'ya anlatması.

⁹¹ Gökşen, *Ayça*, s. 21

“Bekçi ve Ötekiler” adlı hikâye üç alt başlıktan oluşmuştur. Birinci başlık “Yolcu” adı altında mühendisin dünyasını, ikinci kısım “Boyacı” başlığı altında boyacının yaşama bakış açısını üçüncü kısım ise “Bekçi” başlığı altında bekçinin hayata bakışını anlatılmıştır.

Hikâyede günlük yaşamda her an karşılaşılabilecek olaylar üzerine kurgulanmıştır. Ele alınan konu çocuğun ilgi ve gereksinimlerine uygundur. Hikâyenin dili basit anlaşılır ve samimidir. Anlatılanlar adeta bir konuşma havası içinde verilmiştir. Hikâyeyi okuma ve olayları takip etme kolaydır. Hikâye yapısının karmaşık olmaması çocuğu okumaya özendirecek niteliktedir.

3.7.2.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin başkahramanı olan Bekçi Murat en küçük şeylerden mutlu olabilen, kimsenin hakkını yemeyen elindeki sandığın bile dolmuşta yer kapladığı için parasını veren, ailesini çok seven bir insandır.

“Bu arada bekçi Murat da 225 kuruş çıkarıp uzattı:

-Al ağam, biri benim, biri Osman Ağa'nın biri de sandığımın! Üç tane.

Oysa bekçi sandığa para vermese de şoför sesini çıkarmayabilirdi. Çünkü sandık bir kişilik yer tutmuyordu, murat ın dizlerinin üstünde gibiydi.”⁹²

Mühendis olan yolcu 40 45 yaşlarında bekâr terbiyeli yol yordam bilen bir adamdır. Ancak sahip olduğu hiçbir şey onu tatmin etmemektedir. Çevresine karşı duyarlı olan bu adam çöp kutusu bulamadığı zamanlarda sigarasını yakarken kullandığı kibrit çöpünü kutusuna geri koymaktadır. Mühendis her kibrit almak isteyişinde kutudaki yanık kibrit çöpü eline gelmekte; bunu kaderindeki her şeyin ters olmasına bağlamaktadır.

“Onca yanmamış kibrit çöpleri dururken eline ilk geçen niçin yanmış kullanılmış çöp oluyordu? Bu ters rastlantı alın yazısının bir belirtisi miydi? Koca koca köprüler, yollar yapan bir mühendis olduğu halde bir kibrit çöpünün kendisine oynadığı oyunun anlamını kavrayamıyordu bir türlü.”⁹³

Mühendis olan yolcu insanları dış görünüşüyle değerlendirmekte ve hiçbir şeyden tatmin olmamaktadır. Bekçi Murat’ın tam zıddı bir kişiliğe sahiptir.

“Çünkü kadının üst dudağı kısaydı. Hiç sevmezdi kısa dudaklı kimseleri. Üst dudağı kısa olanlar yolcuya geleceğimizi ölümü hatırlatırdı.”⁹⁴

Hikâyenin kahramanlarından boyacı ise hayatın karşısına çıkardığı her şeye hazırlıklı olan bir ölüm haberini bile rahatlıkla verebilen hiçbir şeyi kafaya takmayan umursamaz bir insandır.

“Deminden beri boyacıyı umursamadan dinleyen şoför bu kez birdenbire parladı:

-Ulan sen ne şom ağızlı herifsin! Ağzından güzel söz çıkmaz mı?”⁹⁵.

Bekçi Murat’ın dolmuşta yanında oturan Osman Ağa’yla ilgili sigara içtiği kaptıkaçtının şoförünün ise yolcu toplamaya çalışan genç bir adam olduğu dışında bir bilgi verilmemektedir.

“Osman Ağa, Bafra paketini uzattı.”⁹⁶

⁹²Gökşen, *Ayça*, s. 19

⁹³Gökşen, *Ayça*, s. 17

⁹⁴Gökşen, *Ayça*, s. 17

⁹⁵Gökşen, *Ayça*, s. 18

⁹⁶Gökşen, *Ayça*, s. 20

Hikâyenin bütün kahramanları sigara içmekte ve bundan zevk almaktadır.

3.7.2.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

“Bekçi ve Ötekiler” adlı hikâyede mekân iskele durağındaki bir dolmuş durağıdır. Etraf kasabayla köyler arasında gidip gelen kaptıkaçtılar, kaptıkaçtıların şoförleri ve yolcularla doludur. Hikâyedeki olay Durakköy’e gidecek kaptıkaçtının içinde ve Durakköy yolunda geçmektedir.

Hikâyede zaman soğuk bir kış sabahıdır. Durakköy’e gidecek olan yolcuların kaptıkaçtıya binmesiyle başlar ve kaptıkaçtı hareket ettikten kısa bir süre sonra biter. Hikâyedeki olayların hepsi bu kısa zaman dilimi içerisinde yaşanır.

“Kocakarı soğuklarından bir sabah. Yağmur mağmur yok ama soğuk da yerinde.”⁹⁷

Hikâyedeki anlatma zamanıyla vaka zamanı aynıdır.

“Şoför durmadan müşteri toplamaya uğraşiyor. Arkada oturan ihtiyar köylü durmadan sigara içiyor. İnsanlar durmadan gelip geçiyor. Dakikalar durmadan ilerliyor.”⁹⁸

3.7.2.3. Hikayenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Yedi sayfalık hikâye yüz altmış iki cümleden oluşmaktadır.

3.7.2.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede geçen “iskele, kaptıkaçtı, sapak, imrenmek” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülmektedir.

3.7.2.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “göz gezdirmek, canı sıkılmak, kendini alamamak, gözünün önüne gelmek, içi rahatlamak, orali olmamak, yüzünü kızartmak, ses çıkarmamak, kulak kesilmek, içi içine sığmamak, yerinde yeller esmek, dört dönmek” deyimleri kullanılmıştır.

⁹⁷ Gökşen, *Ayça*, s. 15

⁹⁸ Gökşen, *Ayça*, s. 18

3.7.2.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- B2. Sevgi insana bencil olmamayı öğretir.
- 2- B6. Sevgi, bulunduğu her yere bütün güzellikleri katan, insanı hep dinç tutan önemli bir duygudur.
- 3- B21. Azimli insanlar önlerine çıkan engeller yüzünden pes etmez, amaçlarına ulaşana kadar savaşırlar.
- 4- B61. Umut insanı hayata bağlayan bir güçtür.
- 5- B62. Başımıza ne gelirse gelsin hayata karşı umudumuzu yitirmemeliyiz.
- 6- B65. Mutlu olmak için hayattan çok şey beklememeli; elimizdekilerle yetinmeyi bilmeliyiz.
- 7- C43. Sigara ve alkol kişinin hem sağlığına, hem cüzdanına zarar verir.
- 8- D1. Geçim derdi yaşam boyu devam eder.
- 9- D13. Önemli olan bizi mutlu eden şeyin niceliği değil niteliğidir
- 10- D14. Parayı hayatımızdaki bir amaç olarak değil hayatımızı idame ettirebilmemiz için gerekli bir araç olarak görmeliyiz.

3.7.3. ZORDUR ÇOCUKLUK

3.7.3.1. Hikâyenin Muhtevası

“Zordur Çocukluk” adlı hikâye iki yaşındaki kahraman anlatıcının evde yaşanan olaylardan nasıl etkilendiğini anlatmaktadır. Çocukluğun zor bir dönem olduğu, hiçbir şeyden anlamaz sanılan çocuğun aslında her şeyi anladığı anne ve babaların kavga etmelerinin çocukların üzerinde çok kötü izler bıraktığı mesajları verilerek aile ilişkilerinde saygı ve sevginin önemine dikkat çekilmektedir.

“İki yaşında bir insan ufağiyim ben. Adım mı? Bir çocuk işte. Siz büyükler çocuk deyip geçersiniz umursamazsınız bizleri. Ama hiç öyle değil. Güç şeydir çocukluk. Ağzı var dili yok sanırsınız bizleri. Oysa her şeyi anlarız.”⁹⁹

Çocukluğun ne kadar zor bir dönem olduğunu anlatan kahraman anlatıcı, eve gelen misafirlere, anne ve babasının arasında geçen tartışmalardan, komşularından bir çocuğun nasıl etkilendiğini aktarmaktadır.

“Babam ve annemden başka evimize gidip gelenler arasında var hoşlandıklarım. Dört gözle beklerim bunlardan birinin gelişini. Onlara içten içten gülerim kendileriyle daha çok konuşurum. Ben yarım yamalar konuşurum ama onlar leblebiyi anlar gibime gelir. Ne var ki sevmediklerim yıldızımın barışmadığı kimseler kendilerine karşı isteksizliğimi gönülsüzlüğümü sezemiyorlar.”¹⁰⁰

Birey bir problem durumuyla karşılaştığında o problemi çözmek için birçok yol dener. Ancak bunlardan bazıları amacına ulaşmasına yardım ederken bazıları onu amacına götürmez. Amacına götüren durumları diğer problemlere de uygular. Annesiyle markete giden bir çocuk ağlayarak istediğini aldırırsa başka bir durumda da ağlamayı silah olarak kullanmaktadır. “Zordur Çocukluk” adlı hikâyede bu durum üzerinde de durularak çocukların en büyük silahlarının ağlamak olduğu belirtilmektedir.

“Hani pek de yakınmıyorum bu huyumdan ne yapayım alıştırdılar beni ağlamaya. Önceleri bir deneyeyim dedim; tuturdum, zırladım, ağladım. Ohhh ! Ne verimli şeymiş ağlamak. Ne istedimse ağlamam sayesinde elde ettim.”¹⁰¹

“Zordur Çocukluk” adlı hikâyede çocuğun en çok konuşma yetisine sahip olmak için büyümek istediği görülmekte ve dilin önemi vurgulanmaktadır.

“Oysa dilimin ucuna ne güzel ne güleç sözler geliyor da anlatamıyorum. Hele biraz daha geçsin şimdi davranışlarıma katıla katıla gülen sizleri sözlerimle de nasıl katıla katıla güldüreceğim göreceksiniz.”¹⁰²

Ayrıca dil öğrenmede sosyal öğrenmenin etkisi üzerinde durulmaktadır. Sosyal öğrenmecilere göre dilin kazanılmasında anne baba çocuğa model olur, çocuk anne

⁹⁹ Gökşen, *Ayça*, s. 23

¹⁰⁰ Gökşen, *Ayça*, s. 26

¹⁰¹ Gökşen, *Ayça*, s. 27

¹⁰² Gökşen, *Ayça*, s. 30

babayı taklit eder, anne baba çocuğun çıkardığı sesleri pekiştirir ve çocuğun yanlış çıkardığı sesin doğrusunu gösterecek şekilde düzeltici bildirimler verir.

“Sözlerinizi tekrarladığımı kullandığım her sözü sizlerden kaptığımı inatla söyleyebilirsiniz. Buna akan sular durur. Çünkü dilinizi bilmiyorum ben. Dilinizi iyi öğrenmeliyim ki yarın ebni kusurlu ve geri bulmayasınız. Hareketlerinizi maymun gibi tekrarlamayışıma aldırmasınız ama sözlerinizi papağan gibi söylemezsem belki üzülürsünüz. Bende üzülürüm beni yadırgarsınız diye.”¹⁰³

3.7.3.2. Hikâyenin Yapısı

“Zordur Çocukluk” adlı hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Kahraman anlatıcının babasının eve elinde kese kâğıdıyla gelmesi, annesinin yanlışlıkla kese kâğıdının içindeki yoğurdu dökmesi ve kavga etmeleri.
- Komşu kadının kahraman anlatıcıyı sinirlendiren şakalar yapması.
- Kahraman anlatıcının halasının kırmızı bir ruj sürmesi ve bunun ona hiç yakışmaması.
- Kahraman anlatıcının arkadaşı Fatma'nın annesini uyutup çalan kapıyı açması.

Hikâyedeki olay halkalarına baktığımızda hepsinin çocuklar üzerinde bıraktığı etkiden söz edilmekte; olaylar bir sonuca bağlanmaktadır.

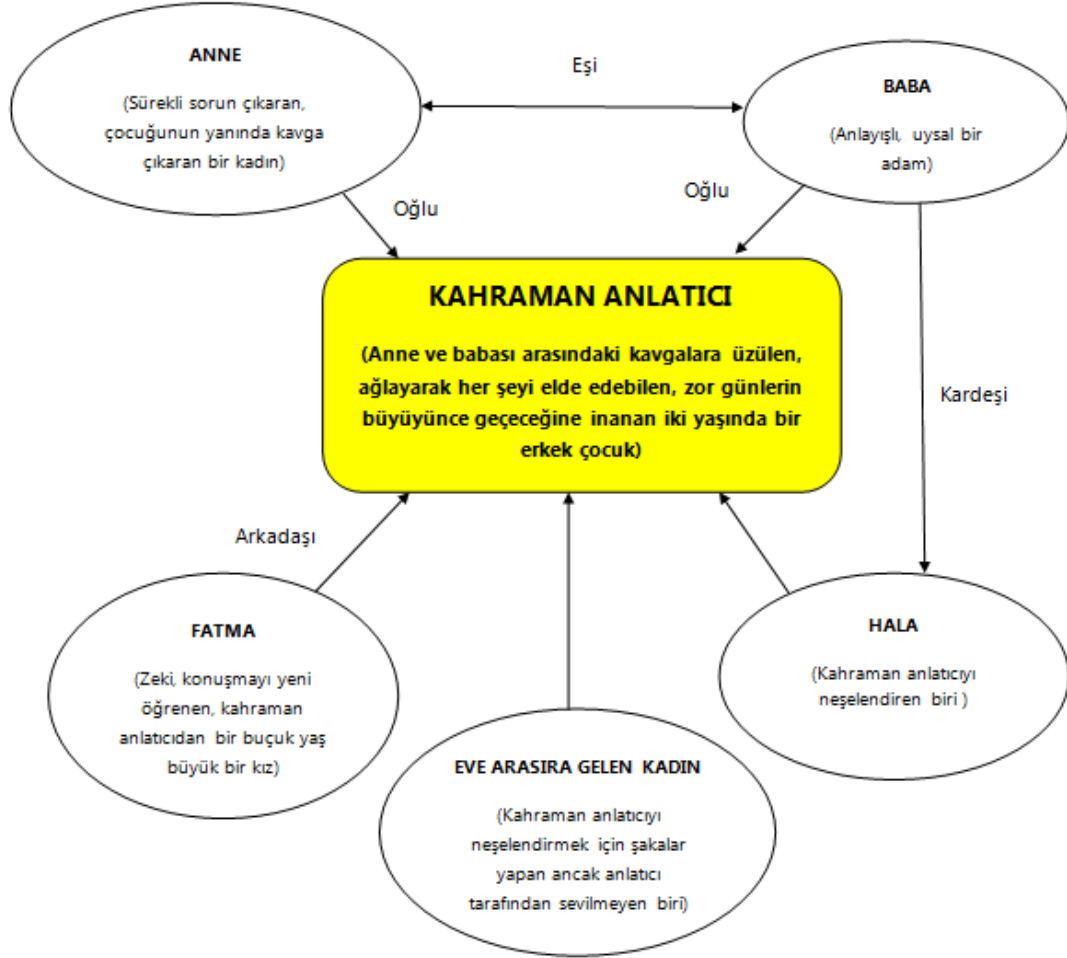
Hikâyede heyecan ögesi ve merak unsuru çok fazla olmasa da hikâyenin bir çocuğun ağzından anlatılıyor olması ilgi uyandırmaktadır. Akıcı bir dille yazılan hikâyede deyimlerden ve benzetmelerden faydalanılmış, devrik cümle kullanılarak hikâyeye canlılık kazandırılmıştır.

“Ağlamak dedim de aklıma geldi. Benim en büyük silahımdır ağlamak. Ağlamakla korurum kendimi, ağlamakla kavuşurum elde etmek istediklerime. Biliyorum bunun iyi bir şey olmadığını ama başka çare yok. Gücüm kuvvetim, doğru dürüst dilim yok.”¹⁰⁴

3.7.3.2.1. Hikâyenin Kahramanları

¹⁰³ Gökşen, *Ayça*, s. 27

¹⁰⁴ Gökşen, *Ayça*, s. 26

Hikâyenin başkahramanı anlatıcı görevini üstlenen iki yaşında bir erkek çocuktur.

“Daha geçen gün annem babama sarılıp “şapp” diye öptü onu. Bu öpüş beni sevenlerin yanaklarımdan öpmesine benzemiyordu hiç. Bir başka tat bir başka çeşni olmalıydı bunda. Yarın bende komşu kızını öyle öpeceğim.”¹⁰⁵

Çocuğun adı söylenmeyerek bütün çocukların aynı hisleri taşıdığı vurgulanmıştır. Hiçbir şeyden anlamadığı düşünülen bu çocuk aslında her şeyi görmekte, bilmekte ve hissetmektedir. Başkahramanın en büyük sıkıntısı çocuk olmaktır. Şu anda yaşadığı bütün sıkıntıların büyüyünce biteceğine inanmaktadır. Annesiyle babası arasında geçen kavgalara çok üzülmekte, ağlayarak istediği her şeyi elde edebilmektedir.

¹⁰⁵ Gökşen, Ayça, s. 24

“Anlıyorum çoğu zaman suç annemin. Rahat ve uysal bir insan değil. Babam buna çok üzülüyor. Mutsuz zavallı. Onlar kavga ederken aralarına girip ayıramayınca öyle üzülüyorum ki. Bu yüzden bir an önce büyüyeyim diye can atıyorum.”¹⁰⁶

Kahraman anlatıcının annesi sürekli sorun çıkararak, çocuğun yanında kavga eden bir kadinken; babası anlayışlı ve uysal bir adamdır. Karısının yaptıklarını sürekli alttan almaya çalışmaktadır.

Kahraman anlatıcının halası ve evlerine ara sıra gelip giden kadın kahraman anlatıcıyı neşelendirmektedir. Ancak halasını severken diğer kadından hiç hoşlanmamakta yaptığı bütün şakalara kızmaktadır.

“Arada bir bize gelen kadıncağızdan hoşlanmam. Ne yapsa nafi! Ötesi yok kadın sinirime dokunuyor.”¹⁰⁷

Kahraman anlatıcının arkadaşı Fatma, ondan bir buçuk yaş büyük, zeki konuşmayı yeni öğrenen bir kız çocuğudur.

“Kapı açılıp içeri girince bizim Fatma’yı görmüş. Annesini sormuş o da: Annem yukarıda beni uyutuyor, deyince basmış kakkahayı kadıncağız.”¹⁰⁸

3.7.3.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Hikâyede bir çocuğun daha önce yaşadığı olaylar anlatılmaktadır. Vaka zamanıyla anlatma zamanı bir birinden farklıdır. Kahraman anlatıcı geçmişte yaşadığı olayları anlatarak bu olaylardan nasıl etkilendiğini aktarmaktadır.

“Dün halam gelmişti yine. Severim haspayı. İçli duygulu candan bir kadındır. O da bana bayılır. Bir ara annemin masasından kırmızı boyasını alıp dudaklarıma sürmeye başladım. Orada bulunan herkes aklıma zekama hayran oldu.”¹⁰⁹

Hikâyede mekân kahraman anlatıcının evidir.

3.7.3.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

¹⁰⁶ Gökşen, *Ayça*, s. 24

¹⁰⁷ Gökşen, *Ayça*, s. 26

¹⁰⁸ Gökşen, *Ayça*, s. 31

¹⁰⁹ Gökşen, *Ayça*, s. 28

Dokuz sayfalık hikâye iki yüz altmış yedi cümleden oluşmaktadır.

3.7.3.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede geçen “kese kâğıdı, yadırgamak, yeltenmek, nükte, kurnaz” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülmektedir.

3.7.3.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “ağzı var dili yok, iki lafı bir araya getirememek, sesini çıkarmamak, akli ermemek, can atmak, oralı olmamak, akli başında olmak, parmak ısırtmak, büyümüş de küçülmüş, ipe sapa gelmez, dört gözle beklemek, leb demeden leblebiyi anlamak, sinirine dokunmak, aklına gelmek, can evinde yangın çıkmak, içi açılmak, boyundan büyük iş yapmak, söz etmek, hoşuna gitmek, kahkahayı basmak” deyimleri kullanılmıştır.

3.7.3.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- A13. Evlilik karşılıklı sevgi ve saygı temeli üzerine kurulmazsa iki taraf için de eziyete dönüşür.
- 2- A15. Evlilikte güzellik ve çirkinlikten çok sevgi ve saygıya önem vermeliyiz.
- 3- B4. Hangi çağ ve koşulda olursa olsun insanlar sevgi ve saygıya muhtaçtırlar.
- 4- B41. Bencil ve zalim insanlar için çevrelerindeki insanların hiçbir değeri yoktur.
- 5- B45. Bize yapılan iyiliklere karşı nankörlük etmemeli, isteklerimizin de sınırını iyi bilmeliyiz.
- 6- B46. Bize yapılan iyiliklere karşı nankörlük etmemeli, isteklerimizin de sınırını iyi bilmeliyiz.
- 7- C1. Çocuğun karakterinin şekillenmesinde en önemli etken ailedir.
- 8- C4. Aile ilişkilerinde mutlu olunabilmesi için sabır ve anlayış çok önemlidir.
- 9- C5. Aile ilişkilerinde iletişimin önemini bilmeli, birbirimizin söylediklerine değer vermeliyiz.

10-C31. İnsanlar nasıl yaşamaya alıştırlarsa onu normal görmeye başlarlar.

11- E5. Tatlı dil ve güler yüz sayesinde zorluklar daha kolay aşılr.

3.7.4. ŞEKER KOKULU SEVGİLİ

Hikâye “Ayça” adlı hikâye kitabındaki “Akide Kokulu Sevgili” (3.9) aynı olduğu için bu kitapta incelenmemiştir.

3.7.5. MERHAMETE PAYDOS

3.7.5.1. Hikâyenin Muhtevası

“Merhamete Paydos” adlı hikâye sürekli kandırıldığı için her şeye kuşkuyla yaklaşmak zorunda kalan, iyi niyetli, merhametli bir adamın evinin onarımı sırasında kum almak için gittiği yerde arabacılarla yaşadığı olay üzerine kurgulanmıştır.

Hikâyenin ana kahramanı kötü durumda olan insanlara hep acımakta ve sürekli maddi manevi iyilik etmeye çalışmaktadır. Ancak etrafındaki insanlar bunu hep kötüye kullanmakta; onun hayata ve insanlara olan güvenini sarsmaktadırlar.

“Toprak üzerine çıkan aptal tavuklara yem oluverecek bir solucan gibi görürdü kendisini. İçi dışı temiz bir adamdı doğrusu. Tepe tırnağa iyi niyetti. Ama başkalarına inanmaktan, güvenmekten çok çekmişti.”¹¹⁰

Hikâyede başkahramanın iyi niyetini suiistimal eden kum almak için gittiği yerdeki arabacıdır. Başta çok dürüst görünen arabacı daha sonra başkahramanı dolandırmıştır.

“Arabacı birdenbire ciddileşti, çok dürüst bir insan kararlılığı ve kesinliğiyle başını salladı:

- Yok, beyim, ben daha ağır bir iş yapmaya razıyım.
- Neden?
- Sonra laf oluyor, baş ağrısı çıkıyor.
- Anlamadım.

¹¹⁰ Gökşen, *Ayça*, s. 39

- Küreği az doldurdun diyorlar, bana kafa tutuyorlar kum alanlar.”¹¹¹

Aralarında geçen bu konuşmadan sonra başkahraman arabacının iyi bir insan olduğuna kanaat getirir, arabacının altı çocuğu olduğunu öğrenince onun geçim sıkıntısı çektiğini düşünür ve arabacının çocuklarına bahşış vermeyi bile düşünür.

“O böyle temiz ve doğru bir adamla iş görmekten çok hoşnuttu. Bundan dolayı iki çocuğuna dondurma alırsınız diye birer lira bahşış vermeyi bile geçirdi içinden.”¹¹²

Evinin onarımında kullanılacak kumu taşınması için bir arabacı tutan başkahraman iki araba kumu iki seferde götürmesi için arabacıyla sefer başı onar liraya anlaşır. Ancak arabacı iki araba kumu tek seferde taşıyacağını söyler.

“Demek altı çocuklu bu tombul arabacı her seferi onar liradan pazarlık etmiş, fakat iki ambarı birden taşıyarak yirmi lira alacaktı. Eh, ne yaparsa yapsın. Önemli olan iki ambar kumun bir an önce evine götürülmesiydi. Ha bir araba ile ha iki araba ile...”¹¹³

Başkahraman bu olayda nasıl taşırta taşısın işim görülsün diye düşünür. Ancak daha sonra arabacı iki araba kum için yüz seksen kürek atması gerekirken yüz altmış kürek atarak yüz seksen kürek attığını söyler.

“Oysa kendisi de sıkı sıkıya saymıştı. Tam 140 kürek kum atılmıştı arabaya. Şimdi gel de adamdan kuşkulan. Herif namus pazarlığını önceden yapmıştı. Ama bu haksızlığı, bu aldatılmayı göz göre göre de yutmak olmazdı. Ne yapacaktı şimdi? Güvene merhamete paydos diye uyarıyordu kendini ama“Bende saydım daha 20 kürek ister de bakalım adama.”¹¹⁴

Arabacı hem başkahramanı dolandırır hem de yalan söyleyerek üste çıkmaya çalışır.

“Arabacı suçunu örtbas etmek isteyen kendini açığız sanan aptalların gösterdiği yapmacık bir duyarlılık, kırgınlık, sinirlilik içinde:

- Ben, dedi, önceden söyledim sana bey. Onun için kum atmak istemem ben.”¹¹⁵

¹¹¹ Gökşen, *Ayça*, s. 45

¹¹² Gökşen, *Ayça*, s.46

¹¹³ Gökşen, *Ayça*, s. 45

¹¹⁴ Gökşen, *Ayça*, s. 46

¹¹⁵ Gökşen, *Ayça*, s. 47

Başkahraman bir kez daha insanlar tarafından aldatıldığını anlar. Ancak arabacıya hiçbir şey diyemez. Sadece arabacının çocuklarına vermeyi düşündüğü bahşişten vazgeçer. Arabacının yirmi kürek daha fazla kum atmamak ve hayvanına yirmi kürek daha az kum taşımak için kendisini kandırmasına, sadece kendini düşünmesine çok sinirlenir. Arabacı ise birini aldatmış olmanın verdiği korkunç hazla mutlu bir şekilde başkahramanın yanından ayrılır. Başkahraman ise insanlara güvendiği için kendini suçlu hissetmekle kalır, başka bir şey elde edemez.

“İçin için “Sen istediğin kadar merhamete güvene paydos de bakalım; ne değişir?” diyor neye ve kime kızacağını bilemiyordu.”¹¹⁶

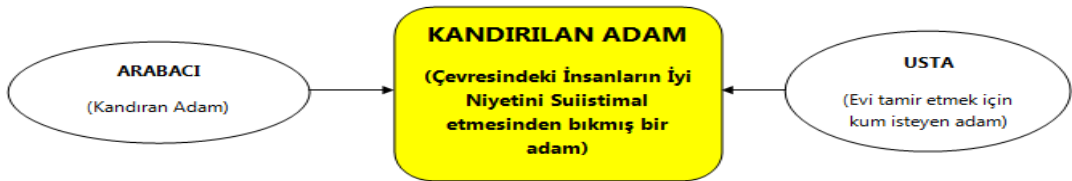
3.7.5.2. Hikâyenin Yapısı

Hâkim bakış açısıyla anlatılan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Kahramanın evini onarmak için usta çağırması ve ustanın kum istemesi.
- Kahramanın kumu almak ve taşımak için araba bulmaya gitmesi.
- Kahramanın tuttuğu arabacı tarafından dolandırılması.

Hikâyede en çok kişi tahlillerine ve iç konuşmalara yer verilmiştir. Metnin başkahramanı hikâye boyunca sürekli kandırıldığı konusunda kendisiyle bir iç muhasebe yaşamaktadır.

3.7.5.2.1. Hikâyenin Kahramanları

¹¹⁶ Gökşen, Ayça, s. 48

Hikâyenin başkahramanı memurluk yaparak geçimini sağlayan ama asıl işini şiir yazmak, şiir söylemek olarak gören, iyi niyetli, insanları seven, onlara iyilik yapmak için elinden geleni yapan, kandırılmaktan korktuğu için sürekli insanlardan kuşkulanan, temkinli davranmak zorunda kalan, iyimser, yalnız yaşayan bir adamdır. İnsanların onu aldatmaması için gözünü dört açması gerektiğine inanır. Ancak bunu şair ruhlu insanların yapamayacağını söyleyerek sanatla uğraşan insanların ince ruhlu olduğunu vurgular.

“Gözünü dört açmalıydı. Gözünü dört açmak kendisi gibi kafa ve gönül adamlarının değil işsiz güçlerin ya da sanatla manatla ilgisi olmayan insanların işiydi.”¹¹⁷

Hikâyenin diğer kahramanı arabacı ise altı çocuk sahibi, kurnaz, yalancı, insanları kandırarak kazanç sağlayan, ikiyüzlü, bencil, çıkarıcı bir adamdır.

3.7.5.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Hikâyede zaman sıcak bir yaz günüdür. Olay, başkahramanın evinin onarımı için kum almaya gitmesiyle başlar ve kumu eve taşımasıyla son bulur.

Hikâyede mekân başkahramanın evi, araba kiralamak için gittiği çarşı ve kum almak için gittiği kerestecidir.

3.7.5.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

On sayfalık hikâye iki yüz dokuz cümleden oluşmaktadır.

3.7.5.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede geçen “ozan, paydos, tasasız, ambar, dehlemek, bencilik, ikircimli, çıkarıcılık” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülmektedir.

3.7.5.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “dikkat kesilmek, gözünü dört açmak, kafa tutmak, örtbas etmek, yola koyulmak” deyimleri kullanılmıştır.

¹¹⁷ Gökşen, *Ayça*, s. 40

3.7.5.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- A1. Hayatımızın her anında dürüstlükten ödün vermemeliyiz.
- 2- A2. İnsana kalabilecek en değerli miras dürüstlüktür.
- 3- A22. Çıkarıcılığın olduğu yerde genel ahlak kuralları iflas etmiş demektir.
- 4- A23. Kendi menfaatimiz için etrafımızdaki insanları köle gibi kullanmamalıyız.
- 5- B12. Dünyaya karşı beslediğimiz kuşkuyu ve güvensizliği, köşemize çekilerek gösteririz.
- 6- B13. Kuşku ve gerilim, güvendiğimiz kişi tarafından kötüye kullanılmak korkusundan doğar.
- 7- B15. İnsan sürekli ya kandırılırsam diye düşünürse her şeyden kuşku duymaya başlar, bu durum onu mutsuz eder.
- 8- B41. Bencil ve zalim insanlar için çevrelerindeki insanların hiçbir değeri yoktur.
- 9- B42. Zalim insanlar küçük hesaplar için çevrelerine zarar vermekten geri durmazlar.
- 10- B44. Zor durumda olan insanların bu durumlarından istifade etmeye çalışmamalı, onları sömürmemeliyiz.
- 11- B47. İyi niyetli insanların bize olan güvenlerini suiistimal etmemeli; kendi faydamız için başkasına zarar vermemeliyiz.
- 12- B48. Merhametsiz insanlar, birbirlerinin malını haksız yere yemekten, sahtekârca yöntemlere başvurmaktan, başkalarının haklarını istismar ederek para kazanmaktan çekinmezler.
- 13- C11. İnsanların arzu ve istekleri ahlak kurallarına uygun olmalı, çevrelerine zarar vermemelidir.

14-C31. İnsanlar nasıl yaşamaya alıştırlarsa onu normal görmeye başlarlar

15-D1. Geçim derdi yaşam boyu devam eder.

3.7.6. AYÇA

3.7.6.1. Hikâyenin Muhtevası

“Ayça” adlı hikâye küçük bir kızın ölen bir kargaya duyduğu üzüntü üzerine kurgulanmıştır. Sabah uyandığında bir gün önce bahçe duvarında duran hasta karganın öldüğünü gören Ayça çok üzülür ve kargayı gömmeye karar verir. Ancak çukur kazmaya gücü yetmediği için ağabeyinden yardım ister.

“İki kardeş giyindikten sonra Ayça ağabeyine yalvarır gibi:

-Ne olur gel yardım et de şu hayvancağızı gömelim, kedi köpek parçalamasın.”¹¹⁸

Ayça'nın çukuru kazamayıp ağabeyinden yardım istemesi iş bölümünde cinsiyet farklılığını ortaya koymaktadır.

“Ayça kızar gibi oldu:

-Erkek olacaksın gel de sen kaz.”¹¹⁹

Ayça kadar duyarlı olmayan Ayça'nın ağabeyi Mehmet onunla alay eder. Ayça ise kargaların çığlıklarını yas habercisi olarak görür ve kargaların insanlardan daha çok birbirine bağlı olmasına şaşırır.

Gömme işi bittikten sonra Ayça okula gider. Sabah karganın durumuna çok üzüldüğü için yazılıda yanlışlıkla gözü arkadaşının yazılı kâğıdına takılır. Yazılı bitince kâğıdını vermez ve öğretmenine yanlışlıkla arkadaşının kâğıdına baktığını söyler ve bunun nedenini karganın ölümü yüzünden duyduğu üzüntü olarak açıklar.

“Ayça bütün içtenliği ve temizliğiyle:

¹¹⁸ Gökşen, *Ayça*, s. 51

¹¹⁹ Gökşen, *Ayça*, s. 52

“-Hayır, efendim dedi, bu sabah evde bir şey oldu da çok üzüldüm. Bunu için kendimi toparlayamadım yazarken. Düşüne düşünce yazarken gözüm birden arkadaşımın kâğıdına ilişti. Nasıl oldu bende anlayamadım hocam. Keşke gözlerim çıksaydı da...”¹²⁰

Öğretmeni Ayça'nın ne kadar temiz kalpli ve çalışkan olduğunu bildiği için onun söylediklerine inanır. Ancak arkadaşları onun bu durumuyla dalga geçmesini diye ona “karnım ağrıyordu” demesini söyler. Ayça ise bunu kabul etmez. Düşündükleri ve yaptıklarıyla yaşamak istediğini söyler. Öğretmeni ise doğru olanın bu olduğunu ama kötü niyetli insanlara karşı dikkatli olması gerektiğini söyler.

“-Hayır, Ayça ben sana içinin emrettiği iyi ve güzel bulduğun şeyleri söyleme ve yapma demiyorum. Seni anlamayanlara karşı dikkatli ve hesaplı davran yeter.

-Çok teşekkür ederim hocam beni çok rahatlattınız.

Derse girme zili çaldı. Birer ikişer sınıfa giren öğrenciler Ayça'yı sevinç içinde görünce hiçbir şey olmamış gibi yerlerine oturdular.”¹²¹

3.7.6.2. Hikâyenin Yapısı

Hâkim bakış açısıyla anlatılan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Ayça'nın bir gün önce evin bahçesinde gördüğü hasta karganın ölmesi.
- Ayça'nın karganın ölümüne çok üzülmesi ve onu gömmesi.
- Fizik yazılısının olması ve yazılıda yanlışlıkla arkadaşının kâğıdına bakması ve bunu öğretmenine itiraf etmesi.

Hikâye, birbiriyle alakalı iki farklı olay üzerine kurgulanmıştır. Merak unsuru hikâye boyunca yüksek tutulmaya çalışılmıştır. Üzüntü verici bir olayın yaşanacağını haberi hikâyenin başındaki ilk paragrafta verilmektedir.

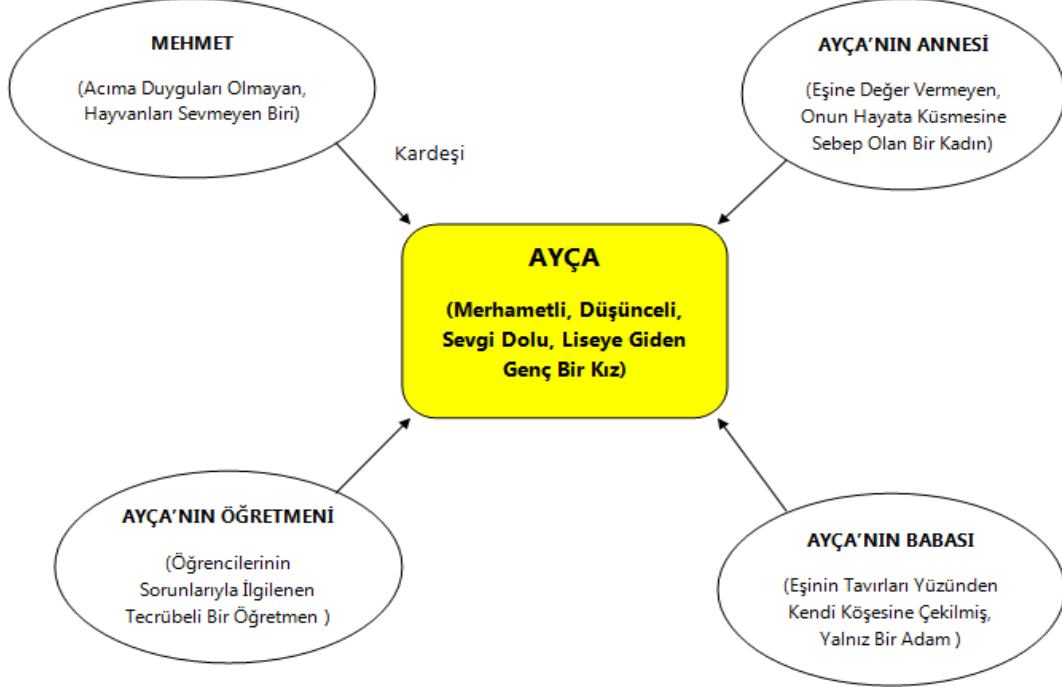
“O sabah bütün ev halkı karga çığlıklarıyla uyandılar. Evlerin damlarına, duvar diplerine ağaçlara üşüşen bir sürü karga durmadan bet bet ötüşüyordu. Bir olağanüstülük vardı kargalarda.”¹²²

¹²⁰ Gökşen, *Ayça*, s. 57

¹²¹ Gökşen, *Ayça*, s. 59

¹²² Gökşen, *Ayça*, s. 49

3.7.6.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin başkahramanı Ayça iyi kalpli, dürüst, neşeli, konuşkan, duygusal, merhametli, cana yakın, sevimli on altı yaşında çelimsiz bir lise öğrencisidir.

“Kök kaynak ne olursa olsun Ayça buydu işte. Her şeye herkese acıyan çabuk duygulanan en önemsiz şeylerde gözleri yaşarıveren bir çocuk... Ve de başkalarının içini rahatlandırmadan içi rahat etmeyen bir insan. Bu kadarı da iyi miydi fena mıydı Ayça bunu aklına bile getirmiyordu.”¹²³

Ayça'nın ağabeyi Mehmet, etrafındaki olaylara karşı duyarsız, insanların hassasiyetleriyle alay eden, hayvanlara çok değer vermeyen birisidir.

“Mehmet yerinden doğruldu ve eline aldığı kürekle karga leşini, Ayça'nın yanına doğru fırlatıverdi.”¹²⁴

“Mehmet hiçbir şey söylemeden Ayça'yı yüzüstü bırakıp evin kapısına doğru yürüdü. Bahçede yalnız kalan Ayça karga leşini kanadından tutarak sakına sakına yerden aldı.”¹²⁵

¹²³ Gökşen, *Ayça*, s. 55

¹²⁴ Gökşen, *Ayça*, s. 52

¹²⁵ Gökşen, *Ayça*, s. 53

Ayça'nın annesi ise huysuz, eşine hiç değer vermeyen, onun sorularını cevapsız bırakan bir kadındır. Ayça'nın babası içedönük, mutsuz, evde pek konuşmayan bir adamdır. Babasının bu halinin sebebi eşinin ona hiç değer vermemesidir.

“Donuk donuk cam gibi gözlerle bakardı babacığma. Şöyle candan içten ilgilenecek dinlemezdi bile. Babası konuşurken annesinin araya başka başka gereksiz gereksiz sözler karıştırdığı da çok olurdu. Adamcağız da bu yüzden, evde pek konuşmaz; eline aldığı gazetesini okurken uyuklayıverirdi.”¹²⁶

Ayça'nın fizik öğretmeni anlayışlı, öğrencilerin dertlerini dinleyen, onların iyiliklerini düşünen iyi niyetli bir insandır.

“Öğretmen:

-Dur, dedi, sözlerim daha bitmedi. Sen yine gönlünce yaşa, ama her şeyi herkese anlatma. Bu senin içtenliğine engel olmaz.”¹²⁷

3.7.6.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Hikâyede vaka zamanı ile anlatma zamanı aynıdır. Ayça'nın sabah karga çığlıklarıyla uyanmasıyla başlayan olaylar Ayça'nın okula gidip üçüncü derste yazılıya girmesiyle son bulur.

Hikâyede mekân Ayça'nın evi, evinin bahçesi ve okuludur.

3.7.6.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

On iki sayfadan oluşan hikâye iki yüz doksan dört cümledir.

3.7.6.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede geçen “ tasdik etmek, dobra, tedirgin, yaygara” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülmektedir.

¹²⁶ Gökşen, *Ayça*, s. 55

¹²⁷ Gökşen, *Ayça*, s.59

3.7.6.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede “katı yürekli, yufka yürekli, yüzüstü bırakmak, bülbül kesilmek, gözü ilişmek, kendini toplayamamak, içinden gelmemek ” deyimleri kullanılmıştır.

3.7.6.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1- A1. Hayatımızın her anında dürüstlükten ödün vermemeliyiz.
- 2- A5. Etrafımızdaki insanlar ne derse desin biz her zaman akla ve ahlaka uygun davranmalıyız.
- 3- A13. Evlilik karşılıklı sevgi ve saygı temeli üzerine kurulmazsa iki taraf için de eziyete dönüşür.
- 4- B2. Sevgi insana bencil olmamayı öğretir.
- 5- B4. Hangi çağ ve koşulda olursa olsun insanlar sevgi ve saygıya muhtaçtırlar.
- 6- C1. Çocuğun karakterinin şekillenmesinde en önemli etken ailedir.
- 7- C4. Aile ilişkilerinde mutlu olunabilmesi için sabır ve anlayış çok önemlidir.
- 8- E5. Tatlı dil ve güler yüz sayesinde zorluklar daha kolay aşılır.

3.7.7. İSKELEDEKİ KIZ

Hikâye “Durakta Bir Adam” adlı kitaptaki “İskelede” hikâyesi ile aynı olduğu için incelenmemiştir.

3.7.8. HAYRİ

3.7.8.1. Hikâyenin Muhtevası

Hikâye, Hayri adlı bir çocuğun komşularının bahçelerine top atıp ev sahibinin en sevdiği ağacı kırması üzerine gelişen olaylar üzerine kurgulanmıştır.

Hayri, sürekli etrafındaki insanlara maddi manevi zararlar vermektedir. Bakkal ırağından mahalledeki komşularına kadar herkes Hayri'den Őikâyetçidir. Hayri mahalledeki küçük çocukları dövmede, bahçelerden meyve almakta, bakkal çırağının sepetindeki ekmekleri almakta, küfretmekte, kısacası çevresindeki bütün insanları rahatsız etmektedir.

“Ağzı da oldukça pistir hani. Oyun oynarken, henüz okula bile gitmeyen çocuklara bol bol kantarlı küfürler savurur, ama küçüklerin anneleri çocukları sokakta güzel güzel oynuyor diye kulak vermezler bu küfürlere duymazlar bile.”¹²⁸

Hayri'nin kişiliğinin bu kadar kötü olmasında ailesinin suçu çok fazladır. Çünkü ailesinin tek çocuğu olan Hayri el bebek gül bebek bakılmakta, özel okullarda okutulmakta, bir dediği iki edilmemektedir.

“Yemek beğenmez, insan beğenmez, öğretmen beğenmez, bu yüzden sık sık özel okul değiştirir. Ve her sabah peder bey bilmem ne marka otomobiliyle okula götürür, akşamları da gidip alır. Yani babası oğlunun dadısı gibidir.”¹²⁹

Hayri, birini mutlu ederken bile karşı tarafa zarar verir. Maddi durumu iyi olmasına rağmen bahçelerden meyve hırsızlığı yaparak bu meyveleri arkadaşlarına dağıtır. Yani arkadaşlarını da suçuna ortak etmiş olur.

“-Al be Recep! Al ulan Ali!

Diye diye dağıttığı ham kiraz, ham erik ham armut falan değil de suçtur, hırsızlıktır.”¹³⁰

İnsanların sosyal konumlarıyla da alay eden onları sürekli küçük düşürmeye alışan Hayri geçim derdinde olan kendi yaşlarındaki bakkal çırağının da canını yakmaktan geri kalmaz. Mahallede ekmek dağıtırken çırağın elindeki sepetten ekmeği alarak bölüp arkadaşlarına dağıtır. Ekmeğin parasını çırağın önüne fırlatır. Maddi bir kaybı olmamasına rağmen onuru kırılan ıracak, çok üzülür.

“Bakkal ırağı yerden lirayı aldı. Hiçbir zararı olmadığı halde onuru insanlığı yaralanmış bir büyük adam gibi üzgün ve yitik yola koyuldu.”¹³¹

¹²⁸ Gökşen, *Ayça*, s. 68

¹²⁹ Gökşen, *Ayça*, s. 67

¹³⁰ Gökşen, *Ayça*, s. 68

Anlatıcı hikâyenin başkahramanı Hayri'nin ne kadar kötü karakterde bir çocuk olduğunu göstermek için onu mahallelerindeki kendi halinde bir adam olan Mesut Babacan'la karşı karşıya getirir. Uzun bir süre Hayri'nin ve takım arkadaşlarının yaptıklarına katlanan bu adam Hayri'nin attığı topa en sevdiği çiçek fidanı kırılınca çileden çıkar ve çocukların topunu alır.

“Bir akşam çocuklar topu Mesut Babacan'ın bahçesine kaçırdılar. Ve de bu ağzsız dilsiz adamın en çok sevdiği çiçek fidanını kırdılar. Bahçe sulamakta olan Babacan'ın canı burnuna geldi.”¹³²

Topu çocuklara vermemekte kararlı olan Mesut Babacan topu istemek için gelen bütün çocuklara topu geri vermeyeceğini söyler. Ancak Hayri, Mesut Babacan'ı ikna etmeyi başararak topu geri alır.

“Peki, neden kendi kapınızda oynamıyorsunuz da başkalarını rahatsız ediyorsunuz?”

Hayri pek çocuk sayılmasa da çocuk kalmaya mahkum bu yaratık hiç düşünmeden gerçeği ortaya koyuverdi:

-Bizim kapının önünde arabamız duruyor da ondan amca. Orda oynayacak yer yok.”¹³³

3.7.8.2. Hikâyenin Yapısı

Hâkim bakış açısıyla kaleme alınan hikâyenin metin halkaları şu çekirdekler etrafında oluşmaktadır:

- Ailesinin Hayri'nin her istediğini yapması.
- Hayri'nin bakkal çırağının ekmeklerini parçalaması ve çevresindeki herkese zarar vermesi.
- Hayri'nin top oynarken topun Mesut Babacan'ın bahçesine düşmesi.
- Hayri'nin konuşmalarından şımarıklığının sebebinin ailesi olduğunun ortaya çıkması.

Hikâyedeki vaka halkaları sebep sonuç ilişkisi içerisinde verilmiştir. Hayri'nin olumsuz davranışlarının tek sorumlusu olarak ailesi gösterilmiştir. Anlatıcı Hayri'yi

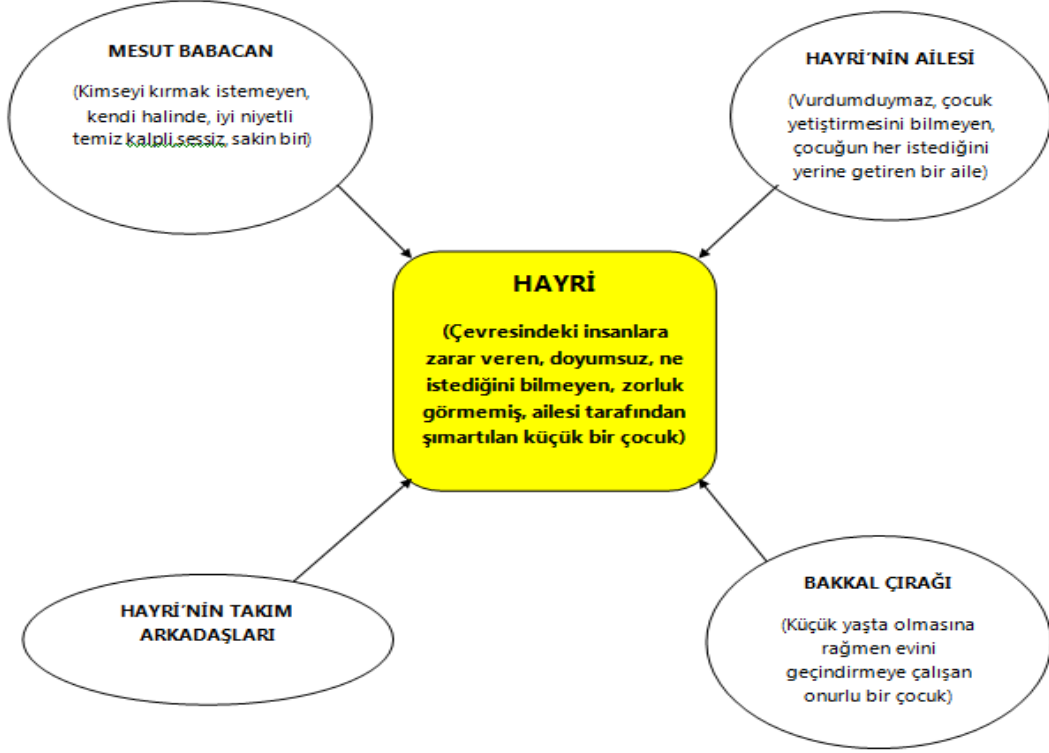
¹³¹ Gökşen, Ayça, s. 69

¹³² Gökşen, Ayça, s. 71

¹³³ Gökşen, Ayça, s. 71

anlatırken ona yüklediği her vasıfla ilgili bir olay ortaya koymuştur. Bu olaylar kendi içinde ve hikâyenin genelinde bir bütünlük arz etmektedir. Bu durum hikâyenin inandırıcılığını artırmaktadır.

3.7.8.2.1. Hikâyenin Kahramanları

Hikâyenin kahramanları Hayri, Mesut Babacan, bakkal çırağı ve Hayri'nin ailesi ve takım arkadaşlarıdır.

Hayri, çevresindeki insanlara her zaman zarar veren, ne istediğini bilmeyen, doyumsuz, hayatta hiçbir zorluk görmemiş, babasının varlığıyla gününü gün eden herkesin yaka silktiği on iki yaşında bir çocuktur.

“Nar tanesi nur tanesi anasının babasının bir tanesiydi Hayri. Yaşı on ikiye gelmişti ama akıl yaşı yediye sekizi aşmazdı. Evde ve sokakta başına buyruk dediği dedikti. Bakkaldan bir ekmek bile almış değildi o güne değin. Her şey hazır hazır önüne gelecek. Sofrada bir bardak suyu koyup içmezdi kendisi.”¹³⁴

¹³⁴ Gökşen, Ayça, s. 67

Mesut Babacan, kimseyi kırmak istemeyen, kendi halinde, iyi niyetli, temiz kalpli sessiz sakin bir insandır.

“Bir güncük olsun kapısının önünde kıyametler koparan çocuklara kendi kapınızın önünde oynayın diyememiştir. Ancak içerleyip ya karısına sızlanmış ya da kendi kendine söylenmiştir. Yani Mesut Bey insanı sinirlendirecek kertede “sükuti efendi” tipidir.”¹³⁵

Hayri'nin ailesi zengin, vurdumduymaz, çocuk yetiştirmesini bilmeyen, Hayri'nin her istediğini yaparak aslında ona zarar veren bir ailedir.

Bakkal çırağı, küçük yaşta olmasına rağmen evini geçindirmeye çalışan onurlu bir çocuktur.

3.7.8.2.2. Hikâyede Yer ve Zaman

Anlatma zamanı ile vaka zamanı aynı olan hikâyede asıl olay yani çocukların topu yanlışlıkla Mesut Babacan'ın bahçesine atması bir akşam vakti gerçekleşir. Hayri'nin yaptığı diğer kötülükler de anlatıcı tarafından hatırlamaya dayalı olarak bize aktarılır.

Hikâyede mekân Hayri'nin oturduğu mahalledir.

3.7.8.3. Hikâyenin Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi

Altı sayfalık hikâye yüz otuz iki cümleden oluşmaktadır.

3.7.8.3.1. Kelimelerin Değerlendirilmesi

Hikâyede geçen “peder, elebaşı, ham, çömez, seğırtmek, yitik, dümen” kelimelerinin anlamlarının öğrenciler tarafından bilinmeyeceği düşünülmektedir.

3.7.8.3.2. Atasözleri ve Deyimler

Herhangi bir atasözünün kullanılmadığı hikâyede hiçbir işe hayrı dokunmamak, hayatını kazanmak, ağzını bıçak açmamak, yola koyulmak, ateş kesilmek, yüzü olmamak” deyimleri kullanılmıştır.

¹³⁵ Gökşen, Ayça, s. 70

3.7.8.4. Hikâyenin İleti Dizini

- 1-** B21. Azimli insanlar önlerine çıkan engeller yüzünden pes etmez, amaçlarına ulaşana kadar savaşırlar.
- 2-** C11. İnsanların arzu ve istekleri ahlak kurallarına uygun olmalı, çevrelerine zarar vermemelidir.
- 3-** C18. Söylediğimiz sözlerin insanlar üzerinde ne kadar etkili olabileceğini düşünerek daima yapıcı olmaya çalışmalıyız.
- 4-** C33. Umuma açık alanlarda istediğimiz gibi davranamayız.
- 5-** C34. Çevre insanın davranışlarını sınırlandıran en büyük etkenlerden biridir.
- 6-** D13. Önemli olan bizi mutlu eden şeyin niceliği değil niteliğidir.
- 7-** E5. Tatlı dil ve güler yüz sayesinde zorluklar daha kolay aşılır.

IV. İLETİ DİZİNİN YORUMLANMASI

İleti dizini, Enver Naci Gökşen'e ait yetmiş üç hikâyenin tahlil edilmesi sonucu oluşturulmuştur. Dizin oluşturulurken başlıkları değiştirilerek başka hikâye kitaplarında yeniden yayınlanan on hikâye bir defa dizine dâhil edilmiş; dizinde altmış üç hikâyeye yer verilmiştir. Hikâyelerin ileti dizini oluşturulurken aşağıdaki sınıflandırma kullanılmıştır.

A. ETİK İLETİLER

- A1-A10. Dürüstlük ve Erdem
- A 11-20. Namus
- A21- A30. Hırsızlık ve Çıkarıcılık
- A31-A40. Yalan

B. PSİKOLOJİK İLETİLER

- B1-B10. Saygı ve Sevgi
- B11-B20. Korku ve Kuşku
- B21- B30. Sabır, Kararlılık
- B31- B40. Yalnızlık
- B41 – B50. İyilik – Kötülük
- B51- B60. Pişmanlık
- B61-B70. Umut, şans

C. SOSYOLOJİK İLETİLER

- C1- C10. Aile
- C10 - C20. Toplumsal İlişkiler

- C21 – C30. Batıl İnanışlar ve Cehalet
- C31 – C40. Sosyal Düzen ve Statü Farkı
- C41 – C50. Sağlık ve Temizlik

D. EKONOMİK İLETİLER

- D1- D10. Geçim Kaygısı
- D11-D20. Fakirlik – Zenginlik

E. DİĞER İLETİLER

1- A. ETİK İLETİLER

A1-A10. Dürüstlük ve Erdem

- A1. Hayatımızın her anında dürüstlükten ödün vermemeliyiz.
- A2. İnsana kalabilecek en değerli miras dürüstlüktür.
- A3. Akıllı, bilgin, zengin olmak zorunda değiliz ama dürüst olmak zorundayız.
- A4. Dürüstlük malla mülkle elde edilebilecek bir değer değildir.
- A5. Etrafımızdaki insanlar ne derse desin biz her zaman akla ve ahlaka uygun davranmalıyız.

A 11-20. Evlilik ve Namus

- A11. Kız çocuklarının namusunu korumak babalarının ve erkek kardeşlerin görevidir.
- A12. Kimsenin namusuna yan gözle bakmamalıyız.
- A13. Evlilik karşılıklı sevgi ve saygı temeli üzerine kurulmazsa iki taraf için de eziyete dönüşür.
- A14. Kadınlar ne iş yaparlarsa yapsınlar vakur bir tavır takınmalıdırlar.
- A15. Evlilikte güzellik ve çirkinlikten çok sevgi ve saygıya önem vermeliyiz.
- A16. Ailedeki büyüklerin en büyük kaygılarından biri de çocuklarını iyi bir insanla evlendirerek yuva kurmalarını sağlamaktır.

A17.Kız çocukları annelerinin yolundan gider.

A21- A30. Hırsızlık ve Çıkarıcılık

A21. Banka soyan da elma çalan da aynı suçu işlemiş demektir.

A22. Çıkarıcılığın olduğu yerde genel ahlak kuralları iflas etmiş demektir.

A23. Kendi menfaatimiz için etrafımızdaki insanları köle gibi kullanmamalıyız.

A31-A40. YALAN

A31. Her yalan mutlaka ortaya çıkar. Güneş balçıkla sıvanmaz.

2- B. PSİKOLOJİK İLETİLER

B1-B10. Saygı ve Sevgi

B1. Fedakâr insanlar sevdiklerinin mutluluğu için kendi mutluluklarından vazgeçmeyi göze alırlar.

B2. Sevgi insana bencil olmamayı öğretir.

B3. Gerçek sevgi maddi manevi bütün zorlukları aşar.

B4. Hangi çağ ve koşulda olursa olsun insanlar sevgi ve saygıya muhtaçtırlar.

B5. Sevmek insanın doğasında olan temel bir ihtiyaçtır.

B6. Sevgi, bulunduğu her yere bütün güzellikleri katan, insanı hep dinç tutan önemli bir duygudur.

B7. Sevgi paylaştıkça çoğalan çok güzel bir duygudur.

B11-B20. Korku ve Kuşku

B11. Yersiz kuşkular yüzünden hayatımızı alt üst etmemek için sevdiklerimize her koşulda güvenmeyi bilmeliyiz.

B12. Dünyaya karşı beslediğimiz kuşkuyu ve güvensizliği, köşemize çekilerek gösteririz.

B13. Kuşku ve gerilim, güvendiğimiz kişi tarafından kötüye kullanılmak korkusundan doğar.

B14. Hayatına varsayımlar üzerine yöne veren insanlar her şeyden kuşku duyduklar için hiç mutlu olamazlar.

B15. İnsan sürekli ya kandırılırsam diye düşünürse her şeyden kuşku duymaya başlar, bu durum onu mutsuz eder.

B21- B30. Sabır, Kararlılık ve Azim

B21. Azimli insanlar önlerine çıkan engeller yüzünden pes etmez, amaçlarına ulaşana kadar savaşırlar.

B22. Hayatında hiç zorluk çekmeyen insanlar, elindekinin kıymetini bilmez.

B23. Mutlu olmak için zorluklara göğüs germek gerekir

B24. Bir işi başarmak için her şeyin mükemmel olması yeterli değildir.

B25. Karşılaştığımız sorunlar karşısında umutsuzluğa kapılmamalı, onları çözüme kavuşturmak için çaba sarf etmeliyiz.

B26. İnsanoğlu çalıştığı ve bir şeyleri başarmaya gayret ettiği sürece başarılı - olabilir.

B31- B40. Yalnızlık

B31. İnsanlar zor durumda kaldıklarında yanlarında kimseyi bulamazlar.

B32. İnsanların yaşları ilerledikçe fiziksel güçleri düştüğü için çevrelerine daha çok ihtiyaç duyarlar ve kimsesiz kalmaktan çok korkarlar.

B33. Yalnız insanlar, dertlerini anlatacak birini buldukları zaman sürekli konuşmak isterler.

B34. Yalnızlık insanları kötü alışkanlıkların esiri yapar.

B35. Önemli olan bulunduğumuz ortamların kalabalık olması değil; o ortamlarda içimizin rahat olmasıdır.

B36. Çevrelerindeki insanları kabullenemeyen, hep daha iyisini arayan, geçmişleriyle bağları olmayan insanlar mutsuz ve yalnız olmaya mahkûmlardır.

B37. Yalnız insanlar hayata karşı garip tereddütler ve tedirginlikler taşıdıkları için ne kendilerine ne de çevrelerine güvenirler.

B41 – B50. İyilik – Kötülük

- B41. Bencil ve zalim insanlar için çevrelerindeki insanların hiçbir değeri yoktur.
- B42. Zalim insanlar küçük hesaplar için çevrelerine zarar vermekten geri durmazlar.
- B43. Kimseye iftira atmamalı, insanları zan altında bırakmamalıyız.
- B44. Zor durumda olan insanların bu durumlarından istifade etmeye çalışmamalı, onları sömürmemeliyiz.
- B45. Bize yapılan iyiliklere karşı nankörlük etmemeli, isteklerimizin de sınırını iyi bilmeliyiz
- B46. Zalimlik yapan insanlar, eninde sonunda cezasını çekerler.
- B47. İyi niyetli insanların bize olan güvenlerini suiistimal etmemeli; kendi faydamız için başkasına zarar vermemeliyiz.
- B48. Merhametsiz insanlar, birbirlerinin malını haksız yere yemekten, sahtekârca yöntemlere başvurmaktan, başkalarının haklarını istismar ederek para kazanmaktan çekinmezler.
- B49. Çevremizdeki insanların gururunu incitecek, onları zor durumda bırakacak hareketlerden kaçınmalıyız.

B51- B60. Pişmanlık

- B51. Bütün ömrümüzü etkileyecek kararlar alırken daha temkinli olmalı; son pişmanlığın fayda vermeyeceğini bilmeliyiz.
- B52. Mutluluğun bir yolu da insanların sahip oldukları şeylerin kıymetini bilmeleridir, ama insanlar sahip olduklarının değerini ancak kaybedince anlarlar.
- B53. Önemli olan hata yapmak değil, yapılan hataların sonucundan ders çıkarmaktır.
- B54. İnsan sahip olduğu değerlerin kıymetini onları kaybetmeden bilmelidir.

B61-B70. UMUT, MUTLULUK

- B61. Umut insanı hayata bağlayan bir güçtür.
- B62. Başımıza ne gelirse gelsin hayata karşı umudumuzu yitirmemeliyiz.
- B63. Bir insan ancak inanırsa önüne çıkan engelleri aşar.
- B64. İnsanoğlu sahip olduğu bir yetiyi kaybettiğinde umutsuzluğa kapılmamalı; elindekilerin kadrini bilmelidir.

B65. Mutlu olmak için hayattan çok şey beklememeli; elimizdekilerle yetinmeyi bilmeliyiz.

3- C. SOSYOLOJİK İLETİLER

C1- C10. Aile

- C1. Çocuğun karakterinin şekillenmesinde en önemli etken ailedir
- C2. Ailenin çocuğuna bırakacağı en büyük miras kişiliğini geliştirerek onların ayakları üzerinde durmasını sağlamaktır.
- C3. Ailelerine bağımlı yetişen çocuklar ailelerini kaybettiklerinde bunalıma girerek hayattan koparlar.
- C4. Aile ilişkilerinde mutlu olunabilmesi için sabır ve anlayış çok önemlidir
- C5. Aile ilişkilerinde iletişimin önemini bilmeli, birbirimizin söylediklerine değer vermeliyiz.
- C6. Çocuklar kıyafetlerinden davranışlarına kadar ailelerinin izlerini taşır.
- C7. Çocuklarımızı içinde buldukları topluma kazandırabilmek için onların her dediğini yapmak yerine sorumluluk sahibi olmalarını sağlayarak, onları hayatın gerçekleri konusunda bilinçlendirmeliyiz.

C11 - C20. Toplumsal İlişkiler

- C11. İnsanların arzu ve istekleri ahlak kurallarına uygun olmalı, çevrelerine zarar vermemelidir.
- C12. Etrafımızdaki insanlara değer vermeli bencilce düşünerek onları zarar uğratmamalıyız.
- C13. Çevremize karşı duyarlı olmalı, zor durumda olan insanlara yardımcı olmaya çalışmalıyız.
- C14. İnsan sürekli öğreten ve öğrenen bir varlıktır.
- C15. İnsanları yaşadıkları çevreye küstürmemeli, herkesin bir gururu olduğunu göz önünde bulundurarak hareket etmeliyiz.
- C16. Komşuluk ilişkilerinde karşılıklı fedakârlık ve iyi niyet ölümsüz dostlukların oluşmasını sağlar.
- C17. Gereğinden fazla konuşan insanlar içinde yaşadıkları çevreden dışlanırlar.

C18. Söylediğimiz sözlerin insanlar üzerinde ne kadar etkili olabileceğini düşünerek daima yapıcı olmaya çalışmalıyız.

C19. Kendimize faydalı olduğumuz kadar etrafımızdaki insanlara da faydalı olmayı bilmeliyiz.

C20. İnsanlara karşı ön yargılı olmamalı; onları dış görünüşleriyle değil fikir ve görüşleriyle değerlendirmeliyiz.

C21 – C30. Batıl İnanışlar ve Cehalet

C21. İnançlara körü körüne bağlılık insanlara büyük zararlar verir

C22. Cehaleti ortadan kaldırmak için insanları korkutmak değil eğitmek gerekir.

C23. İnsanlar, sağlıklarıyla ilgili konularda kulaktan dolma bilgilerden hareket etmemeli; bilinçli davranmalıdırlar.

C24. Cahil insan kendini her yerde belli eder.

C25. Kötülüklerin altında cehalet yatar.

C26. Cehalet, toplumun kendini geliştirmesinin önündeki en büyük engeldir.

C27. Batıl inançlar insanların hem ruhsal hem de fiziksel durumlarına zarar verir.

C31 – C40. Sosyal Düzen ve Statü Farkı

C31. İnsanlar nasıl yaşamaya alıştırlarsa onu normal görmeye başlarlar

C32. İnsan, geleceğini geçmişinin üstüne kurar.

C33. Umuma açık alanlarda istediğimiz gibi davranamayız.

C34. Çevre insanın davranışlarını sınırlandıran en büyük etkenlerden biridir.

C35. İnsan birlikte olduğu insanların yaşam tarzından, yaşından, hayata bakış açısından etkilenir.

C41- C50. Sağlık ve Temizlik

C41. Bedenimizin ve sağlığımızın değerini bilmeliyiz.

C42. Engelli insanlara karşı daha duyarlı yaklaşmalı onları olduğu gibi kabul etmeyi bilmeliyiz.

C43. Sigara ve alkol kişinin hem sağlığına, hem cüzdânına zarar verir.

C44. Önemli olan giydiğimiz kıyafetlerin yeni ya da eski olması değil; temiz olmasıdır.

C45. Fiziksel engellerin yaşamımıza engel olmaması için onlarla yaşamayı öğrenmeliyiz.

C46. Fiziksel özelliklerimizi başkasına beğendirmek için sağlığımızdan vazgeçmemeliyiz.

4- D. EKONOMİK İLETİLER

D1- D10. Geçim Kaygısı

D1. Geçim derdi yaşam boyu devam eder.

D2. Sahip olduklarımızı koruyabilmek için küçük şeyleri gözden çıkarmayı bilmeliyiz.

D3. Doğadaki bütün varlıklar yaşamlarını idame ettirebilmek için farklı yolları denerler.

D4. İnsan başkalarının sırtından geçinmeye alışınca artık çalışmak içinden gelmez

D11-D20. Fakirlik - Zenginlik

D11. Maddi imkânlarımıza güvenerek çevremizdekileri aşğulamamalı; maddi nüfuzumuzu kullanarak kimseyi ezmemeliyiz.

D12. Karşımızdaki insanın maddi gücüne ya da statüsüne aldanmamalı, haklarımızı korumalıyız.

D13. Önemli olan bizi mutlu eden şeyin niceliği değil niteliğidir.

D14. Parayı hayatımızdaki bir amaç olarak değil hayatımızı idame ettirebilmemiz için gerekli bir araç olarak görmeliyiz.

5-E. DİĞER İLETİLER

E1. İnsanların hayatlarıyla ilgili aldıkları kararlar ön planda tuttıkları şeylere göre değişir.

E2. İnsanların sahip olduğu eşyalar geçmişlerine ve geleceklerine tanıklık ettiği için değerlidir.

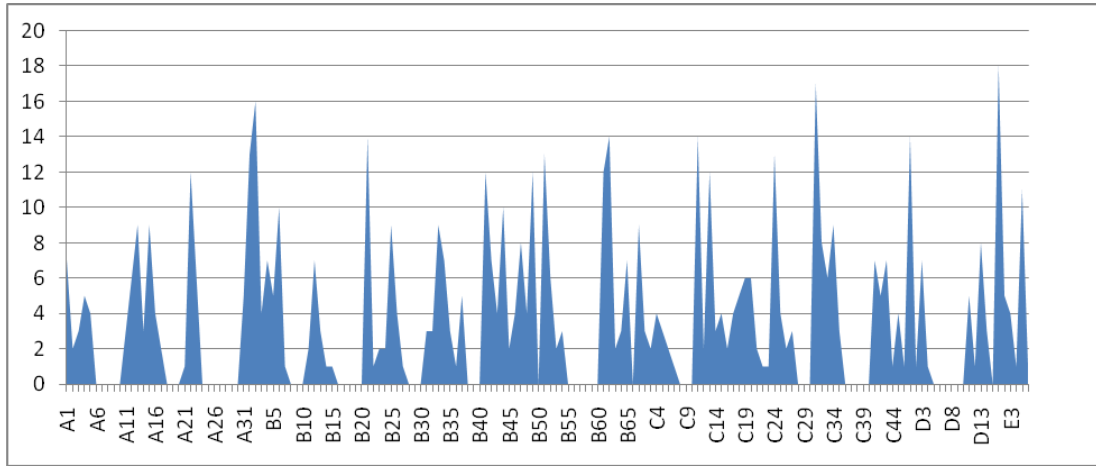
E3. Zaaflarının peşinde koşmak insanın ömrüne mal olabilir.

E4. Başımıza gelen kötü olaylara “İçinden bir hayır çıkacaktır.” mantığıyla yaklaşmalıyız.

E5. Tatlı dil ve güler yüz sayesinde zorluklar daha kolay aşılır.

E6. Çevremizdeki olaylardan herkes kendine göre bir anlam çıkarır.

İleti dizininde yer alan yüz sekiz ileti, tahlil edilen hikâyelerde beş yüz doksan altı defa kullanılmıştır. İletilerin yoğunluk grafiği Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo-1

İleti dizininden en çok kullanılan iletiler ve bu iletilerden çıkan sonuçlar şu şekildedir:

- Hikâyelerde en çok kullanılan ileti “İnsanların hayatlarıyla ilgili aldıkları kararlar ön planda tuttıkları şeylere göre değişir.(E1.)” iletidir. Toplam on sekiz kere kullanılan ileti insanların hayatlarına yön verirken aynı olaylara farklı pencerelerden baktıklarına, birine normal gelmeyen bir davranışın başka birinin hayatının ibresini çok farklı bir noktaya çevirdiğine dikkat çekmektedir. Bu iletinin yer aldığı hikâyelerdeki kahramanlar genellikle çevreleri yüzünden sağlıklarından ödün veren insanlardır.
- Hikâyelerde sık kullanılan bir diğer ileti “İnsanlar nasıl yaşamaya alıştırlarsa onu normal görmeye başlarlar. (C31.)” iletidir. Toplam on yedi kere kullanılan ileti toplum hayatında kötü özellikleriyle bilinen insanların kendilerini normal gördükleri ve kolay kolay değişmeyecekleri mesajı

vermektedir. İletinin kullanıldığı hikâyelerde çok konuşan kadınlar, hırsızlık yapan ve bunu çocuğuna da öğreten anneler, hafifmeşrep kızlar, alkol batağına saplanan insanlar durumlarından şikâyet etmemekte, çevrelerinin onlara olan bakışından herhangi bir rahatsızlık duymamaktadırlar.

- “Sevgi insana bencil olmamayı öğretir. (B2.)” numaralı ileti on altı kere; “Fedakâr insanlar sevdiklerinin mutluluğu için kendi mutluluklarından vazgeçmeyi göze alırlar. (B1.)”iletisi on üç kere kullanılmıştır. İletilerin kullanıldığı hikâyelerde sevdikleri insanlar için kendi mutluluklarından ve kendi hayatlarından vazgeçen insanların özverileri takdirle karşılanmıştır. İletilerin kullanıldığı hikâyelerde genellikle hasta eşleri için fedakârlık yapan, onların her ihtiyaçlarını karşılayan kadınlar konu edilmektedir.
- “Azimli insanlar önlerine çıkan engeller yüzünden pes etmez, amaçlarına ulaşana kadar savaşırlar. (B21.)” ve “Başımıza ne gelirse gelsin hayata karşı umudumuzu yitirmemeliyiz. (B62.)” iletileri on dört kere; “Umut insanı hayata bağlayan bir güçtür. (B61.)” iletisi on iki kere; “Karşılaştığımız sorunlar karşısında umutsuzluğa kapılmamalı, onları çözüme kavuşturmak için çaba sarf etmeliyiz. (B25.)” iletisi dokuz kere kullanılmıştır. İletilerin kullanıldığı hikâyelerde maddi durumu kötü insanlar, hasta olan insanlar ve fiziksel engeli olan insanlar hayatın önlerine çıkardığı zorlukların üstesinden gelmeyi umutlarını kaybetmeyerek sevdiklerinin destekleri sayesinde başarmışlardır.
- Bir toplum içerisinde yaşadığımızı unutmamamız ve ona göre davranmamız gerektiğini her fırsatta vurgulayan yazar “İnsanların arzu ve istekleri ahlak kurallarına uygun olmalı, çevrelerine zarar vermemelidir. (C11.)” iletisine on dört kere; “Çevre insanın davranışlarını sınırlandıran en büyük etkenlerden biridir. (C34.)” iletisine dokuz kere yer vererek yaşadığımız çevreye karşı sorumluluklarımız olduğunu ve çevrenin bizi sınırlandıran bir etmen olduğunu unutmamamız gerektiğini vurgulamaktadır.
- Ekonomik kaygıların yaşam boyu devam ettiği “Geçim derdi yaşam boyu devam eder.(D1.)” iletisiyle on üç kere belirtilmiştir.
- “Bütün ömrümüzü etkileyecek kararlar alırken daha temkinli olmalı; son pişmanlığın fayda vermeyeceğini bilmeliyiz. (B51.)” iletisi on üç kere

kullanılarak sık kullanılan iletiler arasında yer almıştır. Bu iletinin yer aldığı hikâyelerde yanlış kararlar yüzünden sahip olduğu birçok şeyi kaybeden insanların, hayatlarının nasıl alt üst olduğu gözler önüne serilerek attığımız her adımda bir daha düşünmemiz öğütlenmiştir.

- “Cahil insan kendini her yerde belli eder. (C24.)” iletisi on üç kere kullanılmıştır. Yazar toplumumuzun gelişmesinin önündeki en büyük engellerden birinin cahillik olduğuna inanmakta ve bunu hikâyelerinde de belirtmektedir.
- “Çıkarıcılığın olduğu yerde genel ahlak kuralları iflas etmiş demektir.(A22.)” ve “Bencil ve zalim insanlar için çevrelerindeki insanların hiçbir değeri yoktur. (B41.)” iletileri on iki kere kullanılarak sık kullanılan iletiler arasına girmişlerdir. Yazar toplumun aksak yönlerini konu olarak aldığı birçok hikâyesinde kötülüklerin sebebi olarak çıkarıcılığı ve bencilliği görmektedir.
- “Çevremizdeki insanların gururunu incitecek, onları zor durumda bırakacak hareketlerden kaçınmalıyız.(B49.)” ve “Çevremize karşı duyarlı olmalı, zor durumda olan insanlara yardımcı olmaya çalışmalıyız. (C13)” iletileri on iki kere; “Zor durumda olan insanların bu durumlarından istifade etmeye çalışmamalı, onları sömürmemeliyiz. (B44.)” iletisi on kere kullanılan iletiler arasındadır. Bu iletilerde insanların çevrelerine karşı sorumlulukları olduğunu unutmamaları vurgulanmaktadır.
- “Tatlı dil ve güler yüz sayesinde zorluklar daha kolay aşılır.(E5.)” iletisi on bir kere kullanılmıştır. Yazar özellikle yaramaz çocukları ikna etmekte tatlı dilin önemine değinmektedir.
- Evlilik hayatının önemine de sık sık vurgu yapan yazar hikâyelerinde “Sevgi, bulunduğu her yere bütün güzellikleri katan, insanı hep dinç tutan önemli bir duygudur.(B6.)” iletisini on kere; “Evlilik karşılıklı sevgi ve saygı temeli üzerine kurulmazsa iki taraf için de eziyete dönüşür.(A13.)” ve “Evlilikte güzellik ve çirkinlikten çok sevgi ve saygıya önem vermeliyiz. (A15.)” iletilerini dokuz kere kullanmıştır. Yazar aile ilişkilerinde mutsuzlukları ve sorunları konu aldığı hikâyelerinde genellikle kadınları suçlu olarak görmekte ve birçok hikâyesinde kadınları sadakatsizlik ve anlayışsızlıkla suçlamaktadır.

- Yazarın hikâyelerinde en çok konu ettiği kahramanlar yalnız ve kimsesiz insanlardır. Yalnız insanların sorunlarını onları hiç tanımadıkları insanlarla karşılaştırarak konuşturan yazar, “Yalnız insanlar, dertlerini anlatacak birini buldukları zaman sürekli konuşmak isterler. (B33.)” iletisine hikâyelerinde dokuz kere yer vermiştir. Bu iletinin yer aldığı birçok hikâyede yalnızlık çekenlerin eşleri tarafından aldatılmış ya da hiç evlenmemiş erkekler olması dikkat çekmektedir.
- “Çocuğun karakterinin şekillenmesinde en önemli etken ailedir.(C1.)” iletisi dokuz kere kullanılmıştır.
- İnsanların hayatları boyunca değişmeyeceklerine inanan yazar “İnsan, geleceğini geçmişinin üstüne kurar.(C32.)” iletisine sekiz hikâyesinde değinmiştir.
- “Önemli olan bizi mutlu eden şeyin niceliği değil niteliğidir. (D13.)” iletisinin yer aldığı sekiz hikâyede maddi değerleri değil manevi değerleri önemsememiz gerektiği vurgulanmıştır.
- “Hayatımızın her anında dürüstlükten ödün vermemeliyiz.(A1.)” iletisi yedi kere kullanılmıştır. Bu iletinin yer aldığı hikâyelerde ne kadar zor durumda kalırsak kalalım dürüstlükten zarar gelmeyeceği vurgulanmıştır.
- Hikâyelerdeki yalnız kahramanlar genellikle alkol ve sigara kullanmaktadırlar. Bu bağlamda “Yalnızlık insanları kötü alışkanlıkların esiri yapar.(B34.)” iletisine yedi kere yer verilmiştir. Bunun yanında aynı hikâyelerden “Bedenimizin ve sağlığımızın değerini bilmeliyiz. (C41.)” ve “Sigara ve alkol kişinin hem sağlığına, hem cüzdanına zarar verir. (C43.)” iletilerine de ulaşılmış ve bu iletiler de yedi kere kullanılmıştır.
- Yazar “namus” kavramını işlediği hikâyelerde “Kimsenin namusuna yan gözle bakmamalıyız.(A12.)”iletisine altı kere yer vermiştir. Düşkün kadınların işlendiği hikâyelerde “Kız çocukları annelerinin yolundan gider.(A17.)” iletisine yer verilmiştir. Hikâyelerde geçen kötü yola düşmüş kadınların sebebi olarak anneleri gösterilmiş ve kız çocuklarının davranışlarında annelerinin en büyük etken olduğu üzerinde durulmuştur.

- Yazarın yazdığı hikâyelerde psikolojik ve sosyolojik iletiler üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. İleti dizininden çıkan bu sonuç yazarın öğreticiliği ön planda tuttuğunun ve toplumsal sorunlara karşı duyarlı olduğunun bir kanıtıdır.

V. SONUÇ

- Aşağı yukarı elli yıllık edebi hayatında birçok türde eser veren yazar hikâyeleriyle ön plana çıkmıştır.
- Yazar hikâyelerinde çocuk yetiştirme, etrafındaki insanlara faydalı olma, alın teriyle kazanma gibi temalar işlemiş, birçok hikâyesinde yalnız insanların hayatlarını betimlemiştir. Bunun yanında cahillik, batıl inanç, eğitimsizlik, evliliğin insan hayatındaki önemi konularını da özenle işlemiş, sağlam bir kurgu ve anlaşılır bir dille yazmıştır.
- Yazarın hikâyelerinde çocuk kahraman yok denecek kadar azdır. Bu çocuklar ise ya yaramaz ya da engellidirler. Hikâyelerin başkahramanları genellikle orta yaşlı, yalnız ve mutsuz insanlardır.
- Hikâyelerde yer alan erkek kahramanların çoğunun mutlu zamanlarında da üzüntülü zamanlarında da sigara içtikleri görülmektedir. Hikâyelerdeki kadın kahramanlar genellikle düşkün ya da cahildir.
- Yazar hikâyelerinin birçoğunda ailenin çocuk hayatındaki önemi üzerinde durmuş ve topluma yararlı olamayan bireylerin sorumluluğunu ailelere yüklemiştir. Özellikle “annenin çocuk eğitimindeki yeri” vurgulanmış, “Anne nasılsa çocuk da öyledir.” mesajı verilmiştir.
- Enver Naci Gökşen’in hikâyelerinde, örf ve âdetlere aykırı bir tutum yoktur. Kız erkek arasındaki ilişkiler, düzeyli olarak islenmiş, toplumun devamı için gerekli olan aile kurumuna özendirme yapılmıştır. Askerden gelen genç erkekler, sevdikleri kızla evlenmeyi planlarlar. Birkaç hikâyesinde vurgu yaptığı “yavuklu” kavramı milli bir unsurdur.
- Yazar, birçok hikâyesinin adını değiştirerek başka kitaplarda yeniden yayınlamış ya da hikâyelerini daha sonra farklı isimlerle radyo oyunu ve anı gibi türlerde yeniden yazmıştır. Özellikle hikâye kitaplarında yer alan hikâyelerin yazarın anı kitabında da olması bu hikâyelerdeki kişi ve olayların kurgu olmadığını göstermektedir. Yazarın maddi kaygıları olmadığı için eserlerinin ismini değiştirmesi kitaplarının farklı yayınevlerinden çıkmasına bağlanabilir.

- Enver Naci Gökşen'in hikâyelerinde çocuk edebiyatı uzmanlarının doğru bulmadığı didaktik eserlerin sayısı oldukça fazladır. Oysa eğiticilikle, eğlendiriciliğin bir arada olması gerekir. Yazar birçok hikâyenin sonuna ana iletiyi kendisi yazarak hedef kitleyi yönlendirmeye çalışmıştır.
- Enver Naci Gökşen'in hikâye kitaplarında çocuk edebiyatı alanında önemli sayılabilecek birçok hikaye olmasına rağmen (Merhamete Paydos, Bekçi ve Ötekiler, Yavrular ve Pençeler, Kuru Dal, Karamanın Koyunu vb.) çocukların gelişim özelliklerine uygun olmayan, onlara çok fazla fayda sağlamayacak hikayelerde vardır.(Kukla, Bir Sonbahar Hatırası, Değil mi Bey?, Yalnız Adam vb.). Günümüz çocuklarını Enver Naci Gökşen'den haberdar etmek için yazara ait hikayeler çocuk edebiyatı uzmanları tarafından incelenmeli ve çocukların gelişim özelliklerine uygun olan hikayeleri ayrı bir kitapta toplanmalıdır.
- Yazarın birçok hikâyesi birbirinin tekrarı gibi görünmektedir. Başlıkları ve kahramanlarının adları değiştirilmesine rağmen bu hikâyeler yaklaşık olarak birbirleriyle aynıdır. (Örneğin “Gerçek Hayalden Güçlüdür” ve “Yalnız Adam” adlı hikâyeyle; “Hayri” ve “Elebaşı” adlı hikâyeler birbirine çok benzemektedir.
- Çocuklarda dil eğitiminin sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi için, onlara kelime ve kavram bakımından faydalı olabilecek metinlerin sunulması önemlidir. Bu bakımdan, öğrencilere kelime, deyim, atasözü gibi unsurları zengin olan metinlerin sunulması daha uygundur. Ancak Gökşen'in hikâyelerinde özellikle atasözleri yok denecek kadar azdır.
- Dil devriminin gerçekleştiği yıllarda yazan Gökşen, yeni kelimelerle eski kelimeler arasında ikilemde kalmış ve birçok hikâyesinde aynı nesne için ikiden fazla kavram kullanmıştır. (Örneğin; “Son Çare” adlı hikâye kitabındaki “Serseri” adlı hikâyede aynı paragrafta “ayakkabı” kelimesinin yanında “iskarpın ve kundura” kelimelerini de kullanmıştır.)
- Enver Naci Gökşen'in eserlerinde “merhamet, vicdan, güzel ahlak” gibi duygular ağır basmaktadır. Modern dünyanın bütün olumsuzluklarını yaşayan

günümüz çocuklarının duygu yönleri eksik kalmaktadır. Bu yönlerini tamamlayabilmek, kendilerini birey olarak yetiştirebilmek için Enver Naci Gökşen okumaya ihtiyaçları vardır.

- Enver Naci Gökşen'in eserleri, günümüzde de okunabilir. Yazarın akıcı bir anlatımı ve sağlam bir dili vardır. Bu yüzden hikâyeleri, Türkçe eğitiminde materyal olarak kullanılabilir. Ancak özellikle özendirici nitelikte sigara içen çocuk kahramanlara dikkat edilmelidir.
- Enver Naci Gökşen'in hikâyelerinin birçoğu ders kitaplarına konulabilecek uzunluktadır. Hikâyelerdeki cümleler çok uzun olmamakla birlikte yazarın özellikle ilk hikâyelerinde gereksiz tasvirler ve açıklamalar oldukça fazladır.
- Çocuk edebiyatının asıl amaçlarından biri olan eğiticilik, işlenen temaya bağlı olarak göz önünde bulundurulmuştur. Çocuklara evrensel, ulusal ve ahlâkî değerleri kazandıracak, çocuğun kişiliğini ve kimliğini geliştirecek onun toplum içinde saygın ve başarılı bir yere sahip olmasını sağlayacak özellikleri kazanmalarında yardımcı olunmuştur. Eğiticilik niteliğini öncelikle çocukların olumlu değerler kazanması üzerine kuran Enver Naci Gökşen'in, okuyucularına kazandırmak istediği başlıca davranışlar şunlardır: çalışkanlık, anne-babaya sevgi ve saygı, insanların haklarına saygılı olma, doğayı koruma, hayvanları sevme, yardımseverlik, doğru sözlü olma, bilgiçlik taslamama, başkalarını küçümsememe, şiddetten uzak durma vb.

EKLER

1. Enver Naci Gökşen Anısına Bu Tez İçin Yazılan Yazılar

İlgili kişilerle irtibata geçilerek elde edilen görüşlere, gönderilme tarihlerine göre aşağıda yer verilmiştir.

1.1. Enver Naci Gökşen'in Öğrencisi ve Çalışma Arkadaşı Av.

Mehmet Turgut'un Yazarla İlgili Görüşleri

Öğretmen okulu birinci sınıfta Çocuk Edebiyatı ve Yeni Türk Edebiyatı derslerine Enver Naci Gökşen girerdi. Tam bir İstanbul çelebisi olan Hoca'mız yenilikçi bir insandı. Her hafta radyoda Türk Dili sohbetleri yapardı. 1974 yılında hocamız emekli olduktan sonra yayınevinde birlikte çalışmaya başladık.

Bir gün kendi yazdığım şiirleri eleştirmesi için ismimi belirtmeden Hoca'ya verdim. Amacım Hoca'nın beni eleştirmesini sağlamaktı. Şiir dosyamı bir süre sonra geri verirken” Daha çok ham, olgunlaşması gerekir.” Dedi. Yayınevinin sahibi olmama rağmen o dosya hala verdiği gibi duruyor, yayınlanmadı.

Bireycilik, çıkarıcılık yapmayan, öz Türkçe yazıp konuşmaya çok özen gösteren, hayatı boyunca yazmaya ve topluma faydalı olmaya çalışan hocamızın ruhu şad olsun...

20.04.2010 / Av. Mehmet Turgut

1.2. Enver Naci Gökşen'in Öğrencisi Yrd. Doç. Dr. Hilmi Özbay'ın Yazarla İlgili Görüşleri

Enver Naci GÖKŞEN İstanbul Çapa ve Ortaköy Resim Seminerinde lise 2. ve 3. sınıfta edebiyat öğretmenimiz oldu. Dolambaçsız, duru, anlaşılabilir Türkçe yazma ve konuşmayı biz onda gördük ve de öğrenmeye çalıştık. Enver Naci Gökşen, iyi öğretmenliğinin yanında; öğrencilerine, çevresine sevgiyle bakmasını bilen öğrenci psikolojisini çok iyi anlayan, gösterişten uzak, baba şefkatiyle öğrencisine yaklaşan,

insan gibi insan, her öğrencisinin çok sevdiği örnek almaya çalıştığı bir öğretmenimizdi. Ruhu Şad Olsun...

03.05.2010/ Yrd. Doç. Dr. Hilmi Özbay

1.3. Enver Naci Gökşen Çocuk Edebiyatı Ödülü'nü Alan Yazar Mehmet Güler'in Yazarla İlgili Görüşleri

GERÇEK BİR EDEBİYAT ADAMI

Pek çok edebiyat ödülü aldım. İçtenlikle belirtmeliyim ki bunların içinde en çok onur duyduklarımından birisi; Enver Naci Gökşen adına konan çocuk edebiyatı ödülüdür. Enver Naci Gökşen'in adını bugün pek çok insan bilmez. Edebiyatla uğraşan genç kuşağın önemli bir bölümü de duymamıştır. Dikkatlerden kaçan bazı yazıları Türkçe kitaplarında dolaşır durur; hepsi o kadar.

1988'de aldığım bu ödülün bana onur vermesinin nedeni gerçek bir edebiyat adamı adına konmuş olmasıdır. Yine gerçek edebiyatçılar tarafından değerlendirilmesidir. O zamanki seçici kurulun başkanı Orhan Şaik Gökyay'dı. Mustafa Necati Karaer, Tarık Dursun K., Mustafa Ruhi Şirin, Hikmet Altınkaynak gibi edebiyatı bilen insanlar vardı.

“En Güzel Gülücük Oyunu” adındaki çocuklara öykü dosyamı hazırlamıştım. Yalova'da oturuyordum. Bir İstanbul çıkarmasında dosyamı elden teslim edeyim dedim. Yakında vefat eden Enver Naci Gökşen'in evini Basın Sitesi'nde buldum. Tek katlı, son derece sade bir kooperatif eviydi. İstanbul'un göbeğinde, İstanbul'a benzemeyen, kargaşadan uzak bir sessizliğin içindeydi. Evde dünyalar güzeli eşi ve eşinin yatalak annesi vardı. Bir köşede suskunluğa terk edilmiş piyano duruyordu. Yaşlı büyük annenin sürekli iniltileri geliyordu. Bu sessiz, sakin eve dosyamı bırakıp çıktığımda dehşetli bir hüzne kapılmıştım. Enver Naçi Gökşen'in zamansız ölümü, o genç, cici eşinin içine düştüğü acılı yaşam, bu zor koşullarda yine de anılara bağlı kalma duygusu ve vefa anlayışı beni

etkilemişti. Gördüğüm tabloda çok hüzünlü, yoğun bir edebiyat dramı var diye düşünmüştüm. Ne zaman Enver Naci Gökşen'i anımsasam, piyanonun sustuğu bu hüznü dolu tablo, sessiz ev belleğimde canlanır. Edebiyat çevresinden yazmayı düşlediğim uzun soluklu romanıma bu tabloyu yerleştirmeyi düşünür dururum... Enver Naci Gökşen'in cici eşiyle bir kez daha karşılaştım: Ödül töreninde. Yine gülmeyi unutmuş gibiydi. Saygın secici kurul da oradaydı. Benim dünya görüşüme, yazınsal anlayışıma uzak(ça) bulduğun Orhan Şaik Gökyay'ın dosyam üzerine söylediği güzel sözler, gösterdiği yakınlık beni şaşırtmış, aynı zamanda yüreklendirmişti. Ödülü ünlü sunuculardan Halit Kıvanç'ın elinden almıştım. O zaman sınırlı sayıda devlet televizyon kanalları vardı. Yalova'ya döndüğümde tüm Yalova halkı beni haberlerde izlemişti. Edebiyatın güzel adı, güzel insanı Enver Naci Gökşen ölümüyle de yeni bir dünya yaratmış, bizleri o güzelliğin içinde tanıştırmış, çoğaltmıştı. Eee, gerçek edebiyat adamı da bu demek değil miydi?

04.05.2010 / Mehmet GÜLER

1.4. Çocuk Edebiyatı Yazarı ve Çocuk Vakfı Başkanı Mustafa Ruhi Şirin'in Yazarla İlgili Görüşleri

Enver Naci Gökşen'le tanışamadım. 1981'den bu yana İstanbul'da yaşadığım halde karşılaşamadık. 1986'da vefat etti. Adına ödül kondu. Eşi ve Orhan Şaik Gökyay benimde seçici kurulda bulunmamı arzu ettiler. Yayına hazırladığım 1987 Çocuk Edebiyatı Yıllığı'nın 676-677. Sayfalarında hikâye ödülünün şartnamesi yer aldı. İlk yılın ödülleri verildi. Birinciliği Mehmet Güler, Mümtaz Zeki Taşkın İkinci, Ayla Çınaroğlu üçüncülük ödülleri aldı. Mustafa Bülbül, Ahmet Tezcan ve Abbas Cılga jüri özel ödülünü aldı. İkinci ödül gerçekleşmedi. Eşiyle de iki kez karşılaştım ondan sonra. Vefa borçlu olduğum insanlardan biridir. Kitabı de olsa öğrencisi olduğumu düşünüyorum. Ne yazık ki hakkında ciddi araştırmalar yapılmadığı izlenimi var bende.

Yazılı Türk çocuk edebiyatının birinci evresi Tanzimat, I. II. Meşrutiyet ve Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında çeviri etkisinde bir edebiyattır. Eğitimde çocuk edebiyatından yararlanmaya ilk vurgu yapan Darülmüallim Müdürü Satı Bey çocuk

edebiyatı terimini ilk kullanan ise İbrahim Alaeddin Gövsa'dır. Üç şiir kitabının şairleri ise İbrahim Alaeddin Gövsa, Ali Ulvi Elöve ve Tevfik Fikret'tir. İkinci evre Cumhuriyet döneminin ilk yarısından sonra başlar ve 1970'lerin sonlarına kadar geleneğini sürdürür. Çocuk edebiyatı kültürü bağlamında ikinci evrenin öne çıkmış önemli üç ismi Enver Naci Gökşen, Kemal Demiray, Fuat Baymur ve A. Ferhan Oğuzkan'dır. Bu dört ismin başat ortak özellikleri, çocuk edebiyatından eğitimde yararlanmaya öncelik veren kılavuz kitaplar yazmış olmalarıdır. Enver Naci Gökşen'in 1960'ta Çocuklar İçin Edebiyat, 1966'da Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız kitapları bu alanda öncü ve kaynak kitaplardır. Çeyrek yüzyıl öğretmen okullarında ders kitabı olarak okutulmuştur Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız kitabı. Enver Naci Gökşen'in bu kitabı, çocuk edebiyatını kavrayışı bakımından da önemlidir. Türk çocuk edebiyatı tarihi yazıldığında Enver Naci Gökşen'e özel bir yer ayrılması gerekir.

10.05.2010 / Mustafa Ruhi Şirin

1.5. Enver Naci Gökşen'in Öğrencisi Prof. Dr. Hasan Pekmezci ve Eşi Şükran Pekmezci'nin Yazarla İlgili Görüşleri

İDOL EĞİTİMCİ ENVER NACİ GÖKŞEN

Yıllardır üzerinde çalıştığımız bir kitap hazırlığımız var: "İDOL EĞİTİMCİ ÖRNEKLERİ." Bu çalışmamızda yer alan önemli isimlerden biridir eğitimci-sanatçı ENVER NACİ GÖKŞEN.

1960'lı yıllarda İstanbul Çapa İstanbul Öğretmen Okulu-Resim ve Müzik Semineri öğrencisi olan herkesin duygu dünyası Enver Naci Gökşen ismiyle hemen değişir ve bizim gibi olanların, onun sevgisine ulaşanların da gözleri yaşarırverir.

Biz Şükran Atay (Pekmezci) ve Hasan Pekmezci olarak onun öğrencisi olmanın, eğitimcilik yaşamımızda onu bir eğitimci modeli olarak seçmenin her zaman onurunu yaşadık.

Aynı sınıfta, birbirleriyle iyi anlaşılan iki öğrenci olarak bize yaptığı bir davranış biçimini anlatarak başlamalıyız bu konuya:

1960'ların başı. Cumartesileri öğleye kadar derslerin olduğu bir dönem. Bir Cumartesi günü bizi çağırdı: “Şükran ve Hasan, yarın birlikte bizim eve gelin” dedi.

Biz büyük bir heyecan ve telaşla hazırlandık, süslenip püslendik; Pazar günü bize verdiği saatte Esentepe, Gazeteciler Mahallesi, Dergiler Sokak No:10'daki tek katlı bahçeli evine gittik. Bizi kapıda babacan haliyle önemli birer misafirmişiz gibi karşıladı öğretmenimiz ve eşi.

Bütün sıkılganlığımızla eve girdik. Kitaplar, kitaplıklar, tablolar, muhteşem bir ev. Bir yatılı okul öğrencisi ve üstelik de kırsal kesim çocuğu olan bizler için rüya gibi bir ortam. Eşi tarafından özenle hazırlanmış yemek masası; çeşit çeşit yemekler, kek ve pastalarla dolu.

Bizimle büyük insanlarmışız, önemli misafirleriymişiz gibi ilgilendiler, eşi ile birlikte. Bu hayal dünyası içinde yemekler yendi, dergilerden, kitaplarından parçalar, şiirlerinden örnekler okudu bizlere. Kitaplarını imzaladı, yeni şiir, öykü ve araştırma projelerini anlattı. Zaman hızla akıp gitti, akşama kadar.

Yemyeşil, çiçeklerle bezeli bahçelerinden bir çiçek demeti yaptılar, Şükran'a. Bizi yola kadar uğurladılar.

Kız-erkek arkadaşlığının sopa ile kovalandığı, bu alanda hoşgörünün yerini yasakların, cısss'ların aldığı bir dönemde iki lise çağı öğrencisini evinde misafir edebilen, onlara değer verebilen, çok değerli zamanını, bir Pazar gününü bu iki gence ayırabilen bir eğitimcilik anlayışı.

Aradan yıllar geçti: Evliliğimizin büyük bir bölümü çiçeklerle dolu, bahçeli, dubleks evlerde geçti ve geçmekte. Her zaman öğrencilerimize açık, onların ağır birer misafir gibi ağırlandığı bir ev: Enver Naci Gökşen'in evi gibi.

*

Enver Naci Gökşen tipi eğitimciler için öğrenci bir bütündür, her öğrenci başlı başına birer kimliktir:

Öğrencilerin bulunduğu yaş döneminin çok iyi bilinmesinden kaynaklanan bireysel farklılıklara verilen önemden başlayarak; öğrencinin sosyalleşmesi, insan ilişkileri ve kültürel birikim açısından kimliğin bütününe kapsayan bir eğitimcilik anlayışı.

1960'lara kadar eğitimci kaynakları belli disiplinlerle kurulan, nitelik ve nicelik açısından birikimli ve donanımlı; öğrenci, toplum, ülke odaklı bir eğitim ve eğitimcilik anlayışı egemenken, zaman içinde yanlış-bilinçli politikalarla bu durum değiştirildi.

Bugün Türkiye'de eğitimci adaylarının kültürel ve sosyal tabanı, eğitimci yetiştiren okulların, kaynakların çokluğu, nicelik-nitelik, ilke ve dünya görüşü açısından farklılığı, altyapı, üstyapı-kültür birikimi açısından alabildiğine zayıf, özümlememiş, yapay, zoraki birer meslek edinme isteği, eğitimci modelinin niteliğini tartışmalı hale getirmiştir. Bu yüzden kimi eğitimciye göre öğrenci bir yüküdür, öğrenci salt kendi dersleriyle değerlendirilen, bütün öğrenci-eğitimci ilişkilerinin bu alan içinde sınırlı kaldığı bir eğitimcilik modeli geçerlidir: Öğrencinin var olan başka meziyetlerini, kimliğini, kişiliğini, cevherlerini, özelliklerini bilmeyen, bilse de hesaba katmayan.

*

Enver Naci Gökşen, öğrencilerin gelişim basamaklarını, bu dönemin psikolojisini, ilgi ve ihtiyaçlarını bilen, öğrencilerin çoğunun geldiği sosyal kaynağı çok iyi okuyabilen, sorgulayabilen ve buna göre eğitim-öğretim yöntemi geliştirebilen bir eğitimci modelidir.

Bizim de içinde bulunduğumuz bu dönemde; Anadolu'nun değişik kent ve ilçelerinden, öğretmen okullarından seçilerek gelmiş öğrencinin İstanbul'da bu okulda bulunmasının temel nedeni, resim ve müzik alanlarında sanat eğitimi alabilmek ve bu alanda kimliklerini ortaya koyabilmektir.

İstanbul'da öğrenci olunmasına rağmen köy ve kırsal kesim kökenli, sosyalleşmede sorunlar yaşayan, kültürel birikim kaynaklarına ulaşma yollarını bilmeyen, insan ilişkilerinde alabildiğine çekingen, ürkek, korkak; bireysel ve toplumsal yaşam ilişkilerinde görgü ve bilgi eksikliği içinde bulunan bir öğrenci yapısı vardı.

Enver Naci Gökşen bunu bir lider, bir baba, yetkin bir eğitimci, bir sanatçı-sanat eğitimcisi birikimi içinde olumlu bir eğitim potasına yerleştirmesini bildi.

Edebiyat-Kompozisyon ve Dilbilgisi derslerinde kitaba bağlı, ezberci, alışılmışların sürdürüldüğü, geleneksel eğitim uygulamasının yerine; alanına hâkim, kendine güvenli, sanatsal çalışmaları ile kendini kanıtlamış, kitaplar yazıp yayınlamış yetkin bir eğitimci olarak tutarlı uygulamalarla bu dersleri alabildiğine sevgiye ve özümlemeye dayalı, kimi öğrencilerde tutku haline gelecek şekilde sevdirdi.

Kitabi eğitim yerine yaşama bağlı, öğrencinin duyumsamasını sürekli kılacak, somut, görselliğe dayalı, öğrenciyi onurlandıracak örneklerle zenginleştirilmiş bir eğitim modeli. Her derste dersin temel konularını ve öğrenilmesi kaçınılmaz olan noktaları yarım dosya kâğıdına not aldırır. Her derste bu dosya kâğıtları bir zarfa yerleştirilir, dersin sonunda yine yarım dosya kâğıdına bu temel konularla ilgili kısa bir yazılı yapılırdı. Bir sonraki derse bu küçük sınav kâğıtları değerlendirilmiş olarak gelir ve aynı zarfın içine yerleştirilirdi. Dönem ya da yıl sonundaki sözlü ve yazılı sınavlarda sorular bu belgelere dayandırılırdı.

Böylece temel konuların birkaç kez tekrarlanması ve öğrenilmesi sağlanırdı. Kalın, konularla dolu, öğrencinin gözünü korkutan kitaplarımız ise bir kaynak olarak kullanılırdı. Bu bağlamda derslerin yaşanması, ezberlenmemesi sağlanmıştı.

Örneğin, Tanzimat Edebiyatı işlenirken dersler Aşçıyan'da Tevfik Fikret'in evinde yapılır; Tevfik Fikret'in şiirleri mezarının başında öğrencilerce özellikle güzel şiir okuduğu için Şükran tarafından seçilerek okunur, incelenirdi.

Ahmet Hamdi Tanpınar ya da Orhan Veli incelenirken, mezarlarının başına gidilir, mezar taşları okşanır; dersler orada yapılırdı. Burada öğrenciye kazandırılan

salt bilgi değildir. Bir müze kavramı içinde, bir sanatçının anıtlaşmış mekânında ya da bir mezarlık ortamının kendine özgü duyumsal etkisi içinde, hem sanatçıya verilen değer, hem sanatın, sanatçının yaşamından daha öne çıktığı, ölümsüzleştiği bilincinin verildiği bir eğitim. Sanatın yüceliği, sanatçının değeri gibi bir konu sanat eğitimi yolunda eğitim gören gençler, genç sanatçı adayları için çok önemli birer özendirme-isteklendirme sayılır. Emirgan Parkı'nda gezerek, eğlenerek dersler yaptığımız çok olmuştur. Şımarmadan, öğretmenimizin bize verdiği değeri kötüye kullanmadan; onu üzecek hiçbir tavır içine girmeden.

Derslerimizin çoğuna sanatçı dostlarını getirir, bizlerle tanıştırdı. Bugün de gözlerimizin önündedir, derslerimizde yaşadıklarımız: Bu yolla Orhan Şaik Gökyay'ın “Bu vatan toprağın kara bağrında, sıradağlar gibi duranlarıdır” dizelerini ya da “Kös” şiirini kendi sesinden dinledik. Behçet Necatigil'in bir gün önce yazdığı şiirlerini ilk kez bize sunmasından, şiirleri hakkında düşüncelerimizi öğrenmek istemesinden hepimiz alabildiğine gururlanırdık. İlk kez bizlere okunan bazı şiirlerin birkaç hafta sonra Türk Dili ve İlgaz dergilerinde yayınlandığını görürdük.

Şiirin, öykünün, romanın ya da genel anlamda sanatın bir yaşam disiplini olarak insanın hayatında her zaman, her yerde olması gerektiğini; sanatın getirdiği, kazandırdığı onurun nasıl yüce bir değer olduğunu bu derslerde ya da bu yaşam dilimi içinde kavradık.

Tiyatronun, operanın, operetin adını bile doğru dürüst bilmeyen, kavrayamayan bizleri kendi sınırlı bütçesinden ayırdığı paralarla tarihi Tepebaşı Tiyatrosuna götürür; kendisi salonda, rahat kotluklarda oturup izleyebilecekken bizimle birlikte balkonda tahta sıralarda oturur, bizimle izlerdi. Buradaki amacın bize “bir opera, tiyatro nasıl izlenir” adabının kazandırılması olduğunu çok sonraları eğitimcilik yaşamımızda anlayabildik.

Bağımsız hareket edebilme, kendimize güvenme konularında sorumluluklar verirdi. Cumhuriyet bayramı ya da On Kasım törenleri yapılacaksa sadece burada nelerin yapılacağı konusunda önerilerde bulunur; bütün konuşmaların, şiirlerin seçimini, sunumunu, törenin bütün görsel hazırlıklarını, süresini, yerini öğrencilerine,

yani bizlere bırakırdı. Sonraları görev aldığımız bütün kurumlarda sosyal ve kültürel etkinliklerin sorumlulukları bu bilinçle üstlenildi, başarıldı.

*

Bu birikimle öğrencilerin çoğu Türk Dili, Ilgaz, Yeditepe dergilerine ücretli-ücretsiz abone oldu. Sahafılar, kitapçılar, Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın "KİTAP" adlı kitabevi uğramadan edemediğimiz yerler haline geldi. Bu ülkenin sanatçıların tanımanın onları yakından görmenin, konuşmalarına tanık olabilmenin onurunu yaşamak bizim gibi genç insanlar için önemli kazanımlar olmuştur.

Enver Naci Gökşen, ders kitapları, öyküleri, sözlü görüşmelerimizle bizlere vermeye devam ettiği birikimleri ile meslek yaşamımızda her zaman yanımızdaydı.

Sanatı yaşamlarının her anında bağlantılarını devam ettiren iki öğrencisi olarak İstanbul'da açtığımız sergilerimizde baş konuğumuzdu.

İnsan yaşamı birikimlerin, kazanımların tuğlaları ile örülen bir anıt gibidir. Kazanımların niteliği, sağlamlığı, tutarlılığı anıtın niteliğini belirler.

Aradan elli yıl geçti.

Yukarıda saymaya çalıştığımız kazanımlar bugün de yaşamımızın temel dayanakları durumundadır. Bugün alanımızda eğitimciliğimizle, sanat eserlerimizle, yazdığımız kitaplarımızla, makalelerimizle, konferanslarımızla, yurt içi ve yurt dışı sanat etkinliklerimizle var olabiliyorsak bunda değerli öğretmenimizin ve diğer öğretmenlerimizin örneğinin büyük payı bulunmaktadır. Enver Naci Gökşen'in örneği ve eğitimcilik anlayışı bugünkü eğitim yaşamımızda çok daha fazla önem kazanmaktadır.

Eğitim; yaşamı anlama, algılama, yorumlama, yaşama katılma birikimi sağlayabildiği, eğitilenleri bu alanda kimlikli ve yaratıcı bireyler safına alabildiği oranda gerçek eğitimidir.

11.05.2010 / Hasan – Şükran Pekmezci

1.6. Öğretim Görevlisi Hikmet Altınkaynak'ın Yazarla İlgili Görüşleri

ENVER NACİ GÖKŞEN İÇİN...

Enver Naci Gökşen'le Milliyet Yayınları'nda redaktör olarak çalışırken tanıştım. Milliyet Çocuk dergisine “**Okunacak Kitaplar**” başlığıyla her hafta bir kitabı ve yazarını tanıtan yazılar yazıyordum. Onu ve yeni çıkan “**Armağan**” adlı radyo oyunlarından oluşan kitabını da bu dizide tanıttım. Kitaptan bir kısa kesite de yer verdim. Milliyet Çocuk dergisine geldiği zamanlarda da sohbet etme şansını yakaladım. Ben, **Enver Naci Gökşen**'in öğrencisi değildim. Ama onun kitaplarından çok şey öğrendim. Keşke her öğretmen, her yazar onun kadar eğitime ve edebiyata katkı sağlayabilseydi diye düşündüm...

Yarım yüzyılını Türkçeye, eğitime, öykücülüğe ve radyo tiyatrosuna adayan **Gökşen**, ne yazık ki, tanışmamız üzerinden iki yıl geçmişti ki, ansızın yaşamını yitirdi.

Eşi **İlhan Gökşen**, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin Basın İlan Kurumu'nun manevi katkılarıyla “**Enver Naci Gökşen Çocuk Edebiyatı Ödülü**”nü kurdu. Seçici Kurul, anımsadığım kadarıyla Orhan Şaik Gökyay, Gültekin Samanoğlu, Mustafa Necati Karaer, Tarık Dursun K. ve benden oluşuyordu. 1988 yılında bir kez verilen ödülün birinciliğini “En Güzel Gülücük Oyunu” adlı kitabı için **Mehmet Güler** kazandı.

Zübeyde Aksun'u Enver Naci Gökşen üzerine hazırladığı bu tez için yürekten kutlarım, başarılar dilerim. Enver Naci Bey'in hizmetlerinin boşa gitmediğini belgelemiş oluyor. Benim için de bir meslek büyüğümüzü anma, anımsama, yaşatma duygularımı tazeleme olanağı veriyor. Teşekkür ediyorum, ayrıca bu tezinin bu alanda çalışanlara örnek olmasını, eğitim ve edebiyatımıza katkılar sağlamasını dilerim.

13.05.2010 / Hikmet Altınkaynak

1.7. Gazeteci Yazar Mustafa Bülbul'un Yazarla İlgili Görüşleri

Hocanın gençleri yüreklendiren, yardımcı, ilgiyi görev sayan, dilciliği ölçüsünde örnek bir kişilikti. Şiir yazma heveslisi bir gençtim. Karaladıklarımı dergiye göndermeden önce Hoca'ya okutur, fikrini alırdım. Yayınlanma şiirlerle ilgili övgülerini, eleştirisini söyler ya da mektuba dökerdi. Bir defasında kendi değerlendirmesi ile yetinmedi. Şiirlerin dosyasını "Bunları bir de Behçet'e okutayım." deyip, Behçet Necatigil'e götürdü. Dosyayı almaya gittiğimde gülümsüyordu. "Şimdi duyacakların önemli. Kimseye de söyleme, çünkü kimsenin şiiri hakkında fikir belirtmeyen Behçet şiirleri beğenmiş, bazılarının altına seni yüreklendirecek notlar da düşmüş. Bunları sakla, belgedir. Kendine güvenini de pekiştirir." dedi Hoca. Yalnız çocuklara yönelik yazdıklarımı değil, üretebildiğim her yapıtı Hoca'nın yeni yetmeliğimde kattığı övgüye olduğumu düşünürüm biraz.

Gençlere fırsat tanımak kıt olan yaratıcılığın önünü açmaktır. Yetişme çabasındaki gençlerin sıradan kahramanlıklarında bile özgün bir ayrıntı aramayı üretken yazının ustası Enver Naci Gökşen'in eğitimci kişiliğinden öğrendiğimi söyleyebilirim. Esenlik ve başarı dilekleriyle.

13.05.2010 / Mustafa Bülbul

1.8. Prof. Dr. Günay Kut'un Yazarla İlgili Görüşleri

Enver Naci Hoca çok düzenli, öncelikle derslerini ve öğrencilerini kendi çalışmalarının önünde tutan saygın bir öğretmendi. Bununla beraber araştırma yönü de çok güçlü idi. Bu da onun çalışkan ve işinin sorumluluğunu taşıyan kişiliğini göstermektedir.

Kendisini Yüksek Öğretmen Okulu'nda öğrencilik yaptığım yani 1956-1960 yılları arasında tanıdım. Onu her gördüğümde hep bir şeyler okuyor olması beni çok etkilemişti. Kendisine çok saygı duyardım. Gençlere önem verir, onları dikkatle dinler ve o konudaki fikirlerini bildirirdi. Örnek bir hoca idi. Kendisini rahmetle anıyorum.

30.05.2010/Günay Kut

2. Enver Naci Gökşen Hakkında Elde Edilen Belgeler

Bu kısımda yer alan verilere Enver Naci Gökşen'in arkadaşları ve eşi İlhan Gökşen sayesinde ulaşılmıştır.

2.1. Selmi Andak'ın Kendi El Yazısı İle Kaleme Aldığı Enver Naci Gökşen Hakkındaki Görüşlerin Yer Aldığı Mektup

Enver Naci Gökşen... Umutulma-
yacak olan bu isim, herşeyden önce
Uygarlığın, duygusallığın,
nezaketin, zarafetin, bilgini ve
yaratıcılığın tüm özellikleri-
ni taşıyan bir insandı.
Bu yönden belki de artık
tükenmekte olan bir kuşağın
sembolü sayılabilir!

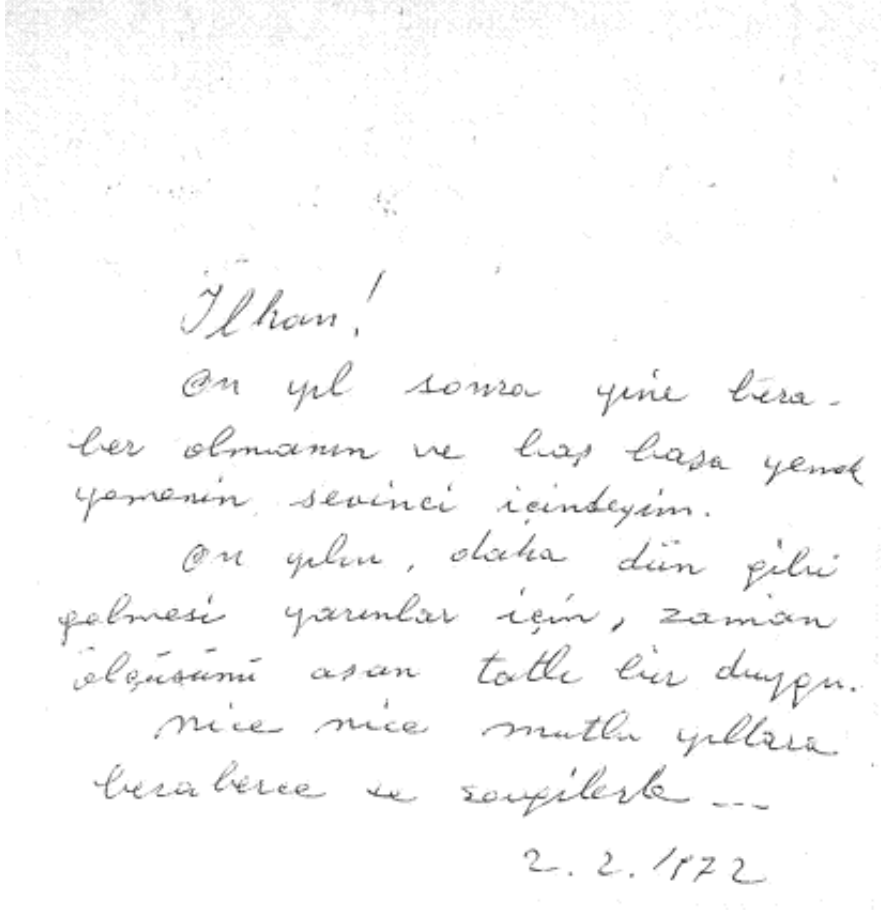
Edebiyat alanında özellikle
çok verimli bir hikâyeci olarak
tanınan Enver Naci Gökşen'in
asıl büyük hizmeti, önce ilköğre-
timde gerekli ve doldurulması gereken
olan Eğitim alanında, Çocuk
Majunları ile, öğretmenliği
ile yaptığı sayısız uğraşı..

O, bu yolda bir pedagoğ sayılırdı.

Kendisini yakından tanımak
mutluluğuma aldığı kadar,
kaybında da büyük üzüntü duyan
bir dost olarak bu satırları
yazabildim... SELMI ANDAK

BAYRAMÖLLÜ 14.8.1986

2.2. Enver Naci Gökşen'in Kendi El Yazısı ile Eşi İlhan Gökşen'e
Yazdığı Mektup Örnekleri

TÜRK DİL KURUMU BİLİMSEL KURULTAYI

(Ankara, 27-29 Eylül 1972)

2.2.1974

Sevgili İlhan,

Bugün sabahın 2'si ve bir
hastane kösesindeyim. Sana birkaç
sap ipek gönderecek güce sahip de-
ğilim.

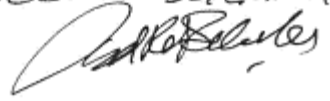
Günümü; su kaskatı, bitençe
kopuk saatlerin bitiminde kutlarsın.
Kocakarde bu da varmış.

Bugünün auru olarak; iki gün
dün hep aynı havayı soluduğum, gün
mü acıca gördüğüm çiçeklerden bir
tanecigi sunuyorum. Senden gelen çiçekler
yine sana dönmüyor.

Sevgiler, sevgiler, saygılar...
Kocan

2.3. Nedret Selçüker'in Kendi El Yazısı İle Kaleme Aldığı Enver Naci
Gökşen Hakkındaki Görüşlerinin Yer Aldığı Mektup

7.8.1986
Baysam ağla

Bir ömür boyu, öylesine "sımsıcak",
bil yürekle yazarsanız, an kızığınızdan
en büyüğüne neşeyle gülünse
güçünüz, sağı dokuyca gözleminiz,
düşmanınızdan bile bir "selam",
vesilgemiyorsa gönünüz... O zaman
siz bir ENVER NACİ GÖKŞEN'siniz,
yürü de "göğü", de "şen", kılavuzdarsınız,
ve o zaman "defteri düğülenler", den
değil, ardından, mükemmel bir
"eş", eliyle "defteri ötülenler", densiniz...
Ne mutluluktur bu...
Saygıyla anıyorum
Allah rahmet eylesin
NEDRET SELÇÜKER

2.4. Enver Naci Gökşen'in Ahmet Köklügiller'e Yazdığı Mektup

NOT

21 Mart 1974

Değerli Kardeşim,

Soruşturma mektubunuzu hastanedeyken aldım.Çünkü 21 Ocak 1974 akşamı geçirdiğim bir kalp krizi nedeniyle beni ansızın Cerrahpaşa Hastanesine yatırmışlardı.Tam 40 gün tedavi altında kaldım.Şimdi de evde nekahet dönemini geçiriyorum.Bu yüzden mektubunuzu vaktinde yanıtlayamadım.Çalışmama daha da izin yok.Ama ben size yararlı olabilmek için Ilgaz'da çıkmış bir konuşmayı ve bir notu gönderiyorum.Hakkında yazı çıkmış olan yerleri bilirsiniz:B.Necatısil'in "Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü",Şükran Kurdaşlı'nın "Şairler ve Yazarlar Sözlüğü",S.Kemal Karaalioğlu'nun "Türkçe ve edebiyat Ansiklopedisi".Ben,rahatsızlığım dolayısıyla lunları derleyip toparlayamadım.Artık size zahmet .Ama yine de verebildiğim yanıtları übir kâğıtta toplamaya çalıştım.

Eğer,İşi bittikten sonra,bu Ilgaz'ı bana geri gönderirseniz sevinirim.

Şimsilik iyiyim.Yakında her türlü perhizden çıkacağımı umarım.Çalışmalarınızda başarılar diler,gözlerinizden öperim. Sevgilerimle.

Gökşen

Ahmet Köklügiller'e gönderilen mektup.

2.5. Enver Naci Gökşen'in Kendi Kaleminden Biyografisi

ENVER NACİ GÖKŞEN

1916'da İstanbul'da doğdum. İlk ve ortaokulu Üsküdar'da okudum. İstanbul Öğretmen Okulunu(1935), Ankara Gazi Eğitim Enstitüsünü(1937) bitiridim. Çeşitli okullarda öğretmenlik ve yöneticilik yaptıktan sonra 1951'de İstanbul Eğitim Enstitüsü ve İlköğretmen Okuluna atandım. Şimdi ise İst. Eğitim Enstitüsünde ve Belediye Konservatuvarında edebiyat okutmaktayım. Kısacası; otuz yıllık öğretmenim ve ben de her öğretmen gibi okudum, okuttum; her yazar gibi duyup düşündüm ve yazdım.

Yayınlanan ilk kitabım, çocuksu diyebileceğim, bir romancıktır: "İnan Baba!" Daha sonraki yazı hayatımı günlük gazete fıkraları, çeşitli makaleler, kitap tanıtma yazıları, hikâyeler, romanlar (tefrika halinde kalan iki roman), incelemeler ve radyo piyesleri teşkil eder. Fakat her türden çök, hikâyeyi kendime iş edinmişimdir. Bugüne değin şu hikâye kitaplarım çıktı: Son Çare (1942), Durakta Bir Adam (1949), Çardak Altı (1951), Elebaşı (1964), Dördüncü İyilik (1967), Ayça (1970).

Öteki kitaplarım da şunlardır: İnsan Yüzlü Kaya (1947, çeviri hikâyeler), Masal İçinde Masal (1958, masallar), Çocuklar İçin Edebiyat (1960, inceleme), Mehmet Emin Yurdakul (1963, inceleme), Nasrettin Hoca'dan Fıkralar (1964, derleme), Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız (1966, inceleme), Yazma Yolu ve Yeni İmlâ Kuralları (1966, inceleme), Kompozisyon İlkeleri ve Antolojisi (1968), Behçet Kemal Çağlar (1970).

Hikâyecilikte karar kaldığıma göre, hikâyede tuttuğum yolu kısaca belirtmek gerekirse diyebilirim ki, olaylara fazla önem vermemek, kişilerin iç dünyalarını ve çevreleriyle ilişkilerini yansıtmaya çalışmaktır. Bu amaca ulaşabilmek için de söylenmiş şeyleri tekrarlamamak, okuyucuya yeni ve değişik bir şeyler okutmak istiyorum. Bu ana düşünce ile de iyi, doğru ve güzel bulduğum konuları temiz bir Türkçe ile işlemeyi yeterli buluyorum, o kadar!..

**2.6. Enver Naci Gökşen'in Eşi İlhan Gökşen'in Tez için Göndermiş
Olduğu Resim**

2.7. Enver Naci Gökşen Vefat Ettiğinde Gazetelerde Yer Alan Taziye Mesajları

VI. KAYNAKÇA

A. YAZARIN KAYNAKÇASI (BASIM YILI SIRASINA GÖRE)

- "*İnan Bana*". İstanbul : Ahmed İhsan Basımevi Ltd., 1939, s. 135
- "*Son Çare*". Adapazarı : Adapazarı Necip Güllü Matbaası, 1942, s.64
- "*İnsan Yüzlü Kaya*". 1947, s.59
- "*Durakta Bir Adam*". İstanbul : Kader Basımevi, 1949, s.80
- "*Çardak Altı*". İstanbul : Kader Basımevi, 1951, s.95
- "*Masal İçinde Masal*". İstanbul : Meral Yayınları, 1958, s.63
- "*Çocuk İçin Edebiyat*". İstanbul : Bakış Matbaa ve Kitapevi, 1960, s.83
- "*Estergon Kalesi*". İstanbul : Berksoy Matbaası, 1962, s.40
- "*Mehmet Emin Yurdakul*". Ankara : Ankara Üniversitesi Basımevi, 1963, s.48
- "*Elebaşı*". İstanbul : Mim Yayınları, 1964, s.93
- "*Yazma Yolu ve Yeni İmla Kuralları*". İstanbul : Nilan Yayınları, 1966, s.64
- "*Bir Mehmetçik*". İstanbul : Acar Matbaası, 1967, s.31
- "*Dördüncü İyilik*". İstanbul : Fatih Matbaası, 1967, s.87
- "*Kompozisyon İlkeleri ve Antolojisi*". İstanbul : May Yayınları, 1969, s.207
- "*Ayça*". İstanbul : Okat Yayınevi, 1970, s.73
- "*Behçet Kemal Çağlar*". Ankara : Türk Dil Kurumu Yayınları, 1970, s.200
- "*Atatürk'ü Anıyoruz*". İstanbul : Koza Yayınları, 1973, s.282
- "*Çocuklara Tarihimizden Hikayeler*". İstanbul : Koza Yayınları, 1973, s.264
- "*Yazın Terimleri Sözlüğü*". Ankara : Türk Dil Kurumu Yayınları, 1974.
- "*Mahalle Mektebinde*". İstanbul : Koza Yayınları, 1976, s.221
- "*Dağarcık*". İstanbul : Çağdaş Yayınevi, 1977, s.232
- "*Eski Bir Öğretmenin Okul Anıları*". İstanbul: Bilgi Başarı Yayınları, 1983, s.78
- "*Nar Tanesi*". İstanbul : Emin Yayınları, 1983, s.139

"Armağan". İstanbul : Bilgi - Başarı Çocuk Yayınları, 1983, s.167

B. YARARLANILAN DİĞER KAYNAKLAR

AKBAYIR Sıddık "*Cümle ve Metin Bilgisi*", Samsun, Deniz Kültür Yayınları, 2003.

AKTAŞ Şerif "*Edebiyatta Üslup ve Problemleri*", Ankara, Akçağ Yayınları, 2002.

AKTAŞ Şerif "*Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*", Ankara, Akçağ Yayınları, 2005.

ÇETİŞLİ İsmail "*Metin Tahlillerine Giriş 2*", Ankara, Akçağ Yayınları, 2004.

ÇILGIN Alev Sınar "*Çocuk Edebiyatı*", İstanbul, MORPA Kültür Yayınları, 2006.

DEMİRAY Kemal "*Türkçe Çocuk Edebiyatı*", İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1971.

GÜNAY Doğan "*Metin Bilgisi*", İstanbul, Multilingual, 2007.

KARAKUŞ İdris "*Türkçe Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenimi*", Ankara, Anıttepe Yayıncılık, Ocak 2002.

NAS Recep "*Örneklerle Çocuk Edebiyatı*", Bursa, Ezgi Kitapevi Yayınları, 2002.

ŞİRİN Mustafa Ruhi "*99 Soruda Çocuk Edebiyatı*", İstanbul, Çocuk Vakfı Yayınları, 2000.

TÜMER Cem Şems "*Mehmet Seyda*" (Çeliker) HAYAT/ ESER, Ankara, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2008.

YALÇIN Alemdar "*Siyasal ve Sosyal Değişmeler Açısından Cumhuriyet Dönemi Çağdaş Türk Romanı*", Ankara, Akçağ Yayıncılık, 2003.

YALÇIN Alemdar, AYTAŞ Gıyasettin "*Çocuk Edebiyatı*", Ankara, Akçağ Yayınları, 2003.

YAVUZ Muhsine Hekimoğlu "*Masallar ve Eğitimsel İşlevleri*", Ankara, Ürün Yayınları, 1999.